

Кажди прави Русин

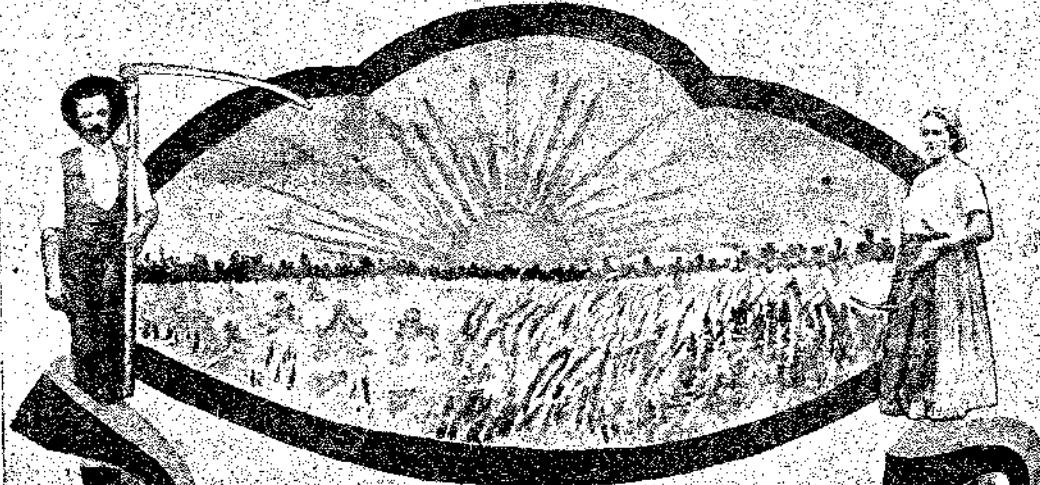
указује своју любов гу свому народу не лем зос словом але найбаржей з ділом. Прето народна длужносц каждого Русина, да будзе член Руского Нар. Просвितного Дружтва, а кажде руске обисце да ше предплаци на „Руски Новини“!

Оглашка.

У РНПД у Руским Керестуре мож шоти кніжки достац:

	Цена
1. Кніжочка Рожанцова	5 Дин.
2. Азбука	10 „
3. Читанка за III. и IV. кл.	15 „
4. Христианска наука (Библия)	15 „
5. Правди кат. вири (Катакиз)	10 „
6. Граматика бачв. рускей бешеди	20 „
7. Стари Р. Календари	10 „
8. Молитвеніки векши	20 „
9. Молитвеніки мали	10 „
10. Житие св. Кирила и Метода	5 „
11. Правила РНПД.	3 „
12. Др. Костельник: Ефтайова дзивка — трагедија	8 „
13. Цицки числа Руских Новинок до тераз видани	50 „

ЗА ЮЖНО-СЛАВЯНЬСКИХ РУСИНОХ
НА ПРОСТИ РОК

1926.
РУСКИ КАЛЕНДАР
КОТРИ МА 365 ДНІ

ВИДАТЕЛЬ И
РУСКЕ
ПРОСВИТНЕ
РУСКИ

ВЛАСТИТЕЛЬ:
НАРОДНЕ
ДРУЖТВО
КЕРЕСТУР

Слово гу читачом Р. Календара.

Уж шестираз — шести рок виходзи наш полюбени *Руски Календар*. Вон в нова дурка до дзверох каждого руского обисца, а не лем до дзверох, але и до шерца каждого Русина у наших крайох, да го приму под свой кров як найлепшого приятеля и совитніка.

Цо в наш Календар и яку задачу вон ма за нас Русинок? Кед слово о Календарох, обично ше дума на календари яки мож куповац вешені и в жиме на вашарох и пияцох. У нїх ше находза вшелїяки а найвещейраз през даякей вредносци писаня и зос нїх людзе лем тельо хасну маю, же можу видзиц у нїх кеди и на яки дзень даяке швето пада, а зос їх содержания, котри су обично полни зос толкованьом снох (сановніки) лебо койякими безсмысленима пророчествами — читаче нїякого хасну мац не можу. Але зато хасен маю тоти цо їх сувирним людзом предаваю.

Наш Р. Календар далеко одстої од таких вашарских календарох. Вон в *перше дзецко* нашого Руского Народного Просвитного Дружтва. А цо тото дружтво и за кого в основане то уж нешка каждому Русини добре познате. Його саме мено гутори яку цель ма воно: не политичну, партизанску, странчарску — але *чисто просвишну* т. є. воно в основане за наш руски народ и лем йому ма служиц, просвищовац го у св. вири и каждой хасновитей науки. Прето свята в длужносц каждого доброго Русина, да тото єдине нашо дружтво подпомага и його членом будзе.

А од кого в основане тото дружтво? Основане воно од власних синок нашого руского народу, котри го основали през хаснолюбия, а єдино зос любви гу свойому народови. Їх плаца дотерашня гибаль части клевети и очарньованя од неприятельох и виродох руского народу.

Осми рок як постої нашо Просвитне Дружтво. У животу єдного народа то не вельо, а ми шмело можеме указац на дотерашні успихи нашей роботи. У дотерашніх Календарох вишло вельо красни поуки о св. вири гркат.; позберана и описана добра часц зос историйі нашого руского народу; зберани народни писні, приповедки, присловки и мудри виреченя; описани добри народни

РУСКИ КАЛЕНДАР

ЗА ЈУЖНО-СЛАВЈАНЬСКИХ РУСИНОХ

НА ПРОСТИ РОК

1926.

КОТРИ МА 365 ДНІ.

РОК ВИДАЊА VI.

ЗЛОЖЕЛ

У МЕНУ РУСКОГО НАРОДНОГО ПРОСВИТНОГО ДРУЖТВА

ДЮРА БИНДАС,

подпредседатель РНПД.

Видатель и властитель:

РУСКЕ НАРОДНЕ ПРОСВИТНЕ ДРУЖТВО

РУСКИ-КЕРЕСТУР.

СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ

СРПСКА МАНАСТИРСКА ШТАМПАРИЈА

1925. — 388.

ФЕБРУАР

(ЛЮТИИ)

28 ДНІ

Мешацovo мени:

) Перша штв. 19. на 1 г. 36 м. водне.

⊙ Полня 27. на 5 г. 51 м. вечар.

⊖ Ост. штв. 7. на 12 г. 49 м. рано.

II.

По новим	Гр. кат. руски	Римски	Слункo:
Недз. 32. по С. св. Д. (о Закхею). Гл. 3. Ев. в. 3. Лит. ап. з. 285. Ев. Лук. з. 94.			<p>Виходаи: Заходаи:</p> <p>14. 7 г. 9 м. 5 г. 21 м.</p> <p>21. 6 " 57 " 5 " 32 "</p> <p>28. 6 " 44 " 5 " 42 "</p> <p>7. 6 " 31 " 5 " 35 "</p>
14 Недз.	1 Мч. Трифон	Валентин	<p><i>Сторочне нагадоване о хвилі:</i></p> <p>Початок того мешаца ясна, але жимна хвиля; 6.—12. тварди мрази; 12.—19. ясна красна хвиля; од 19.—20. до конца мешаца шніг и дидждовно.</p>
15 Пон.	2 Стритение Г.	Фавст	
16 Вов.	3 Симеон и Ана	Юлиана	
17 Стр.	4 Пр. Исидор	Конс. (п. стр.)	
18 Штв.	5 Мч. Агафия	Симеон	
19 Пят.	6 П. Вукол	Конрад)	
20 Соб.	7 Пр. Парт. и Лука	Евгерий	
Недз. Матарова и Фар. (поч. Триод.) Гл. 4. Ев. в. 4. Лит. ап. з. 296. Ев. Лук. з. 89.			<p>Роботи у газдовству: Докончиц роботи заостали од Януара. Кед хвиля допуци, треба орац за ярні шаца, за овес, кукурицу и други шаца, гноиц под кукурицу и гной приорац да ше вимаруе до вoздуху, земледілски справи плуги, брањи, ролю кед су хибни треба поправиц, кукурицу преберац и на садзене виберац, мехи препатриц, поллатац и порвааки навязац. <i>Заградка:</i> Придзиц густи древа (овоци) и слаби конари и котри крижом рошню, треба орезац и одстраніц, древа на котрих трава рошне, треба очисциц од древох, и обиліц зос вапном, на место вапна може ше и луг зос древеного гару хасновац, гушеніци позберац и спаліц, погноиц зос сгнітим гноём и прекопац, на градки садзиц, цеснок вцасни, гращок, петрушку, мархву и кромплі, до зациху може пошац вцасну капуста, келераб и кель за пресаду. Кед су ноци жимни треба младе желе закривац проци мразу, зос сламу, сухим гноём або зос кукуричанку росцеліц.</p>
21 Недз.	8 Мч. Теодор	Елеонора	
22 Пон.	9 Мч. Никифор	Петро	
23 Вов.	10 Мч. Харалампий	Петро Д.	
24 Стр.	11 Сщм. Власий	Ап. Мафтей	
25 Штв.	12 С. Мелетий	Виктор	
26 Пят.	13 Пр. Мартиниан	Алекс. п.	
27 Соб.	14 Пр. Авксентий	Леанд. еп. ☉	
Недз. о блудним снву. Гл. 5. Ев. в. 5. Лит. ап. з. 135. Ев. Лук. з. 79.			
28 Недз.	15 Ап. Онисим	Теофил	
1 Пон.	16 Мч. Памфил	Албин	
2 Вов.	17 Вмч. Теодор	Симплиц.	
3 Стр.	18 Лев папа	Марин м.	
4 Штв.	19 Ап. Архипа	Казимир	
5 Пят.	20 Лев еп.	Евсевий	
6 Соб.	21 Пр. Тим. (З. соб.)	Мирослав	
Недз. Мясопустна. Гл. 6. Ев. в. 6. Лит. ап. з. 140. Ев. Мат. з. 106.			
7 Недз.	22 Обр. м. мч. у Евг.	Тома акв. ☾	
8 Пон.	23 Сщм. Поликарп.	Иван од Б.	
9 Вов.	24 Обр. гл. Йоан. кр.	Фран. рим.	
10 Стр.	25 Тарасий еп.	40 мученіки	
11 Штв.	26 С. Порфирий	Ираклий	
12 Пят.	27 Пр. Прокопий	Григорий	
13 Соб.	28 Пр. Василий	Розина	

Хшо в' леце ленуе — в' жиме гладуе.

Дзень	Дневнік	Прияток		Видаток	
		Дин.	п.	Дин.	п.

МАРЕЦ

(МАРТ)
31 ДЗЕНЬ

III.

Месяцово мени:

- Нови меш. 14. на 4 г. 20 м. рано.
- Перша штв. 21. на 6 г. 12 м. рано.
- Полня 29. на 11 г. водне.
- Ост. штв. 5. на 9 г. 50 м. вечар.
- Нови меш. 12. на 1 г. 56 м. водне.

По новим	Гр. кат. руски	Римски	Слунко:
Недз. сиропустна. Гл. 7. Ев. в. 7. Лит. ап. з. 112. Ев. Мар. з. 17.			<p>Виходан: Заходан:</p> <p>14. 6 г. 17 м. 6 г. 3 м.</p> <p>28. 5 " 49 " 6 " 23 "</p> <p>4. 5 " 35 " 6 " 32 "</p> <p>11. 5 " 21 " 6 " 42 "</p>
14 Недз.	1 Мч. Евдокий	Матилда	<p>Спорочне нагадоване о хвилі:</p> <p>Початок мешаца красни и мекки; 7.—14. шніг, динджовна хвиля; 14.—21. бурі, влажне; конец мешаца пременлива хвиля.</p> <p>Роботи у газдовству: Овес, ярец, ярицу, леднік, бетеліну, мугар шац, гноиц нетреба, бо то лем ешені добре. Ешенське оране треба подерляц, пороляц, да будзе приправене за кукурицу, цукрову и кравску цвиглу и кромплі. Жита, ешенські ярец и раж треба перше пороляц а вец дерляц и то кед мож крижом (як було шате) то вельо лепше, а то кед не дзе жимни и сухи витор, погноену бетеліну дерляц да ше гной розбрани, и да ше трава зос ней выбрани. Орац на яр треба цо скорей мож, и то плітше як вешени, так исто и шац, бо вчасни шаца су бизовнейши на сушу як нескуро шати. <i>Заградка:</i> Черешні каламиц а коңцом мешаца и вишні, садзиц овоци бо скорей посадени овоци лепше ше приму и баржей рошню; гушеніци позберац зос древох (овоцох) бо на цеплх днєох ше вилягну и розиду по конарох, сухи конари и сувішні літорости поорезовац, градки под желеняву треба погноиц зос узретим гноєм, прекопац, пограбац да не за- сыха и садзиц — шац желеняву.</p> <p>Хто вельо ще — по глави ше бие.</p>
15 Пон.	2 С. Теод. (Поч. пост.)	Лонгин	
16 Вов.	3 Мч. Евтропий	Кириак	
17 Стр.	4 Пр. Герасим	Патрик	
18 Штв.	5 Мч. Конон	Кирил Ер.	
19 Пят.	6 42 мученіки	Осиф обр.	
20 Соб.	7 Сщм. у Херсону	Никита	
I. недз. св. в. посту. Гл. 8. Ев. в. 8. Лит. ап. з. 329. Ев. Иоан. в. 5.			
21 Недз.	8 Теофил	Венедикт	
22 Пон.	9 40 мученіци	Октавиан	
23 Вов.	10 Мч. Кодрат	Феликс	
24 Стр.	11 Софрония	Гавриіл арх.	
25 Штв.	12 Пр. Теофан	Благовищен.	
26 Пят.	13 Пр. м. Никиф.	Теодор	
27 Соб.	14 Пр. Венед. (З. соб.)	Иван. Дам.	
II. недз. св. в. посту. Гл. 9. Ев. в. 9. Лит. ап. з. 304. Ев. Мар. з. 7.			
28 Недз.	15 Мч. Агапия	Недз. Квітна	
29 Пон.	16 Мч. Савин	Евстасий	
30 Вов.	17 Пр. Алексий	Иван лис.	
31 Стр.	18 Кирил Ер.	Балбин	
1 Штв.	19 М. Хриз. и Д.	Гуго	
2 Пят.	20 Пр. Отци	В. Пятюк	
3 Соб.	21 Пр. Яков (З. соб.)	Рихард	
III. недз. св. посту. Крестопокл. Гл. 2. Ев. в. 19. Лит. ап. з. 311. Ев. Мар. з. 37.			
4 Недз.	22 Сщм. Василий	В. Ноц	
5 Пон.	23 М. Никон	В. Ноц повн.	
6 Вов.	24 Захарий	Сиксто	
7 Стр.	25 Благовищен.	Целестин	
8 Штв.	26 Соб. Арх. Гаврила	Дионизий	
9 Пят.	27 Мч. Матрона	Мария Кл.	
10 Соб.	28 Пр. Илар. (З. соб.)	Езекиел	
IV. недз. св. посту. Гл. 3. Ев. в. 11. Лит. ап. з. 314. Ев. Мар. з. 40.			
11 Недз.	29 Свщ. Марко	Лев п.	
12 Пон.	30 Пр. Иоан ліств.	Юлий п.	
13 Вов.	31 Пр. Ипатий	Герменегил.	

Дзень	Дневнік	Приютюк		Видатюк	
		Дин.	п.	Дин.	п.

АПРИЛ (ЦВИТЕНЬ)

IV.

30 ДНІ

Мешацова мени

-) Перша штв. 20. на 0 г. 25 м. рано.
- ☉ Полня 28. на 1 г. 17 м. рано.
- (Ост. штв. 5. на 4 г. 13 м. рано.
- ☽ Нови меш. 11. на 11 г. 55 м. в ноци.

По новим	Гр. кат. руски	Римски	Спунко :
14 Стр.	1 Пр. Мар. ег. (Покл.)	Юстин	Виходзи: Заходзи:
15 Штв.	2 Пр. Тит	Анастасия	18. 5 г. 8 м. 6 г. 52 м.
16 Пят.	3 Пр. Никита	Турибий	25. 4 " 55 " 7 " 2 "
17 Соб.	4 Пр. Йосиф (Ап. Б.)	Рудолф	1. 4 " 45 " 7 " 10 "
			9. 4 " 32 " 7 " 21 "
V. недз. в. посту. Гл. 4. Ев. в. 1. Лит. ап. з. 321. Ев. Мар. з. 47.			Сторочне нагадоване о хвилі:
18 Недз.	5 Мч. Теод. и Агат.	Аполоние	Початок мешаца переменліва хвиля; 12.—20. вельо джиджу; од 20.—30. приемле, шумна хвиля.
19 Пон.	6 С. Евтихий	Хермоген	
20 Вов.	7 Пр. Георгий	Сулпиций)	
21 Стр.	8 Ап. Иродион, Аг.	Анзелмо	
22 Штв.	9 М. Евпсихий	Сотер	
23 Пят.	10 Мч. Терентий	Войтих	
24 Соб.	11 Сщм. Антипа	Георгий	
VI. недз. в. посту (Квитна). Гл. 5. Ев. в. 2. Лит. ап. з. 247. Ев. Иоан. з. 41.			Роботи у газдовству: Кед време допуца и жем осохнута, може ше садзиц кукурицу, цвнку и кромплі од першого дня а су концу мешаца т. е. медзи Дзурями треба шац шемениц. Гной возиц на громади, да до ешені зрее. Кед не було добре време за роляне и дерляне ешеньских шацох у Марцу, тераз у Априлу треба пороляц и подерляц, пасулю садзиц, кромплі зос доліка треба вибрац, осушиц и вигнати пупки поочуховац бо заградкаре докажу ю же осушени и од пупкох очухани кромплі, посадзени лепше рошию и баржей ше розвиваю. Заградка: Овоци треба окопац, каламене овоцох и садзене ше докончуе у тим мешацу. Слаби дзевка (ценки) да замоцнею треба зос ножом 3—4 места розрезац скору навдлуж, од чеберкох аж до кореня да замоцнею, кед велька суша а овоци квитню треба их полівац, желеняву позашевац цо остало непошато, кед красне време треба поля плец, гордон, куколь, каче мидло, стоклаше зос зарнох да ше не шею до жеми. Герчки таманіц, вилівац або повариц кукурицу зос нову шалітру едну гарсу (малу) положиц до дзври герчковой, але лем на таки места дзе домашні животині неприходза, бо є барз шкодліве.
25 Недз.	12 Квитна	Марко ев.	
26 Пон.	13 Сщм. Артемон	Клетус	
27 Вов.	14 Мартин п.	Петар Кан.	
28 Стр.	15 Аристрах	Виталис ☉	
29 Штв.	16 Мчц. Агапия	Петро м.	
30 Пят.	17 В. вяток	Катарина с.	
1 Соб.	18 Иоан дек.	Фил. и Як.	
Недз. Свигла. Лит. ап. з. 1. Ев. Иоан з. 1. На веч. Ев. Иоан. з. 65.			
2 Недз.	19 Велька Ноц	Атанасий	
3 Пон.	20 В. Ноц II. дзень	Обритение +	
4 Вов.	21 В. Над III. дзень	Моника	
5 Стр.	22 Пр. Геодор	Пий V. п. ☾	
6 Штв.	23 Вмч. Георгий	Иоан дам.	
7 Пят.	24 Мч. Сава стр.	Станислав	
8 Соб.	25 Ап. Марко	Михаил	
Недз. Томова. Ев. в. 1. Лит. ап. з. 14. Ев. Иоан. з. 65.			
9 Недз.	26 Сщм. Василий	Мария кл.	
10 Пон.	27 Сщм. Симеон	Исидор	
11 Вов.	28 Ап. Ясон и Сос.	Франциск ☉	
12 Стр.	29 Мм. у Кисики	Нерей	
13 Штв.	30 Ап. Яков	Серваций	

Дзень	Дневнік	Прияток		Видаток	
		Дин.	п.	Дин.	п.

Мешацове мени:

- ⤵ Перша штв. 19. на 6 г. 48 м. вечар.
- ⊙ Поля 27. на 12 г. 49 м. рано.
- ⊙ Ост. штв. 3. на 9 г. 9 м. рано.
- ⊙ Нови меш. 10. на 11 г. 8 м. водне.

По новим	Гр. кат. руски	Римски	Спунко:	
14 Пят.	1 Прор. Еремия	Бонифаций	Виходзи:	Заходзи:
15 Соб.	2 Св. Анастасий	Соф., Ив.	16. 4 г. 23 м.	7 г. 30 м.
Недз. 3. Мирносиц. Гл. 2. Ев. в. 3. Лит. ап. з. 16. Ев. Мар. з. 69.			23. 4 " 15 "	7 " 38 "
16 Недз.	3 Пр. Теодосий	Иван неп.	30. 4 " 9 "	7 " 45 "
17 Пон.	4 Прм. Пелагия	Паскал	6. 4 " 4 "	7 " 52 "
18 Вов.	5 Мчц. Ирина	Венанций	13. 4 " 3 "	7 " 57 "
19 Стр.	6 Прав. Йов	Целестин	Сторочне нагадоване о хвилі: Початок мешаца ясни и красни; 5.—11. диджовне; 11. до 19. части запори; 19.—27. витри, диджовно; На концу мешаца вельо диджду.	
20 Штв.	7 М. Акакий	Бернардин		
21 Пят.	8 Ап. Иван бог.	Андрей		
22 Соб.	9 Прен. м. о. Никол.	Елена Юл.		
Недз. 4. о Разслабеном. Гл. 3. Ев. в. 4. Лит. ап. з. 23. Ев. Иоан. з. 14.			Роботи у газдовству: Циклу посадиц, кед ше скорей посадена неудала, ше менец, мугар пошад, кед су ище не пошати, або недобре зишли або вельо релченю у нїх, та ше муша преорац, кед диджд запере пороляц да ше скоро на нїх здоби, кукуруицу, кромплї, циклу копац, пошати поля вос яонима и вшеньскима шацами треба плец од корова, не треба охабиц да дозреє коров (гордон, куколь, стоклаше) и др. шкодливи ростлини, бо кед узрєв та ше нашеє до жеми, и вирошне стим чесше го ви-корєнїц, кед и по зарну и по корєню ше будзе множиц.	
23 Недз.	10 Ап. Симон Зил.	Русадя		
24 Пон.	11 Сщм. Мокий	Русад. II. дз.		
25 Вов.	12 СС. Елиф и Герм.	Григор. VII.		
26 Стр.	13 Мчц. Грикерия	Филип н.	Заградка: таманїц гушенїци котри ше появя на ново; кед ше появя чарни флєки на лїсцу овоци, треба пьрскац (шприцовац) вос ростопину 2 кили вапна загашиц и розмишац на 100 литри води; садзиц огурки, прєсадзовац капусту, кель, паприку, келераб, садзиц бундави, динї, але не ведно, бо оплєменююши пращок огурки, бундави и динї медзисобно губя квалитєт сорти и доброти; садзиц рєткву, червену циклу, прєсадзовац парадичи, копац, плєц и полївац, але не вос жишну воду; таманїц кир-вави гушенїци, конари мачац вос 2% ростопину догановог екстракта и 1% розварєного мидла треба додац; ярнї каламки треба порозывовац.	
27 Штв.	14 Мч. Исидор	Иван п. Ⓣ		
28 Пят.	15 Пр. Пахомий в.	Августин		
29 Соб.	16 Пр. Теодор	Максимин		
Недз. 5. о Самарянїни. Гл. 4. Ев. в. 7. Лит. ап. з. 28. Ев. Иоан. з. 12.			Заградка: таманїц гушенїци котри ше появя на ново; кед ше появя чарни флєки на лїсцу овоци, треба пьрскац (шприцовац) вос ростопину 2 кили вапна загашиц и розмишац на 100 литри води; садзиц огурки, прєсадзовац капусту, кель, паприку, келераб, садзиц бундави, динї, але не ведно, бо оплєменююши пращок огурки, бундави и динї медзисобно губя квалитєт сорти и доброти; садзиц рєткву, червену циклу, прєсадзовац парадичи, копац, плєц и полївац, але не вос жишну воду; таманїц кир-вави гушенїци, конари мачац вос 2% ростопину догановог екстракта и 1% розварєного мидла треба додац; ярнї каламки треба порозывовац.	
30 Недз.	17 Ап. Андроник	Фердинанд		
31 Пон.	18 Мч. Теодот	Ангелина		
1 Вов.	19 Сщм. Патрикий	Памфил		
2 Стр.	20 Мч. Талалей	Ерасмо	Заградка: таманїц гушенїци котри ше появя на ново; кед ше появя чарни флєки на лїсцу овоци, треба пьрскац (шприцовац) вос ростопину 2 кили вапна загашиц и розмишац на 100 литри води; садзиц огурки, прєсадзовац капусту, кель, паприку, келераб, садзиц бундави, динї, але не ведно, бо оплєменююши пращок огурки, бундави и динї медзисобно губя квалитєт сорти и доброти; садзиц рєткву, червену циклу, прєсадзовац парадичи, копац, плєц и полївац, але не вос жишну воду; таманїц кир-вави гушенїци, конари мачац вос 2% ростопину догановог екстракта и 1% розварєного мидла треба додац; ярнї каламки треба порозывовац.	
3 Штв.	21 Констант. и Ёл.	Боже цело Ⓢ		
4 Пят.	22 Мч. Василиск	Квирин		
5 Соб.	23 Михаил еп.	Бонифаций		
Недз. 6. о Слїпом. Гл. 5. Ев. в. 8. Лит. ап. з. 38. Ев. Иоан. з. 34.			Заградка: таманїц гушенїци котри ше появя на ново; кед ше появя чарни флєки на лїсцу овоци, треба пьрскац (шприцовац) вос ростопину 2 кили вапна загашиц и розмишац на 100 литри води; садзиц огурки, прєсадзовац капусту, кель, паприку, келераб, садзиц бундави, динї, але не ведно, бо оплєменююши пращок огурки, бундави и динї медзисобно губя квалитєт сорти и доброти; садзиц рєткву, червену циклу, прєсадзовац парадичи, копац, плєц и полївац, але не вос жишну воду; таманїц кир-вави гушенїци, конари мачац вос 2% ростопину догановог екстракта и 1% розварєного мидла треба додац; ярнї каламки треба порозывовац.	
6 Недз.	24 Пр. Симеон	Ноберт		
7 Пон.	25 З. орб. гл. Иоан. Кр.	Роберт		
8 Вов.	26 Ап. Карп.	Медард		
9 Стр.	27 Сщм. Терапонт	Прим. и Фел.	Заградка: таманїц гушенїци котри ше появя на ново; кед ше появя чарни флєки на лїсцу овоци, треба пьрскац (шприцовац) вос ростопину 2 кили вапна загашиц и розмишац на 100 литри води; садзиц огурки, прєсадзовац капусту, кель, паприку, келераб, садзиц бундави, динї, але не ведно, бо оплєменююши пращок огурки, бундави и динї медзисобно губя квалитєт сорти и доброти; садзиц рєткву, червену циклу, прєсадзовац парадичи, копац, плєц и полївац, але не вос жишну воду; таманїц кир-вави гушенїци, конари мачац вос 2% ростопину догановог екстракта и 1% розварєного мидла треба додац; ярнї каламки треба порозывовац.	
10 Штв.	28 Вознесение	Маргар. Ⓣ		
11 Пят.	29 Мч. Теодосий	Шерцо Хр.		
12 Соб.	30 Пр. Исакий	Иван Ф.		
Недз. 7. св. Отцох. Гл. 6. Ев. в. 10. Лит. ап. з. 44. Ев. Иоан. з. 56.			Заградка: таманїц гушенїци котри ше появя на ново; кед ше появя чарни флєки на лїсцу овоци, треба пьрскац (шприцовац) вос ростопину 2 кили вапна загашиц и розмишац на 100 литри води; садзиц огурки, прєсадзовац капусту, кель, паприку, келераб, садзиц бундави, динї, але не ведно, бо оплєменююши пращок огурки, бундави и динї медзисобно губя квалитєт сорти и доброти; садзиц рєткву, червену циклу, прєсадзовац парадичи, копац, плєц и полївац, але не вос жишну воду; таманїц кир-вави гушенїци, конари мачац вос 2% ростопину догановог екстракта и 1% розварєного мидла треба додац; ярнї каламки треба порозывовац.	
13 Недз.	31 М. Ермей	Антон пад.		

Дзєнь	Дневнік	Прияток		Видаток	
		Дин.	п.	Дин.	п.

Ю Л И

(ЛИПЕНЬ)

81 ДЗЕНЬ

VII.

Мешацова мени:

) Перша штв. 18. на 3 г. 55 м. рано.

⊕ Полня. 25. на 6 г. 13 м. рано.

(Ост. штв. 31. на 8 г. 25 м. вечар.

⊙ Нови меш. 8. на 2 г. 49 м. водне.

По новом	Гр. кат. руски	Римски	Слунко:
14 Стр.	1 Врч. Косма и Д.	Бонавент.	Виходан: 18. 4 г. 20 м.
15 Штв.	2 Пол. ч. Р. П. Богор.	Генрик	Заходзи: 7 г. 51 м.
16 Пят.	3 М. Якинт	Госп. од Кар.	25. 4 " 28 "
17 Соб.	4 С. Андрей кр.	Алексий	1. 4 " 37 "
			8. 4 " 45 "
Недз. 4. по С. св. Д. Гл. 3. Ев. в. 4. Лит. ап. а. 93. Ев. Мат. з. 25.			
18 Недз.	5 Пр. Атанасий	Винкентий	<p><i>Сторочне нагадоване о хвилі:</i></p> <p>Початок мешаца пременліви; 10.—18. красно, цепла хвиля; 18.—25. хладно, вельо дажджу; конец мешаца витрово и двжджовно.</p> <p>Роботи у газдеству: Возитба, кошене овса и звожоване, глачитба; накеди ше звожи зарно дораз треба угориц сцерні док ше незасуша, цо скорей то лепше, бо ше зос ораньом унічтожую корови, корене им висохне, и после дерляц да ше их корене зос жеми видерля, и стим ше жем змельчуе. Мугар кошиц и добре висушиц да ше незогрее укопи або брадлу, кошиц треба скорей док не затвардне, бо кед затвардне та кові правя знього вигризки, а особито кед уж од сподку загори. <i>Заградка:</i> кед черешні зрею, а птици розджубую и чкоду робя, треба на шпарги папери навязац и привязовац на древа, да ше птици плаша, пупчиц овоци до давьякох, бо терав є време найлепше кед овоци древо ма у себе найвецей соку теди ше найлепше првме. Млади древка зос нежимну воду поливац.</p>
19 Пон.	6 Пр. Сисой В.	Арсений	
20 Вов.	7 Пр. Тома и Ак.	Ероним	
21 Стр.	8 Вмч. Прокопий	Пр. Данил	
22 Штв.	9 Щм. Панкратий	Мария Магд.	
23 Пят.	10 Пр. Антоний	Аполинарис	
24 Соб.	11 Мч. Евфим и Ол.	Христина	
Недз. 5. по С. св. Д. Гл. 4. Ев. в. 5. Лит. ап. а. 103. Ев. Мат. з. 28.			
25 Недз.	12 Мч. Прокло и Ил.	Яков ап. ⊕	
26 Пон.	13 Соб. Арх. Гавриїла	Ана	
27 Вов.	14 Ап. Акила	Панталеон	
28 Стр.	15 Р. ап. Владимир	Назар	
29 Штв.	16 Щм. Антиноген	Марта	
30 Пят.	17 Вмч. Марина	Абдон	
31 Соб.	18 М. Якинт, Емил	Игнатий л. ⊕	
Недз. 6. по С. св. Д. и недз. св. Отцок. Гл. 5. Ев. в. 6. Лит. ап. а. 110. и 44. Ев. Мат. з. 29 и Йоан. з. 56.			
1 Недз.	19 Пр. Макрина	Петро	
2 Пон.	20 Прор. Илия	Алфонзо	
3 Вов.	21 Пр. Симеон	Августин	
4 Стр.	22 Мария Магд.	Доминик	
5 Штв.	23 М. Трофим и Т.	Мария шніг.	
6 Пят.	24 Мм. Борис и Хліб	Преображ.	
7 Соб.	25 Усп. св. Ани	Кастан	
Недз. 7. по С. св. Д. Гл. 6. Ев. в. 7. Лит. ап. а. 116. Ев. Мат. з. 33.			
8 Недз.	26 Щм. Ермолай	Кириак ⊕	
9 Пон.	27 Вм. Пантелеймон	Роман	
10 Вов.	28 Ап. Прохор	Лаврентий	
11 Стр.	29 М. Калиник	Сузана	
12 Штв.	30 Ап. Сила и Андр.	Клара	
13 Пят.	31 Пр. Евдоким	Гиполит	

Без орача и доброго копача — не було би хлеба и колача.

Дзень	Дневнік	Прийток		Видаток	
		Дин.	п.	Дин.	п.

АВГУСТ

(СЕРПЕНЬ)

31 ДЗЕНЬ

VIII.

Мешацове мени:

-) Перша штв. 16. на 5 г. 39 м. вечар.
- ☉ Полня 23. на 1 г. 38 м. водне.
- ☾ Ост. штв. 30. на 5 г. 40 м. рано.
- ☽ Нови меш. 7. на 6 г. 45 м. рано.

По новим	Гр. кат. руски	Римски	Слунко:
14 Соб.	1 Мч. Мак. (П. пост.)	Евсевий	Слунко: Входзи: 15. 4 г. 45 м. 22. 5 " 4 " 7 г. 14 м. 29. 5 " 13 " 6 " 48 " 5. 5 " 23 " 6 " 31 " 12. 5 " 39 " 6 " 20 "
Недз. 8. по С. св. Д. Гл. 7. Ев. в. 8. Лит. ап. в. 124. Ев. Мат. в. 58.			
15 Недз.	2 Пр. м. Стефана	В. М. Божа	Сторочне нагадоване о хвилї: Початок мешаца премень-лїво; 16.—23. красна, приемна хвиля; од 23. до конца мешаца вельо диджду. Роботи у газдовству: Тлачи-ба ше докончує, конопи ше жию, моча и тру, угори ше обрацаю, дерляц и пороляц треба, гной развожовац и приорац да ше весуши, бо зостим гной вельо траци зос вредности своей, почина ше кукураица ламац. Поскони ше ви-жню кед ше зних оплодни прах висипал, пасуля ше збера и тлуче, просо ше коши, тлачи и слама зос нього осуши кед и неосушена на гарсцох, лепше на гарсцох осушиц як витла-чену сламу да ше неспари: мугар охабени на нашене ше коши и тлачи. Заградка: У початку того мешаца може ище овоци пупчиц док ище древа маю у себе довольно соку, кед овоци вельо зродза треба слабши конари гу вельким и моцним повязца, або попод-перац да ше неволаму, на-шене зос салати и других жель. позберац, цибулю, цес-нок, викопац, парадичи, операц кед су уж узрети, ранку кром-плї викопац и то кед уж ко-пине висохне, кед суша млади дrevка полївац.
16 Пон.	3 Пр. Исак, Далм.	Яким	
17 Вов.	4 7 отр. у Ефесу	Яцинт	
18 Стр.	5 М. Евсигний	Елена	
19 Штв.	6 Преображение Г.	Людovit	
20 Пят.	7 Прм. Дометий	Стефан	
21 Соб.	8 С. Емилиан	Ивана фр.	
Недз. 9. по С. св. Д. Гл. 8. Ев. в. 9. Лит. ап. в. 128. Ев. Мат. в. 59.			
22 Недз.	9 Ап. Мафтей	Тимотей	
23 Пон.	10 М. Лаврентий	Филип ☉	
24 Вов.	11 М. Евполо	Бартоломей	
25 Стр.	12 Мм. Фотий и Ан.	Людovit	
26 Штв.	13 Пр. Максим	Самуил	
27 Пят.	14 Пр. Михай	Йосиф	
28 Соб.	15 Успение Пр. Д. М.	Августин	
Недз. 10. по С. св. Д. Гл. 1. Ев. в. 10. Лит. ап. в. 131. Ев. Мат. в. 72.			
29 Недз.	16 Прен. нер. образа	Усик. Й. Кр.	
30 Пон.	17 М. Мирон	Ружа св. ☾	
31 Вов.	18 Мч. Флора и Л.	Раймунд	
1 Стр.	19 М. Андрей стр.	Егидий	
2 Штв.	20 Пр. Самуил	Антоний	
3 Пят.	21 Ап. Тадей	Зенон	
4 Соб.	22 Мч. Агатоник	Розалия	
Недз. 11. по С. св. Д. Гл. 2. Ев. в. 11. Лит. ап. в. 141. Ев. Мат. в. 77.			
5 Недз.	23 М. Луп, Иринеї	Лаврентий	
6 Пон.	24 Сщм. Евтихий	Захария	
7 Вов.	25 Ап. Вартоломей	Марко кр. ☉	
8 Стр.	26 Мч. Адриан, Нат.	М. М. Божа	
9 Штв.	27 Пр. Пимен	Петро вл.	
10 Пят.	28 Пр. Мойсей	Николай	
11 Соб.	29 Усикн. Иоан. Кр.	Аврам	
Недз. 12. по С. св. Д. Гл. 3. Ев. в. 1. Лит. ап. в. 158. Ев. Мат. в. 79.			
12 Недз.	30 С. Иоан, Павел	Мено Марї	Хто оцадує (шпорує) най вщас започина.
13 Пон.	31 Полож. ч. пояс. Б.	Амат б.	

Дзень	Дневник	Прийток		Видаток	
		Дин.	п.	Дин.	п.

НОВЕМБЕР (ПАДОЛИСТ) 30 ДНІ

XI.

Мешацове мени:

- ☉ Полня 19. на 5 г. 21 м. вечар.
- ☾ Ост. штв. 27. на 8 г. 15 м. рано.
- ☼ Нови меш. 5. на 7 год. 12 м. рано.
- ☽ Перша штв. 12. на 7 г. 47 м. рано.

По НОВИМ		Гр. кат. руски	Римски	Слуно:
Недз. 21 по С. св. Д. Гл. 4. Ев. в. 10. Лит. ап. в. 203. Ев. Лук. в. 35.				<p>Виходзи: 14. 7 г. 2 м.</p> <p>Заходзи: 4 г. 26 м.</p> <p>21. 7 " 12 " 4 " 18 "</p> <p>28. 7 " 22 " 4 " 13 "</p> <p>5. 7 " 30 " 4 " 10 "</p> <p>12. 7 " 38 " 4 " 9 "</p>
14 Недз.	1	Врч. Косма и Дам.	Сщм. Йосаф.	<p><i>Сторочне нагадоване о хвилі:</i></p> <p>Початок мешаца барз дижджовни; 5.—13. красна, мегка хвиля; 13.—19. моцны мрази; 19.—27. лагодна-приемна, красна хвиля; конец мешаца пременливи.</p> <p>Роботи у газдовстау: Статок ше до хліва завера да вецей гною права. оре ше под кукурицу и овес, кед хвиля допущуе, жито може ше ище шац, але нескоро шате жито ше не так роскорені як вчасне, прето ше и слабо розвива, на ярні шаца треба орац вешені цо вецей мож, бо стари земледілци так гваря: ешеньске оране — подак гноєн; бетеліни и трави треба подерляц и погноєц зос недозретим гнойом. <i>Заградка:</i> У тим мешацу найлепше садзиц овоцни дrevка, старши дrevа треба окопац и гноєц зос узретим гнойом, сухи конари орезац, густи дrevа преридзиц, непотребни літорости одстраніц, гушеніци позберац и спаліц, на яблоньох кирвави гушеніци таманіц т. е. намастоц терав треба 3—4% догановим екстрактом и 1% розвареного мидла додац; ешеньску желе-няву да не помаржне, треба закриц гратки зос сламу, або зос кукуричанку.</p> <p><i>Длусиво — эле дружшво.</i></p>
15 Пон.	2	М. Акинди́н	Леополд	
16 Вов.	3	М. Акeпсим	Едмунд	
17 Стр.	4	Пр. Йоаникий	Григорий	
18 Штв.	5	М. Галактион	Роман	
19 Пят.	6	С. Павел	Елисав. ☉	
20 Соб.	7	М. Ерoн	Феликс	
Недз. 22 по С. св. Д. Гл. 5. Ев. в. 11. Лит. ап. в. 215. Ев. Лук. в. 83.				
21 Недз.	8	Соб. Арх. Мих.	Вов. Богор.	
22 Пон.	9	М. Онис и Пор.	Цецилия	
23 Вов.	10	Ап. Ераст	Климент	
24 Стр.	11	М. Мина, Викт.	Иван од кр.	
25 Штв.	12	Сщм. Йосафат	Катарина	
26 Пят.	13	С. Иоан Злат.	Конрад	
27 Соб.	14	Ап. Филип	Валериан ☾	
Недз. 23 по С. св. Д. Гл. 6. Ев. в. 1. Лит. ап. в. 220. Ев. Лук. в. 38.				
28 Недз.	15	М. Гурий	Состен	
29 Пон.	16	Ев. Мафт. (П пост.)	Сатурин	
30 Вов.	17	С. Григорий	Ап. Андрей	
1 Стр.	18	М. Плат. и Ром.	Елигий	
2 Штв.	19	Пр. Авдий	Вавиана	
3 Пят.	20	Пр. Григорий	Франц ксав.	
4 Соб.	21	Воведение Богор.	Варвара	
Недз. 24 по С. св. Д. Гл. 7. Ев. в. 2. Лит. ап. в. 221. Ев. Лук. в. 39.				
5 Недз.	22	Ап. Филимон	Сава ☉	
6 Пон.	23	С. Амфилох	Николай	
7 Вов.	24	Вмц. Катарина	Амврозий	
8 Стр.	25	Сщм. Климент	Пр. З. Богор.	
9 Штв.	26	Пр. Алипий	Леокадий	
10 Пят.	27	Вм. Яков	Юдита	
11 Соб.	28	Пр. Стефан	Дамас	
Недз. 25 по С. св. Д. Гл. 8. Ев. в. 3. Лит. ап. в. 224. Ев. Лук. в. 53.				
12 Недз.	29	Мч. Парам. и Фил	Максенц ☽	
13 Пон.	30	Ап. Андрей	Луция	

Дзень	Дневнік	Прияток		Видаток	
		Дни.	п.	Дни.	п.

ДЕЦЕМБЕР

(ГРУДЕНЬ)

31 ДЗЕНЬ

XII.

Мешацово мени:
 ☉ Полня 19. на 7 г. 8 м. рано.
 ☾ Ост. штв. 27. на 5 г. 59 м. рано.

По новим	Гр. кат. руски	Римски
14 Вов.	1 Пр. Наум	Спиридион
15 Стр.	2 Пр. Авакум	Ириней
16 Штв.	3 Пр. Софроний	Аделгайда
17 Пят.	4 Вмц. Варвара	Лазар
18 Соб.	5 Пр. Сава	Грациан
Неда 26. по С. св. Д. Гл. 1. Ев. в. 4. Лит. ап. в. 229. Ев. Лук. в. 66.		
19 Недз.	6 Св. О. Николай	Владимир ☉
20 Пон.	7 С. Амвросий	Амон
21 Вов.	8 Пр. Патапий	Ап. Тома
22 Стр.	9 Прен. Зач. Богор.	Зенон
23 Штв.	10 М. Мина, Ер.	Виктория
24 Пят.	11 Пр. Данил ст.	Адам и Ева
25 Соб.	12 Пр. Спиридион	Рож. Христ.
Неда Праотец. Гл. 2. Ев. в. 5. Лит. зп. в. 257. Ев. Лук. в. 76.		
26 Недз.	13 Мч. Евстрат., Ор.	Св. Стефан
27 Пон.	14 Мч. Тирс. и Левк.	Ев. Иван ☾
28 Вов.	15 Сщм. Елевтерий	Младенци
29 Стр.	16 Прор. Агей	Тома еп.
30 Штв.	17 Прор. Данил	Давид
31 Пят.	18 М. Севастиан	Силвест. п.
1 Соб.	19 М. Бонифатий	Нови р. Обр.
Неда. св. Отец и неда. пред Рож. Хр. Гл. 3. Ев. в. 6. Лит. ап. в. 328. Ев. Мат. в. 1.		
2 Недз.	20 Сщм. Игнат. бог.	Мено Христ.
3 Пон.	21 Мц. Юлиана	Геновева
4 Вов.	22 Вм. Атанасия	Тит. еп.
5 Стр.	23 Мм. 10 у Криту	Телесфор
6 Штв.	24 Навеч. Рожд. Хр.	Богоявлен.
7 Пят.	25 Рождество Христ.	Луциян
8 Соб.	26 Собор Пр. Богор.	Северин
Неда. по Рожд. Христ. Гл. 4. Ев. в. 7. Лит. ап. в. 200. в. 17. Ев. Мат. в. 4. в. Мат. в. 87.		
9 Недз.	27 Св. првм. Стефан	Юлиан
10 Пон.	28 Мм. 20 тысяч	Павло пуст.
11 Вов.	29 Младенци	Гигин
12 Стр.	30 Мц. Анисия	Ернест
13 Штв.	31 Пр. Мелания	Богомир

Спунко:

Виходзи:	Заходзи:
19. 7 г. 43 м.	4 г. 11 м.
26. 7 " 47 "	4 " 14 "
31. 7 " 48 "	4 " 17 "

Сторочне нагадоване о хвилі:

Початок мешаца пременліва хвиля; 5.—12. швіг-курвява; 12.—27. витри и жимно; конец мешаца витри зос вельо швігом.

Роботи у газдовству: По не поробене у прешлим мешацу треба поробиц, гной вожиц на далеки поля на громаду, и зос сламу закрити да ше невимражуе, кед хвиля допуци порихтац санки. **Заградка:** погноиц градки зос узретим гноиом и прекоповац под ярне шаце желеняви, ешенську желеняву на градкох закрити зос сламу або кукурничанку (роспресцерац), овоци гу хторим можу заяци дїйсц треба зос конопями (посконами) обвязац.

На слідуоци рок най виявя браца земледілин газдове о чим любя читац зос газдовства, и до їх найбаржей заніма.
Газда Янко.

Дзень	Дневнік	Прийток		Видаток	
		Див.	п.	Див.	п.

Рок 1926.

є прости рок и ма 365 дні або 52 тижні и 1 дзень. По рахованю Жидох тот рок є 5687-и, а од створеня швета є 7434-и.

Пасхалия.

Ключ гранични, або пасх. буква є Г	Велька Ноц 2. мая
Вруци літо т. є. недзельна буква Г	Вознесение Хр. 10. юна
Триод ше започина . 21. фебр.	Русадля 20. юна
Недзеля мясопустна . 7. марта	Фашенги 6 тижні и 4 дні.
Недзеля сиропустна . 14. марта	Петров пост 2 тижні.
Поклони 14. априла	

Приказани пости.

1. <i>Вилія</i> Богоявлен. и Рожд. Ис. Хр.	5. <i>Усикновение</i> ч. главы св. Йоана Кр. 11. септ.
2. <i>Вельки пост</i> од пондзелку сиропустней недзелі 15. марта до Велькей Ноци.	6. <i>Виздвижение</i> ч. <i>Креста</i> 27. септембра.
3. <i>Пешров пост</i> од пондзелку по недз. Всих Святых 28. юна до Петра и Павла.	7. <i>Крачунски пост</i> од 28. новембра до Рождества Ис. Хр.
4. <i>Матки Божей</i> пост од 14. авг. до Успения Б.	8. <i>Каждей</i> стреди и пятку крем сертисох.

Тераз Церква полегчала давни пости и то:

I. у Вельким посту, Петровским, Матки Божей и Крачунским посту длужносц отрмац пост во *пондзелки, стреди и пашки*, на котри дні допущено *по било*; на други штири дні (вовторок, штварток, соботу и недзелю) шлвободно єсц *месо*. Же би зме у дачим задоволели Господу Богу, приказано на тоти штири дні, *пред полу-дзенком и вечеру*, вимодліц духовним особом псалом 50. („Помилуй мя Боже“) а другим, котри месо єдза 5 Отче наш и 5 Богородице Діво. — Тото розришенє вредзи и на таки постни дні, кед на нїх даяке заповеданє швето церковне пада.

II. Од того общого розришеня виняти: 1) Цали перши тидзень и страстни (вельки) тидзень велького посту. У тих двох тижньох нїч не шлвободно єсц меса. По било допущено лєм вовторок, штварток и соботу, а пондзелок, стреду и пяток през по било.

У шицких постох заказани явни забави, музики, свадзби.

Посциц не длужни:

1. Дзеци, котри роки не маю.
2. Старши людзе, котри слаби.
3. Тоти, котри чежко хори, лебо по хороти гу здравю ше врацаю.
4. Самодруги и мацери, котри дойча.
5. Роботніки, котри чежку роботу коньча.
6. Таки, котри не маю инше єсц, як н. пр. жобраци, слугове, подражни.

У таких случайох не потребно одпущенє од посту модліц, бо таких св. Церква уж розришела.

Загальници (сертиси).

(Кед ані стреду ані пяток нет посту).

1. Од Рождества Ис. Христ. до Богоявления.
2. Медзи недзелями Митара и Блудного Сина.
3. Од Велькей Ноци до недзелі Томовой.
4. Од Русадльох до недзелі Всих Святых.

Штири часци у року.

Почашок яри: 21. марта на 10 г. и 2 мин. пред поладньом. Теди дзень и ноц еднаки.

Лешо почина: 22. юна на 5 годз. 30 мин. рано. Теди дзень найдлугши а ноц найкратша.

Єшен почина: 23. септембра на 8 годз. 27 мин. вечар. Теди дзень и ноц ровни.

Жима почина: 22. децембра на 3 годз. 34 мин. Теди дзень найкратши а ноц найдлугша.

Державни швета.

(По новим числу).

17. децембра — *родзени дзень* Його Велич. Краля *Александра*.
28. юна — *Видовдан*, служа ше богослуженя за погинулих борцох за виру и Отечество.

24. мая славянськи апостоли *Кирил и Метод*.

1. децембра спомен виглашеня уединеня Сербох, Горватох и Словенцох до єдней єдинственей держави *Кральовини Сербох, Горватох и Словенцох*.

Як стари людзе нагадовали хвилю.

Людзе уж од давна маю практику и знаки о хвилі. Правда же ше им не вше зисци нагадованє, але вельбораз и сгядню хвилю.

Знаки жими:

Кед птици, цо ше селя на фришко одлетую.

Кед у пецу праска огонь.

Кед ляд (каменц) дробни, били и округли.

Кед ше гвизди барз блїща.

Кед шніг дробни и барз фришко пада.

Знаки цеплоти:

Кед зозуля вельо кує.

Кед ше заяв вельо дзиви гуски.

Знаки витру:

Кед ше огонь длуго несце розгорїц, лебо кед гори а розцагує ше, як да вигаснуц сє.

Кед шветло трепеци и пламень пада.

Знаки шнігу:

Кед миши в єшенї свойо гнізда у брадлох нїско при жеми робя — будзе мало шнігу, а кед тоти гнізда високо — будзе падац вельо шнігу.

Руски парохії у епархії крижевацкей.

а) У Бачкей:

- 1) *Руски Керестур*. Рок основана парохії 1751. — Число вирників 6000. — Храм церкви: Пренесение мощей св. о. Николая 22. мая (по новым ст.).
- 2) *Коцур* (Купура). Рок осн. пар. 1765. — Число вирників 2700. — Храм церкви: Успение Пр. Богородици (Велька Матка Божя) 28. августа.
- 3) *Стари Вербас*. Рок осн. пар. 1860. — Число вирників 800. — Храм церкви: Рождество Пр. Богородици (Мала Матка Б.) 21. септембра.
- 4) *Нови Сад*. Рок осн. пар. 1780. — Число вирників 250. — Храм церкви: св. ап. Петра и Павла 12. юла.
- 5) *Дюрдьов*. (Буржево). Рок осн. пар. 1893. — Число вирників 1800 (у филиї: *Господици* 70). Храм церкви: Рождество Пр. Богородици 21. септембра.

б) У Сриме:

- 6) *Митаровица*. Рок основана пар. — Число вирників 900. — Храм церкви: Вознесение Господне.
- 7) *Бачинци*. Рок осн. пар. 1850. — Число вирників 750. — Храм церкви: св. ап. и св. Лука 31. октобра.
- 8) *Шид*. Рок осн. пар. 1806. — Число вирників 1264. — Храм церкви: Преображение Господне 19. августа.
- 9) *Миклушевици*. Рок осн. пар. 1859. — Число вирників 750. — Храм церкви: Рождество Пр. Богородици 21. септембра.
- 10) *Петровци*. Рок осн. пар. 1840. — Число вирників 1130. — Храм церкви: Покров Пр. Богородици 14. октобра.
- 11) *Раевосело*. Рок осн. парох. 1911. — Число вирників 500. — Храм церкви: свяценомуч. Йосафат 25. новембра.
- 12) *Пишкоревци*. Рок осн. пар. 1909. — Число вирників 850. — Храм церкви: св. влм. Дмитрий 8. новембра. — У филиї *Андриевци* храм ц. Велька Матка Божя 8. августа.
- 13) *Беркасово*. Рок основана парохії 1919. — Число вирників 853. — Храм церкви: Собор св. Арх. Михаила 11. новембра. — У *Долу* храм. ц. Воведение Пр. Богородици 4. децембра.

в) У Славонї:

- 14) *Сибинь*. Рок основана пар. 1908. — Число вирників 1300. — Храм церкви: Успение Пр. Богородици 28. августа. У филиї *Букове* храм ц.: Покров пр. Богород. 14. октобра; у *Магич Мали*: пр. Шерцо Хр. 26. юна.
- 15) *Канижа*. Рок основана пар. 1908. — Число вирн. 750. — Храм церкви: Рождество пр. Богородици 21. септембра.
- 16) *Липовлани*. Рок основана пар. 1909. — Число вирн. 800. — Храм церкви: Пренеп. Зачатие Богород. 22. децембра.

г) У Босней:

- 17) *Привор*. Рок основана пар. 1902. — Число вирників 2473. — Храм церкви: Преображение Господне 19. август. У филиїх храм ц.: у *Селиштагу*: на перен. мощ. св. о. Николая 22. мая; у *Лини-Могинци* на верх. ап. Петра и Павла 12. юла; у *Расавцу* на св. прор. Илиї 2. августа; у *Брезнику* на преставление св. ап. Івана Богосл.; у *Липеници* на Покров пр. Богород. 14. октобра; у *Ракивцу* на св. Арх. Михаила 11. новембра.
- 18) *Девешина*. Рок осн. пар. 1903. — Число вирників 1915. — Храм церкви: св. ап. Кирил и Метод 5 юла. У филиїх: *Гайово* на св. Дмитрия 8. новембра; у *Горвачанох* на Покров пр. Богород. 14. октобра.
- 19) *Стара Дубрава*. Рок основана пар. 1912. Число вирників 1732. — Храм церкви: на Вознесение Господа И. Хр. — У филиїх: у *Новой Дубрави* на Успение пр. Богород. 28. августа; у *Каменици* на Рождество пр. Богород. 21. септембра.
- 20) *Козарац*. Рок основана пар. 1910. — Число вирників 900. — Храм церкви: Воздвижение ч. Креста 27. септембра. — У филиїх: у *Марички* на Покров пр. Богород. 14. октобра; у *Домброви* на св. Йосафата 25. новембра.
- 21) *Банялука*. — — —

О. Михаил Мудри.

(25. рочни ювилей священства).

Живот чловечески е так кратки, же дні, мешаца и роки так нагло преходза, же задумани до своїх планох и завжати у непрестаней работи, — ані не збачиме як то нагло — фришко літа нашо одлецели, да ше нігда вецей не навраца. Знаючи за нашу недоконьчену роботу видзи нам ше, же зме ище ані не жили, таки кратки час нашого живота! Лем кед себе подумама на нашу прешлосц, здогадуеме ше о нашей работи, животней борби, а у тим укажу ше нам и дзепоедни успихи — плоди нашей вельорочней работи. То нас цеши и ошвижуе нашо вистати сили да не станеме у пол драги, але да и далей наставиме недоконьчену роботу — до Божей волі!

Кажди народ ма своїх вельких и славних людзох, котри му як ясни шветла швица и водза го гу щесцу. Тоти людзе творя народну историю и моцни темель кладу на будовню лепшей народней будучности. Прето їх народ слави, їх спомен чува и слави ше з німа и у ніх.

Ми мали народик не можеме ше сподзивац, же би и ми могли мац таких славних людзох медзи нами, бо би то и невозможне було.

Ми ше ані не ровнаме з векшими народами. Ми лем свою виру св. и руску народносц зачувац сцеме и потомком нашим, якцо и нашо дідова то за нас зробели, а воопще притулюеме ше и операми на силни и вельки пняк руского племену.

Пречи спредзел би ше каждый, хто би себе думал, же ми прето не маме велького духа и за нас заслужних людзох — народолюбцох, котри наш ширцом розшати народ до едней громадки збераю и шмело гу щесцу, гу лепшей будучности водза. И ми гоч помишани, але не затрацени, медзи веліма иньшими народами жиц сцеме и

указуємо, же як народ, на то ше и змагаме. Нас уж кажди позна и припознац муши, же ше ми не лем сцеме але и можеме старац и дзбац о себе як и други народи. Кажди лем хваліц муши крашне ушорени нашо валали и населеня, а вшадзи у шоре церква, школа и друге цо до народного живота спада. А кому непозната наша пожертвовна и зложна работа у найновших часох за руску просвиту, котрей плоди: руски кнїжочки, календари, новини уж до каждого куцика дошли?!...

То таки моцни темелї за будучносц нашого народу, же їх вецей ніхто зніщиц не годзен, а же би тот народни будинок и у будучносци роснул и напредовал то стої єдино о вредних и пожертвовних роботнікох, котри започату роботу далей буду провадзиц, — и о народу за котри ше тота работа коньчи.

До тераз роботніци зос шицких странах нашого народу у вельким числу вредни и пожертвовни були, а и народ наградзовал тоту роботу, бо ю примал гу шерцу як свойо власне чадо. Нешка ше кажди Русин цеши зос свою народносцу, зос свою кнїжку, зос свою власну Просвиту!

У тей велькей и нелегкей работи вше зме видзели попри предняцох народних котри у народу заступали вельки думи (идеи) нашей нації, — наших школованих народолюбцох, котри не сановали свой труд и жертви, да народу хасную. То моцни и шмели слупи нашого руского народу, котрих спомен медзи нами остане вични, з рода на род.

Медзи тима нашима славнима народними роботніками предок водзи наш славни председатель РНПД. всечестни паноец *Михаил Мудри*, парох керестурски.

Нет того Русина, котри би тото мено не познал! Не було тей схадзки и народней догварки, дзе би вон не участвовав з роботу и шицку силу свою. Давно не мал наш народ такого сина, котри з душу и тілом йому служи.

30. XII. 1924. р. оконьчел о. *Михаил Мудри 50 роки свойого живота*. Тот дзень препровадзел вон цихо у своей обичней работи и с глубини шерца дзековал Богови за полстолітнї живот свой.

28. IX. 1925. р. оконьчел 25 роки свойого священства. Кому познати чежкосци звания священнического и

велька отвичательносц пред Богом и людзми, тот легко похопи вельку важносц такогó ювилею. През дваццпейц роки верне служиц олтару Божому и народу у вше-лїяких згодах и незгодах — то наисце велька ласка Божя а ювиланту велька чесц и слава!

*

Же би бачваньско-сримски Русини лепше спознали свойого народного водю напишеме у даскельо шорикох його богати животопис.

Народзел ше вон 30. XII. 1874. року у Руским-Керестуре од родичох простих, парастких. Оец му вшас умар, а мац, котра ше и нешка цеши у своїм синові, дала малого Мижа да школох. Гимназию коньчел у Винковцох и Загребу, дзе и богословию оконьчел 1900. р. У науки бул вше добри школяр, а пре свою веселу натуру радо го мали товариши а так и у каждам дружтве. Истого року бул и пошвечени за священїка и одслужел першу св. Службу Б. у своїм родним валале Керестуре 28. X. 1900. р. По тим послати бул за душпастира до парохії Пргомель, дзе як у пустинї даякей и у чежких незгодах вецей як дзевец роки церпезліво пребул. Тот час употребел за науку и вельо писал з чого познейше и за народ видал.

Року 1912. именовани бул перше за особного капелана блп. Андрия Лабоша, пароха керестурского а о рок и намистним парохом тей парохії. Ту у найкрасшим своїм вику розвил и преуказал свойо богати способносци гу народу свойому... У тим часу именовани бул високим достоинством: капеланом Його св. Папи р. По шмерци блп. Андрия Лабоша именовани бул парохом керестурским (1918. р.), а прешлого року одликовани бул з ридким у нас титулом: камарат Його св. Папи римского.

Кельо ше трудзел у часу войни шветовой и по тим за свою парохию то барз добре зна його числене стадо, котре ше цеши и хвалї у нїм. А цо вон зробел и кельо ше жертвовал за нас Русинох, за нашу Просвиту — то ми шицки барз добре познаме. Не було тей згоди, котру би вон не вихасновал за народни идеи, народну руску Просвиту. Його блага натура, його миле ліцо и широке шерцо вше полне з любовию гу каждому задобило шицких Русинох до єдного народного просвітного кола.

*

Прето не чудо же го народ на першим руским своїм собору у Н. Саду 1919. р. вибрал за свогого духовного водю, за председателя РНПД. То народ поновел на главней схадки у Коцуре 1912. р. тиж на трецей виберанки у Р. Керестуре 1925. р. . . . О животу його лем тельо бо то у Календару не мож опширно. Не вельо повем кед виявим, же живот о. М. Мудрого то една часц честней историй нашого народу!

Прето нашому милому ювиланту гу його ювилею шицки южни Русини сердечно виньчуеме и жичиме: *на многая и благая лѣта!*

Редактор.

Кед Бог с пальцом пише по жеми. . .*)

Останьме с Господом Исусом Христом а победа будзе наша.

(Написал: Др. Дионисий Няради, владика.)

Св. Йоан Евангелист описуе, як фарисеи и кнїжнїки, котри представляли жидовску интеллигенцию, допровадзели раз гу Господу Исусу Христу єдну жену, котру влапели у прелюбодїянию, же би Вон ей судзел. Тоти людзе не робели то з любви гу справедливосци, ані пре закон Божи, лем зос людскей лукавосци и злосци. Св. Евангелие ясно гутори: „глаголаша емѣ: оучителю, сіа жена пата есть нынѣ въ прелюбодѣанїи. Еъ законѣ же намъ Моисей повелѣ таковаа каменїемъ повивати: ти же что глаголаши, сіе же рѣша искѣшающе его, да выша имѣли что глаголати на нѣ“ (Йоан 8, 4—5).

Тоти лукави людзе так себе роздумовали: Кед Христос не осудзи гришницу, повеме народу, же Вон не отримув закон Мойсеов и поволаме го на суд; а кед ю Вон осудзи, тед розгласиме, же Вон преступуе закон, котри нікому не допуца судзиц по приватней власци.

Лукави жидзи сцели вецейраз завесц Исуса Христа до того, же би Го могли у каждом случаю засудзиц и осудзиц. Так ше вони раз питали Исуса, чи треба порцию плациц кесарови (Марк 12, 14). Всезнаючому Господу добре було познате лукавство неприятельох Божих а фарисеи и садукееи врацали ше дому вше поганьбени. Та цо зробел Господь Исус Христос у случаю зос жену прелюбодїйку? Св. Писмо так нам далей описуе на уста апостола Дївственика:

„Иисѣсъ же долѣ преклонѣ сѣ перстомъ писаше на земли не слагая имъ. Икоже прилѣжахѣ вопрошающе его восклонѣся рече къ нимъ: иже есть везъ грѣха въ васъ, прежде верзи камень на ню. И паки долѣ преклонѣся, писаше на земли. Они же слышавше, и совѣстїю обличаеми, исхождахѣ единъ по единомъ, наченше отъ

*) Зос „Душпастира“ преложел скрачено на нашу бешеду зос своїм додатком: Редактор.

старець до послѣднихъ; и оста одинъ Исусъ и жина посредѣ сѣци“ (Иоан 8, 6-9).

Противніки Христа Господа одходзели еден за другим, як роса од слунка, вони уцекали гонени з совисцу, як цма од раньшей зорнички. А прецо так робели? Ша вони шмело ступали гу Христови, приступели як людзе наполнети зос свідомосцу свойого успеха. И тоти людзе на слова Христа Господа уцихли, як кед би їм уста наполнети були з оловом. А цо було, цо так прицискало їх шерца? Яка то була ствар, котра їм забрала шицку шмелосц и одважносц, котра так схилела їх пишни шиі? Стали вони там коло Исуса Христа, як неми риби и еден за другим одходзели без жадного слова, без пригваряня, без оправдованя.

У загради Гетсиманьской шицки противніки Христово на жем попадали на едно слово Христово — и то шицки нараз.

По вопросу о даваню порції кесарови противніки Христово и далей стали и „чѣдишася о немъ“ (Мар. 12, 13).

Зошицким ше иньшак стало при жени прелюбодійней: шицки ше противніки заганьбели од себе и од своей слабосци; и сама їх натура примушела, же би ше оддалели од лица Христа Господа.

Тота згода здогадує нас на одну другу згуду о котрей нам гутори св. Писмо старого Завита у 3. глави кнїжки Бития. Там описане, цо ше стало з нашима прародителями кед зогришели. „И отверзошася очи ѡбѣма, и развѣмиша, како назн вѣша: и сшиста листвіє смоковное и сотвори ста сѣвѣ преподаніа. И оуцавшаста глас Господа Бога ходяща въ рай по полѣдни: и скрыстася Ѳдамы же и жина его отъ лица Господа Бога посредѣ древа райскаго. И призва Господь Богъ Ѳдама, и рече емѣ: Ѳдама, гдѣ еси; и рече емѣ: гласъ слышахъ твѣѣ ходяща въ рай, и оубоахса, яко нагъ есмъ, и скрыхса (I. Мойс. 3, 7-10).

Адам и Ева заганьбели ше пре тілесну голоту, котра була плод їх духовней голоти по гриху.

Духовна голота побила и фаризейох ведно зос кнїжниками и вони мушели сцекац од Христа Господа.

Господь Исус Христос могол своїх неприятельох престрашиц так як ше то стало на гори Синайской кед през Мойсея давал Бог свой закон: „Гора же Синайска дымашеся вса. . . и оужасошася всѣ людїє зѣло“ (II. Мойс. 19, 18).

Господь Исус Христос могол ше оддаліц спомедзи своих неприятельох и так, як то зробел у Назарету, кед Го сцели зруциц з гори; но „Онъ же прошедъ просредѣ ихъ, идаше“ (Лука 4, 30).

Не так зробел Господь у случаю с прелюбодійницу. Вон вибрал нови способ, же би указал свою силу: *писал с пальцом по жеми* и с тим розогнал вельке число найстрашнейших своих противнікох и поганьбел їх.

А цо писал Исус Христос по жеми? На тот вопрос не дава нам св. Писмо одвит. Дзекотри богослови думаю, же Господь Исус Христос того исте писал, цо и гуторел фарисейом и кнїжником: котри є спомедзи вас без гриха най перши бере камень и най го руци на ню (св. Тома Акв.). Други думаю, же Исус Христос писал слова пророка Єремиї: „Господи, всѣ оставляющїи тѣ, да постыдѣтсѣ отстѣпающїи отъ тебе на земли да напишѣтсѣ, како оставиша источникъ живыхъ водъ Господа“ (17, 18).

Але гоч як то було, конец бул таки: нестало фарисейох и кнїжнікох; розогнала їх ганьба и страх; одало їх власне лукавство; на цо найбаржей раховали, то ше розбило на словах и писаню Господа Исуса Христа. Ту ше зисцела грожба пророка Исаяї (у глави 30, 1-3): „Горе вамъ чада отстѣпнишася, сіа глаголетъ Господь: сотвористе совѣтъ не мною, и завиты не дѣхомъ моимъ, приложити грѣхъ къ грѣхомъ: идѣшии снѣти во Єгипетъ, мене же не вопросиша, еже поможь имѣти отъ Фараона и застѣпленіє отъ Єгиптянъ. . .

Сего ради вѣдетъ вамъ грѣхъ сей аки стѣна падающая вне запѣ града тверда пѣнина, егоже авіє настонтъ паденіє; и паденіє его вѣдетъ како сокрѣшеніє сосѣда глинѣна. . .“ (30, 18, 14).

II.

Не иньшак то и у днешніх часох бува.

И у днешніх часох приходза заступніки науки и людскей мудросци пред Бога и Його св. Церкву, же би запановали над Господню Його Церкву, же би Господа и Його Церкву зотарли з лица жеми.

Приходза тоти противніки полни пихи и лукавства и крича на шицки страни швета: ми не припознаваме нікого над собу; ми неогранічени панове на тим шведе.

Давно приходзели пред Христа ведно кнїжніки и фарисее, лебо фарисее зос садукееми, лебо шицки ведно, а нешка приходза еден за другим под вшеліякими титу-

лами. У XIX. століттю виступую под меном *Матеріалізма*, а у XX. століттю под меном *монізма* (то обидва безбожни науки и вше їх исти людзе глаша).

А цо гутори на то Господь Бог? Всемогучи и всезнаючи Бог розганя тих нових своїх противнікох по цалим швецѣ — „пишуци з пальцом по жеми“. Неприятеле Божи одходза з ліца жеми еден за другим.

У науки, у уметности, у политики, у філософії то ест у главах учених — інтелигентних людзох у другей половини XIX. століття запановала наука матеріалізма. Матеріалізм бул идол того вику. (Іх предняци: Fechner, Büchner, Moleschot, Vogl и иньши). Правда же матеріалізм то не нова наука. Тота наука була уж у Греції ище за часу поганьства за краля Александра Велького. Тиж у часу панованя римского цара Октавиана кед ше обеговали военски успих з просвиту и политику, матеріалізм сцел ущесцил Римске царство. Здабаюце було и у других поганьских державох...

Швет без Бога падал з єдного зла до другого — горшого.

А яки плоди принєс матеріалізм XIX. століття?

Тот матеріалізм, як и тамтот у Греції и Римскей держави у науки и животу (у теорії и пракси) не припознавал ество Бога, души и шицкого цо наднатуральне. Вон не сце припознал Христа Господа и Його святу Церкву. Йому лем материя шицко. По теї науки человек то лем єдно число атомох (малюнди часточки матерії, котри з оком ані видзиц не мож) и ніч иньше. Мозок и шицка душевна робота человека овиши од єдзєня. Живот сам од себе настава и шицко цо видзимє постало з помоцу еволуції (то ест зос несовершеней матерії настала у времену совершеньша и так дошло аж по человека).

Тота нова наука не припознава ніяку христіанську правду (догму), ніяку надприродну етику.

Главни знаки матеріалізму тоти: неприпознаванє шицкого духовного и розвальованє на шицки боки.

Матеріалістичка філософія так прєгваря своїм людзом: „зроб себе рай ту на жеми! Уживай!“

О теї науки мудро повед уж поганьски писатель Сенека: „Подкопани кажди фундамент фамелії, общества, держави и каждого шору“.

А так то и було.

А цо на то повед Господь Исус Христос, як хранєл свою св. Церкву и єї вирникох проциво матеріалізму!

Господь Исус Христос и у XIX. століттю нізко ше схилєл гу жеми и писал с пальцом по жеми. А яки успих бул писаня того? Господь Исус Христос открил шицку голоту матеріалістичкей філософії, же би ю поганьбєл и пуцєл ю най пада до глібокого суєвирия — до *спіритізму* (наука о явеню и бєшеди з духами).

Матеріалізм кричал, же ніч не вери, а спіритізм завжал вецєй верєня, як обявена вира. Спіритізм приял таку науку, котру не мож з нічим доказац.

Танцованє стола, вшелїяки средства (медї), цємни хижї розширєли ше у найкратшим часу по домох учених (інтелигенції) цалого швета як плоди матеріалістичкей філософії.

Так постала велька спіритістичка кнїжовносц, новини ше видаваю по шицких крайох швета. Учени людзе на найвисших школах (універзитєтох) єднак як и штреднє учени вредно отримую спіритістички схадзки и правя себе нову виру, нови шор.

Церква Христова — живи Христос Бог — спокійно стої, цихо є мож повєсц, и пише осудзєнє спіритізму. У Русії, Нємецкей, Французкей и иньших державох занїмаю ше спіритізмом ище и нешка лєм менєй учени, а по иньших крайох учени и озбильни людзе занягую спіритізм, бо то уж не модерне.

III.

Попатьмє ище на кєнєц XIX. століття и на перши почетки XX. століття. Там увидзимє ище и други плоди матеріалізма.

По другей половини XIX. століття матеріалізм породзел себе достойного сина, котрому дал мено *соціалізм*.

Як робєл матеріалізм, так започал свой живот и соціалізм: глєда и вон рай на тим швецѣ. Алє рай у долїни слизох не мож найсц.

Матеріалістички соціалізм сце доказац роду людскому свойо право на живот. Вон поставєл нови правила за медзисобни живот медзи людзми, медзи капиталом и роботу. За найважнєйшу свою задачу вжал и матеріальни соціалізм борбу и войну: знїщиц Церкву

и Престоли (трони), католицку виру и дотерашні шор. Вон сце будовац нове щесце на руїнох шицкого: без вири и без надприродней доброти.

Материалистично-соціалістични габи захвацели барз на фришко вельке число роботнікох и створели окреме пролетарске дружтво, котре преполне з найстрашнейшу ненависцу на Господа и Його святу Церкву як и на христіанство. Нови пролетариат кланя ше лем числу и *физической* (тілесней) *сили*. У мену безвирия (атеїзма) и розвальованя шицкого дотерашнього шору веліки чопори (маси) пролетариату дзвигли ше проциво Христа Господа и Його св. Церкви, якщо нам то швечи у найновших часох Русия и дзепоедни други краї.

А цо зробел Христос Господь на одбрану своєї св. Церкви проциво материалистичного соціалізму?

Через уста своїх вельких архиврейох на Петровим престолу Господь одкрив модерним соціалістом цалу голоту їх науки и допусел, же би члени тей сильней шветовой організації на своїх руках чувствовали, чежке, немилосердне ярмо найстрашнейших душевних ланцох. Чежке ярмо ношели раби у часу поганьских Римянох и иньших поганьских народох; не меней чежке ярмо модерного соціалізма и маси уж обрацаю своєю очи на нову виру, од котрей обчекую спасене, а вона ше вола *месианизм* — *скори приход конца швета*.*)

Церква Христова поштред тих шицких найстрашнейших габох пліва далей своіов драгов, котру ей назначел Христос Господь и научує науку з чистого жридли указуюци шицким людзом на Господа Исуса Христа, у котрим єдиним є спасене за шицких людзох, шицких виких, пред котрим ше муша поклонїц шицки на небе и на жеми як тиж и у преисподніх.

IV.

Єден вельки богослов то гварел: Пророчества су за вирнікох а чуда за невирних.

Через чуда сцел Господь Бог навесц єгипетского Фараона, же би одпусел народ израєлски до жеми обецаней (II. Мойс. 8, 16-19).

*) Чи не ходзели и ходза по наших валалох таки мисонаре — пророки, котри глаша, же о 3 роки будзе конец швета?! Ред.

Через чуда, котри твори Господь Бог и нешка у своєї св. Церкви, особліво у Лурду, у Французкей, од року 1858. з посередствованьом „Пренепорочней“ часто пред очами модерних поганох прегваря Господь и тераз: „*Из емх иже естъ*“.

Господь покарал материалистичке безвирие учених (интелігенції) и пролетариата с тим, же їх препущел цемному суввирию — спиритизму и страшной науки *сили* — соціалізму.

Господь покарал материалистичких мудерцох с *философским монизмом*.

Ище 1865. року глашел Edmund Löwenthal нову монистицку виру по правилу: „наша вира — то нашо знаніє“. А пророк и апостол тей новей вири Ernst Häckl предрек, „же знаніє муши вициснуц шицки вири“.

„Монистицки союз“ з Немецкей розширїовал тото нове євангелиє по шицких крайох швета а найбаржей у Русї. Та яки плоди принєс материалистички монизам, тота нова вира, ХХ. столїтю? Главни плоди тей новей вири були: *духовна празнота и подзивене живота*.

Уж пред 25 роками писал єден учени (Bruntiere) о банкроту модерней науки, а єден други („Joel“) плаче над кризу (препасцу) модерней философиї, а пророка Häckl-а уж ше ганьбя учени у Немецкей и називаю го швиндлером.

О старим поганьству писал славни Chateaubriand: „не треба нам жаловац за старим поганьством, бо воно зробело з людзох не иньше, як чопор безумних, безчестних, пожарлівих жвирох“.

То исте мож повесц о модерним поганьству ХХ. столїтия. Же дзивосц живота до нешка ище ше не так страшне розширела, як то було у поганьству, причина є у тим, же и монистицка интелігенция ище живє вос старих христіаньских преданиох.

По монистицкей науки народи то лем часци (агрегати), котрих ніяки союз не вяже. Прето и народи и поєдини муша повесц с пророком Єремїєм: „*Ждахомъ мира, и не вахѹт влггмъ: време оуврачиванїа, и се възвнѹт*“ (8, 15), лебо с пророком Исайєм: „*Ждѹщїмъ имъ свѣта, бысть имъ тьма, ждѹще зари во мрщѣ ходїша. Ослажѹтъ како слѣпїи стѣнѹт, како сѣще без очесъ ослазати вѣдѹтъ, и падѹтъсѹ въ полѣднїи како въ полѣнощи... Ждахомъ сѣда, и нѣсть, спасенїе далече отъ стѣпи отъ насъ*“ (59, 9-11).

А прецо ше то шицко так става? Прецо Господь Бог допушел таки кари на модерну интеллигенцию монистицку?

На то нам красни отвит дава св. Августин, котри гутори: „Господь волел од зла добре зробиц, як не допушиц нїяке зло“ (Енхир. 3, 27), а на другим месце так пише: „Же человек аж як зогришел научел ше познац разлику медзи добрим и злим, и аж теди могол цеплейше полюбиц добре, котре слабо ценел пред грихом.“

Так було и у случаю прелюбодїйства жени, о котрей гутори св. Йоан Евангелист у 8. глави свойого Евангелия.

Кнїжнїки и фарисеи наполнети з духом лукавства оддалили ше од Христа Господа непоправени, и ище баржей готови на векше зло.

Там остал сам Исус Христос — безконечне милосердие — и жена гришница — образ духовней нужди.

Вона цихо була и полна зос страхом чекала на страшне слово Исуса Христа, од котрого завишел ей живот лебо шмерц. Вона не сцекла од Христа, але шицку свою нужду, цали свой живот придала до рукох Исуса Христа. Тото визнане гриху и каянє пре грих заслужело слїдуючи слова: „Жено, гдѣ сѣть иже кождахъ на теѣ, ни кїйже ли тебе осѣди; она же рече: никтоже, Господи. Рече же ей Исусъ; ни азъ тебе осѣждаю: иди и отселѣ ктолихъ не согрѣшай“ (Йоан, 8, 10-11).

Тото остатнє жада Христос Бог и од модерней интеллигенциї: „Стань о бок свойого Христа Господа, визнай Го Господом Богом своїм, жалуй за свойо грихи и dalej не гриш!“

Безконечне милосердие Боже сце через вельки чуда, котри ше особлїво у Лурду случую потресц з цалим модерним шветом и навесц го на явне покаянє.

А чи ест надїи, же материалистицки монизам послуха глас Божи, же не сцекнє од Христа Господа, як посцекали кнїжнїки и фарисеи?

Правда, же ест препятства вельки, але „кто як Бог?“

Правда и то, же отровна наука материалистицкого монизма заражела готово шицки културни (просвищени) народи не лем у Европи, але и у Америки.

То видзїме на жаль и при славянских народох, котри не лем саму науку тоту радо прїмаю, але ю такой до живота приводзую (жалостни приклади у Русїи и Булгарскей.)

V.

Прето най ше нїхто не чуде, же о тим пишеме у нашим Календару и най себе нїхто не дума, же нам о тим не потребно знац и читац о високей науки, гоч вона и гамишна.

Поведце ми, любї читателе Р. Календара, чи сце не чули на койяких схадзкох — собраниох тотї слова цудзїх бешеднїкох: „священїки вам наказую церпезлївосц и приданє до волї Божей у вшелїяких трапезох того живота, а обещую вам по шмерци рай; а я вам гуторим: ми тот по шмерци рай охабїме священїком, ми нато-мест вам ту — на жеми рай зробїме“... Так гуторел еден агитатор социалиста з Пешту пред 18 роками у Керестуре.

Тот отров гоч такой не мал дїйствие, але зарод ипак остал од нього. У времену нашли ше и медзи нашим народом вироди, котри себе з тей отровней науки капитал створели и то баш од зноу тей звезденой нашей худоби. Хто ше блїзше припатра на тих наших фари-сейох и садукейох днешнього вику (бо ше вони шицки барз ученима трїмаю) обачи, же вони наисце себе „рай“ створели уж ту на жеми. А цо зос худобу, котру за нос цагаю у звездую? На место раю створели медзи худобу пекло.

Тоти спасителе худоби нашей таргую и з виру гоч су и були безвирцами, бо од нїх нїгда нїхто не чул боске слово, крем у богохуленю, лацу и кепкованю — вишмихованю закону Божого. Кед ше боя за свой „земски рай“, же би го не утрацели, меняю свою виру прадїдовску, лем да закрию свою злосц и гамишство. Кед би не звездли таки „пророки“ и даскельо невиних з нашей худоби братох — нїхто би за нїма не жаловал, але Богу дзеквал, же ше куколь и шмеце чисци. Але неукїх и звездених братох мушїме сановац, же ше дали влапиц до цудзого и гамишного галова... .

Як видзїме Исус Христос уж вецейраз писал у нашим народзе по жеми. Було то першираз пред 40—50 роками, кед ше почала шириц нова вира: „бугерство“. Чи не були вони поганьбени и презрени од народу руского!? Еден по еден поуцекали и потрацели ше. А чи нешкайши „пророки“, цо таргую з виру, можу ше наздавац инь-

шакей судьби? Хто ма очи и здрави розум уж видзи їх мизерни „рай на жеми!“ . . .

Ми прето звездених наших братох не презреме, але ше за нїх модліц будземе, да ше їм очи цо скорей отворя и навраца ше гу своєї власней мацери: до Церкви грекокатолицкей, котра їх виховала и у котрей єдино своєю щесце и задовољство найсц можу.

Браца Русини! Чувайме и стрежме над нашу виру святу и прадідовску, не ганьбме ше ей ані наших милих обичайох вирских и народних руских, бо то нашо власне и тим єдиним наисце и справди щесце себе и потомком нашим збудуєме. Паметайме: цудза мац нас не зогрее, не накарни, не поцеси, не поможе — лем власна!

Цешме ше же зме члени св. Церкви грекокатолицкей и з цалей души шпивайме нашу прекрасну писню: „Ты моя крѣпость, Господи, Ты моя и сила, Ты мой Богъ, Ты мое радованіе, Не оставь нѣдра отча, Ты нашъ нищетѣ посѣтилъ. . . Силѣ твоей слава человекѣлюбче!“

Мученікова мац.

(Паломництво Русинох у Риму).

Вецей як сто особи з нашей епархії були таки щешліви и нащивели у Риму так звану: „Мисионарську виставу“. Тота вистава задивлює каждого человека. Ту ше видзи, цо може зробиц Церква Христова. Не будзем Вам описовац тоту виставу, але з тей вистави опишем лем єден образ.

Найбекше число павильнох мисионарскей вистави находземе у Ватиканским двору, котри ше вола „двор оморискох“. Ту ше находза 13 павильони. Перши павильон одредзени за *Св. жем* — *Палестину*. Достойно и праведно, да ше дѣ перше место Палестини на тей вистави, бо ше у Палестини найскорей проповидало слово Боже, св. Евангелиє;

з Палестини ширело ше шветло св. вири по цалим швецє: „Въ всю землю изыйде вѣщаніе ихъ и въ концы вселенія глаголы ихъ“, пише св. Писмо о апостолах.

Кед человек ступи до того павильону, не може да отаргне очи своєю з того шицкогo, цо там виложели францискански мисионаре и мисионарки. Там видземе и прекрасни *релиєф* Палестини. На тим *релиєфу* Палестини можеме видзиц гори и долїни, места, рики и потоки — єдиним словом: цалу Палестину. Тот ре-

лиєф зробел *професор Марчелїяни*. Длуги є 6 метри, а широки 2.80 мет.

Сам Папа уж вецейраз нащивел тоту виставу и вше ше затримал пред тим *релиєфом*.

Мученік.

Не будзем описовац други ствари, яки ше находза у тим павильону. Але єдну ствар мушим напомним. Професор Вилани намальовал красни образи мученікох з Арменії и Сириї, котри були мучени за виру Христову 1920. року. На єдиним од тих образох находзи ше и млади *Алберт Амарисса*, францисканин. Вон родзени 1874. року у месту Кава недалеко од Рима. У своєї души чул и вон глас Исуса Христа: „Иди за мною“. Ступел до мисионарскей школи и пошол до Палестини як мисионар. Року 1920. постал настоятельом мисии у арменским месту *Єнитекале*. У януару того року окрутни Турки пред його очами поклали шицких християнох, а на концу и його.

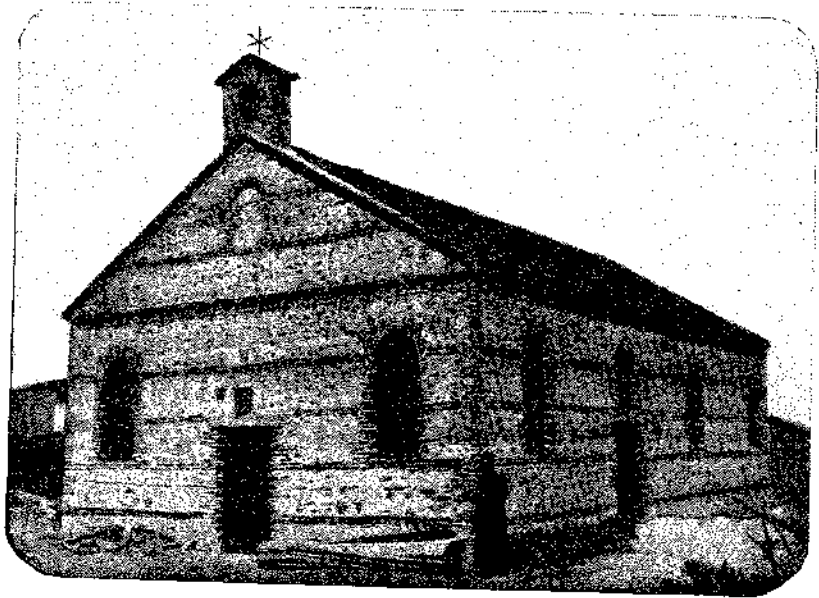
Професор Вилани так ясно, так живо намальовал мучене тих християнох, же человек муши заплакац, кед патри на тот образ. Там видземе хлопох, жени, малки дзеци по жеми або на рукох мацєрох, як умераю под мечами дзивих Туркох. Медзи нїма стої о. Алберт. Вон дзвигнул своєю руки и очи гу небу и указує своім духовним дзєцом на небо, дзе їх чека неувядаєми винец слави, кед за виру Христову до конца витримаю. Вон їх не охаби — и вон з нїма пойдзе на найстрашнейши муки.

Мученікова мац.

На 14. януара того року ступела до того павильону єдна стара жена з места Каве. Коло тей старей жени ишли ей дзеци и родзини. И вони пришли до Риму на юбилей, па ступели и до „Мисийней вистави.“ Людзе, котри познавали тоту стару жену а видзели скорей и тот образ мученікох Арменских, сцели скриц пред тоту жену тот образ. Але хто може скриц пред шерцом мацєринским образ ей сина мученіка. Вона то уж знала, же вона родзела и виховала сина мученіка. Але як да тераз и ей очи видза образ сина мученіка? Вона чула о тим образу и вона сцела да го видзи. Єй очи гледали тот образ и скоро го и нашли. Хто би мог описав тоти чувства, яки у тот час чувствовало шерцо мацєри мученіка. Єй уста вигварели лем кратки слова — „*Дзецко мойо!*“ Вона клекла, слизи ю заляли. Вона на глас плакала, а зос ню плакали и шицки, котри тот позор патрели. Зос плачом вигваряла добра мац мученіка кратки слова: „сину мой, модлі ше за мацєр свою.“ „О блажене дзецко мойо, котре ши було достойне

за виру Христову умрець... Нараз ше подзвигла тота велька жена и сама гу себе так гуторела: „Та прецо я плачем. Та я мац мученіка. Я ше мушим цешиц и Богу дзековац за то, а не плацац. О Боже пре-добри, най будзе Тебе чесц и слава за тоту ласку, я идзем далей“...

Таки слова слухали того дня превелі у тей вистави. И кед „мац мученіка“ виходзела з того павильону, шицки людзе як на росказ поставали до шпаліру, винчовали велькей мацери, а котри лем могли, побочкали ей руки. Убога жена мирно станула и заш

Гр. кат. церква у Струмици (Стара — Сербия).

ім шицким так прегварела: „Славме ведно предоброго Бога, котри нам дава тельо ласки, да можеме не лем жиц, але и умрець за Бога. Любме Бога! За Бога виховайме свойо дзеци. Бог нам дал дзеци жертвуйме їх Господу Богу“.

Людзе мирно слухали и розишли ше до домох свойх наполнети з чувствами живеј вири и любви гу Господу.

А кельо таких стварох ест на тей вистави!

И я патрел на тот образ, як и на други подобни.

И мойо ше очи орошели од слізох радосци, бо сом у тим часу чувствовал, же и я член Церкви Христовей, котра и у днешніх часох ма свойх мученікох. -- Жадна друга вира нема нешка свойх мученікох окрем Церкви католическеј.

Образи з Македонії.

Тоти два образи приношимо з Македонії, котра ше нешка вола Стара Сербия.

Римски оец подредзел шицких грекокатолікох, котри биваю у Югославії, под власц владики Крижевацкогo. Наш Преосвящени нашивел тих наших наймладших у Христу братох у мешацу маю 1925. року. З тей драги Преосвященогo дознаваме слідујуци ствари:

Гркат. Церква у Струмици (зоднука).

У месту Струмица ест наших вирникох вецей як 200 фамилі. Вони започали правиц церкву, яку видзимо на нашем обрацику. Преосвящени поблагословели тоту церкву. — Понеже у тим краю до свитскеј войны пановали Турки, не було там ніякеј сигурносци. Под час войны тоти край найбаржей страдали. Там бул Солунски фронт. И нешка у тим краю вельке худобство, гоч сам край богати; жем добра, але малярична. Кед ше заведе там канализация, то будзе богатьши край як Бачка и Банат.

Барз би добре зробели читателе нашого календара, кед би тим своїм братом припомогли при будованю церкви з малим даяким даром. Най вони знаю, же и ми з німа тримаеме. Милодари най ше пошлю на ординарият (Духовни Стол).

Недалеко од Струмици (15 килом.) находзи ше парохия Радово од 45 фамилийох грекокатоліческих, а 14 километри од Струмици парохия Нова Махала.

По обліжніх валалох находза ше по єдни фамилийі нашо.

У срезу Джевджелиским пред войну у Джевджелиї як и по других валалох нашо Сестри Евхаристинки тримали нормалну школу. Там бивал и декан. Нешка ше там находзи манастир наших Сестрох, котри жию з роботи своїх рукох и творя вельо добра.

13 километри од Джевджелиї находза ше Богданци. То векше место. Там война шицко зніщела ведно зос церкву. Вирники модля помоц. Хто цо може, най їм да дацо за церкву, бо немаю нічого.

А яки то народ шам жиє?

Вони себе сами волаю Макендонцами. Язык їм помишани, так же старших чешко и порозумиц. Младши ходза до школи и добре нас розумя. Народ випатра по ліцу тварди, але шерцо му добре и мегке. Кед видзели свойого владику, заплакали стари людзе як мали дзеци.

Там єст 5 наших священїкох, але єден од нїх слєпи и хроми и преко 80-рочни, други 85-рочни и лежи у посцелї, треци коло 80-рочни. Модліме ше за нїх, да їм Господь пошле цо скорей и священїкох и учительох.

Добре би зробели нашо учителя або учительки, кед би там пошли.

Суєверіє у нашим народу.

(Написал: Дюра Виудас).

I.

Закон Божи то гутори: „Аз єсм Господь Бог твой, да не будуть теби бози ини кромє мене“. Тот закон уписал Господь Бог и до шерца каждого человека (св. ап. Павло).

Покля людзе слухали тот глас свой совисци — шерца, добре їм було, не мали нічого суєверного. Накєди одпадли од Бога, забули на тоту заповед, а понеже у шерцох своих мали шлїд теї заповеди, котру уж не розумели и припознац не сцели, — на место Бога живого, вичного зробели себе не єдного, але тисячи богох, котрим чєсц давали, кланяли ше, як живому Богови. — То було поганьство. То були часи, столїтия, кед шицки людзе на швецє, крем народу израєлского (пред Христом), верели и кла-

няли ше гоч чому, гоч кому (створєньом: дровом, слунку, планетом, жвиром па и людзом) а то як Богови.

С того вишло: яки людзе були — таки и богове, а на остатку кажде обисце мало своих богох... Постала медзи людзми цємнота духовна, чєсц коруни створєньох — человека вше глїбше и глїбше падала.

Як то було при других вельких народох не раз сє то чули, читателє, (мали богох: войны, тарговини, витру, злодїйох, пєкла, пиянїцох, розпустнїкох...), але так то було и при наших руских прадїдох, бо и вони до часох княза св. Владимира поганє були. Главни бог *Перун* (гирмотаня и блїскотаня); *Хорс*; *Даждьбог* (хранитель живота); *Стрибог* (страшни бог); *Симоргель*; *Мокош*, котрого треба було зос жертвами благац; *Велєс*, бог скотох, йому ше модлєли, же би у статку щєсцє мали. Видзели наоколо себе вельо духи *Русалки*, котри шєдзєли у води лебо у лєше (то єздаль одвитую „вилом“), привидзовали злих богох у блатох, верели у надприродни єства и їм жертви давали и шветла шведцєли... Нашо прадїдове верели, же хто яки на тим швецє (слуга чи пан) таки будзе и на другим швецє...

Так було у поганьских народох. Вира Христова то премєнєла, але не могла дораз и з корєньом повицаговац шицки суєверни поганьски обичаи. Бо каждый христианин лєм єдного всемогучого Бога вери, же шицко цо ше става на жеми з Божу волю и з Божим допущєньом и знаньом ше става. Живот, здравє, щєсцє и благослов приходзи єдино од Бога. Бо Бог непрєповєдзєно добри и святи, Вон не цєрпи злє, але го допуща прє нашо грихи. И гоч Вон допуща злє, Вон го обраца на нашо добро, Вон нас єдини може охраниц од злє. Хто, даклєм, по иньшакеї драги глєда себе щєсцє як од Бога — *тош ше одрека Бога*, тому вира нїч — тот є *суєверни* (празноверни, вери гоч цо, гоч чому).

Суєверни человек дума, же му даяки персони (людзе), тайни ствари, слова и знаки можу помочи, а то по закону Божому не може буц. Суєверни человек дума, же крем Бога єст якаш тайна сила на швецє, котра помага, лебо чкодзи человеку, — прєто вон вери *врачаньом* лебо и сам врача.

Правда, же дзєпєдни створєня на жеми маю и наднатуральну (надприродну) моц, але то маю єдино з молитву и з ошвецєньом Церкви (на приклад: ошвецєна вода, св. образи, св. крєст...). Таки шицки ствари, ошвецєня и благословєня дани су од Христа Господа баш на то людзом, же би їх хранєли од каждого злє и припрєвадзєли їх гу дочасному и вичному щєсцє.

II.

Причини суеверию. Кед би зме вигледовали суеверию у поединих народох, легко би зме збачели, же народ *непросвищени и неуки не познава нашуру* (свойства) *веліх стварох у нашури* (природи). Прости народ обично ше задоволи с тим цо чуе од других, а кед то раз увери и засадзи себе до шерца чежко го ошвечиц о противним.

Дошвечене в, же на кельо даеден народ *воспитаньши — просвищеньши — тим меней вон суеверни*. Просвищени человек вери лем Бога живого а вери, же вст и натуральни сили на швецце, але вон зна, же тоту силу, котру вон з науку вигледуе, маю вони од Бога а служиц маю на хасен човекови. Ипак видзиме и при народох на високим степену просвити вельо суеверия — врачаня, але то лем там обачиме, дзе народ, гоч напредни у науки шветовей, одпад од Бога живого, вичного, вира у ньго слаба лебо нїяка.

Спомли зме уж як то було, кед людзе до поганьства падли — постали суеверни. Таки були у стреднім вику Богомили (христианьски одпадники — еретики) у Босней а таки и нешка ище Турки, котрим ше цала їх вира зос суеверия и врачаньох состої.

У Славянох шицких находзиме превельо суеверия, особлїво у Русинох и Велько-Русох, а кед вигледуеме причину тому легко ю найдемме и то у непросвищеносци славяньскей, бо Славяне и у вири и шветових наукох ище вше далеко одстоя од других народох.

Неуки народ вери, же вст вшелїяки чкодлїви и нечкодлїви ества. Велї появєня (сили) у природи су простому народови непознати. И кед дацо у природи видзи, цо потолковац не може, вон то приписуе даякому тайному еству. Таки ества нагадує себе народ с целом, гоч таке ество нїгда нїхто не видзел з власнима очами. Людзе пришагац буду, же видзели таки ества и то обично в ноци, и чежко їх о тим ошвечиц, же то лем привидзованя и спревоцки.

Народ вери, же го хтошка в ноци мучи, дави (мора), прициска перши, же дихац не може. Же тому мученю цалком иньша причина (обично обилна вечера пред спаньом) а не даяки тайни ества, то себе не да доказац. Приходзи нам на думу згодна франта з нашого календара, кед ше еден человек поносавал паноцови, же вошне видзел свойого покойного оца. А кед ше го паноцец опитал цо пред тим вечерал, и вон ше похвалел же кельо колбаси и пироги поед, — одповед му паноцец най другираз ище тельо поє та увидзи вошне и дїда свойого. Обтерховани жалудок и в ноци сце свою роботу коньчиц, а кед человек отпочива — шпї завадза му то и мучи го.

Же нет таки тайни ества на жеми ані у воздуху, то зна и вери кажди просвищени и мудри человек. По обявєню Божому знаме, же лем ангели и зли духи су невидими ества, котри Бог створел, а иньшаки ества (тайни — невидими) ані Бог не створел, ані їх нет на жеми. Хто то ипак вери, указує с тим свою неукосц, слаби розум и слабу виру. Учени людзе уж вельо винашли тайни и сили природи, але таки тайни ества ище нїхто не пренашол на жеми.

Народ ипак вери, же вст *босорки*, же ше босорка може премєнїц на мачку, кравом млеко одняц, каменєц правиц и т. д. Вони лєца на метли, на чарним барану, могу преїсц през дзирку у замку. . .

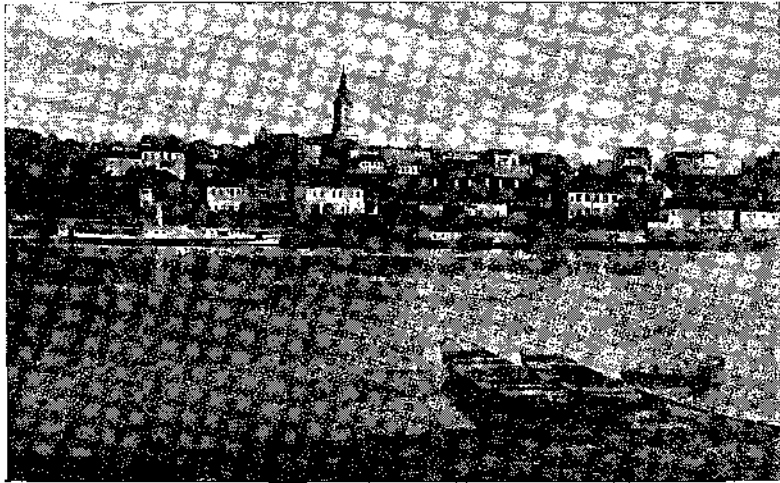
До чого приводзи таке суеверию най нам укаже слїдуючи приклад, котри сом сам дожал. Кед сом пред 22 роками служел як паноцец у нашим Жумберку сгорел ми едного дня еден мали валал. Прибег сом там з учительом и страшне зрилище зме видзели: 18 хижки збити на густо, збудовани з древа на високей гори шицки у пламеню були попри страшним пращаню древа, а хлопи, жени и дзеци ламали руки од страху и очаяня (роспуку), бо видзели шицко свойо добро — змагавьщину у пазурох страшного пламеню як їм шицко пожера, а помочи себе не могли, бо води на блїзко не було. Перше ми було питац ше людзох: чи дахто од дзецох и людзох не остал у хижох, и достал сом одвит, же у едней хижки остало дзецко а у другей едина хора жена. На фришко зме дзецко ище здраве и живе виратовали, а кед сом наганял людзох, да и хору жену винешу з бизовней препасци, нїхто ме послухац нецел, але шицки кричали: най сгори, бо вона нас запалела, вона босорка. Дармо було доказовац, же то не правда, жена худобна роками хоровала, нїкому зле зробиц не могла, и вона як и други людзе а не босорка, ані нет на швецце босорки, а причина огню були дзеци, котри ше зос ширку бавели. . . шицко то не помагало и лем на мою вельку грожду вицагли нещесну жену зос страшного пламеню и то уж лєдво живу и попечену на целу. Лем цо ше бидна исповедала, на фришко душу свою Богови придала. Лєдво ю бул хто поховац, бо народ и далєй упарто верел, же вона наисце „босорка“. — З того прикладу кажди здраво-го розуму человек легко увидзи жалостни нашлїдки — плоди такого суеверия и неукосци.

III.

Врачане на жартох и иньшим. Нагадоване. Гу истому роду суеверия о тайних ествох спада и врачане. У стреднім вику кед ше чиста христианьска наука ище вше борела зос викореньованьом поганьских обичайох у историї того вику превельо читаеме

о тим суверію. Велі персони як „босорки“ спальовали и примушовали їх да визнаю, же су таки. Розуми ше, же таки суверія нїгда не були доказани...

Наука Божа нас учи, же гоч правда, же вше було таких людзох, котри ше придали до служби злим духом, диаволови и с помоцу його чкодзиц сцели дїругим людзом, па и нешка вст таких людзох, котрим мено диаволово вше на язикау — але то не правда, же таки людзе чудотворни, же су с помоцу чорта всемогучи, же можу зробиц цо сцу!

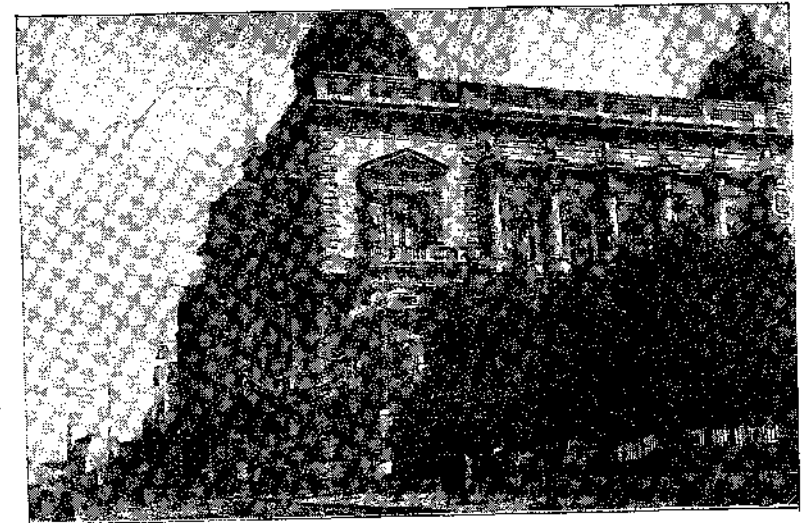
Београд, наш престолни град.

Же було врачарох и ест их и нешка, то знаме и зос св. Писма. У книжки Мойсейовей (II. 7.) читае як цар египетски Фараон мал врачарох, котри гамишни чуда творели. Таких гамишних врачарох мали шицки погане па и народ израелски дзекеди (оберал ше од поганох). Од тей хороти суверія не було ані христьянство вишлебодзене. Прето Исус Христос предрек: „Станю гамишни Христове и гамишни пророки, и буду робиц вельки чуда та спреведу и звезду и добрих“ (Мат. 24. 24.). Даклем сам Исус Христос гутори, же сотона через своїх слугох будзе вельо гамишни знаки и чуда твориц, же через сотону и антихрист придзе, да чкодзи людзом за кару їх празноверія.

Так було и за часу апостолах Христових (н. пр. Симон врачар....) Прето св. ап. Павло напомина ученїкох (Тїта и Тимотея) най одгваряю вирних од таких спредовнїкох, котри спредовза неуки и неверни народ зос своїма чортовима врачаняма.

У перших вїкох христьянства видзїме, же були жени и хлопи, котри врачали, але то обично погане були. Було то и медзи христьянами особлїво познїйше, але вше лем теди и там, дзе ше вира христьянська слабела у народох. На место чїстей христьянської науки наступали поганьски преданія зос своїма обичаяма и празноверїюм.

Видзїме, же и нешка ест врачарох, котри с картох лебо иньшаких даяких знакох на целу (жили, дланї), лебо по даяким знаку у натурї нагадую, пророкую судьбу, будучносу людзом. А

Нова краљска палата у Београду.

неуки людзе у својї любопитлївосци а вельо раз и у вшелїяких нуждох (хоротох, нещесцох у газдованю...) не саную трудисц гу таким врачаром-пророком гоч би як далеко вони були, плаца їм богато.

Вельораз су нашо неуки людзе у тим не лем шмишни, але и посанованя достойни. — Похори ше дахто у обисцу, жени — сушеди такой знаю, же хорому то лем „поробене“, та треба гледац трави од поробеня а врачарка — обично цїганка — такой дошвечи, же така и така персона „поробела“ хорому, а вона ма лїк, котри не так ані туньо дава. Наместо лїкарскей (дохторскей) помоци муча домашнї хорого зос вшелїякими шмердзацима варенїма жїляма, звязанїма рендами и койцо таке, цо хорого наисце жажене до гробу. — Случи ше нещесце, же дакого злодїйове покрадли, на место виглєдовац с помоцу власци крадошох, людзе заш ше лем на врачарки волаю, бо вони знаю хто покрад и примуша крадоша, да покрадзени ствари назад принеше...

Дас пред 10 роками ишол сом до Господинцох да там службу Б. служим и дзеци учим. На железницькей штації стретнем ше зос керестурцами, котри тиж там зишли. На мойо випитоване, цо там маю роботи, дознал сом ше, же маю хорого у обисцу и уж шицко випробовали и не помогло. Чули, же у Господинцох ест една жена, цо ше модлі и хорим помага. Дармо сом їх одгварял, же ше спреду и волѣли би натомест до Нового Саду гу лікаром пойсц, вони пошли гу чудотворней жени. Кед сом ше у валале питал цо то за една жена, ледво ше людзе здогадали на одну стару худобну жену, котра з врачаня жила, але у валале ніхто не чул, же би дакому помогла. (Така жена була и у Сербії, гу котрей нашо людзе ходзели як у процесії пред двома роками, док ше не ошвечели, же го лем спревоцка).

Другираз чул сом, же до Дюрдьова пришол еден коцурец, котрого дома окрадли. Кед сом ше од його родзини дознавал о нїм гварели ми, же пошол до Мошорину гу врачарки дознац ше хто покрад його ствари.

Чудни то неуки людзе! У своєї нужди место да гледа лік и помоц там дзе єдино може найсц, а кед не найдзе, да ше прида до волі Божей, — неуки людзе гледаю себе помоц на дзешатим валале и то од персонох за котрих там ніхто незна, же би дакому помочи могли лебо знали вецей як други неуки людзе. У тим труд, трошок не сануо, на „белг“ вида и остатні пенєж и гоч ліка не найдзе ані ше не дозна цо сце — ипак твардо и далей вери, же себе у нужди з врачанями помочи може.

Кед би ше людзе блїжей припатрели тим персоном цо врачаю (гоч и з молитву) яки вони, фришко би ше їм очи отворели и збачели би, же то шицко лем обманьство — спревоцка, празни слова, котри ище нікому не помогли ані не начкодзели. Помогли гибаль самим врачаром а начкодзели єдино тим цо гу нїм ходза и своєю добро марную.

Раз ми еден человек доказац сцел, же як му врачарка шицко правду поведла. Ище ми и то садла, гвари вон, же сом гдовец и же мам пецero дзеци. А чи ви то — одповед сом му — до тераз не знали, же сце гдовец и же маце пецero дзеци, та вам врачарка то мушела напогнуц за вашо пенєжи?...

IV.

Спомнем ище даскельо суверни обичаї у нашим народу. Суверие провадзи нашого Русина од колїски до гробу.

Лем цо ше дзецко народзи уж му койцо врачаю. Женї — одава ше, уж їм хтошка поробел. Незлагодза ше у малженским стану, треба їм герлічи шерца дац поесц и койцо ище шмишнейше.

Умре газда, скорей як го з двора винешу — треба статок (конї, овци) опредз нього вивесц и круциц ше з нїма, же би ше за газдом не забановали и погинули. Бидни статок! Ані розуму, ані чувства не ма а (не) розумни людзе так їх муча.

Умре газдинї муж, дзецом оец — а то на гробе суверни жени сипу їм гліну за карк, же би ше не забановали за нїм и оздале не умарли! (Виврацоване карсцельох за умартим.)

А кельо врачаня на свадзбох (рубане грошох, розбиване мискох, цморкане-цагане за варгочи, ставане на ногу при виньчаню, приходзене до дому младого зос виньчаня, патрене до жвєратка. . .) Хто би то шицко вичишліц могол?!

Зос суверийом преполни нашо народни обичаї на вельки швета: Рождество Христово, Велька Ноц, Рожд. Йоана Крести теля, Муч. Маковейских. . . (на вилїю патри дзивка одкаль пес бреше — на тоту страну ше ода; врачаня з едзєнями и сламу крачунску, тиж зос швєценїну на В. Ноц, зос квицом Ивановим, з воду швєцену. . .)

Неукинарод вери, же 7., 13. число нещєшлїве, так исте пяток, на котри дзєнь започата робота нещєшлїва будзе; с празну канту, кошарку ше стретнуц — тиж нещєсце значи; нещєшлїви будземе кед нам дахто драгу преїдзе, лебо кед зме ше з дому рушели а назад ше врацаме. Славяне ше особлїво боя крижней драги, дзе на зле „нагажа“. . . Мачку до коча вжац — то би ше ніхто не ушмелел зробиц, бо то би сцагло вельке нещєсце у газдовству. — Врана на древе стої и крачи а пес вив. Хто то чує престраши ше, бо му то вельке нещєсце предказує.

Кельо ше людзе трудза, да доїду до щєсца а не знаю го на добрей драги гледац! Баш у тим ше и находзи найвєкше нещєсце людзох, же веря, же їм щєсце овиши о даяким нумеру, мену дня, канти, крочайох своїх лебо люцких, о мачки лебо иньшим. Забуваю неуки людзе, же кажди человек сам коваль своєго щєсца (як робиш, так будзеш мац; як себе посцелїш, так будзеш спац), кажди дзєнь Бог створел на нашо щєсце, а нумери и жвири нам на хасен створел. Я вам повем, хтори дзєнь нещєшлїви за нас. Пяток може буд найщєшлївши каждому, лем най добру роботу у нїм коньчи. Нещєшлїви за каждого тот дзєнь, хтори му дармо, през роботи, през добрих ділох прешол и у хторим зле зробел и зогришел. Того ше єдиногу чувай, брату — шєстро, та ше не бой нїякого нещєсца!

Суверие у нашим народу так глїбоки корень ма, же велї побожни людзе веря, же и молитву мож вихасновац на врачби. Прето читаю *исалтир*, да дахто умре, лебо го Бог покаре. Таке исте празновєрие *зачишоване*. Забуваю и не могу похопиц, же нам Бог дава дар молитви, да себе и другим на целу и души

хаснуеме и помоц Божу вимодліме, але не на зло, бо Бог вична доброта, нікому ані збойвікови зло не сце, лем єдино да кожди добри и щешліви будзе!

То исте повесц мам о кніжкох на пр.: „Сон Пресв. Богородици“, о вшеліяких „Ражданикох“ и „Сановникох“, котри кніжки так легкомислено и радо чита наш народ.

Кажди здорового розуму человек добре зна, же ше таке дацо шніц не могло Пр. Богородици, як цо то пише у кніжочки „Сон Пр. Б.“. То бизовно, же ше добре пришвіло єдиному тому торговцови, котри таке видруковац дал и заглупує неуки народ, а себе богаца, бо народ за пенеж купує глупоту. Бо, чи може розумни человек тото увериц, же хто ноши при себе тоту кніжочку, того ані перун, ані пушка не пографи, шлєбодни будзе од кождей хороти. . . Да то правда, теди би у шветовой войны генерале кождому свойому воинову тоту кніжочку на шию обешели и не було би тельо зармуцени родичи и широти, якцо ше то на жалосц стало! Неуки людзе зато и далей купую тоту кніжочку и глупавею ше и далей з ню. Забуваю кельо с тим гриша проциву свойого здорового розуму и проциву Бога, котри кожде суєверие и врачби покарє.

Таки исти и „Ражданики“ и „Сановники“, з єдного жридли: суєверия походза. Чувм, же нашо жени (и велі хлопи) у жимушнім часу барз вредно опатраю тоти кніжки. До „Ражданика“ патра, цо є причина дачивей хороти лебо нещєсца, бо гваря, же то уж кождому судзєно под яку ше планету народзел — така го судьба чека. Не знаю бидни, же ше кожди дзєнь на швецє народза коло 100.000 людзе. Од тих вирошню єдни за царох, други за поданих; єдни богати буду, други худобни; єдни мудри и учени а други останю неуки; єдни здрави и моцни, други слаби и хори и т. д. — гоч ше шицки под єдну исту планету народзєли.

О толкованю снох, лебо цо нас чека, кед ше нам то лебо то шніє, лем тельо повєм. Сербско-хорватска присловка гутори: „шта се баби хтило — то се баби снило“, а то цалком правда. О чим человек бригує и дума во днє, то ше му и в ноци обично пришніє. Але понєже в ноци отпочивамє и з мозком не управямє, думи сами бежа и найвєцейраз вшеліяки дурноти шніємє.

Як видзимє празноверия и койяки врачби ище вше тельо єст и у нашим христьянским руским народу, же їх ані вишоровац не мож так легко, и кед о тим думаємє, видзи ше нам, як да зме ище вше у поганьству кед вшеліяки жреци и врачаре пановали над розумом человеческим.

Иду людзе на вашар лебо храмово швета и даваю себе цагац цидули од койяких птицох, да ше дознаю яка їх будучносц чека.

Та чи Бог дал чудотворну — пророцку силу бездушним и нерозумним птицом, ражданіком и сановніком, же би у їх пазурох була наша судба и од нїх овишєло нашо щєсцє? Хто би то здравого розуму могол увериц?!

*

Лік проциво суєверия. Люби мойо браца и шєстри! Циль мойому писаню була тота, да вам укажем до чого нас приводзи незнанє и неукосц. Пре неукосц и непознанємє натуральних силох блудзи человек як у цємноти, пада до безумного суєверия, сцагує на себе нещєсцє дочасне и вичне. Таки людзе не дзбаю за здраву науку ані о тим цо нас учи наука Божє. Кед би полюбели и читали добри кніжки престали би буц суєверни.

Празноверни людзе не дзбаю за науку церкви, преступую заповєд Божу: „да не будушь теби бози ини кромє мене“. Вони лем по мену христьяне. Забуваю, же не мож двом паном служиц: Богови и дяволови. . . Розлучуймє виру од суєверия, бо суєверие доводзи до безверия гоч и не свидомо.

Прето кожди мудри человек и добри христьянин пєстує у свойм шерцу живу виру до Провидїня Божого. Вон зна, же ше ніч не случи на швецє без знаня и допущєня Божого. Проциво волі Божєй и без Його помоци — ласки ніхто ніч не може зробиц. Прето и гутори наша присловка: без Бога ані до порога. Тоту правду не побіюшицки врачаре на швецє. Бог є єдини всемогучи и всезнаючи.

Най ніхто не вери, же му уж напредок судзєно якого щєсца будзе. Случай и судьба то празни слова и лем неуки, непросвищєни, неутвердзєни у вири людзе веря, же може буц дацо случайно лебо судзєне. Правда, же Бог всезнаючи зна напредок яки наш живот будзе и як нам судзиц будзе, але Вон кождому человекуви дал шлєбодну волю, зос хтору може вон добре лебо зло робиц. Кожди сам себе коваль свойого щєсца. Нікому Бог зло не сце, єднак нас шицких люби и таланти свойо дзєлі кождому по його силох. Нікому Бог не дава да свойо добро на картох премарнує, здравє зос пянством погуби. Кед на нас ипак нещєсца приду, знаймє, же тому причина лем ми сами и нашо грихи.

Кажди ше муши ратовац у своей нужди, та и нам то шлєбодно. А кед то робимє, — робимє як розумни людзе, гледай лік там дзе го найсц можемє, помоц и потїху од Бога и Його св. Церкви а не од спреводнікох, котри нас ище до вєкшого нещєсца заведу.

Руснаци! Викорєньмє з наших красних народних обичайох кожде суєверие и заслужимє себе место медзи просвищєнимє народами!

Габор Костельник:

Два животи.

„Най ше я не волам Дюра,
Най ше я не пишем Митров,
Кед при першей виберанки
Не будзем валалски биров!
Так! — валалски биров!

Розум ми у глави шедзи,
У кишені заш — пенєжи!
Но а розум зос пенєжми —
Шак то оздаль дацо вредзи!
Вера, дацо вредзи!

Осемдзешат ланци жеми,
Крива хижа штред валала —
Дюра Митров перши газда
У валале! — то не шала!
Оздаль то не шала!

Позна ме и жупан добре,
Та ме вита, та ме пита:
„Як ше маце, пане газдо?
Кельо вам зродзело жита?
Так ме жупан вита.

З шицкима ше знам панами,
Нераз мойо вино пили —
Не менял би я ше з німа:
Їм швет цесни, а мне бивни!
Швет газдови бивни!

Нешка жупан, та жупані,
А кед ютро, та жобрачи —

Пришол други, треци... Але
Газду ніхто не вивраци!
Вера не вивраци!

Бо панове то, цо маю,
Та то лем од людзох маю —
А кед ше так людзом злюби,
Та їм шицко одбераю,
Паньство одбераю!

Але не так то зос газду,
Бо цо ма, та ма од Бога;
Знаю то панове, та ше
Покрадзме од газдох боя —
Панове ше боя!

Боже мили! як я рошнем;
Кед ше по валале преїдзем:
Хижи ми лем по колена,
Кажду можем купиц, кед сцем!
Кажда моя, кед сцем!

А кед ше на салаш вежем,
Дудні, гурчи жем подо мну —
Чуствуєм ше як цар жеми,
Як ма буц по боским слову!
Так! — по боским слову!

Кажди дзень ше слунко круци
Доокола мойей хижи,
Як нїтка на мотовидлу —
Та ми швици, та ше блїци,
Як жвератко блїци;

Цо то значи? Шак лем тельо,
Же ми хижа наштред швета! —
Жем и небо так ми служба,
Та мам шицко, цо ми треба!
Цо за живот треба!

Бачи Дюро! Бачи Дюро!
Гей, наисце сце щешліви!
Таки, як гоч квет, цо не зна,
Одкаль бере свойо сили,
Свойо живи сили.

Послухайце-ле, як дума
Тот філозоф у варошу —
Як малее, мизернее
Човек, кед му думи рошню,
Кед му думи рошню:

„Боже!... Дзе сом? хто сом? цо сом?
Єдна ноц — мой живот цали,
Не швици ми слунко з неба,
Ах, лем гвизди ми остали!
Гвизди ми остали!

Цемна вичносц — ягод морйо
През граніци, цемне морйо —
То наш дом!... Ах, як ше визнац
У тим доме, браца мойо?!
Людзе — браца мойо!

Наша жем лем отрошинка,
Цо по морю пліва поцме —
Лем сам Бог зна: одкадз пліва?
Кадзи пліва? и дзе дойдзе?
Кеди и дзе дойдзе?

Ніч сом, га!... И шицки людзе
Ніч пред небом и вичносцу!
— Написане у біблії:
Рошне смуток зос мудросцу,
Смуток зос мудросцу!...“

— — — — —
Ту вам, браца, два животи,
Два животи на тим швецце:
Єден з квеца, други з думох —
Виберайце, хтори сцеце!
Хтори живот сцеце!

Габор Костельник:*)

Церква у Керестуре.

Перша церква у Керестуре була вибудована 1753. року по дошлебодзеню калочанского архієпіскапа Франца Клобушицкогго. Тот архієпіскап ю и пошвецел. Стала вона меней-вещей на тим истим месце, традиция гутори о другим месцу (стара школа) дзе нешка стої керестурска церква.

Перша церква була 10 вата дуга, а 4 вата широка. Покрита була зос шиндлями, а мури ей були олпєни плетер. Могли ше до ней змесциц найвещей 500 души. Турню мала дрєвену а нїзку, оградена була зос прощом. 1762. р. тота церква була поправена, а 1778. уж дослужела, па ше требало старац, да ше нова церква постави.

У Коцуре перша руска церква була вибудована 1765. р. мури були ей набивани. Перша керестурска церква мала до 1765. р. три дзвони: найвекши дзвон важел 95 фунти, штредні 40, а найменьши 33 фунти. Штварти дзвон, хтори важел 218 фунти добила керестурска церква 1765. року.

По старим руским обичаю при першей керестурскей церкви стал перши керестурски теметов. Кед копали фундаменти под тоту школу, цо при церкви, 1913. року, находзели ше там гроби єден коло другого. То бул перши керестурски теметов. Стал вон, цо нам нешка барз чудне, у штредку валала. Руски Керестур од початку стал на тим истим месце, дзе нешка, але ище у главним так бул и розложени. З 1770. р. маме попис улїцох у Керестуре, як иду єдна за другу и мена тих улїцох. Перши у тим спису ше спомина Пап шор (теди були на тим шоре 30 хижі); тот ше шор так волат оздаль прето, же на нїм бивал Пап Дюра; то оздаль нешкашї Нови шор. Стари паметаю же у Керестуре бул „Попов шор“, а так ше волала тота часц Велького шору, дзе биваю паноцове. Але паноцове одпредз не бивали на тим шоре, дзе нешка, але на другим, та тот Пап шор не мог будз тот исти цо и Попов шор. З временем народ призабул одкаль походзи мєно Пап шор, па го почал вигваряц мєсто Папов шор Попов шор, а кед Папов шор добил мєно Нови шор (мушел буц предлужени!), почал народ волац „Попов шор“ тоту часц Велького шору, дзе ше насєлєли паноцове.

За тим ишол Надь шор (з 53 хижамі), тот шор ше медзи народом сигурно и теди так волат, як и нешка т. в. Вельки шор.

*) Зос хроніки керестурскей.

За тим ишов Макаї шор (45 хижи) так ше волат пре Макаї Миклоша, хтори на тим шоре бивал; нешка ше тот шор вола Маковски. За тим ишов еден шор зос 52 хижамы, але му мено не зазначене. То оздале нешкашні Цигла шор. За тим Капуцани шор (33 хижи,) так ше и нешка вола. На концу Буджак (27 хижи), як и нешка. Перши теметов стал на Маковским шоре, як то видземе з того старого попису улїдох у Керестуре. Лемже вон ше цагал аж гу Велькому шору, бо як то видно зос вецейраз уж споминаней релациї з каноничней визитациї Керестура 1767. р. стал вон доокола церкви.

Теметов бул оградзени с прощамы, але такы бул зароснути, же ледво у нїм, мож би було человека видзиц, а од крижох, цо стали при гробох, ані еден ше не видзел. Прето архиепископ Осиф Batthyán, хтори 1767. р. препровадзел каноничку визитацию у Керестуре, валалцом наложел под погроженьом кари, да ше до раз теметов очисци и бул теметов очисчени. То перши теметов баш прето, же стал у штрєдку валала, скорей препад як цо обични теметов препада.

Кед перши керестурски теметов бул напушени, за теметов вибране було место на концу валала од кулянскей страни, дзе и нешка керестурски теметов. Як сом нашол у едней кроникы мало ше то стац 1816. року.

Нова церква була вимурована 1784. р. за пароха Петра Копчая. Приватни кроникы споминаю, же ше церква у Керестуре почала правиц 1772. р. — дакле же ше правела през 12 роки. Але то гибаль мож лем так розумиц, же ше одтеди почало зберац материял за поставене церкви. Але уж дас 20 роки предтим тужели ше керестурски паноцове, же церква у Керестуре и барз мала и уж дослужела, па же би требало нову церкву правиц. Лем же гу ділу приступало ше помали. Парох Мучонї надумовал правиц нову церкву. Силваши приготовел цо було найбаржей потребне за будоване церкви.

Як дакеди цар Давид приготовел материял за храм у Єрусалиме, а Петро Копчай вибудовал церкву — як Саламон храм єрусалимски. 26. януара 1776. р. парох керестурски Яков Силваши писал на архиепископску конзисторию у Калочи: „з ласку Божу народу нашей парохий так ше умножел, же церквочка зос плетеру зробена ані трецу часц народу не може помесциц“, — и прето вельо вирни муша стац вонка — „єдногласно зме одлучели, да при помощи Божей на власни трошок векщу церкву подзвигнеме“. Але же їм вельо гу тому хиби, модлї парох Силваши спомнута конзисторию, да ше вона завежне за керестурцох при

ерару, па да їм ерар голем зменьша урбарски роботи, да їх ошлебодзи, да не плаца дзешату часц од сламы а 100 вата древа за огонь да можу вжац, же би випечиц цеглу. 1778. р., дакле два роки познейше — тот исти парох явля, же керестурци уж маю 300.000 цеглы випечени за мурованє церкви и у каси 236 ф 80 кр. за исту циль.

Кралїца Мария Терезия дала на керестурску церкву 4.000 форинти (то спомина Петро Копчай 1875. року). Чи у пенєжох дал дацо ерар на тоту циль, як патрон керестурскей парохий, то сом нїгдзе не нашол, але сом нашол, же ше керестурски паноцове вецей раз тужели на ерар, же церкви не сце дац ані жеми ані у пенєжох ю не сце помагац. А кед парох Силбаши пише, як то уж наведзене, же керестурци одлучели поставиц церкву на власни трошок, то значи, же од ерара не мали обецанки на помоц у пенєжох. (Тоти 4.000 фор. котри Мария Терезия дала, не були дани у мену ерара). Як на тедишні часи керестурци ше подняли виставиц не лем бивну и досц красну, але и славну церкву. Церква була справена 1784. року але аж о 10 роки после була зоднука ушорена. Року 1791. були поставени до церкви Иконостас и Казателїца. Тота работа коштвала 2.300 форинти, а кончел ю Арсений Маркович (Серб) „иконорезар“. У контракту медзи тим „иконорезаром“ и медзи керестурским обществом (з 1791. р. априла 26.) находземе обширнейши опис тей роботи: „Перво по Рису № А. подписати, гу тому контракту мал буц приложени план работи и контракт ше поволує на поєдини рисунки плану. № Б. олтар зучинити скупа споницзама (т. є. крилоси) колико меру и плац допусти столова допусти (?) вишши заукваченом до пенджеря церковного да буде, второ придикалницю под номером Ц да будет украшена скупа зо стингама, коє унутра иде (!) више помянути посол да буде лепо и красно изпословано: од сувих дерва липових и влови; вскте ктому четири астала под номером Д под сваком престоловом иконом по єдан да будет.

За коїм изпословани посол общинство обєчава помянутому господару Арсений Маркович две хиляде тристотине форинта готових новаца, йош котому двадесет велики илити Баянски мерова сита т. є. (жита); ктому треба докад намести посол из Нового Сада донети, и халат майстрови натраг односити, крис кити скела и сельсера о нашем трошку да буде“.

Помальована була церква 1794. и 1795. року. Мальовал ю Арсений Пангашич, як ше сам подписовал „Академий Маляр.“

Шицку роботу вишнює нам контракт медзи тим маляром и медзи обществом керестурским.

„Контракт котери е начинен из медзи камератским общином места Керестура од едне стране, друге пако стране господаром Арсениом Пантацичом маляром данас на концу положенога датума, з котерим погодисмо темпло, певнице, и предикалницу, перви свод слезини, и постаментом пред темплом да измалюе, по начину како у Баю з циратама, и з фигурама у нашој Церкви места Керестура храма светого оца Николая з наследуючум начиним.

1. Обечув се господар Арсения Панташич маляр на своду горе Свету Троицу у четири угла, четири Евангелиста с простими циратами како у Баю стое у своду Распяте Христово з Иваном и В. Мариом и дванайст Апостолов у первему реду, а у другоме дванайст празникских иконов, у долној архитектури на среди више двери Тайна Вечера, на странски двери Свети Велико Мученик Георгия, и Димитрия, четири престолне иконе, Спаситель Христос, и Мати Божа, Свети Николай, и Иван Керститель, изпод Николая Ивана две гисторие да се измалюю.

На царске двере Благовештене на крайних двоих врати Архангел Михаил, и Габриел на пеоритзама двој Свети Цар Давид и Йоан Дамаски, на предикалници пако Светого Апостола Петра и Павла, више поменуте фигуре обечанаюч са господар маляр з фином фарбом и маланьом се усиловати йоште. Боле узмалювати, него што е у Баї.

2. Како темплом, тако и пионице и предикалницу сав пидгурски посао принадлежастяма свими рамовима з финим златом позлатити, такоджер у горној архитектуре ксимс по нему испословати. Захи шнайде, долні штабл позлатити, округле ступове, слезини пфайфен позлатити, на постаменту такоджер стабла позлатити.

3. Долня архитектура з пеонитзама, велики ксимс на нему два стабла позлатити, такоджер на постаменту стабле позлатити, тако исто равним начиним, и на предикалници, прочи тишлерски посао заксимсови, и зоступови з фином мрамор фарбом мраморирати, и стубе шлайфовати, еше ктому на трпези кивот з керстом, и четири чирака позлатити, на проскомиди пред Благој Спасителя спутиром измалювати; такоджер из нутра темплом з балвани све фришком фарбом мраморирати и з олайним фирнайзом фирнайзовати, сав предречени посал обечаю се како маловане тако и мраморизиране фино испословити.

4. Ми общество керестурско за такови фини посал обечуемо готови новац господару Арсениј маляру три хиляде две сто фринти шайницки, кою суму у шест гвартова положити обечавамо, и то перви гварт на Светого Йосифа то ест Пештански вашар

лета 1794. друге четири гварти а пропорционе дела, шести и последнї гварт пако, када се за свим зверши, и посал прегледа; з којих новаца на едан гварт долази 533.20 гр. Йош кодтому тридесет байских мерова жита дати, и замлети, на цело време осемсто; квартир како за господара Арсения тако и за негове посленике, такайже и десет кола ели до Новога Сада, ели до Баї да се имаю дати.

5. Предречени посал обечава господар Арсения маляр за едну годину и осем месеци за свим зготовити, и оне керстице што су

Дзеци по першей св. причасци у Дюрдьове.

пред олтаром старе поновити, и нове позлатити, ако би штогод ловольно небило илити се заборавили дужан буде поправити. . .

У Керестуру 6. децембра лета 1793.

З того контракувидзиме, же перше малюванє керестурскей церкви мушело буц наисце „фина работа“, бо и сама сума пенежох, яки „малар Арсении“ достал за роботу, о тим швечи. 3200 фор. теди вредзело дас тельо, кельо нешка 32000 фор. Можеме себе подумац, як би нам нешка керестирску церкву за таки пенежи крашне помалювали.

О сто роки после — т. е. 1893—4. року — малювали керестурску церкву однова. Але тото малювидло — да так поведем з

едним словом ніяке. У тим керестурска церква страцела свою першу славу и красу.

Церква була поправяна вецейраз, цо ше уж само одсебе розуми. Так н. пр. за пароха Петра Копчая 1818. р. видало ше на поправяне церкви 900 фор. бо р. 1835. за пароха Янка Копчая видало ше на репарацию церкви 810 фор. Найважнйша пременка керестурску церкву сцигла 1906. и 1907. р., кед ю направели на бокок (и з предку, дзе главни вход), так же церква добила фурму крижа. Керестурска церква од самого початку була пошвечена на чесц св. отца Николая чудотворца; а спервоци як празнични дзень керестурскей церкви тримали жимского Николая, а не ярнього. О тим спомина релация з каноничкей визитації керестурскей парохії з 1763. року.

Народ до 1763. року не славел торжественно кирбай у Керестуре аж кед млади паноец Осиф Кирда добил з Риму одпуст за празник керестурскей церкви. Прето, же в жиме невгодне кирбай окончовац, познйше пренесли у Керестуре празник храму на ярнього Николая, як ше и ншка тото швето шветкуе.

Окрем парохиялней церкви ма Керестур едну капліцу у полю даяки три километри од валалу. Справена в 1859. року, як владика Георгий Смичиклас 1863. р. спомина, же зостих пензжох, хтори керестурски народ на тоту цель добровольно даровал. Пошвечена в на чесц Преч. Діви Марії пренепорочно зачатей и не лем нашо Руснаци але и Серби, Маляре и Шваби тримаю тоту капліцу за чудотворне место. Спервоци була на тим месце лем студня, а при ней криж; познйше справели там и шопу за приходних. Чудотворна заправо ма буц тота студня, цо при капліци, па прето ше капліца и вола „Водица“. Чуда ше мали стац на тим месце вельо и койяки (видзенья и оздравенья), але вони ані не пописани од виродостойного человека, ані су од церковней висшей власци не розшлїдзени. „Водица“ у нашим народзе облюбена. З процесию идзе наш народ до „Водици“ вецейраз у року, але главна тота процесия, хтору сом уж спомнул т. в. на треци дзень Русадльох (Сошествия св. Духа). Кед време допуци, на тот дзень ше зиду у „Водици“ езри народу, а кочи як на вашаре. На тот дзень приходза з процесию (свою власну) до „Водици“ и Коцурчане и Вербачане. Зарна по полю у тот час уж ше клаша, па найсце мило там у полю, Богу Творцу и Вседржителю приношиц жертву и молитви, да зачува поля од каменцу (ляду) и бурї — „хлїб наш насущний дажд нам“ а Пречиста Дїва да поможе у житейских нуждох — „Милосердия двери одверзи нам“.

Габор Костельник:

Легинь

Нєт на швецє так нікому,
Якцо тому легиньови
На кочу —
Лежи себе горезначки
На кочу,
Накрил себе твар з калапом,
Же би слунко не швицело
До оч му.

Пече слунко — шак то лето!
Цале небо — єдно злато
Печаце!
Цале небо — єдно злато
Швицаце!
Лежи легинь, пушел конї:
„Идце себе простов драгов,
Як знаце!“

„Идце себе простов драгов,
Шак ви драгу з поля дому
Познаце!“
Цале небо — єдно злато
Швицаце!
А наш легинь так ше веже,
Як да плїва по цихучки
По злаце.

Цоже себе легинь дума,
Кед ше так на кочу веже
Як вошне?
Цоже дума? — Ніч нє дума,
Лем рошне!
Дари неба, дари жеми,
Цали живот прима дзечне,
Радошне.

Цоже себе жито дума,
Цо по полю доокола
Жовцеє?

Цоже дума? — Ніч не дума,
Лем зрев!
Гей, а легинь себе дума:
„Кеди же то жито кошиц
Почнеме?“

Не зна жито: цо го чека?
Не зна легинь: цо го чека?
Не чує:
Як то шмерц му швет широки
Готує . . .
Дума себе швет широки:
„Кед би нам войну почац?
Шак ту є!“

Шпи, легиню, одпочивай!
Цо Бог дава, та уживай,
И рошні!
Цо ма присц, та саме придзе
Нам вочи . . .
Станул коч . . . И легинь станул:
„Гей, чи зме уж пред капуру
Не дошли?“

Габор Костельник:*)

Школа у Керестуре.

Школа у Керестуре оздаль була одтеди, одкеди и парохия, або дораз рок два потим. Перши висци о школи у Керестуре маме у 1756. року. З тих висцох дознаваме лем тельо, же у тим року у Керестуре бул учитель Йоан Палинчар оженети, доброго и шорового живота. 1771. року бул за учителя Йоан Надь теди у школи було 30 школярох и то 28 хлапцох 2 дзивчата. Як ше видзи у того време дзивчата слабо ходзели до школи. Як видзиме теди учитель не барз ше зноел при своїх школярох. Але и плаца його не була така, же би ше було вредно зноїц за ню.

Учитель мал 26 фор. у готовим пенежу рочно, а вецей ніч. Як и цо учел учитель Йоан Надь? Язык у хторим ше дзеци учело бул руски, але по при тим мал Йоан Надь учиц дзеци и мадарски

*) Зос керестурскей хроники.

язык, а рахунки не учел, бо як стої у наведзеной информации з 1771. року, по руски то не мож учиц.

У рокох од 1838.—1847. зос релацийох о школи и учительох дознаваме, же учительска плаца, котра з початку була така мала, виросла на красну плацу. Учитель теди мал $\frac{2}{4}$ сесні жемі (16 гольти орачей, а 11 гольти луки), 50 пожонци жита од валалу, 50 фор. рочно, 50 фунти солі, 10 фунти швички, 3 вата древа на огриву и 1 пожонец пасулї. Кеди ше тота плаца за учителя справела, то сом не нашол. Жем за учителя сигурно же дал патрон керестурскей парохий. У тих рокох, о хторих ше гутори, уж вельо дзеци ходзели до школи (но лем були записани!) Школа була розделена на два класи; до I. класи ходзело по 200—250—350 дзеци, а до II класи 100 до 200 дзеци. Учителе були двоє: еден мал званичне мено „магистер“ а други „прецептор“. „Магистер“ бул главни учитель, а „прецептор“ му лем помагал. „Прецепторе“ ше часто меняли (дас так як капелане у парохий), а „магистрове“ оставали стаємно. У рокох 1836. до 1846. спомина ше „магистер“ Дюра Магоч. Пред Магочом спомина ше „магистер“ школе Франц Канюх; умар 1823. р. 26. фебр., мал 60 роки.

После Магоча „магистер“ бул паноец Йоан Санич; а и те-рашиї кереструски парох Андри Лабош служел у Керестуре, як

Учитель Петро Кузмяк.

„магістер“. У II. половки 19. століття през длуге време бул „магістром“ Петро Кузмяк, 54 роки служел як учитель, хтори остал керестурскому народу у памеци.

Спервоци школа у Керестуре була валалска; валал ю отримовал, валал виберал учителя. Познейше тота школа добила значне мено „конфесионална, виросповідна школа“, а од 1899. року школа у Керестуре постала державна. Як и чом ше так стало? Як є познате, у новше време державна власц ше вше баржей старала за школи, и сама своєю школи вше лепше ушорйовала, и конфесионалним школом ставляла вше векши и векши вимаганя; ведев школи, ведей учительски сили, иншаки план науки и т. д.

Па так було и у Керестуре. У Керестуре було вельо дзеци, па требало вше ведей школи и учительски сили, а хоч ше дацо и зробело, школски державни иншпектор нігда не бул задовольни. Геваль-тамаль и явела ше медзи валалскима предняцами дума, да вони своєю школи удержавя. Людзе не знали досц добре, яка то будзе у школи разлика, кед своєю школи придаю держави, а не бул їх у тим хто добре поучиц. Познейше, кед план постал ділом, добре осетели разлику, але уж було не скоро, еден человек гуторел ми же керестурски школи придавали держави под тима условиями, же да державна власц ше керестурскому обществу зобовяже, же ше у керестурских школах и надалей будзе учиц руски язык (голем два години на тидзень) и же ше до їх школах буду именован лем гр. кат. учителя, хтори знаю по руски (бо и у школи — пречи — буду мушиц учиц по руски!) Державни школски инспектор на валалским засиданю (1897. р. фебр. 28.) шницко тото обецац, же будзе. Тоти условия жадали валалци да ше уведу до записнику, яки ше мал послац до Министеріи, а хтори ше списовал на спомнутим валалским засиданю при присутности державного школского иншпектора. Чи тоти два условия наисце були уведзени до записника, чи не, як то ше далей стало то незнац, бо у регистру з дня 27. септембра 1898. р., з хторим державна власц приима на себе керестурски школи, нет споминаних условийох ані спомнуца. Тоти условия державна власц ані практично не примала, бо посилала до Керестура и таких учительох, хтори не знали по руски ані слово (на пр. таки були: „дїдо“ Секереш Ференц од 1905. до 1908., и його жена учителька од 1905. до 1910.; затим Пелгаш Емил од 1909. до 1911. р.) У тим рескрипту лем тото ше спомина (цо важне):

Министерия дава на знанє державному школскому иншпектору (у Зомборе), же вона — на одлуку керестурских валалцох з дня 28. фебр. 1897. р. — прима керестурски школи на себе, и

же прима тото за добре, же керестурске общество будзе рочно давац держави за школски потреби 2500 фор. тиж так и тото ошвечене керестурского общества з 22. септембра 1897. р. же воно и теди кед ше школи удержавя, у вельких вакацийох рок-рочно да школи звонка и зодника вичисциц. Надалей Министерство виявлюв, же на кельо то будзе возможно, од 1899. р. од 1. септембра у Керестуре ушори державну школу зос мадярским и преподавательним языком, а учительох, цо служа у керестурскей школи, на кельо то їх образованосц законитим вимаганьом задоволюв, превежне до державней школи.

Наука у бачкерестурскей державней школи будзе ше тримац задармо.

Школски будинки як и учительски биваня як дотераз, так и вец, кед буду школи удержавени, валал ма отримовац у добрим станю по закону з 1868. р. XXXVIII. гл. 42. параграф. Шницко школске добро ма ше препушиц державней школи. — Кед ше школа удержавйовала, були у Керестуре слїдующи учитель: Каменца Василь, директор; Кузмяк Шандор; Будински Микола; Лікар Михал; Олах Корнел; Джуня Павла (учителька).

Тераз єст аж 10 учительски места у Керестурских школах. Школски будинки єст два, обидва на кондигнацию. Обидва побудовала держава. Перша школа вибудована у роках 1903.—1905. а коштала 38.532 К. 38 ф.; друга школа вибудована у 1912.—1913. р., а коштала 72.783 К. 90 ф.

Дзецох було записаних до школи: Року 1901./2. — 653 дзеци (з тих 633 гр. кап.); року 1902/3 — 705 дзеци (з тих 690 гр. кат.); року 1903./4. — 677 дзеци (з тих 647 гр. кат.); року 1913./14. — 661. дзецко; року 1914./15. — 533 дзецко (так мало пре войну);

Тоти информации дал ми терашиї школски директор Михаил Поливка. Же преподавательни язык у керестурских школах мадярски, а дзеци од дому незнаю мадярски, то ше барз одбива на їх духу. У кратко мож повесц, же ше наука не прима їх духа. През 6 роки, у хторих дзецко ходзи до школи, ище ше ані по мадярски не научи, як би требало. Дзецко ше учи, чита, гутори, а найвещейраз нерозуми цо. Цала наука ше видзи дзецку як цошкаль цудзе. Кед дзецко видзе зос школи, мож повесц, же окрема рахункох, катакиза и библиї (тото ше учи у руским языку), окрема даскельох мадярских словох, окрема мадярских буквох ніч ше у школи не научело. З историї дзецко себе ніч ше у школи не научело. З историї дзецко себе ніч не запаметало, у граматики ше не винашло.

А граматика — попри рахункох — за обичних людзох сигурно же найважнейша. Шорово написац писмо — то треба знац

каждому человеку. А з керестурских школах виходза дзеци, од котрих ані едно не зна написац дацо, як треба (на то сом баш нароком мерковал). Им сам дух граматики не ясни: дзецко не може розлучиц слово од слова, виречене од виреченя. А тото шицко учи у школи, але по мадарски и на мадарским язiku — неясне на неясним! И вец таким людзом швет вше остане замкнута, права култура ше їх не може прияц.

Щешліви тоти, хтори можу на мацеринским язiku скончиц перши школи!

Вельке, глібоке и старе.

(З Кал. Мис. преложел: Б.)

Айфелова желзна турня у Паризу — то найвисша турня на швецe (300 м.), а найвисша будовня на швецe то висока палата Вульворт Бильдинг у Нью-Йорку: 55 кондигнацій. На тото здание здаба друга хижа у Черч Стрит (тиж у Нью-Йорку), у котрей 4.000 хижох месца ше дзешец тисячи житель.

Найскорше (найфрише) бежи желзница медзи Лондоном и Ливерпулом у Англиї, бо у едней годзини прейдзе сто километри. Найдлугша подземна желзничка драга в симплонски тунел (на граніци Италиї и Швайцарскей), бо ше цага 20 километри попод горами Алпами.

Найдлугши мост (за кочи) на швецe є у Хаохинг у Кинескей, вон длуги 144 километри.

До тєраз ше видзвигли людзе на крилатицох (воздушних ладьох) до 12.440 метери до воздуха.

Найвекши ткачи верштат (мигель) маю Немци у Саксонії; вон длуги 23 метери. Найвисша гора на швецe є гора Иверест у гималайских горох у Азиї — 8.882 метери висока, а у Европи найвисша гора Монбланк у Алпах. Найвисше озеро в Титикака, у горох Анда, бо лежи 4.000 метери понад морйом. Найглібше озеро в Байкалске озеро у Сибиру, бо його глібочина виноши 1.500 метери. Найглібше морй є коло Австралиї 9.833 метери. Найглібше до жеми дошли людзе у Полноцней Америки у варошу Фермонт (2.133 метери). На дну тей долїни горуцосц виноши 77° Целзия.

Нїдзе нет takiej жими, як у Сиберії коло варошу Верхоянск. Там термометер пада до 70° нїжей од нули (зера), а жем ше ані в лєце не розтопи глібше од метра.

Найвекше сотоворене на швецe є кит, котри жиє у полноцним морю коло Гренландії. Кит доходзи до 27 метери длужини, а важи и 100 тисячи килограми.

Найстарше древо на швецe познаю людзе блатни кипарис у Мексику, а рахую му штири тисячи роки.

Шор священикох,

цо служели при парохиялней Церкви Св. О. Николая у Керестуре од початку до нешка.

Винято зос Хроники (Кнїги памятокх) парохії керестурскей (Парохия утємелєна 1751. року), цо ю составєл Др. Габор Костєлник.

1. Иларион, монах. Администратор, так ше видзи од року 1751. Спомина ше 1756. року як капелан.

2. Михаил Кевежди. Парох (заправо администратор) то под конец 1755. року. Кєди пришол до Керестура не зна ше.

3. Дюра Росії. Парох (администратор) од 1756. до 1758. року.

4. Димитрие Попович. Руснак зос горней Мадярскей. Парох (администратор) од 1759. до 1767. року.

5. Осиф Кирда помочник администратор. I. администратор у тото време бул Попович од 1763. до под конца 1765. року.

6. Михаил Мучоньски. Помочник администратор од 1765. до 1767. року. После парох (т. в. I. администратор) до 27. III. (по старим калєндару) 1775. року умар.

7. Яков Силваши. У тото време кєд у Керестуре бул парохом Силваши, Керестурска парохия була приключена гу Крижевачкей епархиї. То було 1777. року. Скорєй Керестурска парохия як и Коцурска спадали под Калочанску епархию. Капелан од 1773. до 1775. року а вец парох (по своєй прилики вон бул перши прави парох) до 17. VI. 1782. року. Тєди умар.

8. Янко Надь. Спочатку дякон од 1773. до 1775. року, после капелан до 1778. року. По другирас бул як капелан од VIII. 1781. року до 18. II. 1817. року тєди и умар. Шицкого ведно служєл як капелан у Керестуре 40 роки.

9. Лука Сташинскіи. Капелан од III. 1780. до VIII. 1781. року.

10. Петро Копчаї. Администратор од II. 1783. року до 1786. Вєцка парох до 25./XI. 1818. року. Тєди и умар.

11. Теодор Гоч. Капелан од II. 1817. року. А од XII. 1818. до I. 1820. року администратор, познейше на ново капелан до III. 1820. року.

12. Габор Смичиклас. Парох од 1820. до VI. 1825. року. (То бул перши Горват котри бул намєсцени до Керестурскей церкви. Познейше постал владика Крижевачки.

13. Янко Копчаї, син Петров. Капелан од II. 1819. до 1825. року. Вец парох до 4. III. 1844. року. (1831. року бул именовани за владика до Крижовцох, але не приял).

14. Янко Гвожджак. Капелан од VII. 1825. до 1844. року. После администратор, а од I. 1845. до 4. X. 1871. року парох. Од 1861. року бул лем парохом „in materialibus“.
15. Микола Докторович (Горват). Капелан од VII. 1844. до IX. 1846. року.
16. Марко Гайски (Горват). Капелан од IX. 1846. до XI. истого року.
17. Янко Малич (Горват). Капелан од XI. 1846. до XI. 1850. року.
18. Василий Николич (Горват). Капелан од XI. 1850. до 2. VII. 1852. року. (Теди и умар).
19. Илия Цветишич (Горват). Капелан од VII. 1852. до III. 1855. року.
20. Дионис Шовш. Капелан од III. 1855. до VII. 1861. року.
21. Василий Лусканци. Администратор „in spiritualibus“ од VIII. 1861. до XI. 1863. року.
22. Янко Санич (учитель як священник од 1846. до 1851. року). Од VI. 1861. року до XI. 1863. капелан. После администратор „in spiritualibus“. Од 1871. так исто „in materialibus“ до 1873. року. А вец парох до 1./VI. 1877. року. Теди и умар.
23. Андрия Лабош. (Спрец учитель як священник у школи 1852./3. року). Капелан од VII. 1863. до III. 1876. Парох од 20. I. 1878. року до нешка. Од III. 1912. року як парох лем „in materialibus“.
24. Михаил Уйфалуши. Капелан (привремени). Од III. до конца V. мешаца 1876. року.
25. Милош Латкович (Горват). Капелан од VII. 1876. року. После Саничовой шмерци администратор до I. 1878. року.
26. Владислав Лабош. син Андрийов. Капелан од I. 1879. до X. 1880. року.
27. Владимир Лабош. Син Андрийов. Капелан од I. 1881. до IV. 1883. року.
28. Максим Релич. (Горват). Капелан од VI. 1883. до X. 1886. року.
29. Дюра Шовш. Капелан од X. 1886. до III. 1888. року.
30. Йован Гранилович (Горват). Капелан од IV. 1888. до V. 1889. року.
31. Андрия Лабош, млади син Андрийов пароха керестурского, капелан од VII. 1889. до II. 1893. року.
32. Никола Бадовинац. (Горват). Капелан од II. 1893. до V. 1902. року.
33. Дюра Биндас. Капелан од VII. 1902. до IX. 1912. року.
34. Владимир Мудри. Капелан „ad personam parochi“ од 1. I. 1911. до 15. IX. истого року. Теди и умар.

35. Михаил Мудри. Администратор „in spiritualibus“ од 12. III. 1912. до 12. II. 1919. року. А 12. II. 1919. року именовани в парохом керестурским. Як парох служи и нешка. 19. I. 1917. именовани папинским капеланом „extra urbem“.

36. Дюра Бесерминї. Капелан „ad personam parochi“ од 29. VIII. 1912. до

37. Др. Габор Костельник. Привремени II. капелан. Место за II. капелана не давно основане од 1. I. 1915. до 1. IX. истого року.

38. Юрай Павич. Капелан „ad personam parochi“ и II. капелан Од 17. V. 1917. року служи як капелан до нешка.

Габор Костельник:

Нет то красше ніч на швецѣ. . .

Нет то красше ніч на швецѣ,
Як недзеля у нас влѣце,
Як недзеля пополадню —
Кажди тото призна, хто зна
Бачку славну.

Черча кочи — еден, други. . .
Дзеже иду? — По фатюги!
А кочише пегочяки —
Палѣ, яки на нїх чисти,
Нови шмати!

Гей, недзельо!.. гей, недзельо!
Другим даваш кельо-тельо,
Нам Бачваньом даваш вельо,
Як кед би ши з неба зишла,
Гей, недзельо!

Гей, як трепе небо святе,
Як у церкви келїх злати,
Келїх полни з боску креву —
Лем би зложиц руки, та би
Модлїц ше му!

Зос двох бокох кукурица,
А по штредку сцерень чиста,
И лем чисец геваль-там ше
Желенєе и билєе,
Пахне крашнє.

Дробни чисец — дробне квеце,
Дахто пове: же не-квеце —
А вон вецей, якцо квеце,
Бо бачваньским польом душу
Дава влече.

Стої коч при брадле слами,
А при кочу привязани
Конї стоя — заєдаю,
Тераз време на фатюги,
Та їх маю.

Доокола польо пусте —
Дзеже кочиш? дзеже людзе?
Нука су у кукурици,
Та так по цихучки робя
— Як кертици.

Гаче кукурицу гара,
Гажи, ламе, гриже, тарга —
Смакую му млади чутки,
Вера, аж му по куцикох
Млечко чури.

„Гей, Михале!“ — хтошкял кричи —
„Вижень гаче з кукурици!“
Кобула зарегочала,
Та гу себе свойо чадо
Заволала.

А вец заш уцихло шицко —
Як барз цихо, ах, як цихо!
Лем у себе душу чуеш,
Як ше руша, та ше знука
Пременюеш.

Ягод чисец, кед зос жеми
Видзе, та ше зажеленї
Та заквитне били, дробни,
Так и душа ту заквита
На шлебоди.

— — — — —

Мури мойо! мури мойо!
Пушце ви мне гет на польо,
На родзене мойо польо!
Розступце ше, цемніцово
Мури мойо!

Боже, Боже! — едно сцем лем:
Я там медзи чисец легнем
На шлебоди, там на полю,
Та родзеной жеми придам
Душу свою —

Душу чежку, витрапену,
В ширим швецe скирвавену,
Цо ше уж до гробу пита —
Гей, а чисец най ми свою
Душу прида!

И кед пчола зажубронї
(Най ю Господ благослови!),
Чисец пове: же то пчола —
А я повем: же то ангел
Жиц ме вола!

Опис Коцура.

(Преложено зос „Календара“ Ужгород 1910. Д. Бесерменї).

Як цо знаме наш руски валал уж велї роки постої, и вше крашне напредув.

Коцур спредз бул чисти сербски валал, а церкву свою гр.-восточну мал на порти терашней р.-кат. церкви. Уж турецки тефтери у Бачкей нагиї 1590-го року валал тот споминаю, же вон мал 18 хижни числа, котри порцию (порез) плацели.

Кед Турки були вигнати зос теї держави, у року 1715-им Бачки округ лем 5 газдох числел у Коцуре, длужних порцию плациц, а уж року 1717-го тот валал плацел 300 форинти порциї.

1763. р. мая 15-го администратор державней комори пише, же Сабадош-Киш-Петрови зос Керестура дал подполну моц, же би зос горніх Карпатских крайох зобрал и привел 150 руски гр.-кат. фамелиї. Вони оддзелено од другого народу достаю свойо хижни за биване и дошлвебодзено їм будзе отримовац окремно

своєю богослуження. Же би легчайше могли жиц, достаню за себе пустару „Стуб“ або як цо народ и нешка вола исте польо Ступа, и за 2 роки не треба їм порцію плациц. И вшелїяким способом 1765. р. 41 а 1767. р. 42 фамелиї пришли, лемже населели ше на коморску жем, па прето длужни були державней комори дзешаток давац и робиц ей до 1849. року.

Так пришли тоти Русини с поткарпатских горох, зос тешашней епархії, зос комитатох Боршодского, а векша часц зос Земплинского.

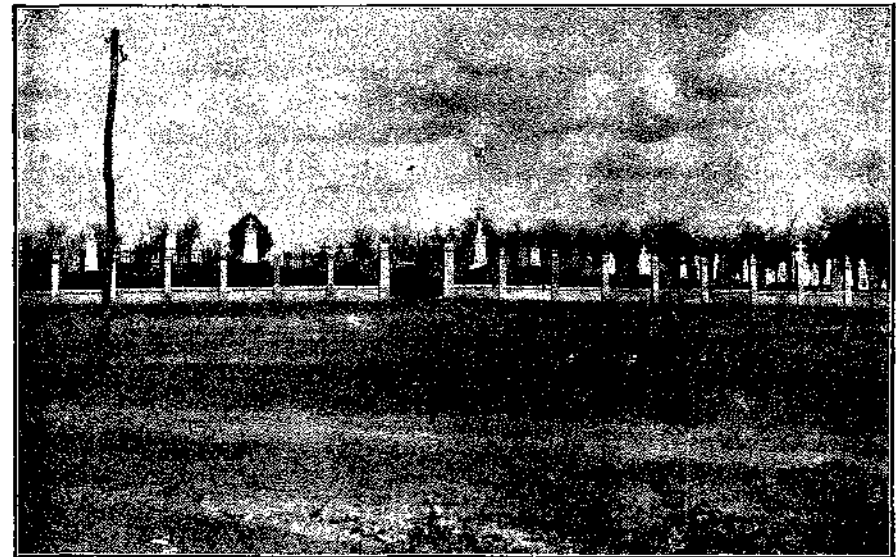
Представа „Ефтайовой дзивки“ у Коцуре 1925. р.

Якже на тей страни у Бачки не було вецей гр.-кат. руского народу, (лем Коцур и Керестур) зато спадли Коцур и Керестур под управу римокат. владыки калочанского, котри за тоти два валали вше зос Мункачевской епархії доставал священикох. Но то пре разлучносц обряда велїм не приемне було, зато р. 1778. спадли тоти два валали под управу гр.-кат. владыки крижевацкого. (Владыком Крижевацким бул теди слави и силно учени Василий Божичкович † 1785.).

Особено наш руски народ зос свою побожносцу, зос свою горуцу любову гу вири и гу церкви своєї одликуе ше; зато не чудно, же нашим дїдом, пришлим зос Горниці, перше старане було составиц себе церкву, дзе буду вони Бога преславївовац, и милу свою виру чувац.

Так уж за першого пароха коцурского Лукача Сташинского була справена фара и церква Коцурска.

У фундаменту, церкви, просто за олтаром находзи ше основательни камень, на хторим пририта основана табличка, на тей таблички вирезани памятник: же тота церква почала ше правиц року 1792-го юлия 1-го под царом австрийским Франциском, за часу папи Пия VI. за владыки крижевского Осифа Басташича. Бачки наджупан бул Осиф Ирменї, инджелїр бул Осиф Киш, провизором у Кули Палко Стражай, а коцурским биривом Михал Дудаш. Церква була пошвещена на Покров превс. Дїви Мариї. До 1820. р. и одпуст ше отри-

Кладбище (теметов) у Коцуре.

мовал на тот дзень т. є у октобру лем пре незгодни хвилї и ешеньски дижджи преложел ше храм церкви на Успение. Иконостас бул доконьчени 1813. року славиим маляром Арсениом Теодоровичом.

Од кеди Русини пришли до Бачкей, вельо вони уж страдали... Так н. пр. уж штирираз води потопели Керестур и Коцур. Першираз 1755.—65. року и то була причина, же мочари погубели воду и воздух и вельо Русини не могли привикнуц, зато ше врацели назад на Горниці. Другираз була вода 1814.—15. и 16. р., трецираз 1870.—71. и 72. р., а штвартираз 1915.—20. р. Коцур и Керестур вше барс пострадали.

Пре силни дижджи жем ше напила, же каждая студня, и каждая пивьвица були верхом полни зос воду, а у хижох котри

були на нижших местах, було води а у других блата. — Вельо хижі ше звалеи а вецей ледво остали. Гу хорим ше часто ишло на чамцу, а по улїци Вербовец ишла вода потоком; дзе нєшка суха, орача жем, мож було зос сушєдного валалу Прибичевичева (Кишкиру) на чамцу кромплї принєсц просто на коцурски пияц. И до Вербасу ишли людзе на чамцу по дески, вино и т. д. а и до Керестура мож ше було одвєсц по води, и дзе нєшка красни плоди жем приноши, там риби ловели.

Лємже жем од велїх дижджох подводна и влажна була, а бєгльох ище не було, котри би воду одводзели, розуми ше, же и воздух бул нездрави, котри бул причина велїм хоротом.

Так у Коцуре два раз була колера. Першираз 1831. р. у котрей вельо народа вимарло. Страх бул вельки, бо хорота нова, а шмерц нагла.

Прето владичество дало розказ 30-ого септембра, же би ютринї, саночна, и други длуги богослужєня у церкви не отримовали ше, док колера стої лєм мала служба. На други богослужєня лєм 3-раз най ше дзвонї, а кажди гавда зос своєю фамелию (челєдзу), при каждим дзвонєнєу длужєн бул одмодлїц 3-раз „Отче наш“ и „Богородице Дїво“.

Умартим лєм раз на дзєнь шицким нараз ше дзвонєло, а священїки не могли єдинокаждого окреме випровадзац, лєм у тижню раз вишли з дзияком и так на теметове отправели шицким ведно погреб.

По другираз була колера у Коцуре 1849. р.

Окрем до тєраз надпомнути напасци, вельо церпелї Бачвански Руснаци ище и од других незгодних неприликох. Так вельораз ляд побил поля, же од крижа не було пол кили зарна (1863. р. 1865. р.) Окрем ляду були вецей раз мрази: так 1866. р. мая 11-го на Пренесєнє Мощей св. О. Николая бул вельки мраз, же жем ше змарзла на 2 цоли, и шицки шаца помарзли. 1887. р. була страшна буря, так же на гр. кат. и на євангелицкей церкви турнї порушала, а на римо-кат. зошицким зруцела.

А кєд и добри, урожайни роки були, та людзе не поробели так фришко як нєшка, бо машина фришко витлачи, так же коло дня Илиї уж ридко єст тлачиц. А дакеди, гей! то зошицким иншак було. Людзе робели не лєм себе але еще и комори и робели чежко! Як то крашнє отим шпива у своїх вершох Габор Костелник богослов зос Керестура: „З мойго валала“ —

„Не так то ше дзеци мойо мили,

Тєрас жие, як ми дарас на тим месцє жили,

И робел ши, и зновєл ше, а твойо не було!

Бо здєрешом ище пану до коша спаднуло!“

С другей страни шицко зарно ше дому вожело, так до Успєнїя — пре коморску роботу — ледво ше звєзло а коло Рождєства Богородици почала ше тлачидба. Лємже зато не мали практични своїо паорски справи, па на коньох ище и вжїме тлачели, як о тим Костелник далєй шпива:

„Древени плуг — штири конї под нїм ше зновли,
А стиковац вше ши мушел, аж ци руки млєли.

Дзе машини тєди були? Та аж до єшенї
Вше на гумне брадла стали 'ще не потлачени,
Дзекеди шнїгово ташки уж з хмарох лєтали,
А вони 'ще полни шопи не вятого мали“.

Видзєли зме, браца мили, кєльо мали церпиц нашо предковє, присєлєни до нїзкей Бачки. Но и зато ше не отчаяли. Уповали вше на Бога и пречисту Богородицу, и тото упованє их окрипєло, бо зос помоцу Господа видзвигли ше Бачвански Руснаци на вєльку стєпєнь култури и материалного блаженства.

Так Коцур рахує до 5000 житєльох, од котрих су: 2800 Руснаци гр.-кат.; 1300 нємци єванг.; 850 мадыре римо-кат. Єст ище реформати и 4 фамелиї жидох котри маю тарговину, а други дутяни и гостионици су у рукох христянских, цо векша часц у Руснацох. Так н. пр. моторни млїн котри 3 члєни составєли. Русин Петро Керєгярта ма вєльку гостионицу а гу тому биоскоп. Вельо ище не випомнутих єст котри маю меньши, але красни успих, од своєй тарговини.

Звикли гуториц же тарговина не за христянина, Русина, лєм за жида. Ой братє, Бог дал каждому чловеку розум, та так, як жид, може и христянин тарговиц.

Народ є землєдїлни, у цалосци своєй моцни и здрави, побожни и роботни. Нємци церкву своєю основали 1811. р.; маю своєго душпастира и народну школу. Мадырска римо-кат. парохия основана 1815. р.; а церква справєна 1859. р. Маю своєго пароха и школу. Руснаци маю кєд возможно и капєлана, 5 народни школи, дзияковню, церковну кондзеларию, дзе церковни и школски роботи ше оконьчую. Даклєм шицки школи, як руски и нємецка, так и мадырска, су ви роисповидни школи (од 1919. р. державни).

Коцур ма ище и своєю пошту ма и телеграф и своєго дотора. Цали валал чисти и вельки 5 улїци ма на 2 километри длуги. Хижи чисто вибилєни и з вонка и з нука, а и народ чистотни. На концє мам надпомнуц ище, же шицки три нациї жию медзи собу у злагоди и любви, же и на далєй да Господь Бог благослови, бо лєм у мире лєжи благостоянєє народу.

Од початку парох бул у Керестуре, а Коцур бул филиалом керестурским. 1765. р. достал Коцур администратора, от котрих перши бул Осиф Кирда, II-и О. Митро Попович 1769. а III-и Янко Надь 1780. р.

Парохове були слідуюци: I. Лукач Сташински; II. О. Михал Гаднянски 1804.—1805.; III. О. Янко Радвані-Пап 1806.—1835.; IV. О. Георгій Шовш 1836.—1871.; V. О. Палко Вукич 1871.—1877.; VI. О. Михал Уйфалуши 1877.—1902.; од 1902.—1906. бул администратор О. Александер Абодич; 1906.—1920. Андри Лабош; бул парохом; 1920.—1923. Мирко Боич, од 1923. є парохом Дюра Биндас. Капеланох було до терас 26.

Скорей як до Коцура, пришли Русини зоз Горніци до Керестура уж 1746. р. зос комитата земплинского. Зоз Керестура и Коцура вельо фамелії ше висельло, бо народу було вше вецей, та им недостало жеми, и так настали нови колони Русинох, так населели ше до Нового-Саду, Вербасу и Дюрдьова у Бачки; у Сриме: Шид, зоз Шидом Беркасов и Прибинаглава, Бачинци и Миклошевци, а у найновшим времену населели ше Русини до Пишкуревцох и Райового села.

Русинох вст ище и у Митровици, една часц зоз Бачки, а векша присельли ше просто зоз горніх крайох од Карпатох. Лем на жалосц утрацели свойо звичаи, утрацели свой русински язык на тельо, же млади уж не знаю гуториц по языку своїх праїдох.

А Ти добри Боже, чувай народ наш, же би остал верни св. вири и церкви своей! Же би любел Тебе а пре Тебе и найвекши натурални дарунок: *явик свой и народ свой!*

Составена тота кратка история за народ наш, а послужел у тей роботи коцурски гражданин Петро Олеар.

У Коцуре 1925. року.

Народни писні.

На Христово Рождество.

(Пописани у Коцуре).

I. Пастушкове. . .

Пастушкове, пастиркове!
Цо сце видзели,
Же сце ше так на пол ноци
Шицки розбегли?
Видзели зме дітя красне,
Народзене в Вифлеєми.

А дзе же є, о Господи,
Дітя прекрасне?
И я би бул стари бежел,
Кед би сом видзел.
Вол и осел вдихает
Его згривает, Ему хвалу здавает.

II. С тамтей страни. . .

С тамтей страни гайка, Желенї ше травка. А там горе пастушкове Єдза кашу з гарка.	Пришол гу нїм ангел И так їм поведзел, Же ше Христос народзел Аби кажди видзел.
--	--

А ти попать в рогу
Затруб же ти Богу
Алилуя, алилуя,
Слава пану Богу!

III. Ей паненька. . .

Ей паненька смиреного Синка,
Нам породила.
О дивнуци до ясличек Єго
Єст положила.
Ненай ме дітятко, мале пахолятко,
Лем ся тішила, так му спивала.

Вол и осел на него дихали,
Так му рикали.
Краль наш, пан наш лежит межи нами,
Так му ридали.
Лежит немовлятко, розличне пташатко,
Єго хвалили а не вен били.

Котри в своей великой милости.
Тое всь учинил.
Зослал Сина з небесной висоци
Аби нас спасол,
Котри од нарождєня, жадной потїшеня
Не мал наш мили, Христос єдини.

IV. Тераз я сом...

Тераз я сом почал добре спати
Тераз ми почало на чесц дати.
Ясно засвітали гори — леси
Шпиваю ангели на небеси.

А ви, хлапци, станьце, не жартуйце;
Кажди свой' бочкори приготуйце.
Стала ше нам весела новина,
Же Пана Мария породила.

Во яслех на слами в вифлеемский
В худобней машталні а на жими. (2 раз).

V. Пасли пастире...

Пасли пастире, студена прилогу,
Пришол гу нїм ангел, дал їм чесц и хвалу.

Идце ви, пастире, до Вифлеєм места
Найдзеце ви там пана Исус Христа.

Нї в кралєвици, нї в кральовским доме,
Лем у яшлїчкох, на тей оштрей слами.

Прекрасни Осиф колїше дїтятко,
Їй, галяй, беляй, мале пахолятко.

VI. Пасли овци...

Пасли овци пастире В Бетлехемским маїре.	Осиф спива писмечку Поздравює матичку.
Ангел ся їм показал. До Бетлегем їм сказал.	Мария ше старала, Же купелї не мала.
Станьце горе, не шпице Пана Христа найдзеце.	Спадне роса з небеса, Окупає Исуса.
Найдзеце го в яшлїчкох У пеленкох повити.	Мария ше старала, Же пеленки не мала.
Мария го колемба А Осиф му так спива.	Не старай ше Марийо, Старгнєме ми з ружи квет Повиєме шири швет.

Даскељо слова о вельким Товариству
„Просвита“ у Львове.

Написал М. Ч.

Давно то було, кед ище нашо дїдове жили, кед ходзели за плугом, газдовали. Тераз вони уж єдни спочиваю под желєну траву у гробе, а други чекаю, док на нїх шор придзе. Але тоти времена, кед нашо дїдове водзели бригу, варта спомнуц. Дїдове у Бачкей, дїдове на „Горніци“, дїдове у Галичинї, шицки нашо дїдове. Шицки Руснаци.

Та теди, кед нашо дїдове шор водзели, так на примир, як ми тераз водземе, иншак було на швецє. Були иншаки времена. Теди ище и на „Горніци“, учело ше по школах по „руски“, (а и тераз уж ше учи). Не була то баш народна бешєда, зос хтору народ бешєдує, але церковна, так, як у церковних кнїжкох тераз, ище кущик велїкорускей примішки, кущик народного. Зос таку церковщину, церковно-славянским язиком писано и школски кнїжки и други. Таки исто язик владал теди и медзи Русинами у Галичинї.

И теди дзєпєдни идейни людзе (у Галичинї), цо вишли з народу и любєли свой народ, дошли на велїку, благородну думу, жеби лєпше було зохабиц тоту мишанїну од язика церковно-московску, тоту язичне мертвило, а вжац до кнїжки народну бешєду, свою руско-українську, вжац тоту бешєду, хтору мац руска научєла, зос котру цали народ бешєдує.

Так ше и стало. Язык народни, руско-українски стал кнїжовни язык.

Але як вшадзи добра ствар ма и своїх противникох, як вшадзи медзи пшеницу найдзе ше и куколь, так було и з тоту ствару. Нашли ше людзе, цо без идеї, без вири у тот потхват, цо заш пре юдин грош — пре мамону и далєй писали и то баш у прекосц на тим спомнутим церковно-московско-славянским язiku зос тоту мишанїну. И вони ище и прездзивали тих идейних людзох, цо вжали народни язык до кнїжки вшелїяк, бо вони гварєли, же тот народни язык то бешєда пастирох и свиньопасох.

Настала борба медзи старими и младими, котра трєвала вєцєй як 30 роки. Но єднак идейна, благородна дума младих побидила. За їх думу пошли шицки скоро младши учени (интелїгенция) як свєщєници тєк и свитски и вони 1868. р. у Львове основали товариство (дружтво) „Просвита“, котре мало заводзиц народни руско-українски дух медзи цалим нашим народом, шириц

народну просвіту у своїй мацеринській бешеди, видавац поучни книжочки, одним словом „Просвіта“ мала просвищовац народ. Першу книжочку видала „Просвіта“ под именов „Зоря“. Бо вона як зоря зашвицела на темним обійсцу руским. „Просвіта“ Русинови указала хто вон є, яка його история, заохотила го свое полюбиц, свою народносц, свою рускосц, свою жем, свою виру. Од того времена почал ше народни просвитни дух медзи руско-українським народом.

На початку, кед була „Просвіта“ основана, було лем около 20 членох. Але з временем ше розросла у одну огромну, вельку громаду. Пред войну 1914. року мала уж „Просвіта“ 30.000 членох. У тим року мала 78 філіяли зо 3000 читальнями. Членох читальньових було 250.000. Шицки книжки од основаня до 1914. р. видала „Просвіта“ коло 4 миліони, а около 1 миліон календари. Крамницьох (дутьнох) при читальньох було 600, а 400 пожичкових касох. Кажда читальня мала свой дом. По варошох було вельо „Народни Доми“ зос салями на представленя, на концерти, на схацки. (У войне вельо доми як читальняни так и народни поніщено). У політику „Просвіта“ не мишала ше, але стала над політику, сцела обухваціц цали народ.

А гевти стари, цо не сцели признац народни язык за книжовни, пошли по кривей драги. Основали заш себе якешик друштво ненародне, але за народ, да го баламуца, основали „общество Качковського“, да ше процивя „Просвити“. По руски. Бо Русини нігда не знаю (не сцу) исц за єдним цильом, але кажди себе, кажди сце показац свою волю. Кед ти робиш добре, я упрекосц не будзем тото робиц, цо ти, кажди сце мац свою волю. Ох та нещасна своя воля! И вони, тоти „общественни“, ненародни людзе вельо чкоди народней ствари зробели, вельо людзох збаламуцели. Чом? Бо вони, попри други ствари, хоч не були таки релігійни, богобойни, але до народу озивали ше, писали побожни книжки, а з тим ведно писали вшеліяки баламуцтва (же руско-українськи народ и московски-велікоруски ест єден лем народ, же према тому и язык книжовни Русини-Українци треба да вежню московски-велікоруски, а не свой народни). А у „Просвити“ нажалосц превладац дух ліберальни — „поступовий“, за то и даяки книжочки з „Просвити“ були таки, цо не треба було народови давац, бо народ читанем таких книжкох лем посумнівал ше у своїх вирских и моральних засадох и почал ше утвердзовац у материялізму, и дали оружие „общественним“, да маю з чим биц на „Просвіту“ и на українство. Але то не дивно, бо у Главним Одборе „Просвити“ були сами свитски людзе, крем поединцох

священікох, а познато, же дух галицкей українськей інтелігенції є ліберальни. — Но то є лем єдна чарна точка на билим, свитлим образу „Просвити“ у роботи за народ.

Пре шветову войну работа „Просвити“ була прициснута, застановена. Але по войни „Просвіта“ заш розвива ше, пуца в рух шицки свойо члени, філіяли и читальні, диха здоровим народним руско-українським животом. Але вельо и вельо Поляки — польска влада не даю. Не даю, да ше читальні отворя, отворени завераю. Вождох напастую, робя преметачини, арештую. Стримумо зос силу, несправедліво и живот просвитно-культурни Русинох Українцох.

56 роки прешло, як истнує Товариство „Просвіта“ у Львовє. За єй прикладом основало ше по войне тов. Просвіта на „Горніци“ у Ужгороду, а и нашо народне дружтво „Просвіта“.

Дай Боже, да „Просвіта“ облапи цали наш 35 миліонов руско-українськи народ, да успішно шири просвіту у християнським духу медзи шицкими Русинами-Українцями.

Робота добрей мацери.

(З Кал. Мис. предложел: Б.)

Мац калами до шерца дзецка виру и надію на Бога.

Вона засадзує до шерца дзецка любов гу шицкому, цо добре, и храни од злого.

Вона привика дзеци на блаженство алмужни.

Вона будно меркує на справованє дзецка.

Вона научує дзецко на почтивосц гу каждому: гу високим и нізким.

Вона не допуца, же би дзецко вишмейовало худобного лебо каліку.

Вона нігда не ганьби анї не хвалї свойо дзеци пред госцами.

Вона ше стара вилагодиц дзецом їх живот, же би ше дараз мило споминали на свой дзециньски вик.

Вона шицки дзеци єднак любї и не роби разлику медзи німа.

Вона, хоч карє дзецко, зато му дава познац, же то и ю болї, а вєц знова сердечно прима дзецко.

Вона не церпи, да дзецко жвири мучи.

Вона ше и сама здогадує цо єй у дзециньству милє було а цо прикре и по тим хова дзеци.

Вона привикає дзеци и на церпєнє а чува їх од розмазованя.

Вона дзекєди допуца дзецом и шлебоду, бо зна, же самостійни крочаї розвиваю у дзецку розум и характер.

Михаил Мудри:

Жем и ей жителе.

(Предлужене).

ЮЖНА АМЕРИКА.

У лоньским року (у Календару) путовали зме по цалей Си-верней Америки. Препатрали зме ей вельки вароши, гори, рики, поля, ей историю, ей живот. Найбаржей нас интересовало ей богати — природни красоти; як н. пр. Национални Парк, Бловштовн, Слане Озеро, Прерий и т. д. Кед би були сцели описац и живот американцох по варошох, по фабрикох; тарговину, индустрию управу, школство, та би мушели написац цалу одну квіжку. А то е не наш циль и задаток. Ми сцеме упознац нашу Матушку Жем найвецей з теј страни, же як вона випатра звонка, яке ей ліцо, яких ма жительох, и як вони жию на ней. Прето тото о чим зме писали най нам за терас будзе досц, а подзме далей путовац у духу до Южней Америки.

1. Дацо во опще о Южной Америки.

То е жем предивних природних красотох и чудесох; жем котра ище до днешніх часох не вигледана, не попреходзена, не преучена и препатрена. Меней е людзом позната, як силна Азия.

У Южной Америки находза ше найвекши, зос воду найобилнейши рики, на цалим швецце; ту су поза Гималаї и найвиши гори, Анди, цо ше дзвигаю до 7000 мет. високо; ту су найвекши пашкови, ту найвекши пралеси, мочари. Флора и Файна, (розшліни и животиньство) ту е найбогатше, найрозличнейше, найчисленейше. Пустині, дзе би ніч не було, скоро ані нет. Цала жем закрыта е зос зеленим тепихом: зос траву и лесом. Ест у ней досц крайох. дзе ище нога билого человека нігда не ступела: краї непознати. Находза ше ище вше нови рошліни, нови животині.

2. Рошліньство и животиньство.

Нігде на швецце, у ні едней жеми, нет така вегетация (рошліньство), хтора би могла указац тельо файти и таку живосц, шветлосц фарбох, як Южна Америка. Ту е богатство не преповедзене. Гу рошліном приходзи множество файтох предавних птицох найшвитлейших фарбох. Од найменших колибрах, таких як наперсток, цо ше швица як огонь, па до найвекшей птици на швецце, орла — кондора, котри ше затримуе на горох Андох, ест безчислени файти и множество птицох. А животині двоживци и вше-

ліяки цагаци, ест морйо. То шицко од того походзи, бо Южна Америка лежи у цеплим поясу з едней и другей страни екватора, а гу тому добыва влажни витри, котри ей диждж ноша, а зос горох чече вше вода, — па ма шицко, цо ей треба: слунка, води, дажджу и жеми.

3. Жем будучности.

Так випатра, же Южна Америка жем будучности. Вона годна раніц вельо сто милиони людзох, бо ма шицко, цо треба за живот.

За терас е ище запушена. Вона, котра двараз векша як цала Европа, ма нешка лем даяки 70 милиони людзох, а мала Европа блівко 500 мил. Кельо вона годна вецка отрмац, кед ше раз оброби, ушори. Лем же ище вельо води по Дунаю прейдзе, док ше то стане, бо домашні жителе занедзбати, и слабо ше стараю за напредованє, крем даскельо крайох, а нашим людзом чежко ше привикац на гевту климу: воздух, горучку. Уж 400 роки, як ю дараз по Колумбу, нашли Португизи и Шпаньолци, и сцели ю до шору привесц, па ище и нешка нет того шору. Истрия народох у цеплих крайох, так ше ведзе, як тоти огняни вулкани. Нігда не мирую. Вше вру, вше ше дзвигаю; раз барз бухню, раз цихше, але мира на длого нет. И там вше тирвали буни, революциї аж до нешка, та прето слабо идзе напредок. У найновших часох, куцкик ше на лепше обрацело.

† о. Никола Ерделі.

4. Кратка история народох Южной Америки.

Стародревни жителе, як у цалей Америки, були и ту Индияне под вшеліякими менами. Найпросвищенши од-ніх були Инки, котри бивали у горох. Тоти створели красну державу и просвиту, а други не напредовали у нічим. А прецо? Добре им було, мали шицкого блага, а гу тому гороуцо було вше, та ше заленели и занедзбали. У 16. столітую пришли Португизи и Шпаньолци, та легко под

свою власц подложили *цалу жем*. Вони и материялно вихасновали тоти народи. Але муши ше и то припознац, же народ домашні не викоренели, як Англосаси у Сив. Америки. Вони их обрацали на християнску виру, и з німа ведно жили, па так настала нова раса людзох, котри ше волаю Креоли. Тих ест вельо у Южней Америки. Чистей индианскей файти ест мало.

Першу просвіту уношели до жеми священници-мисионаре, котрим можу подзековац, же ше отримали до нешка. Од терас иду вше на лепше. На початку 18. століття дзвигли се народи Южней Америки против своїх дотерашніх панох: Португизох и Шпаньолцох и ошлебодзели ше. Основали себе 10 републики, котра кажда за себе жие своїм животом. И кед би не були части като-нацки буні, за певно, же би лепше напредовали у шицким. Але то их гамув. Кажди час ше побуні або тота, або гевта република, та ше бию гоч прецо. А ми знаме, же там, дзе меч влада, же там нет щесца.

5. Републики Южней Америки.

Почнеме зос державами на Западней Страни.

1.) Перша в *Колумбия*. То в република богата на гуму, балзаму, смарагдами, петролею. Главни варош лежи вй на високей ровніни од 2600 мет. над морйом. Красни и здрави варош.

2.) Друга держава вола ше *Еквадор*. Предивни воздух и богате ростліние. Главни варош Кито лежи 2800 мет. високо.

3.) Приходзи держава *Перу*. Ту була давно держава Инкох, хтори мали вельку культуру и богатство. Ту су майдани стрибла и злата. Ту ест птицевого гною, гуана воланого, хтори в на сухих островах од езри и езри рокох на силних громадох па ше терас розноши и хаснув. Главни им варош *Лима*. През високи гори Анди, идзе високо желізница до 4800 мет. То нет нїгде на швец.

4.) Штварта держава на западу в *Боливія*. Ту бул на цалим швец познати рудокоп стрибла: *Потош*.

5.) Пята Южна американска република в *Чиле*. То найбогатша и ушоренша держава Южней Америки. Вона ше цага на длугоко покрай Цихого Океану, аж до краю Южней Америки. Ту влада цепли, умерени и жимни пояс. Особено умерени пояс в богати. Ту ест жита изобилно, а у горох ест вельо бакру. Главни варош в Сантьяго, а ма пол милиона житељох; желізница го вяже зос приморским пристанищем Валпаровом, „Райском долином“. Од 40° граду сив. ширини на юг почина пустош, жима, без шліду даякей культури. На остатней точки находзи ше варош Пунто-Аренас, дзе ше находзи красне число наших братох Горватох, котри маю там свою богату колонию.

6. Восточни держави.

6.) Почнеме зос горе, т. в. од сиверу. Перша в держава *Венецуела*. То в держава у горуцим поясу. Билих людзох находзие лем попри морю, а гевти су мишани били зос чарнима. У тей держави находза ше силни травнікі, дзе безчислени стада маю свою храну. Родзи ше у ней какао и добри доган.

7.) *Гуяна* в седма держава. Вона лежи блізко Екватора, па в нечаца и не здрава. Тота жем припада ище Европейцом: Енглецом, Французом и Голандезом. Други шицки жеми припадаю самим Американцом.

8.) Приходзи осма найвекша держава южна американска, а то в славна *Бразилия*: жем силна и не преучена, жем будучносци, жем сильного богатства. Бразилия в найвекша южна американска держава. Находзи ше скоро шицка у горуцим поясу. Понеже ма води обилно и дижджу, можеме себе думац, як там природа, дзе ше зложи слунко, вода и добра жем.

Цо даклем повеме о тей богатей жеми? Бразилия в скоро така велька, як и Соединени Сиверо-Американски Держави, а ма лем 32 милиони житељства, цо виходзи на ей квадр. километр 37 а могла би раніц вецей як 100 милиони народа. Жителі су ей Мулати (мишанци: чарни з билима). Чарни Негери и Индианци, цо жию у внутрину у пралісох. Бразилия ше правилнейше розвива од Соединених Державох Сиверней Америки, хтора наросла най-вецей од приселенцох, док ше до Бразилиї насельовало з рока на рок лем од 90 до 136 езрох зос Европи, па ше людзе не збили на єдних громадох, але ше ширцом розшали по цалей держави.

Пол Бразилиї залапує нїзка жем найвекшей рики на швец, Амазонки, хтора чече коло самого Екватору, а воду добива зос величезних горох Андох. Амазонка наводнює зос свою воду силну жем, на котрей ше створели безкрайни пашняки и леси, котри су вше желєни, бо вше горуцо, и вше ест води. Тоти краї прето ше волаю Селвас т. в. лєсова жем. У тих крайох безчислене мноштво животиньох, птицох и рибох. Чкода же бразилске древо слабо мож хасновац, бо в вше желєне, мокре, та в анї за палєне, анї будовлю. Але ест таки фини файти, цо их мож на вшеліячину хасновац. Вивожи ше з тей жеми кавчук, древо. А ест попри горох вельо злата и драгоциного каменю. У приморских крайох вельо оброблюю поля зос кафу, па Бразилия производзи вецей од половку цалого природу, цо го швет дава. Главни в варош Рио де Жанеру, хтори спада по положаю гу найкращим варошом на швец. Ту в складище кафи за цали швет.

7. История Бразилії.

Пранаселенци як цо и у цалей Америки су Индианци. Ту ше баржей отримали против навали билих и чарних людзох, як их браца у Сиверней Америки. Остало их шумне число, та ше терас цивилізуу. Вельо ше и помишали з другим народами, та настала нова една раса мишанцох, цо ше волаю Мулати або Креоли. Чарних Негерох ест також, але то су уж припровадзени зос Чарней Африки як раби, да робя жем. Рабство в зотарте терас, але вони там остали на вики. Ест и билих Европейцох, особено попри морю у варошох. У главней часци жем в пуста. Може человек и тидзень и два на коню путовац, та не найдзе человека и валал. Перши, хтори вошли нука до жеми од билих людзех, були Християнски мисонаре зос Португалиї и Шпаньолскей. Португизци перши открили Южну Америку, а з нїма и Шпаньолци, та вони и завладали зос цалу жему. Португалци подложели себе Бразилию, а Шпаньолци гевти други жеми. Але на початку 19. столїтїя дзвигнул ше чесни и шмели Симон Боливар, да ошлебодзи Южну Америку од европейскей власци. И наисце по длугих войнох пошло му то за руку. Цала жем була ошлебодзена, крем малих трох фалаткох, як зме уж спомнули на источней страни, цо их затримали себе Енглезі, Французи и Португалци. Терас жию шицки у 10 републикох. До Бразилії ше шлебодно селїц, бо ест жеми на досц, дзе нет нікого, як цо Мато-Гросо, Гоя Амазонас, але за наших людзох в поднебле ище не прикладне, док ше дакус не прерубу пралїси и драги справа и шор заведзе. Шваби, котри су од перших наших населенцох, створели себе зос шекеру и чаканьцом у руках красни иминия, валали, варошчики коло краю Санта-Катарина. Вони уживаю шумне богатство и жию у красней просвити. Маю шицко, цо им треба. Край таки як у раю, бо родзи им шицко, а жими нет. Але то и им не пришло так на легко. Намучели ше и вони, док вיקерчели гущаву — пралїс бразилски, о чим будземе далей — и створели себе красни край. Ест их коло 200 езри, а главне им место Блуменай. За нїма пошли до Бразилії и наша крив, нашо браца Русини-Українци; найвекша часц з Галиції. Их ест там терас вецей од 40.000. Их живот за терас там ище не легки. Яки в то опишем на кратко.

8. Русини-Українци у Бразилії.

Русини-Українци почали ше селїц до Бразилії року 1896. Населвли ше у краю бразилским, цо ше вола Парана, Санта-Катарина и Сан Паоло.

Чезки були их перши часи приходу до тей жеми, бо их тримали през вецей мешацї на одним острову, дзе и умерали, док ше дочекали, да им почню дзелїц жеми. Але яки то були жеми? Густї леси котри требало вирубац зос шекеру. А при тим щешлїви бул хто мог себе набавиц чарней пасулї и рижкаши. И цо себе вיקерчели леси, и то мушели чувац и робиц, бо на рок з нова прерос, кед би не чисцели. Воопще, док себе жем не очисца, маю вельо неприятельох у господарству. Перше нагли скок жими — на цепо; то су мрази, вецка брамушки, цо их ест як нїгдзе; вецка летна спекота, цо попалї зашате жито. Статок церпи в жиме од недостатку травы, гоч жима мегка, але в трава тварда. Вецка нет нїякей комуникації, да человек звеже зродзене зарно шицко на хрибце. Погибель в од отровних гадох цо ше цагаю по лесох. Щесце же терас винашли серум, хтори за пар години вилїчи покусане цело од гада.

Але попри тих обставинох и мукох вони по мали напредую чисца жем и так поставаю пионирї просвити. Вони указую домашнім жителям праву драгу култури, бо им в ище вше главне бависко на коньох, карта, погар и вшелїяки слави зос паленьом огня. Гоч маю жеми 10-раз вецей од наших, часто приходза купиц поживу од наших Русинох. До слави и богатства идзе ше лем през муку и труд. Можеме ше цешниц, же и наша една Рускиня з Керестуре дївствує як пионирка просвити — у тим далеком краю, Рамач Ана.

Кед даклем Бог поможе витримац нашим братом тотї чежкосци перших населенцох, годни ше дочекац як и Немци лепшей долї у тей иншак богатей, але запущеней жеми...

9. Богатство у Бразилії.

Бразилска Република облапує простор скоро таки, як цала Европа, а 16 раз в векша од Немецкей. Заселвна на окрайкох, а зоднука в мало позната, а ище менше цивилізована. Найвецей приселенцох пришло зос Италиї, а вецка з Португалиї дас 5 мил. ест Негерох и Мулатох. Жительство ше множи барз. Фамелиї зос 15—20 дзеци не мало ест. Случаї шмерци су релативно мали — ритки. Найвецей у I. поколеню приселенцох, а вецка уж ше длуго жив.

Бразилия в права земледїлска жем. Приселенец добива од держави по 40 ютра жеми за тунї пенєж, але тот жем в лес. Тот лес треба вיקерчиц, а то в работа приселенца. Найвекшим богатством Бразилії за терас в кафа. Гваря, же продуцира $\frac{3}{4}$ цалей швецкей продукції. По при кафи дава какао. То древо котра

рошне од 6—8 м. високо, а дава плод, котри ше мелє, а дава добру храну.

Надалей рошне у Бразилиї чай, цо го волаю *Ерва Матте*. То древо ма *цємно желене, грубе лісце*, з котрого себе правя южку, и пию ю през цали дзень. У Европи ище не хасную Ерву Матте, але гуторя за ню учени людзе, же ю чека велька будучносц, бо дава крипост и храну. Зберанє Ерви Матте, то є за наших виселенцох *главни заробок*.

Надалей богатство Бразилиї є цукрови над. — Вецка овоц у силним множеству: банани, ананаси, винїци, поморанчи, мандулї, брескиві и т. далєй. Кукурица ше барз родзи, а так и жито и рижкаши, чарна пасуля, котру уживаю зос мандульову муку помишану. Вецка догани и баволни и кавчуку єст обилно. По тим приходза вшелїяки роди палми по лесох, цо служба за храну, за палїво, прикрасу, судзини, шнури и т. д. Кокосова палма родзи 4—5 раз на рок. Палма Кокейро, родзи орехи, и лісце за статок; ванилю, древа, цо ше хинин прави, рицинус. За тим вшелїяке древо за покучтво. Богатство бразилиянских древох є не вичерпаєме.

Статок — з глядом на безмирни пасовиска є безчислени и тунї. Хлїви не треба за ньго. Вон є вше вонка. Леси, хтори су перши на швецє, дзекую свою красу вшелїяким родом птахох, жвирых и мотильох. Папагайох єст 85 роди (файти), колиброх 20 роди, 8 роди сови, 23 роди шулїки и т. д. Минералне богатство є не прєповедзєне: не хиби злата, железа, мангану, миди, цилку, платини, угля, нафти, дияманти. Тоти богатства ище почиваю у жеми, и чекаю на благодарни руки, котри их зос жеми виню и людзом на хасєн подаю, и укажу, же Бразилия на богатству природи перша жєм на швецє.

10. Пралеси бразилиянски.

Не була би готова и совершена слика Бразилиї, кєд би дацо не написали окремно о єй пралєсох.

Цала Бразилия випатра як єдно желєне морїо. Ту вше шицко желєне, як в жимє, так в лєцє. Ту нєт писку, каменєй пустинї, ту жєм прєкрива єден желєни покровец, у хторим су уткани як ружички и квецє: єй вароши, валали и салаши у Бразилиї є вшадзи, чи желєне польо, чи желєни травники, чи желєни лєси. Вєька як Европа, а нїгдє пустинї, нїгдє каменого краю. Чудєсна красота и богатство. Помєдзи нїх вшадзи рици, води, диждж пада, а слунко грєє цо сцєш вєцєй?!

Лєси бразилски су не єднаки. Тропєского поясу коло екватору, ту су бамбуси до 15 м. високи, ту су шицки роди палми, ту цукров над, ту квецє вшелїякей файти.

Лєси су таки густи, же єдно древо дави другє, так же дрєва бразилски не нарошно до 100 метери, як у Калифорниї (Сивєрной Америки), алє их єст досц до 40 метери. Єст єдно древо, Лианє, цо ше так попрєплєта коло других дрєвох, же не мож през шєкєри и вєького нєжу ані прєходзиц през лєс. Вшадзи трєба рубац, да сєбє члєвєк справи драгу. Тото дрєвово древо так попрєцискує другє дрєва, так их прєплєцє, же не можє напрєдовац, як би сцєли. И вони ше боря мєдзисобно од вика: хторє остане на верху, хторє надвлєда другє. А вше су у єднакей сили! През таки лєси иду нашє християнски миссионари тижнї и тижнї, а да чисгє мєсто не найду, або валал даяки.

Тєрас тамац до Мато-Гросо вдерєли миссионаре Салєзиянци, да позбєраю божє створєня, цо за тими лєсами, а и у нїх жиє, па да их уча и крєсца.

На висотох, дєє нєт горучави, там уж прєвладує чарногорица вшелїякого роду.

Гоч лєси бразилски не барз за горєнє и будованє способни, алє зато од нїх ше правя прєкрасни родни поля, и чуваю воздух, и множество животиных, як четвероножних, так птахох.

9.) Дзєвяти рєпублики су *Урутвай* и *Паратвай*. То су два здравого поднєбля рєпублики, а таки богати як и Бразилия.

10.) За нїма идзє остатня рєпублика Южнєй Америки, а то є *Аргєнтина*. По величини друга дрєжава у Южнєй Америки. Ту ше находза силни пасовиска, дєє ше на милиони статок хова. Нє ритко є там газда, хтори ма по 100 єзри статку. З тєй жеми виноши ше вєьлє волни зос овцох, скори, сухого мєса и статок за кланє. У нових часох чуєме за аргєнтинскє жито, хторого маю вєьлє и конкурираю з нашим. Главни варош тєй рєпублики, а и найвєкши у Южнєй Америки є Буєнос-Айрєс, хтори ма єден миллион и 620 єзри людзох.

Шицки тоти богатства створєла десница Всєвишнього на нашу радосц и уживанє, а ми кєд прєпатраме тоту божу дивну матку жєм, нє забудзєме Богу дац чєсц и славу.

На рок пойдзємє през Цихи Океан до Азиї.

Ш м и х и.

— А: Яка разлика мєдзи псом и клєветнїком?

— Б: Тот, же пєс брєшє до оч, а клєветнїк поза оч.

Габор Костельник:

Дом и швет.

I.

З велікого швета
 З немирного швета
 Моя душа кажди вечар
 До гніздочка родзеного
 Як ластовка лета.

Ніхто ю не видзи,
 Але вона видзи
 Шицко, шицко, якцо було
 Пред триец рокамі — давно —
 У отцовскей хижи.

Браца, ви не знаце,
 Цо ви дома маце:
 Ви квітнеце ягод квеце
 У заградки — а я гніём
 У улічным блаце.

Хто идзе по драже,
 Та тот по мне гажі...
 Велькі швет — то як фабрика,
 У фабрики я наднічар,
 Вше ме огонь пражі.

Шмати замасцени,
 А я узноєні —
 Вше лем патрим на колеса,
 Бо там шмерц!... А вони гурча,
 Гурча як збешнєні!

Нет недзелі, швета;
 Нет жими и лета —
 Вше у брудзе, вше при огню —
 Нераз Бога квилім, нераз
 Преклінам шор швета.

Душа ми презрела,
 Та ше роздвоела:

Єдна стара, друга млада
 — Як заренко у овоці,
 Кед овод презрела.

З велікого швета,
 З немирного швета
 Моя душа — тота млада —
 До гніздочка родзеного
 Кажди вечар лета.

Ніхто ю не видзи,
 Але вона видзи
 Шицко, шицко, якцо було
 Пред триец рокамі — давно —
 У отцовскей хижи.

II.

Лежим на посцелки,
 Малкі сом, не велькі,
 Очи би ми спали, але
 Шерцо спац ми не да, та ше
 Розпатрам з посцелки.

Мац при столе предзе,
 Як у церкви шедзи,
 Оцец шедзи на століку,
 Лупа на нім кукурицу,
 Зарно пирска, лєци.

Шестри уж школяркі,
 Читаю читанкі,
 А брат Янко, вибегані,
 Заспал при мне... Михал легинь,
 Пошол дзеш на прадкі.

Тераз час жимушні,
 Вонка витор гучи —
 Можебуц же и шніг пада —
 Шак най пада! Ту у хижи
 Пец таки цеплючки!

А лампа ше швиці,
 Кукурица бліщи —

Полно чуткох олупаних
Коло отца, коло стольчка
На жеми штред хижи.

Вера, не витримам,
З посцелки ше дзвигам —
Мац ми гвари: „Ша уж шли раз!“
А я станул, та баж тераз
Газдовац починам.

Хижу, шопу правим,
Чардак, кармик ставим
Шицко з чуткох олупаних,
Зос тих билих и червених,
Негочяк ше славим!

Мам ше зос чим славиц,
Знам богацтво правиц:
Кукурични зарна пушим,
Дзе и кельо сцем... И знам їх,
На цо сцем, преправиц.

Ту мам бараньчата,
А ту заш прашата,
Бо ту кармик, а там шопа;
А у хліве — як у хліве:
Гачата, целята...

То Пречиста чула,
Та ше ошмихнула,
Та спод греди гу мне долу
Слушцела свойого сінка,
Цошкаль му шепнула.

Питам ше му: чий ши?
Од неба ши милши!
А вон гвари: „Я з образу
Зишол — бо и я сцем з тобу
Правиц шопи, хижи...“

Та сом ше очуцел,
Та сом ше засмуцел —

Поган цали швет тот вельки,
Шак не дармо Христос Господь
Його так осудзел!

Гей, тельо мойого
Спочинку святого,
Кед ше вечар я пренешем
До гвіздочка родзеного,
До вику младого.

Др. Мирко Боичь.

Русини у Риму.

I.

Накеди бул виглашени св. ювильейни рок 1925. а так и паломничество до вичного св. граду — Риму, по наших руских валалох такой ше у вельким числу являли паломіки за тоту драгу. Каждый чувствовал, же тераз ма згоду необични духовни ужиток мац, яки ридко дахто може дожиц. И ми ше о тим ошвечели котри зме ше 23. мая 1925. пушцели на вельке паломничество до Риму. В недзелю 24. мая сцигли зме на 9 годзин рано до Загребу. На агенції нас дочекал Високопреподобни О. ректор Др. Вишошевич и наш богослов Максим Буила. Пошли зме просто до нашей семинариі, дзе ше праве одпочала св. Служба Божа. Гоч зме пре драгу були дакус вистати и невиспани ипак зме у тей малей и красней церкви дораз ожили. Було нам ту як дома. Умильне шпиване младих школярох — нашей будучности — и красне богослужене, хторе коньчел преч. о. каноник Надь з вельо пан-оцами, занесло нас до других крайох, там медзи ангелох, дзе душа одпочива и ужива у своїм Сотворителю. Право гуторел еден наш чловек „шак и ту Русия, ані сом не знал, же и Загреб наш; Богу слава вшадзик нас Руснацох ест а и вшадзик ше по руски тримаме“. А и Загреб нам ше шицким попачел. Чисти и красни варош а людзе вислужни и добри. Нігдзе зме лаца ані гадного слова не чули. Видно им по ліцу, же су просвищени.

На годзину зме шедали такой далей на гайзибан. По драже нам було добре а були зме в едно, та нам ишло и досц весело.

Венеция нам ше особито попачела. Чудни варош. Ані-драгох ані улїцох; вшадзик лем сама вода. И хижи над воду збудовани, а таки красни и вицифровани а шицко од самого каменя и мрамора. Прекрасну стародавну церкву св. Марка добре зме препатрели и не могли ше досц тей будовні начудовац а видзели

зме и тоту годзину, хтора кед вибива, указуе трох кральох у наравней величини як ше кланяю малому Исусу и Пресв. Богородици. Праве чудовиско. О Венеції би вельо приповедац, але не маме кеди, бо нам ше понагля до Риму.

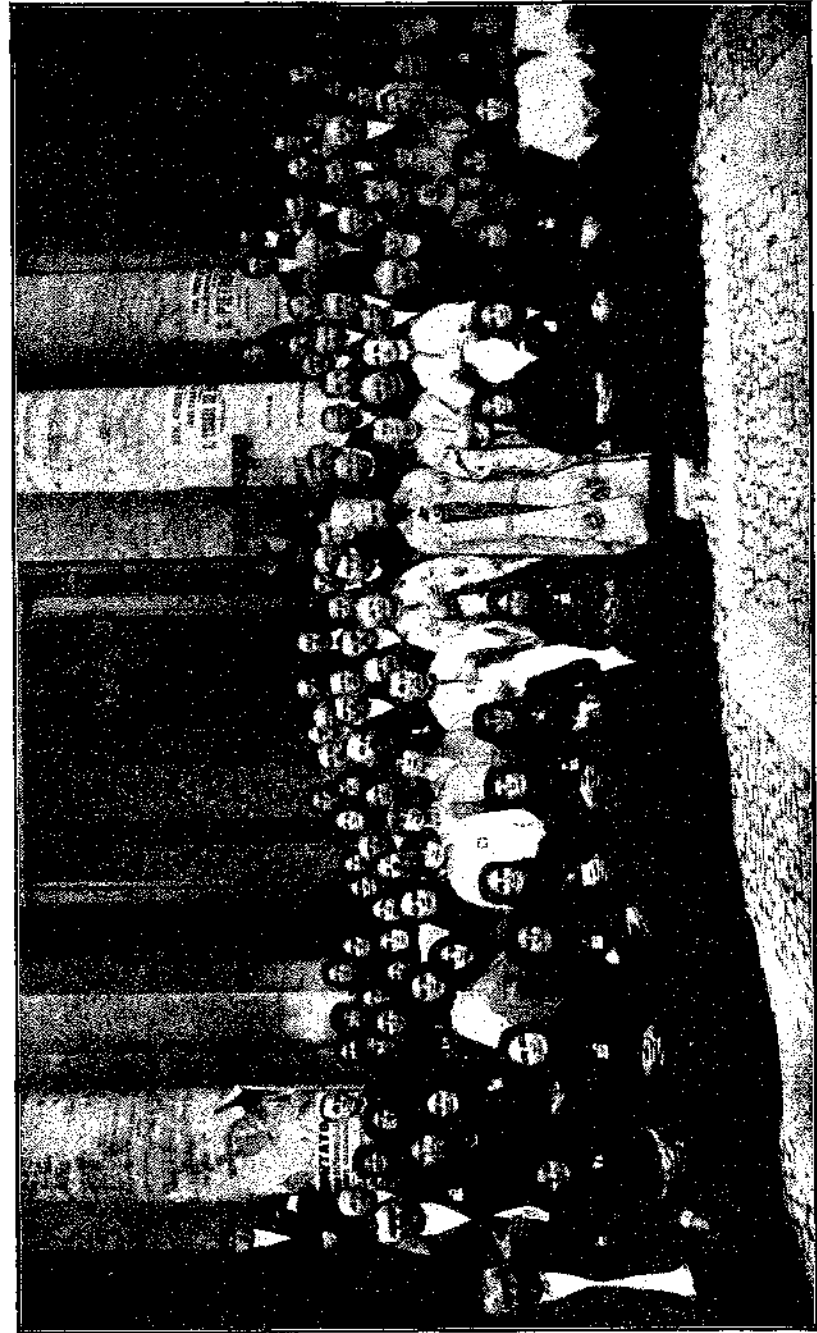
Ипак зайдземе на минутку до церкви велького святителя св. Антония до Падови, дзе лежи його св. цело. Побожносц гу св. Антонию барз роширена по цалим швецце. При гробе зме видзели вельо а вельо знакох и благодарних памятникох поставених на чесц св. Антония за отримани ласки. Ту ше наскладало вельо карагулі, викривени ципели, железни брушліки и други ствари, хтори указую як св. Антоний помогол у хороти и у нужди. Над гробом зме ше горячо помодлели за шицки нашо дома.

II.

Цо зме бліжэй Риму були тим нам шерцо баржей дуркало. Як зме ше обрадовали кед зме на агенції римскей збачели нашого Преосвященного Владика зос преч. о. каноником Др. Шимраком. Преосвищени нас крашне привитал та и вони ше з нас цешели, а нам ше заш видзело, же зме не у цудзини але у своїм, бо наисце Рим, вон наш, бо ту наш св. оцц папа, ту наша мац — церква; ту стредок и шерцо и мозок цалого христьянского, швета. Ту коліска наша, ту дїдовщина наша.

Не бунели нас ані трамваї ані шицок вельковарошки рух, ми у своїх думках були щешліви, заняти якимшик святим чувством. Лем зме ледво чекали кеди пойдземе до церкви св. Петра, дзе нас єдино шерцо цагало. И нашли зме ше пред тоту величезну церкву. Око ше нашо баржей круцело на прави бок церкви, дзе бива наш св. Отец Папа. Патрели зме на тоти облаки, дзе його хижа, як да зме го на силу сцели на ніх обачиц а шерцо нашо цихо и побожно го привитовало.

Було нас шумне число. З Керестура нас було 42, з Коцура 18, з Дюрдьова 9, з Ст. Вербасу 7, з Петровцох 6, з Бачинцох 6, з Миклушевцох 4, з Митровици 2, з Беркасова 1 а надишли нам еще з Крижовцох и зос Жумберку так, же нас було шицких 108. Од паноцох було также шумне число. На чолу з Преосвященним Владиком були з нами пречасни Оо. каноники Надь и Др. Шимрак, декани Ал. Абодич, М. Хранилович, Ш. Петранович, паноцове: О. Каминецки префект зос Загребу, М. Гирйовати, Ф. Латкович, М. Бонч, Я. Рапленович, а було и пп. учительох и учителькох, так же зме наисце справели красну и достойну процесию. Гу нам ше приключели и нашо богослове цо у Риму штудираю Сабо и Фирис, хтори нас аж и на агенції шумне дочекали.

Русини у Риму 1925. р.

III.

Прешли зме през тоти „святи дзвери“ цо ше лем кажды 25 роки отвераю и ступели зме до церкви. Ягод цо св. Илию огняна колесница одняла з тей жеми, так зме ше и ми нараз з першим крочайом до того величезного дому Божого одняли од шицкого жемского и пролазного и прешли у висши сфери, там дзе тот благи и цихи шум гуторел св. Илиї „ту є Бог“. Око ше нашо у тей величезности страцело, лем шерцо ше ширело, ширело ягод тот широка церква, ба ягод широки християнски швет. З ока сама од себе вишла слїза; слїза потїхи, же сом католик; слїза радосци, же сом католик; слїза благодарности, же сом католик; слїза слави, же сом католик и слїза покаяния, же сом гришник. Тота слїза єдина була толкователем шицких наших чувствох и думкох.

Зробели зме по припису перши обход, и такой зме у процесїї шпиваюци вишли зос церкви на други дзвери да зробиме и други обход. Пред святими дзверми стал Преосвящени Владика и прегварел нам даскелю слова о значеню святого року, о св. вири и церкви. Його слова були сердечни и цепли, падали на нашо шерце ягод млаток, хтори розбива и остатнї каменьчок человеческой похоти и самолюбствия — да ше цалком придаме Богу и церкви. Теди зме уходзели до церкви шпиваюци гласно и сердечно Вирую в єдинаго Бога Оца... и во єдину, святую, соборную и апостолскую Церков. Нігда зме еще так ясно, так точно не похопели значене тей „Вирую“ як тедик. И исповедаюци так явно нашу виру пришли зме на гроб св. апостола Петра, дзе сме падлі на колена и у морю тих безчислених лампочкох, цо блїща над його гробом, блїщела и наша душа у молитви, да „вси єдино будут“, особито братски славянски народи. Хто би виприповедал нашо чувства, цо зме осетели, кед зме клечали над гробом рибара и Первоапостола Петра. Тота величезна купола над його гробом як да нам отверала цале небо и як да зме чули слова „ти єси Петро, и на тим каменю збудуем церкву мою“. Гей, теди зме осетели, же наисце там права церква Христова дзе Петро, єї глава и фундамент. И зос цалей души виляла нам ше благодарна писня „Слава во вишнїх Богу... хвалим Тя, благословим Тя...“

Нашо шпиванє и процесия шицким иньшим народом ше барз попачела. Велї ше розпитовали хто ми, а велї охабели свою процесию та ше приключели гу нам.

IV.

Цо зме у Петровей церкви шицкого видзели то ше не да виприповедац. Єден Керестурец у кратко так описал тоту церкву:

да нашу керестурску церкву положиме до тей, мушели би зме ю цали дзень гледац дзе є.

Думали зме, же уж од того себе не мож красше подумац. але кед зме пришли до Павловей церкви готово да зме од чуда закричали. Єдни гваря, же тот лєпша а други, же Петрова: наисце не мож повесц, хтора лєпша и шерцу милша. И ту зме свою духовну длужносц побожно окончили и над гробом „апостола народох“ горяго ше помодлели. Ту Преосвящени Владика з вельо паноцами одслужели торжествену Службу, под хтору зме шицки шпивали и причащали ше. Тота Служба вельке вражинє зробела на шицких людзох, цо ше ту назбеговали и не могли ше напатриц красотох нашого обряду. О, да знаце як ту красно, миле и побожно було. Як то било до шерца, кед сце видзели вшелїяки разни народи, дзе клеча и модля ше над гробом свойого Апостола, хтори велїма принесол шветло святей вири. Око не видзело анї ухо не гуло, як цо гуторел сам св. Павло о небу а ми то подумали и о його церкви. Наисце є наша церква католицка, бо ту єто зос шицких странах швета у вшелїяких языкох зєдиню ше людзе у єдней думки, у єдней молитви, у єдней просвити св. вири. „Свит во откровение языков“.

V.

Кед зме уж при св. Павлу недалеко нам и катакомби. Вруцме єден погляд до нїх. На уходу монах нам дзелї швички бо идземе до цемних просторох одкаль зашвицело шветло св. вири по цалим швецє. Ту ше нашо перши християнє зхадзали, ту вони свою Службу кончели, ту вони мученичество подношели. Одталь вони силу и потїху черпали, одталь вони поганьски Рим надвладали. О слава им, слава нашим милим мучеником, хтори ше за нас ту скривали, да ми вєшка можеме явно Богу служиц у наших красних церквох. Ходзаци по тих цмих улїчкох поджемского Риму зос швичками у руках, видзело нам ше, же зме ше врацели 2000 роки у назадок у час перших християнох и так нам ше шерцу пачело, же зме их нашлєдники, их дзеци, бо крєв мученикох було нашєнє християнох. И ми зос тей крєви виресли! Лем у тих єдних катакомбох дзе ми були єст коло пейц милиони, гробох а длужина шицких гонгох — хторих єст на поєдним месце и на 5 кондегнації — виноши 45 км.

Так зме од дня на дзєнь ишли од єдного святого места до другохо. Вшадзик нови чуда и красоти, нови науки и свидоцтва, нови потїхи и радосци. Хто би то шицко виписал! Требала би на то цала кнїжка!

VI.

Але так цошкаль не шмеме зохабиц, а то є мисионарска изложба, хтора ше баш того святого року отворела на саме жадане св. Оца Папи у Ватикану. Да сце ту були видзели би сце живот церкви по цалим швецє, а видзели би сце также ясно цо то значи Церква католицка за цали чєловичєски род. Ту нам ше ясно указало, же лєм єдина церква є учителька и просвителька народох, же вона єдина водзи спасительну бригу и за найопущєнших людзох, же вона єдина зна и од дзивого чловека зробиц и одховац християнина, же вї так на шерцу лежи добро тих поганских народох, за хтори уклада силни и неописими жертви. Мисионари (вировистники) розишли ше по найостатнейших куцикох жемскей кулі, да попри найвєкших жертвох принєшу тим запущєним нашим чарним, жолтим, червеним братом шветло и просвиту св. вири Христовей. Мисионар є там не лєм священик; вон є учитель, дохтор, параст, роботник: єдним словом шицко, цо там треба и оецц и брат и слуга. Дзе єще не зашла нога даякого другого „пана“, да вихаснує незанє тих бидних людзох на свой хасєн там по пустиньох и горох заходзи благородна нога мисионара да принєше потїху, помоц, науку, чєловичєство. О яка є велька, яка красна, яка добра наша Церква! И ми були раз таки и нам тото шицко цо нєшка мамє и зос чим ше хвалїме принєсла лєм єдина свята церква а нїхто други. И да не було любви тей Церкви и ми би зме нєшка були, дзе тоти поганянски народи. О любме зато свою церкву, поштуйме тотих наших мисионарох-паноцох, хтори по своей длужносци готови и живот за нас и за нашо духовнє добро офировац. Не слухайме лжепрокох и лжеучительох! Тоту изложбу саму требало би найменєй три днї, да ше може шицко препатриц: така є интересантна и велїка. Ту ше видзи шицок живот поганьских народох: краї у хторих жию, обичаї, животинї, хороти: просто як да по тих странах путуєш. Бден гварєл: лєм да сом тото видзел, вредзи тот пєнеж и труд, цо сом уложєл. И наисцє так є!

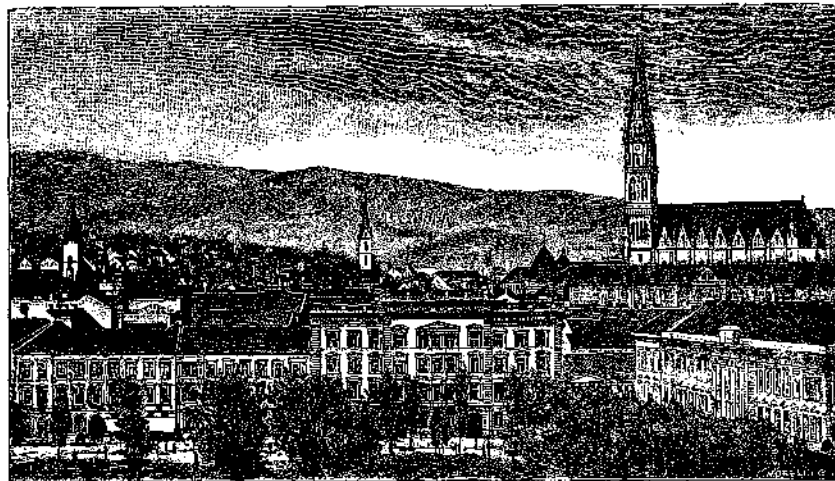
VII.

Алє у Римє зме ище цошкаль видзєли, цо нас барз поцєшєло. Як цо зме на початку гуторєли, же нас Русинох єст вшадзик, так нас и у самим Римє єст. Цо думацє у самим Римє мамє наш руски семинар у хторим ше з найвєкшей часци уча руски богослове зос Галичини а ту ше уча и нашо млади богослове Сабо и Фирис. Як нам мило було, кєд зме аж и у Рїму нашли нашу руску церкву у хторей зме нашо побожносци окончовали.

Оди монахи були таки добри, та нам през тоти днї цалком церкву препущєли. Ту пред нами прияли паноцєвє Сабо и Фирис перши свящєнически чини и дияконат. О, як то красно було. Преосвящєни Владика так красно тримал бєшєду о тим пошвєцєню, же зме шицки плакали. И их щєслїви мацєри були ту и патрєли як ше их дзєци пошвєцую Богу и народу. О, яке их шерцо щєслївє було! Хто би то могол повєсц. То лєм мац осєти, хтора свойо дзєцко Богу офировала. Блажєни мацєри! Блажєни родитєлє, хтори свойо дзєци на таку спасительну драгу пристановєли.

VIII.

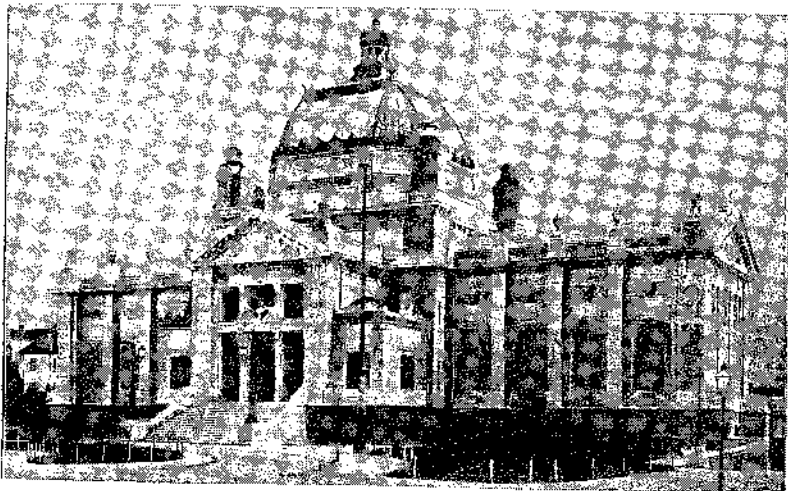
Шицки зме лєдво чєкали на соботу, бо тот дзєнь зме мали пойсц до св. Оца Папи на авдиєнцию. Накєди зме рано станули

Патрунок на Загреб.

уж нас тота весєла думка зос красним слунєчком на тот радосни дзєнь привитала. Вжали зме зос собу побожни предмети на благослов св. Оцу и кєд зме ше зишли пред Ватиканом, аж тєдик зме видзєли кєльо нас зос нашей держави ту єст. Було нас преко 4000. Шицки зме ше змєсцєли до єднєй вєлкєй сали над церкву св. Петра, одкаль св. Оцєц дзєлї народу на плацу пред церкву свой перши папски благослов, кєд го вибєру за папу. (Видзєли зме и тоту каплицу, дзе кардинали вибєраю папу). Папска стража у вшєлїяких шматох и мондурах тримала шор. Красни престол св. Оца бул високо подзвигнути, да го шицки можу видзиц. Кєд уж шицко було готовє, явя нам, же св. Оцєц уж идзє. Шерцо нам задуркало а диханє у першох стануло. Очи нам ше шицким обрацєли гу дзєром, одкаль мали св. Оца принєсц. Нараз нам

ше забилі пред очами красни лик — били як голуб. То є св. Оцец! Огромном салом загирми зос езрох гарлох, як да мури, розвалі сердечни крик „живио Папа!“ Св. Оцец очевисто рушени од того сердечного привиту розхилі руки, як да нас сце шицких облапиц, махнул з руку през очи, як да сце слізи отреч, и почне нас благословиц. Ми поклекае, а кликтаню, маханю и плясканю рукох нігда края. Пред папом иду його грофове и маркизи у златих мондурах, його самого ноша на красним визлаценим престолу помалки попри шицких нас а за нїм иду його гардисти и вец нашо шицки Владикове. Ту є и наш Преосвящени Владика. Кед св. Оцец шеднул на свой порихтани престол и кед ше кликтанє ледви уцихло, приступую Владикове и у мєно нас бочкаю

Загреб. Уметни павильон.

му руку и видаю свой поклон. Горвати му дарую одну пребогату и прекрасну чашу — з хторей Папа будзе ютре на Русадля за нас служиц св. Службу, наш Владика му дарує у мєно нашого Владичества краснє по народну вишити Литургион. А нашо око не може да ше знеє зос того святого, милого ліца св. Оца, зос хторого читае радосц, доброту, бригу и любов, вдним словом: очинство. Ти Петро, Ти видима глава церкви Христовей, Тебе Спаситель — Бог поставел за пастира його стада, Ти маш утвердзовац и поучовац у вири, у хторей ши непогришими, Ти заступник Исусов на тей жеми, Ти Оцец шицким Християном на швецє, Ти Церква! Тоти и таки думки приходзєли нам до глави. О блажєни Отче! Ту пред Твоїма ногами пришли ше поклонїц у мєно свойого народу и мали Русини, хтори су пред Тобу вд-

наки и найвєкшому народу; у Тебе пришли да ше поклоня Петру и Христу чий ши заступник; ту зме пришли, да висповидаємо свою виру и да ци пришагаємо, же Русин остане Твоїму престолу вирни — вирни до шмерци! О благослов нас Отче!

И св. Оцец як да чул нашо думки, наисце на концу у своїй длугей бєшєди так гварєл: Давам апостолски благослов шицким па и тим цо су не ту; шицким, каждому и шицкому: персоном и ричом, шицким вашим варошом, валалом и домом. Окреме благословим вашо дзеци, ваших старцох и хорих. Благословим и побожни ствари, хтори ношице зос собу, и давам им одпусти, хтори ви жадає“. А да и други буду учасники того благослова, св. Оцец дал присутним священником власц, да и вони дома своїм вирником таки исти благослов удзелїц могу.

IX.

А ютре дзєнь да сце видзєли тоту прекрасну службу, цо св. Оцец служєл у Петровей церкви! То ше опєсац ані не да. То була єдна часц неба, небескей слави. Ту ше аж и дух сам трацєл. Тото нємож виповєсц ає треба видзиц. У церкви нас було тєдик наймєнєй даз 50.000 зос шицких странох швета. Сама процесия од паноцох и владикох тирвала єдну годзину у пол. Кед принєсли Папу цала церква закричала „живио“ а кажди у своїм язику. Було то праве на Русадля та зме ше нєсцєло сетєли першей бєшєди св. Петра, цо ю гуторєл вшєлїякими язиками а шицки ю порозумєли: так зме и ми шицки єдно тє исто порозумєли, єдно думали. Єто єдина нас Церква збила в єдно; нєт ту народносцох, нєт гранїцох и политикох — ає праве царство Божєє на жеми. Єден Христос, єдна и церква! У тєй Служби виглашєл Папа двох служитєльох Божих святими. Єто доказ, же є тота церква не лєм єдна ає и свята; же є соборна т. є. католицка видзимє по нами хтори зме ше зос шицких странох собрали у єднєй вирскей думки, а же є апостолска єто видзимє ту на Папи, хтори ма свой корєнь и власц у самому Первоапостолу Петру. Добре верим дакле кєд гуторим: верим в єдну святую, соборну и апостолску церкву, бо „соборна“ по грєчєски значи „католицка“. Ту сом дакле як на дланю видзєл правдивосц моєй вири! И тота же вира у тот час сповла з небом и готово да зме повєдлї „и видих небо отверсто“. И кєд у пол служби стрибєрни трублї затрубєли якушик ангєлску мелодию, на исцє нє було шерца, хторє нє затрєпетало, ока хторє нє заплакало, души хтора нє розбила тїлєсни оклоп, да ше подзвигнє вїсоко, вїсоко там пред свойого Бога, хторого євхаристично видза моєо очи у рукох св. Оца Папи.

Свят, свят, свят.... Ах так точно нігда сом еще не видзел Виф-тлезьм, не патрел на Голгофту и не стал на Олівней гори. Шицко видзим, шицко чузм цо Исус учел и робел; шицко осетям цо ме цо тим чека. Верим, любим, уповам! Свят, свят, свят.... и да ми ше душа розпліне у тим „свят“. „Исполн небо и земля слави Твоя“ Осанна, Осанна! —

Нігда не забудземе тоту службу! Тирвала вона од 9 годзин до 1 по поладню, а так нам то време фришко прешло. По служби зме еще одпровадзели св. Оца зос остатнім привитом сердечно и цепло. Жаль нам було од нього ше розійсц. Еще остатні „з Богом“ и до видзенья там горе, дзе жизни безконечная и вечни састанак.

Стари дуб и лешик.

(Преложел з Кал. Мисионара: Б.).

През млади, желєни лешик ишол коч зос шекерами. Позле-жали ше млади дуби, аж ше до жеми схилую. Жаль їм зохобиц тоту жем, у котрей їх младе коренє попрерастало ше зос старима коренями їх оцох, дїдох, дзе їм раньши птици о швету Божим так весело шпивали, дзе трава така пишна и вода така чиста. Трешу ше дубочки и плачу. А стари дїдо, груби дуб, покивал з главу и так прегварел унуком: — „Цо ви так плачеце, чого ше боїце, блазни дзеци?“ — Та як нам не плацац, як ше не бац, кед видзиме нашого неприятеля медзи нами? — загучал лешик.

— Нерозумни ви, дзеци мойо! — одповед стари дуб. Хоч наших неприятельох вельо, але нет медзи німа нікого з наших братох, — анї на едней шекери нет пориска. А кед медзи нашима неприятелями нет нікого од нас, — шеди анї неприятель ніч нам зробиц не може.

Писанки.

Крем велїх красних обичайох на Вельку Ноц маме и писанки. Як їх крашне малює и виписує наш народ (кантари)! Хто їх перши почал малювац — то не знац. Але єст шумне народне верене пре початок писанкох.

Кед Христа Спасителя водзели жидзи на Голгофту, ишла за Нїм и Марія Магдалина и зберала кирвави каменьчики, на котри капкала крєв Божого Сина. Як дому пришла, одложила їх на спо-мен. А кед по Воскресеню Господа сцєла свята побочкац тоти каменьчки и припатрац ше їм, а то вони пременєли ше на вше-лїяки писанки.

Жем и ей жителє

(у числох).

Наша жем єст округла кулька, котрей поверхносц ма 510 милиони квадратови километри.

Покрита вона зос морями и зос суху жему. Моря єст вельо вецей, як сухой жеми. На суху жем отпада 146 и пол мил. квадр. килом. а на моря 363 и пол мил. квадр. километри.

Суха жем дзелї ше на тоти часци, цо ше волаю *континенти*:

	Поверхносц	Жителе	На 1 км ² придзе людзох
1.) Азия	44 мил. км ²	975 мил.	21·3
2.) Америка	43 „ 880 тис. км ²	230 „	4·8
3.) Африка	30 „	150 „	4·5
4.) Европа	10 „	449 „	44·4
5.) Австралия	8 „ 960 тис. км ²	8 „	0·9
6.) Коло полох	9 и пол мил.	—	—

Моря дзєля ше на тоти часци, лєбо *океани*:

- 1.) Тихи океан 180 мил. км².
- 2.) Атлантїйски океан 92 мил. км².
- 3.) Индийски океан 76 и пол мил. км².
- 4.) Лядови океани 15 мил. км².

До Атлантїйского океану спадаю меньши моря Чарне Море, цо ше у старих часох водало *Руске Море*, и Средоземске Море зос *Ядранским Морїом*.

Найвєкши озера на жеми.

- 1.) Каспийске морїо цо положене медзи Азию и Европу, спада под Русию ма 463.340 км².
- 2.) Горнє озеро у Сиверной Америки 80.810 км².
- 3.) Виктория озеро у централней Африки 68.000. През тото озеро цече славна рика Нил, една од найвєкших шветских рикох, котра натапа зос свою воду цали Египет и роби од неплодней пустинї плодну и богату жем.
- 4.) *Аралске* озеро у централнєс Азиї 63.270 км².
- 5.) *Онега* у сиверней Русїї, 10.000 км² — найвєкше озеро у Европи.

Найвєкши рики на жеми.

- 1.) *Нил*, у Африки 6500 км².
- 2.) *Мисисипи*, у Сив. Америки 6370 км².
- 3.) *Амазонка*, у Южной Америки 5570 км².
- 4.) *Яні-Тєє-Кяні* у Азиї 5300 км².
- 5.) *Енисей*, у Сибириї 5.220 км².
- 6.) *Волга* найвєкша європска рика 3690 км².

- 7.) Дунай, друга европ. рика 3000 km².
8.) Дніпро, треца европ. рика и найвекша руска рика 2159 km².

Найвиши гори на жеми.

- 1.) Чомо луніма (Еверест) у Азії 8840 м.
2.) Аконкагуа, Южна Америка 7015 м.
3.) Мек-Кинлей, Сив. Америка 6187 м.
4.) Климанджаро, Африка 5839 м.
5.) Елбрус у Европи 5630 м.
6.) Найвиша гора на жеми руского народа ест Чарна Гора у карпатох 2058 м.

Яки раси и народи жию на жеми.

На початку були шицки людзе еднаки. Но з часом под впливом вшеліяких обставинок, настали медзи людзми вельки разлики особено у фарби скори а у форми тіла. Нешка ше цали людски род дзелї найперше по раси, котрих ше обично ряхуе пейц.

- 1.) Била лебо кавказка раса 945 мил. то є найвекша и найкультурнейша раса, до ней спадаме и ми Русини.
2.) Жолта лебо монголска раса 552 мил.
3.) Чарна раса 137 мил.
4.) Малайска раса 68 мил.
5.) Червена лебо индийска раса 40 мил.
Іньши 70 мил.

Шицких людзох на швецє ест 1812 мил.

Народи швета.

Раси ше дзеля на племена, як словянске, германске, романске племя. Племена ше заш подзелели на народи лебо нації. Шицких народох на швецє ест коло 1000; ми наведземе лем найважнейши:

1.) Китайци 350 мил.	15.) Серби и Хорвати 9 мил.
2.) Индийци (азийски) 250 „	16.) Холандези 9 „
3.) Английци 163 „	17.) Білорусини 8 „
4.) Немци 90 „	18.) Чехословаки 8 „
5.) Испанци 80 „	19.) Скандинавци 8 „
6.) Японци 82 „	20.) Греки 6 „
7.) Москале 72 „	21.) Болгари 5 „
8.) Французи 45 „	22.) Татары 4,5 „
9.) Русини (Українци) 44 „	23.) Литовци 3,5 „
10.) Талияни 41 „	24.) Данци 3 „
11.) Португалци 28 „	25.) Албанци 2 „
12.) Поляки 24 „	26.) Словенци 1,5 „
13.) Турки 20 „	27.) Естонци 1 „
14.) Жидзи 10 „	

Вири на швецє.

- 1.) Християне 655 мил.
Од того ест:
а) Кашолікох 300 мил.
б) Протестантох 230 мил.
в) Православних 125 мил.
2.) Будисти 490 мил. (у Азії).
3.) Магомеданци 250 мил.
4.) Погане 135 мил.
5.) Брамане 240 мил. (у Азії).
6.) Жидовскей вири 13 мил.

Главни держави швета.

Шицких самостойних державох ест на швецє 64, од того 32 у Европи, 21 у Америки, 9 у Азії и 2 у Африки.

Ту наведземе лем найзнаменїтейши держави и при каждой держави подаваме єй величину у квадр. km², число єй жителяох и главне место держави.

1.) „Союз социялистичких, совішских републикох“ („С. С. С. Р.“) — то ест бувша Русия. Тераз вона не царевина, але република, не єдна держава, але Союз од вецей републикох, медзи котрими су два главни и найвекши и то: Московска република и руска (українска) република. У шицких тих републикох нет ніякей шлєбоди, шицку власц ма большевицка партия у котрей заповедаю Жидзи. Тоти большевики пришли до власци з найгоршим насилством и спредознем людзох, бо вони обедали шицким, же под їх владу будзе каждому як у раю. А нешка нігдзе худобним людзом так не чежко, як баш под большевиками и вони ше лем зос силу тримаю при власци.

а) Московска большевицка република ма 3,790,344 km² и 76,550,000 жителяох, главне место Москва і и пол мил. жит.

б) Українска (руска) большев. република ма 408,052 km² и 26 и пол мил. жителяох од того коло 80% Русинох. Українцох. Главне место тераз за большевикох ест Харков, але найвекше, найславнейше место України ест Київ на Дніпру, ма вецей як пол милиона жителяох. Медя медзи московску и руску републику не точно зробена и Москале забрали вельо рускей жеми себе, да лем Україна будзе цо меньша и слабша, да ше вони од ней не муша бац. Гоч нешка Україна большевицка, и владу маю у руках Жидзи и Москале, ипак там од дня на дзень рошне вплив народного руского духа, руски язык заводзи ше до шицких школох и урядох и недалеко уж време, кед ше народ на

тельо ошведомі, же зруци зос себе жидовских и московских насилникох.

2.) *Кральовство Англия*, без колонийох 244.841 km², 44.300.000 жит. Главне м. Лондон 7.5 мил.

Ирска, цо вст готово самостойна держава лем признава англійского краля, ма 89.250 km² и 3.100.000 жит.

Англия з колониями ма 40 мил. km² и 478 мил. жит. То є найвекша держава швета.

3.) *Немецка република*, 472.000 km², 62.3 мил. жит. место. Берлин 3.8 мил.

4.) *Француска република*, без колонийох 550.986 km², 39 мил. жит. Гл. м. Париз 4 мил. жит. Франция з колониями 13 мил. km², 94 мил. жит.

5.) *Китайска република*, 6.418.000 km² и 400 мил. жит. Гл. м. Пекинг 1 мил. 300 езри.

6.) *Соединени держави Сив. Америки*, 9 мил. 840 езри km², 118 и пол. мил. жит. Гл. м. Нью-Йорк 8 мил. жит. З колониями 10 мил. 149 езри km², 130 мил. жит.

7.) *Япанска царевина*, 385 езри km², 57 мил. 700 езри жит. Гл. м. Токийо 2 мил. 173 езри. З колониями 681 езри km², 77 мил. 700 езри жит.

8.) *Белгя, кральовина*, 30.437 km², 7 мил. 600 езри жит. Гл. м. Брисел 831 езер жит. З колониями 2.450.000 km², 25 мил. жит.

9.) *Португалия, република*, 91.948 km², 6 мил. ж. Гл. м. Лижбоа 435.000. З колониями 2.172.000 km², 14 мил. 800 езри жит.

10.) *Голандия*, 34.200 km², 6 мил. жит. Гл. м. Чега 352.000 жит. З колониями 2 мил. 79 езри жит., 53 мил и пол. жит.

11.) *Ишалия, кральовство*, 312.568 km², 38 мил. 800 езри жит. Гл. м. Рим 591 езер жит. Италия з колониями 1 мил. 945 езри km² и 40 и пол. мил. жит.

12.) *Шпаниа, кральовство*, 505 езри km², 21 мил. 300 езри жит. Гл. м. Мадрид 625 езри жит. Шпаниа з колониями 817 езри km², 22 мил. жит.

13.) *Польска република*, 385.300 km², (од того 135.600 km², су чисто руски краї, котри Поляки на силу забрали), 27 мил. 200 езри, од того вещей як 7 милиони самих Русинох, котрих Поляки барз прицискаю. Гл. м. Воршова 931 езер души, у велькей векшини Жидзи.

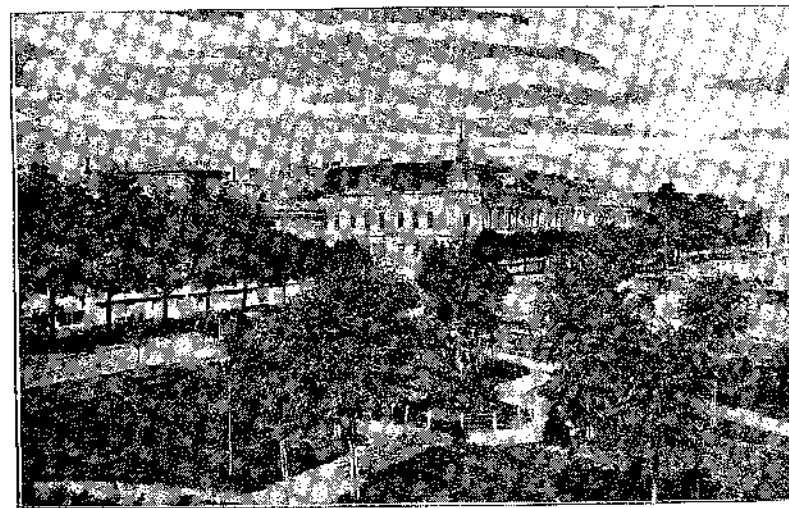
14.) *Финландия, република*, 385 езри km², 3 мил. 400 езри жит. Гл. м. Гелсингфорс 188 езри.

15.) *Румуния, кральовство*, 294 езри km² 16 мил. 300 езри жит. Гл. место Букурешт 346 езри. И у Румунії вст до блізко.

миллион руского народу, котри ту так як и у Польскей не маю ніякей шлебоди ані ніякого права.

16.) *Чехословакия, република*, 140.000 km², 13 мил. 600 езри жит. Гл. место Прага 667 езри. У Чехословакиі жиє пол милиона Русинох. Жию вони понайвещей у Карпатох, маю свою автономию и до тераз крашне напредовали. За мадярскей були би уж препадли. Отамаль з Карпатох доселели и ми шицки Русини, цо зме тераз у Бачкей и Сриму.

17.) *Югославия, кральовство*, у котрим и ми жиєме. Ма 248.000 km² и 12 мил. жителейох. Гл. место Београд, 110 езри жит. Так исто велько є и главне хорв. место Загреб, а главне место Словенцох Любляна ма 60 езри людзох.

О с е к.

18.) *Мадярска*, 92.806 km², 8 мил. жит. Будапешт 926 езри.

19.) *Австрия, република*, 83 езри km², 6 и пол. мил. жит. Гл. м. Виен 1.840.000 жит.

20.) *Болгария, кральовство*, 103 езри km², 5 мил. жит. Гл. м. София 150.000 жит.

21.) *Швеция, кральовство*, 448 езри km² и 6 мил. жит. Чл. м. Штокгоlm 448 езри жит.

22.) *Дания, кральовство*, 44 езри km², 3 мил. 200 езри жит. Гл. м. Копенгага 700 езри жит.

23.) *Норвегия, кральовство*, 323 езри km² и 2 мил. 600 езри жит. Гл. м. Християния 256 езри.

24.) *Турска република*, 509 езри km², 7 и пол. мил. жит. Гл. место Ангора 40.000.

25.) Швайцарія, республіка, 41.298 км² и 4 мил. жит. Гл. м. Берн 109 езри жит.

26.) Литва 52.810 км², 2 мил. 30 езри жит. Гл. м. Ковно 93.000 жит.

27.) Бразилія, 8 мил. 50 езри км², 30 мил. 600 езри жит. Гл. место Рио де Жанейро 1 мил. 121 езри жит.

28.) Албанія, республіка, 30.000 км² и 800 езри жит. Гл. место Валона. Подал: Ф—ак.

Квече мойо...

Квече мойо, квече,
Квече виховане,
Чом ти мойо квече
Такє застаране.

По тим приду скоро
И жимушні часи,
Биле лічко ше ми
З слізами ороши.

Ружа и туліпан,
Божур и лелия,
А понад шицкима
Красна розмарія.

На яр, квече мойо,
Знова ми преквитнеш,
И нови радосци
На яр ми принешеш.

Квече мойо, квече,
Як ти крашне квітнеш,
Єшень скоро придзе,
Плоди ми принешеш.

Блага доля наша,
Квече виховане!
Од щирого шерца
Любене, кохане.

М. В.

Дзень.

Жидзи маю одну приповідку, же дзень таки початок, у котрим мож вельо ствари окончиц.

Кажди дзень, то часц нашого живота.

У одним дню мож звіщиц вельки капитал.

У одним дню преходзи шицко: приятеле, злато, слава.

У часу одного дня мож пременіц цали наш живот — на добре лебо зле.

Не еден жадал би, же би ше врацел хоч лем еден дзень живота, да го иньшак ужие.

Цо ше у одним дню стало — то цала вичносц не враци.

Розвязани руки.

Написал Осиф Костельник.

I.

Михал и Маря мали двох синок и два дзівки. Михал бул штредні газда, мал цо му требало, а не бидовал ні у чим нігда, бо ошадно (шпоровно) жил. Як стари жили, такому животу сцели и свойо дзеци приучиц. Легко було з дзецими робиц и управяц док були мали, бо кед не сцели слухац, прут їх научел розума! Но дзеци з дня на дзень рошню па треба їм и на облечиво вецей трошиц. Стари Михал давал док могол, але на остатку и сам збачел, же ше його и так не барз вельки маєток почал меньшац. Оец Михал ше злекол. Ша дзеже телі приход зос польох? Кед немож терас пре дзеци ніч змагац, а воно би ані хибиц по Михалових рахунках не шимело. Мушело би ше комотно лапац край с крайом. Старей Марі Михал вше верел, па и терас ей верел, же шпорує и же на хижу дума. Но хлапци ше Михалови не пачели. Маю вельо пенєжи, а одкаль їм? Сцу буц перши у валале, гудацом вше найвецей даваю од легиньох, а вон — оец — їм нігда до рук телі пенєж не дава. На надніцу заш не ходза, а дзівчата цо заробя, то на свойо шмати постарча потрошиц. Примеркує вон дакус на хлапцох: Андрия и Мижа. Андрийови було седемнац, а Мижови петнац роки.

II.

Було то на Томову недзелю. Слунечко крашне огривало, а швет ше, особито млади, цошка на едно место гарне ягод да ше там дацо дармо дзелі. Пошли тамаль и Михалово синове Андри и Мижо. Муши буц цошка вельке, док ше так понагляю, аж ше зачервенели, а видно заш, же їм радосц зос ліца вибива. Кто би пошол за німа видзел би же иду просто до карчми, як и шицок тот млади швет, бо нешка гудаци граю.

Кельо маш пенєжи, Андрию!? — питал ше Мижо.

Та знаш, Мижо, оец ми не барз вельо дал, але ми зато мац дала надосц. И тебе бизовно дала! Не?

Дала и мне, але да ци по правдзе повем, мне ше тота робота не пачи. Чом же би: то баш такой так мушело буц? Чом да мац крадне од старого оца? Вон нам да вше и ми би ше и зос тим могли вше виношиц, а чом да будземе баш перши, кед нам не вистава?

Но, но! Кто це нараз так преврацел, премили брацику! Кед нешка шицки хлапци так робя, чом би и ми не робели? Ша ми

не краднеме, нам мац дава, па цо нам брига? Вона най патри цо роби!

Но я тому уж станем на край — гуторел Мижо — бо зме иньшак зос таку роботу годни цалком препаднуц!

Цихо буц! Кому ти повеш? Лем пробуй! Кед ци пришием даскельо поза уха, не буду ци нешка гудаци по дзеки грац, ти гаду розмазани! Ша тебе лем оец розпуцел!

Андрию, не приповедай вельо, бо и мне уж досц! — погнівал ше Мижо.

Як ше спрец обидвоме понагляли, так ишли вше спорше, цо їм карчма була бліжей. Уж при самей карчми були обидвоме моцно нагнівани. Кед карчму отворели, баш гудаци гралі романию.

Другирас ше Андри такой лапал до танцу, но терас остал стац при дзверох. Дармо го волали и легине и дзивки. Вон стал и спод ока ше припатрал на свайого брата Мижа, хтори як бараньче стал и дакеди дакус потанцовал бешедуоци з дзивчатми. Хто добре патрел на Андрия, мог видзиц, як му ше очи барз бліща од душевного немиру. Нарас ше Андри позберал, отворел дзвери и пошол просто дому. Дома ше зачудовали Андрийови, но вон гварел, же мушел присц дому пре Мижа хтори ше напил и пенежи управо розруоуе.

Кед то стари чули, ягод да їх дахто зос ножом преджобнул и обидвоїм вдерели слизи на очи. Та вони анї у сну не подумали, же би Мижо таки бул.

Гоч Андри бул старши, ипак бул Мижо и векши и грубши и моцнейши и красши, а то баш Андрия и найбаржей болело.

Апо, — гуторел Андри оцови на само — чи ви збачели, же вам дагдзе дацо хиби?

Зарна ми, Андрию, цошка нагло нестала на пойдзе, а кед сом до канти закукнул, привидзело ше ми, же и з масци досц хиби. Но чом ше ти то мне питаш?

Чом? Заго, апо, бо сом лопова влапел! Кед вас раз не було дома, Мижо наклад на коч дас штири мехи зарна и предал го Жидови.

Чекай ле, Андрию, чекай! То и я рас гуторел Мижови да преда жита, бо ми требало пенєжи, но чи вон то вецейраз зробел, то не знам?

Дабоме же вецейрас, бо му ше я питал дзе идзе, а вон ми гварел, же му треба пенєжи за гудацох, а я, апо, не видзел, же би вон вам пенєжи давал.

Да Михал патрел на Андрия, видзел би як ше Андри зачервенел при тих словах, бо знал же циганьство гуторел.

А чи би вон могол и масц предавац? — питал ше оец.

Як да не! Ша вше ходзи коло худобних женох, вше себе цошка шептаю, а то бизовно не чиста работа. Же би баш дакеди масц предавал, то сом го ище не влапел, але од терас будзем на нього мерковац, бо зач ше ми вецка шицки трапиме?

Но добре, кед ши ми гуторел, Андрию, я будзем од терас вше шицко замикац!

Андри ше при тих словах укушел за гамбу од секираня, бо терас анї вон не годзен нї гу чому дойсц.

Апо — озвал ше Андри — я не так думам. Дайце ви його дагдзе служиц, та будзеце и ви и ми мирни, а як знаце тельо нас баш у обисцу анї не треба, бо работи одвише на тей кус жеми не маме. Пошол би и я служиц, але думам, же вам я ипак будзем дома од векшого хасну, як цо би вон бул! Чом да вас и на далей ище ганьби у валале! Ви оздаль анї не знаце, як ше вон любі напиц! Я то лем до терас крил, але сом уж вецей не мог. Ви то йому нїч не гуторце, лем го с красним нагварце, да идзе служиц.

Видзиш ти то, видзиш!? Та хто би то себе и подумал! Но уж так зробим, як ши ми гварел, Андрию!

Андри ше од пакосци ошмиховал, як ето нарас приду Мижови чарни дні, а вон вецка будзе прави газда у обисцу.

Кед Мижо пришол зос карчми дому, гуторел му оец, же муши пойсц дагдзе служиц, бо дома и так немаю шицки работи. Праву причину му не гуторел и так вон не знаюци нї о чим нїч, пошол о тидзень до швета зос торбичку на хрибце. Драгом себе шпивал, бо себе и так уж од длуга думал, як би цо скорей пошол дагдзе, бо путовац барз любел. При одходу модлел брата, да му пребачи, кед го дакеди уквилел.

Я не пребачуем нікому — кричал Андри — а ти ше уж раз пакуй зос хижи! Там це у швецце науча розума, як ше живє зос братом!

Я одходзим, Андрию, а ти ту жий як знаш, лем будз разумни и старого оца вецей не краднї!

Идз, идз карки ламаюци, ти шлєптаку Божи! Ша дакус оди хнеме през тебе! Бог нам руки розвяже, кед тебе у хижи не будзе!

При одходу ище оец и мац Мижови наказовали, да дума на Бога и най слуха свайого газду и газдиню. Особито ма мерковац, да не руша їх ствари, бо крадза найвекша ганьба за чловека.

Апо, ша кед сом до терас то не робел — будце бизовни, же анї од терас таке дацо не зробим... Дзекуем вам крашне на вашей доброты и идзем. Збогом апо, мамо, брату и шестри мойо; придзем вам на свадзбу!

Мижо пошол до єдного швабского валалу и там ше поєднал служиц. Бул кочияш. Робел як брамушка, а попри тим бул и весели, та го шицки полюбели у валале. Писал Мижо и дому, але му отамаль нігда ніч не одписали. Оец уждаль не види — думал себе Мижо — брат заш не сце, а шестри ше боя то зробиц од Андрия. Да їм дацо зло, бизовно же би ше уж явели. А цо було с правди? Перше писмо пришло Андрийови до рукох, па кед з нього порозумел, же Мижови добре, сцел ше живи жесц.

Баш не укажем писмо нашим — думал Андри — най думая, же їх гевтот бечар зошицким занягал. А ето ни, тому и там добре газда му уж о два мешаца шицко вери, а я ше од свойого оца не можем отресц. Вше ми е за петами. Лем да скорей умре, да уж раз сам загадуем. Шицко трима под ключом, па ані мац ми уж не може пенези набавиц, а цо ми вон да, то таке як ніч.

Мижо писал штирирас дому, но як Андри шицки писма подар, то ше ані Мижови не сцело вецей писац, бо думал же ше на нього дома дацо гніваю. Удагнул ше до себе и ище ше баржей прилапел роботи. Газда и газдиня ше у нїм цешели, а як немали дзеци, то Мижа тримали и обдзивали як власного сина.

III.

Прешло то уж пол рока як Мижо пошол зос дому. У хижи старого Михала гудаци граю, швет танцує, же аж мило попатриц. Танцує и сам стари Михал. Та як да не танцує, кед одава уж и другу дзивку! Терас му лем син Андри остава на бриги, бо за Мижа не сце ані знац. Бизовно є уж пре крадзу дагдзе заварти, бо би ше иньшак уж мушел явиц, дзе є и цо є. Не дай Боже нікому такого сина! — поносвал ше Михал. — Ша шицко зле при нїм: и пие и карта и крадне, а таки млади. Цо будзе з нїм аж под старосц? Но, да му то син Андри шицко о Мижови скорей гуторел, волел го забиц, як го такого до швета пуциц.

Июю, июю, хай, хай — звисковало ше зос шицких бокох по обисцу, а млада до белинох облечена и под веньцом и зос слизами у очох пита благослов од оца и мацери. Шерцо ей пука од жалю, кед подума, же ту нет ей Мижа, хторого ей не дали ані випровадзиц, кед до швета одходзел. Бог небесни най зна цо зос нїм терас, но вона лем тельо зна, же бул Мижо вше лепши од Андрия, лем од страху пред Андрийом не шмела оцови правду повесц.

Прешло и виньчанє и свадзба, яку людзе у валале не запаметали и заж вошол до Михаловой хижи звичайни живот. Михал вше шицко замыкал, а Андри ше гнівал и оца преклінял а при

тим думал, яки ма буц терас дагдзе Мижо щешліви. А Мижо служел свойого газду як самого себе, мал коло себе и товаришох, хторих водзел до газди як до самого себе и жаловал їм ше на оца, мацер и брата, же го зошицким запущели. Та ані раз му ше не явели.

Знаце, же ми жаль — поносвал ше Мижо товаришом — кед себе подумам же, нешка ютре будзе тому рок, як сом ту. Уж ні за чим на швец не дзбам, кед сом нігдзе любви не осетел окрем ту при газдови. Мац ше вше зомну оруцовала, а оец ме

Главна схадзка РНПД у Р. Керестуре 1925. р.

— голем так випатрало — любел, но цеплоту оцовского шерца сом нігда не осетел. Брат ме заш мержел, як диявол цо мержи крест. Чи то не досц, злати пайташе, кед ме зос клятву випровадзел з оцовского дому. Ух, Боже, та нацо и жиєм?

Товариши цешели Мижа, а и газдови гуторели, яки то Мижо смутни. Газда поводал Мижа и гуторел му, док ше намери рок його служби — а то будзе о два тижні — може пойсц дому своїх поопатрац, але вецка най ше заш враци назад. Да му и пенези кельогод сце, а купи му и шмати за драгу и да му дари, да шицких покус у доме обдарує: и оца и мацер и брата и шестри. Може остац дома кед сце и цали мешац.

IV.

Док ще Мижо през тоті два тижні зберал до дому, у доме ше оец моцно розхорел. Жена го Маря с початку служела, но як ше и вона похорела, то шицка брига спадла на Андрия. Но вон гварел оцови на смертельней посцелі, же го будзе служиц, лем кед му шицок свой маеток по шмерци зохаби. Тоті слова ягод да преджобли мегке шерцо оцово так, же вон при своей чежкей хороти од гнїву ише и набивал зос собу у посцелі. Очи вибулел и вицинал з нїма Андрия. Та як би вон мог забуц други дзеци! Яки би вон бул оец!

Йой, да сом голем дакеди Мижови спомнул, да ше поправи, и чом зме го с хижі вигнали! Уж ми ту ето и задня годзина, а йому сом не дал правей поради за живот, — пекла совист Михала.

Кед ше Михал кус змирел озвал ше Андри:

Апо, я не так думал! Дайце ви дзивчатом або їм я дам кельо одредзице у пензжох, лем мне жем и хижу зохабце. Оздаль не зохабице и гевтому бетярови Мижови, кед вам так хижу ганьбел, па и нешка ю по арештох ганьби. Я не сцем ніч зоз нїм да дзелїм, бо кед йому дацо зохабице, я ше такой позберам и идзем до швета, а ви умерайце як знаце! Я оздаль телі роки не робел за такого пиянїцу и лопова як цо в Мижо! Вон, апо не заслужел, да на ньго и думаце, а не то, да му ише и дацо зохабице!

И стари Михал зробел у тестаменту так, як Андри сцел. Дзивчатом ше очи вишлепело, а Мижо заш як недостойни и невредни син не мал ніч достац зос оцовщини.

Аж терас почал Андри служиц оца, але и то було так, ягод на силу. Кедигод би Андри хорому оцови дацо додал, вше себе думал, чи то уж задвїрас. И дочекал ше не одлуга. Стари Михал умар и док го там сушеди купали и облекали, Андри зашол до хлїва и так себе здиховал: слава Богу, же сом дочекал тот час! Терас сом шлебодни, терас ми руки розвязани и можем робиц цо сцем!

Андри оца поховал, але не спуцел за нїм ані єдну слизу гоч шицки коло нього плакали и нарикали. Стари Михал заслужел, да го син и лепше похова, па то Андрийови и шестри пригварели, но вон їх вилал и намагарцал и вигнал зос свойого обисца.

Я газда — кричал Андри — а ви свойо добиєце и да сце ми вещей не ишли до обисца!

Андри не сцел да го дзивчата длуго за тал напастую, па їх такой о даскельо дні намирел, но гварел їм, же од терас нема вещей з нїма ніч и най до ньго не доходза.

Смутного шерца пошли дзивки з мацеровей хижі гу своїм мужом. А як да смутни не иду, кед їх власни брат виганя и не да їм ані мацер присц опатриц. Бог зна як и ей будзе при нїм.

V.

Нагло прешли Мижови тоті два тижні и вон зос дарами ше упутел дому, да своїх попатра. Бул облечени до красних шматов, а як бул и у твари красни, не було того, хто би ше за нїм не огляднул. Кед ше приближовал гу родимому краю и валалу, зашол найперше до теметова, бо збачел даскельо нови гроби. Кед опатрел задні и кед пречитал надпис: Михал Виляр — ягод през души ше позберал и понагял до дому. Хто го видзел кажди подумал, же в шалвни. Кед дошол до капурки, зачул як Андри лае мацер, а вона го зос плачом модлі и преклиня, да ей принеше води.

Баш не принешем — кричал Андри — ша досц сом ше вам койчого надавал, уж сце ми досадзели!

Мамо, мамо, — озвал ше Мижо — дам вам я води, не лем води, але и своей креви кед сцеце вам дам. Ша ви мне родзели и одховали!

Мижо принес мацери у погаре води, побочкал ю, а кед зачул же оец наисце умар, питал ше, чом му то не явели.

Га, сину мой, — гуторела мац — ані ти нам не писал!

Як да не мамо! Штирираз!... Андрию, дзе мойо писма? — питал ше Мижо, бо знал же Андри ту свойо пальци мушел мац.

Я їх подар — одговорел Андри.

А чом?

Зато! Так сом сцел, па цо ми можеш!

Дзекуєм ци брацику, а я мацер вещей не зохабим при тебе. Жий сам як знаш!

Слава Богу же ми ю береш з карка, аж терас будзем знац цо то шлебода — радовал ше Андри. — Гай, гай, розвязани ми буду руки.

Мижо бул два дні у своїх шестрох и обдаровал їх приповедаючи їм о своїм живоце у швецѣ. Вони ше не могли начудовац мерзосци и пакосци Андрийовой. Стара Маря нарикала, же такого доброго сина — Мижа — вигнала зос обисца, а отровного гада — Андрия — зохабела при себе.

Да, сину! Па ци ані оец не пребачел кед умерал.

Мамо! Да оец знал того, цо ви терас знаце, бизовно би ме и побочкал, а цо ми ніч не зохабел, то ме не барз болї, бо мне мой богати газда вжал под свойого, па будзем мац и я надосц и ви, мамо, бо вас зос собу одведзем. Андрийова робота не будзе

«благословена, то запаметайце. Я му не жичим зло, але вон добре не годзен прейсц.

Шицко мац випріповедала Мижови, як то вона при Андри-йови жила. Мушел би ше над тим и камень розплакац, но Андри лем свойо вше коньчел.

Слава Богу — Мижу — же ши ме Андрийових руках ошле-бодзел!

Други дзень пред вечаром поеднал Мижо коч и одвез ше зос свою мацэру на гайзибан. Ту пошедали и други дзень уж були у газди. Вон їх крашне приял. Терас мац видзела шицку доброту и красоту, у хторей ей Мижо жил. Бог ей не дал, да ше того добра напатри, бо за два мешацы умарла. Мижо ю дал крашне поховац и не могол при тим забуц, як ей було чежко одходзиц зос родного валала, бо ей од жалю слиза слизу здоганяла.

VI.

О три роки поволал Мижо свойо шестри, да му приду на свадзбу. Бере вон одну Рускиню зос сушедского валалу. Гоч могол выберац зос того валала дзе служел хторугод сцел дзівку — бо би з радей души кажда за нього пошла — вон ипак остал при своїм: жена му ма буц Рускиня. На то и газда пристал.

Мижови пришли обидва шестри. Як бул газда богати человек, то и свадзба була не гоч яка.

Да знаш, Мижу, — приповедали шестри — як ци ше брат женел? Два роки ше женел и питал, як ше гвари, пол швета, но ніхто за нього не сце пойсц. На остатку себе привед якушик зос карчми и вона му терас газдуе, а вон пие, карта ше; хижа му ше валя, тараби уж половку нет, хлівки поваляни, живини на дворе не видно ніч, статок ходзи худи, неочесани и ненакармени; сам Андри заш розтаргани як жобрак, так же ше за нього гань-биме. Уж ше ані не бритви, ані не штрига, до церкви и на спо-ведз не ходзи, па го уж ані швет не сце гу себе. Од сильного пица уж му и розум похибел. Жену о три тижні набил и виганял з обисца, но вона не сце од нього пойсц. Предава од нього ствар по ствар и так жие. Яй, да то видзи покойни оец! Мушел би мсти дзень знова умрец.

Андрию, Андрию — питал ше Мижо — та так ти прешол? Не могло це засициц ані шицко добро нашого оца? Видзиш, до чого ши догнал!?. .

Прешло то од тих часох седем роки. Мижо мал зос жену Катю двойо дзеци, хтори ше коло старого діда и баби бавели и локус ім швабски гуторели. Гуторели тото, цо їх стари научели.

Стари при тим уживали и шмеяли ше ягод дзеци, а кед би Мижо зос жену утрапени с поля пришли дому, мали би цо слухац од своїх чадох! Дідо и баба би ше лем ошмиховали и ишли на по-чинок. При таким щесцу ім ше видзело, же су и сами младши. Кед уж дошол час и їх шмерци, Мижо їх прекрашне поховал, бо мал зач. Гоч му и не захобели шицок свой маеток, але му захо-бели шицкого надосц. Яки заш Мижо бул вредни, вон за пар роки бул уж медзи першима газдами у валале. Часто гу ньому и ше-стри доходзели и од ніх чул, же жена нагварела Андрия, да шицко-свойо на ню препише, бо му иньшак годни шицко премунтац. Андри ей уверел и так зробел, а вона го терас не сце ані бліско-гу себе припуциц. Кед би коло хижі прешол вше би му дору-цовала:

Иц оталь, иц! Ша лем кед ше я тебе рас позбула, ти отрово-швецка! Терас ми руки цалком розвязани, а боме и тебе, злати мой мужу, па можеш пойсц до швета, як ши и шицок свой род-вещейрас виганял!

Ваша будучносц. . .

(На спомен паночки Н. Н.).

Ваша будучносц зацинї славу
Младей, красней и швижей прешлосци.
(Гоч пророк на эле буц неприємно,
Сцекнуц правдивей не мож прикросци).

Жадане мойо за щесце Вашо
Нема, то знайце, жадней граніци.
Я любим Вашо миле владане —
Цо лем жадаце, най ше Вам зисци!

Будучносц Ваша полна з любовю
И з циху най будзе полна радосцу.
За живота Вашого мирного,

Гоч и не будзе як у прешлосци,
Най ше виполня и в будучносци
Прозби Вашого шерца красного.

М. В.

Не ма мацер.

(Приповідка. Преложел П. Олар).

Було то у свитскей войни, кед ше рушали на войну като-
наци. Кажди отпитуе ше от своїх любих. Лем Осиф Неборак, най-
красши легинь у валале, не мал нікого. За нім ніхто не плакал,
його ніхто не обляпел, ніхто не побочкал.

Вон остал зоз задку. Бо każde слово, цо чул прегвариц гу
пайташом своим, робело му вельки жаль. До тераз нігда йому не
пришло на розум, же не ма отца, не ма мацер, не ма родзини.
Вон найдзенец. Виховал го валал, Осиф о тим происходзеню ніч
не знал.

И шицки болї престали. У гайзибанским вагону так весело
зашпивали себе, и кричали: „Най живє наша славна держава!“

Почала ше война. Осиф Неборак уж од давнейшого времена
мера зоз шаблю и оружійом своим неприятеля. Не благо патрел
на неприятеля зоз декунка и спокойно штрелял на нього. Йому
война була бависко, бо подумал себе: же вон за отечество своєю
ше бори. Але кед таборска пошта принесла зоз дому писма и паки
за пайташох його и видзел, як пайташе ше радує писмом и паком,
теди ше засмуцело його шерцо. Пошол на страну же би отим
забул, вжал пицалку и вицинал на ней найкрасши шпиванки.

Приблїжел ше и Крачун. Пайташе його еднак гуторели о тих
дарункох, цо на праздник Рождества достаню зоз дому. Але вон
не мал о чим гуториц.

На Святи Вечар почал падац густи шнїг, а неприятель почал
штреляц зоз канонох (дзелох). „Напред!“ роздал ше глас по шанцу.
Юнаци нашо одбили неприятеля и погнали за нім. „Наша победа,
наша победа!“ кричали юнаци нашо, кричали ранени нашо, котрих
за фронт однесли. Медзи німа бул и Осиф Неборак. Неприятельска
куля превертала му перши и вишла през хрибет.

Кед пришол гу себе, нашол ше у чистей мегкей, билей по-
сцели медзи раненима неприятелями своима. Жена цо допатрала
ранених, дорас прискочела гу ньому и питала ше го, же цо вон
сце. Осиф Неборак покивал зоз главу, бо його до тераз, ище ше
ніхто не питал, чи сце дацо. А тераз... чудно... чудно...

У шпиталю вояцким цма. Осиф Неборак очи зажмурел. Една
заря му зашвицела на твар його, зоз крачунского древа, тото кра-
чунске древо добродушни людзе поставели раненим воином.

Ту праздник Рождества! И Осиф Неборак поднял ше на по-
сцелї так вицири очи на запалени швички, та слухал шпиванку:

Божи Син днес народился
Свише ко нам понїжил ся
Из Дїви нетлїнни
И пренепорочни воплотился!

Хто шпивал тоту прекрасну шпиванку, то Осиф не знал, бо
не видзел шпиваючого, лем праве глас му чул.

Кед незнани шпивак окончел свою шпиванку, една жена идзе
од посцелї до посцелї, та роздава мали пакети раненим воином.
От щедрих дарункох и Осифови Неборакови ше ушло. На перши
попатрунок не сцел прияц дар, але кед обачел на нім написано:
„Тот пак тому хто нема мацер“, теди приял и радосно го побочкал.
У радостних думкох положел главу на заглавок и слатко заспал...
Чудно, чудно, то вон ма мацер, котра ше о нім стара, котра ше
за нього бої, котра го обходзи. Чувствує, же и терас гласка горує
цело його, превязує, и обходзи го. Хтошка му сце вжац зоз рукох
мали пак, та гутори:

Одложим и зачувам пак док не виздравиш!

Але Осиф Неборак не сце випуциц пачок зос своих рукох.
Бо зос тим паком котри не позната мац му послала сце заспац,
и ище моцнейше го себе прицагує гу шерцу.

Дайце му мира — гутори дохтор жени, котра сцела од нього
вжац пакет — йому не задлуго конец. Осиф Неборак заспал бла-
женим вичним сном. Перши и остатні сон його, котри му осла-
дзела любов мацеринска.

Стари советник.

Притча. Написал Драго Губаров.

Барс давно владал зос едну державу барс млади краль, котри
за министрох и советникох мал самих младих людзох. У перших
рокох його кральованя настали барс сухи роки и у тей держави
запановал страшни глад. И звоал краль своїх советникох и ми-
нистрох, да ше порадзи з німа, цо треба зробиц, да ше народ
спаши од глади. Советники и министрове нагваряли краля, най
перше реквизира шицко жито, цо го ище ест у держави, па най
ше еднак шицким дзелї, а друге най да позабивац шицких старих
людзох, котри ше уж досц нажили та можу умрец, же би младим
вещей остало. И краль их послушал.

Накеди вишол кральов указ о тим, же ше муши шицке жито
дац держави, а шицки стари же ше муша позабивац, настали у
держави зойки и нарикавя. У едним валале жил теде еден чесни

стари земледілець. Його синове любели го баржей як шицко на швецѣ. Каждѣ оцовскѣ слово було им милѣ и сятѣ, па го слухали и виполньовали го, ягод цо ше виполнюѣ заповидь Божя. Кед вони дознали за кральову наредбу, барз ше зармуцели, цо будзе зос їх добрим оцом. Да жертвую оца, котри их отховал, и котри вельо и вельо раз одривал од своіх устох кусок хлеба, же би накармиц своіо дзеци? Да немилосердному кральови даю того, цо им наймилше на швецѣ? Нѣ, нігда! Кед вше и у шицким слухали краля у тим го не послухаю: своіого старого оца не даю, па гоч вони шицки шором тоту любов заплаца зос своіма главами. Цо постановели, при тим и остали, па старого оца скрили до гордова, котри намесцели у пиньвици и охабели на нїм дзиру, да през ню даваю старому оцови ёло.

Кед у держави було реквированѣ шицкѣ жито и кед були позабавани шицки стари людзе, попритим глад ипак не престал, алѣ з дня на дзѣнь поставал страшнейши. Настало дзивѣ одніманѣ за скорку хлеба и правдива битка за кажды кусок. Людзе гладовали и умерали, а котри остали живи, цагали ше як цинї около по валалох и варошох. А кед после жими, котра була найгорша, заш настала яр, требало зашац поля, да зродзи жито, па да престанѣ глад. Но зощим да ше зашею, кед ані зарна за шаце нѣт? То зармуцовало шицок народ, то зармуцовало и синок гевтого старца. И пошли синове гу оцови, котри шедзел у гордове, и питали ше му, цо маю робиц.

— Дзеци! — одвитовал им стари цихим гласом. — Маце на хижи стреху (кров) зос слами. Познїмайце сламу и витлачце ю ище раз. Озда ше найдзе ище даедно зарно, котре остало, па то пошейце!

И синове послухали оцову пораду. Збегнул ше цали валал, да видзи, як шалени браца тлача сламу зос стрехи. Ша хтоже видзел, же ше празна слама тлачи? Чудовал ше швет, алѣ ище баржей ше чудовал, кед ше под витлачену сламу ипак нашло зарна. Браца того зарно пошали, поля им зродзели, а шицким другим поля зоросли зос коровчом.

— Пач, як спрѣведли краля! — бурмотал завидни швет. — Телї народ помар, бо не мал цо всц, а вони скрили жито. Позабивайме их, позабивайме!

Дочул то и краль, и приволац старцових синок гу себе, да им судзи, же не послухали його заповидь, и не дали шицкѣ жито держави. А вони гваря кральови:

— Нѣ, свитли кралю, ми не преступели тот закон. Ми дали держави шицкѣ жито. Алѣ кед зме, согришѣли, вецка наш грих у тим, же зме старого оца скрили и не дали, да будзе забити.

— И то сце шмели зробиц? — гнївно кричал краль.

— Да зме, свитли кралю, противно твоѣй наредби не затаѣли и не скрили оца, и ми би помарли од гладу. А так нам вон зос своім совитом помог, же зме заш пришли до шаца, котре зме пошали.

Аж тѣраз краль спознал, кельо вредзи порада старих людзох, и дораз отпуцел своіх дотерайших младих совитникох, а дал привесц шивого старца, цо бул скрити у гордове, да му одтѣраз вон будзе главни совитник. И од того часу пошло у держави шицко на лепше: швидко нестало гладу, па уж за даскельо роки бул у тѣй держави шицок народ щешлїви и задовольни.

З хорватского прѣложил И. Н.

Шерцо и тарговина.

Купец: „Но, бачи, дам вам за вашу краву седем ѣзри динари. Дайце руку!“

Параст: „То не можем зробиц. То крава моѣй жени, а вона ю так люби, же би ѣй шерцо пукло, кед би сом тоту краву прѣдал. Алѣ знаце цо? Дайце осем ѣзри, па гоч ѣй шерцо пукне!“

Осигуранѣ процив огня.

Пришла баба до одного дружтва за осигуранѣ и пита ше: „Кельо стої осигуранѣ процив огня на еден рок?“ Пита ше ѣй чиновник: „Цо то сцеце, бабо, осигурац?“ А баба гвари: „Ша того мойого старого. Пие вельо паленки, та ше боїм, же ше лѣм раз у нїм запалї!“

Богдан Лепкий:

Дзиякова приповетка.

Ви ше, пане, чудуѣце, чом я не зруцим зос себе тот прости парастки капут (уяш). Правда?.. Не ви перши, цо ше ме питаѣце. Кельо то ми уж людзе гуторя: зруц та зруц! — алѣ я того ані слухац не сѣем. Цо ше то мне тиче, же други дзияци, гоч зос парасткого роду, прѣшли на панох? — най їм будзе! А я док жиѣем, не зруцим тот парастки уяш... вера Боже не зруцим! Раз сом пробовал и вѣцей не сѣем. Видно же и сам Бог ше тому проциви. Кед маце дзеку, послухайце.

Давно то було, вас ище ані на швецѣ не було. Дзе там! Попатрице на мене, яки я шиви и стари, а тѣди сом бул ягод крѣв з млеко. Прѣшло...

Учел ше я у старого Титла, у того Титла цо о нїм вшадзи людзе гуторя. Славни бул Титла! Кед вон почне у церкви „Иже херувими“, то слухаш и не мож ше наслухац, а за нїм шпивац ані не думай! Каждей недзелї иншаку видума... И Бог його святи зна, чи вон бул таки учени, чи сам кажди раз иншаки новти вдумовал, досц того, же каждой недзели и швета иншаку виводзи...

Так гу тому Титли дали мне мой оец, най з Богом спочиваю, на науку. А я бул скори до тей науки и так цикави, же сам Титла нераз гутори: „З нього будзе не найгорши дзияк“. Особено любел вон мне пре мой глас. Ей, глас, бо то бул глас! Як звончок, як цингалов. Аж мне самому у ухox бринело... Гоч би як високо, вишпивам, як по шпарги вицагнем. Трафело ше дакеди, же стари Титла вежне зависоко. Шпива та шпива покаль годзен, а кед уж видзи, же не вицагне, то такой мне з руку под ребра. А я кед прилапим Боже, аж ше душа радує.

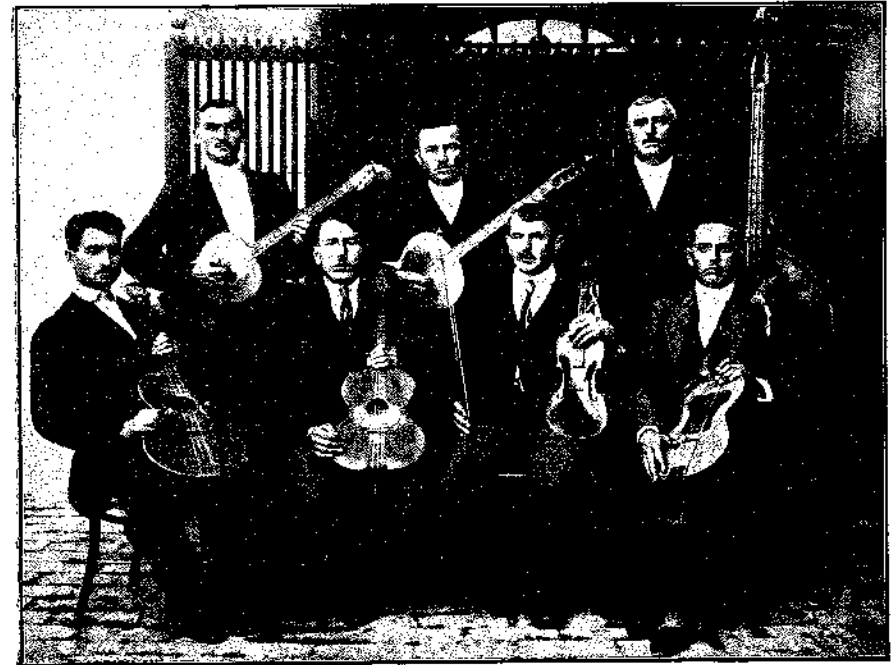
И добре мне було у того Титла, не можем нарикац. Газдиня ме любела, челядз ме поштовала; жил сом як у своїм доме. Правда, дакеди кед кондак погубим, лебо не вишпивам глас як треба, то добиєм даскельо раз поза уха, але цоже? — Ша недармо ше гвари „без муки нет науки“. На остатку привикнул я и на то и добре ми було, так добре, же лепше не треба.

Але мал я одну бригу и то вельку.

Попле ме, стало ше, паноец на други валал з яким писмом, лебо до варошу на пошту, лебо вежне ме за кочиша зособу, а мне вшадзи волаю „хлaпче“ и „хлaпче“! Ша якже маю иншак волац, кед на мне прости парастки уяш, чизми с потковами и прости сламяни калап. Кед би я мал паньски капут и фини, чарни калап, як цо маю други дзияци, було би иншак! Кажди би знал дац човекови чесц. А так цо? Дармо будзеш гуториц, же ши учени, ніхто ци не будзе вериц, гоч такой седми глас зашпиваш!

И прето сцел я мац паньски капут и фини чарни калап, и то так сом сцел, же, Боже, и вельо дні я роздумовал о тим, дзе бим то вжал. А дзеже индзей як у жида у варошу... Гей, але жид ані брат, ані сват. За дармо не да, мушиш мац пенежи. А ту я не знам, чи було мне за цо труднейше, як за тоти пенежи. Родителе худобни жедляре, богатеї родзини немам, а дзияк Титла, кед уж дакеди да даяки грайцар, то хибаль на шнурки и на мидло. „Най дзевує Богу, же пан будзе, — гвари стари — же не остане параст. Вон ище мне длужен плациц.“ Лем дакеди, кед ме паноец пошлю з дачим до валалу, лебо кед одведем їх госци до варошу, даю ми добри людзе пару грайцари за вислугу.

И то бул цали мой маєток. З того я куповал себе то ремень, то хусточку до кишени, то шнурки до ципелox. Але найвецей ишло на доган. Курел я найтуньши, яки лем бул, але дакеди и на таки не було. Зато сом тераз сам себе росказал, же куриц не будзем, а пенежи будзем складац на калап и капут и дотримал сом слово. През цали вельки пост посцел я од догану и пильно складал грайцар до грайцара. До велькеї ноци наскладало ше того до три форинти и ище даскельо сексери... Добре уж не паметам кельо, бо то, знаце, давни часи, человек ше старее, старее ше и память. Досц

Руски музиканти у Керестуре.

того, же я наскладал себе три форинти и пар сексери. Так я тоти пенежи чувам, так їх рахуєм, так їм ше радуєм, як мале дзецко.

На квитну недзелю по вечерні послали ме до варошу. Пошол я, поконьчел, цо сом уж мал, та идзем до сабола. Яки то бул сабол? От полатайко, цо шиє хлaпцом лайбики. До доброго не було ше з чим указац... Вжал вон мою меру и показал якешик подле платно, чи яку там биду и заценел да то так, як за власну мацер. Почали ше ми еднац и на остатку побднали ше за три форинти и дваец пейц грайцари, то ище тераз добре паметам, як да вєшка було. Позно вечаром врацел ше я щеслїви дому.

През цали вельки тидзень не мал сом мира. Чи ем, чи шпим, чи у крилосу шпивам, вше ми тот блажени „капут“ на думи. Цо поведза людзе кед ме обача у такой шмати? Цо пове дзьяк? Можебуц ми пове, да ю врачим и ище ме вилас?.. За дармо би теди було шицко мойо старане. Але дзе, яки! Того не будзе. Кед не дозволї дзьяк, дозволї дзьячка. Вона и так вше у хижі старша. Дзьячка нігда не будзе процивна, да ше я по паньски облечем. Лепши жец пан у капуту, як прости параст у уяшу. Уж теди ме вона рихтала, за жеца за свою Оленку. То я добре знал.

Пришла велька субота, модлїм я Титла, да ме пуци до варошу. „Нач будзеш ше тераз цагац по варошу як даяки жобрак — пита ше вон прецо? Не добре! — думам я себе — мушим повесц! На ютро и так Велька Ноц, муши обачиц!.. И я повед. А Титла лем скочи на мене, а дзьячка на Титла, а Оленка на обидвох — справели таки вашар, же, зачувай Боже! У тим я хвацел калап и беж. Одлєцим до варошу до свойого сабола и за даскельо годзини врачим ше з капутом. Положим го крашне до ладички и чекам рано.

На други дзень, такой по полноци, умиєм ше, намасцим главу з гушу масцу и нацагнем капут. Боже мой! Цо я теди думал, того я нешка не годзен виповесц. Видзело ше ми, же бим ше анї зос спахию не сцел мянц. Дзьячка попатрела на мене и ушмихла ше, а я ше аж тераз цошка поганьбел. Як то? Зруцел ши отцовски шмати? Але цо же? Кельо парастки синове виуча ше за паноца и тиж ше не може по парастки ношиц? Таки уж обичай. Лем кед є на лепше, мож ше пременїц, а на горше ганьба... Так я себе мирел и понаглял до церкви. Але вше сом ше ганьбел. То так лем перши раз, думам, а вецка привикнем. А перши раз муши кедишик буц.

На мойо щесце вонка ище ше зорнічка не зявела и мене мало хто добре видзел, але зато у церкви шицки патрели на мене. Хто лем войдзе до церкви, чи ше прежегна чи не, а такой на мене патри! А мене ше такой видзи, же ше кажди зо мене шмеє и як да гутори: „И ти Янко пан!“ Но але перши раз муши кедишик буц. Дармо, треба прецерпиц!

А найвещей ме увредзел дзьяк зос своїм гнівацем попатрунком. Шпива вон шпива, а нараз зогне главу и — зирк на мене зпод окулярох! А мене ше видзи же ме сце повсц. „Ала! думам себе завидзиш ми, же и я на пана преходзим... сцел ши ме вше за хлапца тримац, а тераз видзиш яки я дзьячок...“

З такими думами анї ми шпиване не ишло. Даскельо раз сом погубел, не вицагнул як треба, вжал превисоко, лебо пренїско, а

Титла такой за каждим разом под ребра! Скорей ме и за ухо поцагнул а мене ніч, але нешка тоти штуханци так цошка болели, же бим ше до жеми скрил! Паньски капут и штуханци то ніяк не швечи... Але якошик сом витримал. Поховали ми плашчаницу, отслужели воскресну утриню, почали Службу... Пришло „Иже херувими“. Можеце себе подумац, яке то „Иже херувими“ було на Вельку Ноц! Чежке и покруcene, а яке длугоке, то анї гуториц не треба! Два раз так длугоке, як на обичне швето. З початку ми шицки покус помагали, а далей видзимо, же не мож, та зме охабели, пушчели зме самого Титла. А вон аж ше заходзи, аж з очми вивраца, так виводзи, як да нігда конца не будзе. Кед ту нараз вжал за високо. Видзим я, а и вон видзи, же не вицагне та лем мене штухне под ребра! а я як ше напнем, як поцагнем, аж у ухох забринєло. Но, и добре — думам, же сом витримал, бо би ше Титла гнівал, а так може забудзе за капут... Шпиваме далей. Титла як звичайно розмахує руками, з белаву густочку од табаку зной з чола уцера, а я стоїм, шпивам як лем найлепше знам и з очми ше по церкви распатрам.

Кед нараз слухам коло мене шмихи. Патрим на церкву шмихи. Чудно ми. Цо то? У церкви ше шмею! Я ше обрачим хрибтом ту людзом и далей шпивам. Кед сце дурни, шмейце ше, як свраки на сир.

Але дармо, не мож шпивац! Шмихи та шмихи. Шмею ше хлопи, шмею ше и жени, правда по цихи, але ипак ше шмею. Патра на мене и шмею ше. „Може наисце обачели на галєру (думам уж)... Принесол сом од жида капут та оздаль сом принесол з капутом...“

Господи! кед ми то до глави пришло, я лем скочим з крилоса и беж з церкви! Видзело ше ми, же такой згорим од ганьби. А крєв ми так бие до глави, так бие, як да ме заляц сце...

Кельо ме Титла нацагал за уха, а нігда ми не були так горуци, як у тот час...

Вишол я з церкви, а людзе, цо под церкву стали, вдєря до шмиху. Бежим през порту, а хлапци, цо стали при капури до шмиху! А тоти меньши хлапчики бегаю за мну и крича: „Пале, яки пан! Пале, яки пан!“

Прибег я дому, а дзьячка кед ме увидзела, то аж шєдла, так ше шмеє! Скочим до предней хижі и поматрим до Оленкового жвератка. Патрим а мойо плеца як з мечом розрубани!... Не могло буц иншак, лем сом ше напнул при „Иже херувими“, и капут пукнул!...

Мати моя! Таки ме теди гнів влапел, же сом аж заплакал.

Господи! Чи треба́ло ми таку ганьбу, таку славу на ціли валал? Як же я тєраз людзом до очох попатрим? Як ше у церкви укажем? Цо ми Оленка пове?

Виплакал сом ше, виплакал, гоч сом бул вельки, а вецка лєм руцим тот прєкляти капут до жеми! И давайце ми тєраз цо сцєце, вецей го не облєчєм! Очєвєсно, сам пан Бог не гвари унїмац ше свєйого отцовского облєчива...

З украї́нского потолковал: —ак.

Совит и приклад.

(М. Няради, учитель).

— Не єдз нїгда сгнїтого — шмердзацого мєса! — учєла врана свєйого сина — то барз чкодлїве!

— Дзекуєм вам барз крашне апо за добри совит, але кєд то так, чом же ви єцє баш вше лєм сгнїтого и шмердзацого мєса?!

— Яй дзецко моє — гварєла старє врана — мнє уж не чкодзи, бо я ше уж приучєла!

Алє кєд и найкраши совит слабши, як найгорши приклад, малє врана ше бомє навєкла на пїцє, курєнє, картанє, сцєм повєсц єдзєнє сгнїтого мєса, алє кєд пришло врємє — и вонє так крашне опомєналє свєйо дзєцє.

Сцєлє цєлє.

Малє цєлє пошло гу коньови.

— Модлїм Вас крашне, научцє мє рєгочац!

Конь ше барз тому зачудовал и запитал му ше:

— Знаш уж добрє ричац?

— Не барз ищє знам, алє то ше мам кєди ищє научиц!

— Нєтак то, синку — гварєл на то конь — кєд ши цєлє, ти ше перше науч поштєно ричац, бо кєд не знаш ричац, а по-пробуєш рєгочац, кажди будзє думац, же ши магарєц!

Жаданя.

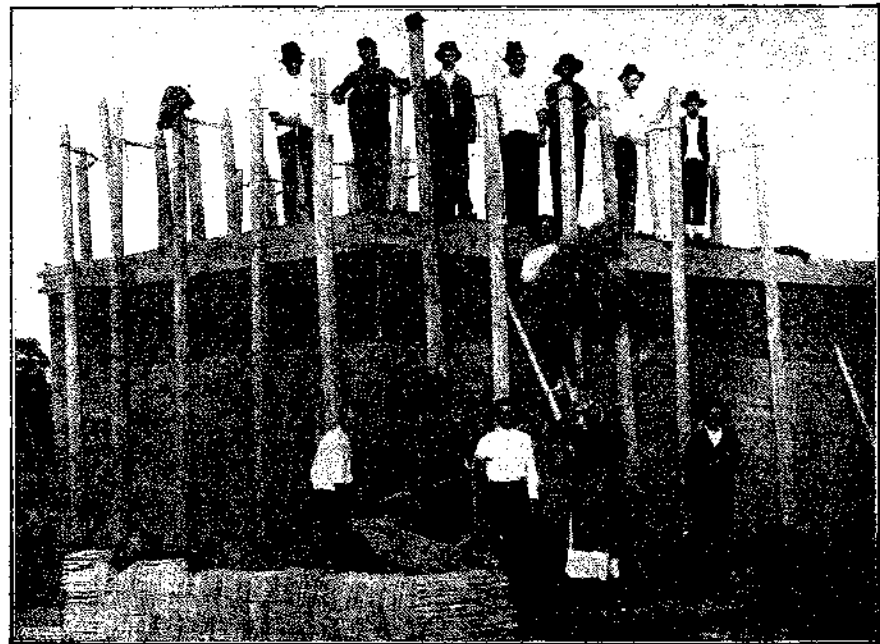
Єдєн пастир мал двє красни пси: Рєговє и Пїциє. Длуго вонє жили задовольни у пустинї, но раз им уж досадзєл тот живот.

— Чуєш, Пїци! — почал Рєгов — алє ту смутни наш живот. Нїгда нїч инше не ємє, лєм вше скорки зос хлєба и зос сланїни! Бомє лєпше жиє ишпаново (газдово) пси як ми!

Раз збачєл ишпан пастирово двє пси, и купєл их обидвє од нього. Тєраз вонє уж у газдовим дворє. Срєтно жили там, но и там им досадзєло.

— Чуєш Рєгов! почал Пїци — жалосни ту живот. Ми чу-вамє кармики, да не покраднє швинї, мєркуємє, да лоповє не побєру зос комори газдову сланїну, шунки и колбаси, а нам ше бомє нїгда не уйдзє анї фалаток шунки або колбаси! Бомє грофово пси, тоти жиє по паньски. Тоти вше єдзє колачи и фини косци!

Гроф обачєл раз ишпаново красни пси, попачєли му ше и прєчєрал их од газди за єдно прашє. Так моє Рєгов и Пїци

Набиванє хижї.

пришли до грофовского двора. Длуго вонє там жили задовольно и весєло, но и там им досадзєло.

— Гєй Пїци! — почал Рєгов — алє ми уж досадзєли тоти грофово косци и колачи! Бомє я думам, же нєт лєпши (шумнєйши) живот, як вонка з пустинї єсц и хрустац чєрвєни хлєбово скорки и цицац добри скорки зос сланїни!

Найдурнєйша овца.

Барз жаль було овцом, же їх кажди тримє за найдурнєйших. Раз кєд на паши почали о тим бєшєдовац, озвє ше єднє старша овца:

— Браца и шестри мойо, кед то сцеце, да од тераз иньшак будзе, теди перше и перше признайме, же ми наисце нуки и дурни, а вецка ше прилапме, да зос ученьом и вшеліякими пробованяма нашо розуми виоштриме.

Шицки овци ше зачудовали, же ше нашла медзи нїма една овца, хтора им шме до оч повесц, же вони наисце дурни и нуки. Найстарша овца скричи на ню:

— Несретьо! — хто так дума и гутори о овцох, за того нет места медзи нами! На концу конца ест и за овцову стерпелівосц гранїца! Ми це од тераз виключуеме зос нашого дружтва и будземе це керовач, як да ши ринява!

И наисце од тераз шицки овци керовали тоту єдину мудру, справедліву и щирю овцу. Од тераз вона вше сама ходзела по паши и так себе думала: Наисце медзи шицкими овцами я була найдурнейша, бо: медзи овцами бешедовац о розумних стварох — найвекше шаленство.

У висини.

Як барз добре тебе! — так гварел тащок орлови.

Як барз муши буц твоя душа занешена и як ше ти чувствуеш, кед ше давигнеш до велькей висини и отамац патриш на жем, цо ше под тобу пространюе. Агей, же там чувствуеш силу твоїх кридлох, шмелосц шерца твоего и величину твоего живота!

Спреведаш ше! — одвитовал му орел. „Я хтори ше ту, медзи вами чувствуем вельким и силним, там горе чувствуем ше найменьшим створом Божиім —, я нїч!“

Поузданосц.

Зос єдней цемніци випуццели єдного человека. Вон бидак ишол зос валала на валал, гледал себе работи, но нїхто ше над нїм не змиловал и несцел го прияц. Наостатку го ипак приме єден пан. Тот вишлебодзени раб, добре ше справовал у того пана и бул му щирю, но од людзох ше вше крил, Вон ище и тераз чувствовал, як да му стої на чоле написано, же вон раб.

Єдного рана завола го пан гу себе: Янку! Вон дораз пошол гу своему панови и питал му ше, же цо сце? Пан му гварел: „Янку, ту маш 5.000 динари, однеш их на пошту и придай на тот атрес. Але ше понагляй, бо пошта барз далеко“. Сегинь Янку вищирал очи на пана и зачудовани му ше питал — не знаце ви модлім вас, же як я длуго у цемніци шедзел? — знам, отповед му пан.

И... ипак шмеце на мнє збизовац телї пенеж?!

Гей!

Небожатку виляли ше слизи зос очох. Влапел панову руку сциснул ю и побочкал.

Дзекуем барз крашне, тераз видзим, же и зомнє може буц ище други человек, кед ест, хто ше у мнє бизуе.

Пошол и крашне окончел роботу. Кед ше врацел, видзел, и у шерцу чувствовал, же го поузданосц панова зробела зошицким иньшаким человеком на цали живот.

Господь Бог на шицки свойо дзеци єднак патри.

Нїгда человек не запознал, оконьчиц роботу, котру му Господь Бог одредзел; то ест поврациц ше на добру драгу, висповедац ше и йому до шмерци служиц.

Коруна шицких створеньох.

Вчас рано, кед кондаш дул и гонел швинї на польо, вишол зос карчми бачи Янку пишни на тельо, же ледво могол стац на ногох. С початку ше плянтал геваль-тамаль, док раз не спаднул на штред драги до блата. Єдно, мале праше, котре думало, же на швецє кажда ствар лєм тельо вредзи, кельо може своему ближньому неприлики зробиц, пишне гварело старей (швинї) бачиковей Янковой: „Гей видиш як ше валя твой газда по блаце!“ — Стара, котра уж барз вельо церпела и дома од газдинї, котра своего человека вше прездзивала же „ти пьяна швиньо“, нагло ше обраци гу тей младей и гвари ей:

„То не мой газда! Я газдиньова стара!“

Нато кондашов пес, котри то шицко чул и баржей приставал гу людзом, превжал слово:

„Боме, чуеш ти стара, то не барз шумне од тебе, же так легко загаиш своего газду, бо гоч человек и пьяни, ипак є вон коруна (пан) шицких створеньох“.

На тоти слова уж не могли шицки други швинї, а да ше гласно не нашмею: даєдна на ценко, даєдна на грубо, даєдна поцихи, даєдна на глас, а ище и тото мале риняве праше и воно ше шмеяло зос другима над псовима словами.

Но нараз пукнул батох кондашов и шицок чупор ше руши и идзе шмеюци ше на польо, дзе го чека красна трава, котра, ей не начкодзи.

А коруна (пан) шицких створеньох остал лежаци на штред драже у блаце...

То уж наисце вельо.

Тоти людзе наисце барз дурни! — гравчала єдна велька жаба у долїни. Ми ту на езри кричиме и дреме ше аж да попукаме, а

тот человек там, цо коши, ані ше на нас не оглядне. Кед дакус стане отпочивац, дзвигне очи горе на небо и зос радосним шерцом слуха шпиване того малого шкорванка у воздуху!

Так е то и у живоце нашим. Празни глави дармо сцу, а и силую да их други слава. Добри діла и смиреносц, вони найбаржей прицагую на себе позор шицких людзох.

Кед ше железо (оцил) лее. . .

Железо (оцил) барз у вельких котлох, при страшно високей температури (горуцосци) звикли ляц. Ростопене железо вре и шицка нечистота видзе зос пену на верх. Людзе, котри то робя, вецейраз ше хиялю над тоти котли, да видза чи ест ище пени?..

Догод ше железо не очисци на тельо, да тоти людзе можу у нїм обачиц свой образ як у жвератку, дотля ше муши вариц.

Кед уж раз видза свой образ у ростопини, теди готове железо (оцил) и сипу го до фурмох.

Г. Бог так само палї нашу душу зос вшелїякими пробами. Вельбораз ше Вон нагне над нашу душу, да видзи, чи е уж на тельо чиста, да у ней свойо ліцо годзен зобачиц. Кед гей — теди чежки боски проби престаню. Г. Бог не зато пуца на нас вшелїяки бриги, да нас зос нїма мучи, але да ше поправиме. Вон сце, да наша вира постане тварда як железо (оцил) и да зос нас вифурмує добрих и правих християнох.

Габор Костельняк:

Добра и зла слава.

(Франга).

Га, Петьку, та як то було?

„Дванац белюши зос сиром
И сланїни штири кили
И еден хлеб як колесо
Мой покойни дідо жедол,
А вец випил коршов води,
И кед го од устох однял,
Та лем му так зачеркотал. . .

Кед го людзе гандровали:
„Вера сце ше, бачи Янку,
Вера наполодньювали!“ —

А вон ше їм видрижньовал:
„Шак то я лем фриштиковал!“
Тельо ед — а хто би верел:
Нїгда вон ше не щемерел!

Но, а я — та уж не таки!
Зо мне едак барз нїяки!
Кед ше так наполоднюєм:
Так дас три танери юшки,
А вец зос сиром галушки,
А вец мяса зос мачанку,
А вец миску папригашу,
А вец миску и капусти,
А вец так дас петнац бухти —
Та верице — не верице,
Але я вам правду гварим:
Нераз, вера, ше щемерим! . . .“

Но ша, Петьку, верим! Верим!

Бачи Митро.

(Михаилович).

Бачи Митро человек е од своїх 54 рокох. Прави, правдиви Русин и кед повем, же любел паленку частейше коштовац може ми ше вериц. Па и поштовал ше гу паленки як и мало не кажди други Русин. Паленка то — балзам и медицина, то лік човекови Русинови у каждой хороти. „Елза Флуид“ то велького гласу лік, але нач Русинови „Елза Флуид“, кед вон ма свой „народни“ лік — паленку. И бачи Митро барс поштовал паленку. — Рано коло 4 годзин, кед му ше синове на полю уж наробели, вон їм вожи фриштик. Помали гонї конї. Помали, да му ше не розбие фляша зос паленку, а цо би ше фляша розбила то нїч, але, да му ше тот балзам, цо е зос чутковим дуговым заткани, да ше тот, гварим, балзам росипа — од того сохрани Господи! Та о тим балзаму будзе вон робиц зос синами цали дзень. Синох вон не понука, та вони млади и моцни, а вон е уж стари йому то треба. Вон коши, копа, огарта кукурицу уж яка работа, роби цали дзень, але ше и крипи — та стари человек! Крипи ше вецей як цо роби, а трафи ше аж и одвише вельборас, же од велькей окрипи ані робиц не може. Якошик му, гвари, горучава вдерала до глави, же ані не

може тримац главу горе, а цо зна вецка, лем муши дагдзе под марадик або под даяке древо до хлатку, а там вец гласно одди-хуе, а чуц го на далеко ягод да дахто древо пилї зос тупу пилку. Але цо му знаме, кед человек уж у рокох и вше му койцо хиби, легко ше похори. Лебо ше щемери, а теди паленка добри лік; лебо кед на полю роби мучка му вода у жалутку, а паленка то фришко розжене; лебо му цошка у жалутку лебо черевох закруца лебо шулі поруша, а на шицки тоти хороти паленка е добри лік. Пре то озда и наволали Русини паленку „потїхом!“ Але бачикови Митрови найгорше теди, кед му од велькей, лятней горучави крев вдери до глави, а паленка ю вецка, як вон гвари, до ногох одцагне.

То е заньго найгорша хорота, бо му преходзи аж за 3—4 годзин. Людзе ше ошвечели на нїм, же то правда и вше знаю, кед ше од креви лічел, бо му ноги вельораз таки слаби од креви, же ше под нїм тресли, а вельораз би го такой нїяк ношиц не сцели. Нераз би го людзе у ярку, у блату нашли. Блато мегке, а ноги ослабени од креви и не мож їх вицагнуц з блата и гоч себе з руками помага и цали ярк прерив, не идзе, па не идзе, а вон ше крашне вивраци до ярку. У блату так му крашне и мегко, так му мило, агод дома у пирю!

„Бачи Митре! Ей, бачи Митре! Шлице?“ Нашол го человек и будзи го. Сце го дзвигнуц, але не мож. Чежки е як стержина и треба дакого на помоц заволац. Приду троме и заш го будза.

„О, яки сце, бачи Митре, хори! Цо вам ше тrefело? питаю му ше людзе.

„А—аа, хори боме, хори. Та цо му знам! Заболела ме глава, крев до ней вдерела“ ледво гутори бачи Митро, „а я ю вилїчел, але ми ето до ногох прешла!“ гутори бачи Митро, а язык му бие до бокох, як кед на огонь дзвоня.

А чи вам, бачи Митре, не вдерела крев и до языка, бо вам чудне до поднебья бие? — питаю му ше людзе.

„А—аа, можебуц“ — отповеда бачи Митро — „поможце ми, добри людзе висц зос тих яшльох — (а у ярку, у блату лежи). Мушим себе крев и зос языка вигнац, да витер язык не заражі“.

Людзе го вицагли з ярку, а вон штвернож до карчми, да язык лічи. А не було му до карчми далеко, бо анї не могол далеко одисц, лем до ярку под облаком од карчми. И так ше бачи Митро лічел часто на мешац и по трирас. Але так було лем, кед му крев до глави вдерела, а кед ше бачи Митро щемерел, а то ше якошик почасто трафя — ма челеднік подли жалудок, вецка ше дома лічи, кед ма счим. Пив медицину дома у коморки под драбину лебо у предней хижи за дзверми, да го жена не видзи, а вец гайд

до хліва до котинца а по 2 годзинох лебо уш кельо му ше уйдзе найду го у котинцу, пребудза го и вон става здрави и дума од якей ше хороти заш треба лічиц. Але ше зна трафиц, же док лічи че-мер вдери му крев до глави, мозку — а вецка муши сцаговац крев долу до ногох, бо на власи не видзе! И так ше бачи Митро лічи вше од якейшик хороти, а таке лічене трива вецей як вден рок.

Не вше ше бачи Митро так лічел. Бул вон до своїх 35 рокох здрави человек, откеди ше оддзелел од брата и зос Бачки преселел до Сриму. Ту себе за своєю бачвански 3 ланци (його тал) купел

Нови дзвон у Шиду.

25 ланци жеми, а двома му синове могли уш покус робиц. Газда человек а вредни и докупел себе еше 7 ланци жеми. Синове доросли до роботи: робя, а цо вони баржей робя, то себе бачи Митро баржей попуца а до карчми вецей допатра. Попущал себе бачи Митро, док не дошло до того, же не робел ніч, а опивал ше кажди дзень.

„Нач да робим, гварел людзом у карчми, нач да робим, та мам штирох синов, як штيري моцни конї. Най вони робя а я себе будзем отпочивац, геверовац, боми може буц. Ша мушим и карчмаром дац да жию. Я моїм хлапцом лем розказуем як ишпан, цо ше ма робиц“.

„Па добре, бачи Митре, але сце ише не таки стари, да геверуеце“.

„Не стари сом? А откаль ти знаш, кельо мне роки? — пита ше бачи Митро. Озда не чуваш ти мойо кресцене писмо“.

„Нач ми Ваше кресцене писмо?“ озива ше Янко Куршмит. Куршмитом го наволали, бо лічел людзом статок, а хторе бидло вон лічел тото набизовно здохло.

„Нач мне ваше кресцене писмо. Я вам бачи Митре вичитам ваши роки зос зубох, гвари Янко Куршмит.“

„Озда сом не конь або вол, да ми зос зубох роки читаш?“ проциви ше бачи Митро увредзени.

„Слухайце, бачи Митре! Ви знаце кельо маце роки, а нас двоєме ше ставиме за 5 л. вина, па кед Вам зос зубох потрафим роки — ви заплацице, а же не потрафим — я зоплацим, а попиєме их нас двоєме и тоти чесни газдове ведно. Приставаце?“ — пита ше Янко Куршмит.

„Добре отповеда бачи Митро и шеда на карсель, з руками ше лапа за шедзиско, з ногами упар до стола, а уста отворел як найбаржей могол.“

„Ніч не видно — гвари Янко Куршмит, баржей отворце уста!“

Але бачи Митро мал малки уста и не могол їх баржей отвориц. „Чекай Янку, кричи Микола Американец. Я будзем тримац уста зос обидвома руками, да це бачи Митро не укуши а и да лепше видзиш до зубох, бо то не як статок лічиц, а 5 литри да нам не препадне!“

Людзе и сами припити, бо недзеля, дзень отпочивку, позберали ше коло бачика Митра и оштро му патра до зубох. Шацує Янко Куршмит и гутори по цихо. „Зуби правда не таки як у коня, лебо вола. Даскельо хибя, а даскельо уж аж по месо витрошени, а на двох местох так, дзе дакеди зуби були, нет ніякого знаку од зуба, бо ше зубна дзира зацагла зос якушик билу, тварду скору“.

Цо би то могло буц? питаю ше людзе. Янко Куршмит обраца главу б. Митрову гу облаку, да лепше видзи. Бачи Митро трима главу а зной го облїва, уж го и жили на карку заболели, а уста полни шліни, а Микола Американец не дава му ані уста запрец, аані оддыхнуц, бо визитация еще не готова.

„Чекайце людзе, — гвари еден од людзох, — я мам оштри бичек. Кед бичак пререже тото, цо патриме, вецка в стара скора, а кед не, вецка бачи Митро кладзе себе нови зуби“.

„Гей, гей, так най будзе, добре гуториш“ — озиваю ше людзе. „Ти бул у Америки и вельо ши видзел. Най бачи Митро легне на тот стол, главу най положи на облак, да можеме добре опатриц и опробовац“.

Одніма ше бачи Митро; сцел би запрец уста, харчи, бо го дави шліна, цо му ше назберала у устох и дави го — не да му дихац, але га людзе добре тримаю и не пуцаю го, а уста му еще баржей роствераяю и росцагую, да ше може бичак до устох змесциц. Бачо Митро уш храпи. Од болю побелавело му ліцо, а очи полни слизох и док го комиссия положела крашне на стол, а главу му опарли на облак, да добре видза и росудза, чи себе бачи Митро не кладзе нови зуби — уж преврацал з очми — копал! У страшней, смертелней трапези напнул свойо сили и — —. Як шицки члени тей комисии оштро патрели до устох, да видза, чи ше бачи Митро не дума помладзовац, па почал зос зубами, нараз им ше шицким зацмело пред очми и цо и як ані сами не знали — попадали на жем, хтори як!

Бачи Митро у тим страшним часу зарикнул на уста и на задок, а шліна и храковина, цо ше за часу мученя назберала у устох и гарле нараз ше створело на ліцох нових дохторох и позатикала ім очи и уста.

Док ше комиссия поуцэрала од по палевки шмердзацей лави бачи Митровой и очи ростворела и вихаркала ше бачи Митро сцакол. — Сцекнул не през дзвери — на то не було од страху часу — розбил облак и рамки и сцекнул — не дому — то було далеко и могли би го здогонїц, але до найблішого сушеда и на пойдзе ше хливнім зарил глібоко до шена и так ше скрил.

То ше шицко трафяло пред вечаром. Ніхто то не видзел, док сцекал и до шена ше скрил, ані пес, цо на ланцу бул привязани не мал часу вибегнуц, бо док вон вибегнул и побрехал бачи Митро уж бул глібоко у шену.

„Ах, ах“ — стукал сцихи бачи Митро у шену. Цо то зомну сцели зробиц? Як сом ім само сцекнул? Цо ім було, же ме шицки так нарас пуцели? Ах, оздаль ме не найду, же ме буду гледац! Не идзем оталь аж до ноци! Шваб ме, думам, не видзел, док сом му през двор сцекал, а спуцим ше оталь, док шицки зашпя. Лем да того пшиска нет!...

У таких думкох пришла ноц. Але док ше шицко не змирело, бачи Митро не сходзел с пойда. Но нікого ше так не бал як пса, бо вон такой шеднул пред драбину, накеди го газда пуцел з ланца. Патрел на пойд — чекал бачика Митра! Видзи то бачи Митро — мешачно як водне и страх го лапа наново. — А як ше того гада ментовац. Одбило на церкви 11 годзин, а пес еще вше шедзи пред драбину и чека!...

„О Боже, оджень того пса дагдзе, да можем дому, а я ци, о Боже, обещуем, же не пойдзем вецей до карчми пиц“ — модлі

ше бачи Митро. Само, да мало одидзе — а вецка док ше спушим долу най ме лапа!“

И справди; пес пошол и шеднул под капуру. „Там є под капуру... е, тераз можем сцixa, да ме Шваб не чув. Цо би чловек думал, же сом у тот час у його дворе!“

Бачи Митро рушел ше долу. Накеди станул на тварду жем, дал ше до ног. И уж думал, же є спашени, и лєм едно проще да прескочи, кед лєм рас чул за собу пса як нагло бежи и праве же прескочи проще (пол цела уж му вишело на другим боку проща), зарив пес свойо зуби до задку бачика Митра и ростарга му панталони и гачи, але и скору добре залапи.

Як бачи Митро дошол на други бок проща, то анї сам не знал, лєм чул боль и на глави, а потим розсудзел, же мушел зос проща на главу спаднуц, док го пес таргал.

* * *

О визитації бачика Митра длуго ше бешедовало по валале, а и шмеял ше швет з нього, а и зос тих, цо го так крашне повизитирали. Найвещей ше о тим приповидало у карчмох у веселим дружтву при погару вина. Бачи Митро змирел ше од того дня и не виходзел од ганьби медзи швет на драгу. Ганьбел ше и пред жену и пред синами.

„Мне, старому чловекови зробели таку ганьбу тоти млади гунцути, бешедовал у себе бачи Митро. Мушим ше ганьбиц сам пред собу и пред цалим шветом. Ах, да ми само знац, откаль людзе дознали, же ме еще и пес потаргал?! Та еще гуторя: стари дїдо ходзи в ноци по люцких дворох! Пси го в ноци по заградох оганяю! О, о, та чи то мне требало! Карчма и мойо пиянство тому виновате. Но, вецей ме не увидзи ніхто у карчми, а же зосцем пиц, дому себе дам принесц, а опивац ше вецей не будзем. О Боже, помож ми, да витримаю свой обецунок!“

И помог Господ! Бачи Митро анї не ходзел до карчми анї го ніхто не видзел од теди пияного. Здрави бул од теди и не требало му ніякого балзаму, да ше лічи, а лебо крив з глави до ногох зоганя.

У остатней годзини.

(З Кал. Мис. преложел: Б.).

Людзе обичай маю зберац спомени од славних мужох. Дзекеди плаца вельки суми за малу ствар, котру мал декеди вельки писатель, лебо музикант, лебо мудрець даяки и иньши.

Так недавно були у Паризу виставени на предаї писма славнаго маляра Беардлера, котри ше преславел у малярскей уметности. Умар вон ище млади на сухоту.

Медзи його писмами, виставенима на лицитації, находзело ше и едно писмо з датумом 7. марта 1898. р. Воно так глаши:

„Исус є наш Господь и Судия!“

Люби приятелю! Модлім Це зніщ шицки примирніки „Легистрата!“ (то було писмо з мальованьом украшене).

Укаж того писмо и Политови и заклїнай го, же би вон то исте поробел. *На шицким, цо святе, зніщ шицки бридки рисованя (мальованя)!* Беардлер.

На концу писма було доложено: *У мойм конаню...*

То значи, же тот маляр, кед ше одпитовал з тим шветом, вирек ше и розказал зніщити шицко, цо би могло дакого соблажніц. Навсцє! у велькей и остатней годзини живота чловек иньшак ценї и судзи ствари як за живота.

То цо гуторя мали людзе.

Позб. К. Л—ш.

Два раз два.

Старши брат учи меньшого раховац.

— Два и два, гутори му, су штири.

— Не, скричи хлапчик одлучно.

— Чом не?

— Вщера, ши ми написал два раз два и гуторел ши ми, же то 22!...

*

Вдоволенє.

Петро ше пита свойого товариша Янка:

— Кельо тебе роки?

— Мне пейц роки.

— И мне.

— Гей! але, я, наставя Янко зос високопарним тоном, будзем мац шейсц роки на гевтот рок.

*

Вше читац!

Сушеда, нина Ольга барз любела читане и ей шейсц рочни син ше тому барз чудовал.

— „Чом же ви ещи читаце, мамо, гутори вон ей, кед ви знаце читац?“

*

У школи.

Учитель: Ильчо, чом ше не зачешеш?

Ильча: Бо не мам гребень.

Учитель: Чом же не замодлїш своїх родичох да ци еден купя?

Ильча: Бо вецка би сом ше чесац мушела.

*

Запита учитель едного свойого школяра: „Хто же то умар?“

Ученик: Дзецко нашого сушеда умарло.

Учитель: А у чим же умарло?

Ученик: У колїски!

*

Котри палец?

На драже идзе мац зос свою дзивочку.

Мац: Цилика, добре одховани дзивчатка не цицаю свой вельки палец.

Цилика: Га, вец котри палец, мамо?

*

Добри син.

Андри чул гуториц, же його мац гдовица и запита ю раз:

Син: Поведце ми, мамо, цо то значи: гдовица?

Мац: Мой любви, то значи една жена, хтора не ма у шведе нікого да ю цеши и да ю бранї.

Син: Ах! па вец кед я будзем вельки, ви не будзеце вецей гдовица, мамо!

*

У хладну.

Еден дзень, влече, барз було горуцо. Оец зос малим своїм сином пошли до загради да найду дакус гладку под древами. Нараз зайдзе слунко поза одну хмарочку.

— Видзице, апо, гутори мали син, як горуцо, же аш слунко ше скрило до гладку!

*

Страшне дзецко.

Еден добри прїятель едней фамелиї вежне на колена хлапчика и пуци го да скака.

— Ах, бачи меркуйце, да не спаднем!

— Та не спаднеш, не.

— Бо знаце, я вчера уж спаднул з едного магарца.

*

Не, не!

Малу Настю, да блїжей будзе гу школи, дали до ей нини; мала Настя була барз уперта, вше отвитовала „не“ кед ше ей дацо розказало.

— Знаш ти, гутори ей раз нина, ту ше нігда не гутори „не“.

Слїдуючу недзелю мала Настя сце назад пойсц гу своїм родичом.

— Не, не! гутори ей нина, ту мушиш остац, же биш до школи ишла!

— Але, нино, гутори мала Настя весело, я думала, же ше ту вше лем „гей“ гутори.

*

Лунави Максим.

Мали Максим мал едного доброго бачика, хтори його вше подаровал з едним динаром, кельораз му лем принес даяки вїстки. Кед раз не здобачки вон то забудзе, Максим опомне и бачи удоволї свойому обичаю. Мац прето Максима вецейраз гандровала.

Други дзень повола вона його гу себе:

— Максиме, ту ци едно писмо за бачика, идз па му однеш; але не да питаш динар, знаш же сом ци то забранела.

— Добре, мамо, одвитуе Максим и ноши писмо.

Придзе гу бачикови, котри го радосно приял, вежне писмо и забудзе му дац награду.

— До видзєня, Максимчку; поведз мацери же ю пойдзем, опатриц, чим сом годзен.

— Добре, бачи, гвари Максим, па кед придзеце до нас, вец поведце мацери, же сом не питал од вас динар, агейце?...

*

Сличносц.

Макрина почина учиц географию и на чудни способ ви-хасновала свойо знанє.

В недзелю добила вона найменши фалаток колача. На то ше вона пита отца:

— Апо, знаце яка сличносц помедзи Европу и медзи моим колачом?

Оец розбива главу, але не найдзе ніяку сличност.

— Слухайце ле! гутори Макрина, Европа є найменьша од пейц часцох жеми, а мой фалат є найменши помедзи пейц часцох колача.

*

*

Нова азбуна.

Двойо дзеци од 5—6 рокох ше розгваряю:

- Як ше ти волаш?
- Згадні! Мойо мено започина зос Н.
- Наталия? Надія?
- Та не, не згадул ши. Я ше волам Анна! А ти?
- Я? Згадні! Почина зос С.
- Силви? Стефан?
- Дзе же не: Василь!

У полю.

Шніг, паданє, бавя ше у полю,
Доокола уж польо завяте:
А мой тераз у тим полю дом,
Ту я плацим длуство непознате.

Придзе вечар, ноц ше хладна спущи,
Вию витри и розгоня хмари,
Цмота велька препатриц ю не мож,
Нїгдзе шветла анї жадней зарі.

Як провадзиц живот у пустині?
Далеко од блішого, дальшого,
Далеко од валала милого,
Далеко од ества наймилшого.

Задумани до тих хмарох цемних,
До чудного жица, його злосци,
Думам себе нач мне ту затрациц
Млади квити, роки зос младосци?

Далеко я од злих и од добрих
През радосци, любови, наданя.
Цо знам почац? До писеньки складам
Чежки свойо, горки жалованя.

М. В.

Библийни длужнік.

Тарговец Верн мал сплациц банку у Гамбургу векслу. Але на дзень плаценя бул у драже, прето таки телеграф послал банку: „Мафтей 18, стих 26!“ — и подписал ше — Верн. Банково чиновніки длуго себе розбивали глави над тим загадковим телеграфом, а концу послали по св. Писмо. Там у евангелиї у св. Мафтея у глави 18. тото пречитали: „Господи, потерпи на мнї, и вся ти воздам“. То ше попачело банкаррови и почекал ище на сплаченє.

Япане у Чехиї.

Чески магнати (немеше) послали раз до Риму писмо, у котрим виражели папи римскому свою синовску приданосц. На концу писма подписовали ше кажди зос шицкима титулами, а починали так: *Я пан* у Прагу Крижалъ, ... *Я пан* у Роздолю Мегаль, ... *Я пан* у Вильхох Немчек и т. д.

Св. Оец подзековал їм за тото. Лем нужда була пре атрес. Папов секретар не знал чески титули анї цо значи: *Я пан*. Прето таки атрес положел: *Крижалови, Мегалови и другим Япаном* у Чехиї.

Чежко тому дому, дзе заповеда крава волу.

(Зазначела по нар. прип. М. Н. вдова, Шид).

Як гваря дзеци, бул еден человек и жена. Шицок их валал водал: шовгор Илько и нина Юлка. Шовгор бул барз добри человек, а нина кус така, же ей мушел буц шовгор в шадзи при руки. Не дала му нїгдзе ходзиц крем на роботу. Не дала ше му бритвиц, анї ше приберац. Шицко му заказовала. Його пайташе ше бритвели, а вон мушел браду ношиц. Зато ей вше гуторел: „Лем док ти дагдзе пойдзеш, ша я ше обритвим“. Вона му вше знала повесц, же лем най пробуе, та му вона розбие главу.

Еден вечар зишлі ше до нїх хлопи. Приповедали длуго о вшеліячини, а на концу прегвари еден: пойсц би спац, бо на рано треба на вашар! Нина ше у чуду запита, та дзе? Але ше дораз сетела.

Ей наисце, та я и забула! Добре же сце надпомлі; ша и я сцем пойсц. Питаю ше ей цо будзе куповац. Нїч, одповедла нина. Одведзем яловку предац, бо маме барз красну. Шовгор ше озве: ти ше жено анї не радзиш.

— Не було би озда лепше? Уж лем мало пенєжи маме.

— Подзме обидвойо, та купиме ище едну, та най ше ховаю ведно.

— Но ша гей!? И тоту сцем лем зато предац, же бим не мала з ню роботи, кед ти пойдзеш на польо, а друге, сцем себе дацо купиц (бо була нялкошка, гоч була рапава. На тим ше повадзелі):

Хлопи ше розишли, а вони пошли повадзени до рендох. Рано нина Юлка вчас станула и пошла до сушеда опитац ше, же чи сушед пойдзе на вашар, да завяже и свою яловку за коч. Сушед ше почал вигваряц же неможе пойсц, а друге, нема ані роботи на вашаре. Нина Юлка го длуго не модлела, але ше позберала та пошла дому. Як дому пришла, сцагла зос яловки нови штранг, завязала стари и пошла зос ню на вашар.

Шовгор Илько остал дома сам и почал себе роздумовац о тим, же цо да зроби, бо му барз було жаль за яловку и надумал и вон пойсц на вашар.

Малі воні доброго сушеда, а „шовгор“ ше позберал, та гайд гу ньому: Добре рано, сушед, пойдзеце на вашар? Сушед не длуго роздумовал и гвари:

— Пойдзем тебе за волю, бо знам же ци нужда, кед маш таку жену. Лем идз дому, та ше позберай, а я дотля попрагам, та на це скричим.

Шовгор Илько пошол дому и кед ше обривел, облек женски шмати, цо их пожичел од сушеди, та гайд зос сушедом на вашар. На драже ше розгварялі як и цо буду.

Нина Юлка уж на вашаре. Ма купцох досц, але вельо пита. Правда же такей яловки на цалим вашаре нет, але нараз ту една жена.

— Но, андьо, почим вам тота яловка?

— Пейдзешат форинти, отповедла нина Юлка.

— Не будзем ше еднац, гвари жена, бо немам кеди, але я немам пенежи при руки, бо сом праве первой видала за други ствари. Даце ми на борг?

Нина Юлка ше опита: Як же вам знам дац, кед вас не познам.

— Ша не бойце ше, андьо, озда найдземе на вашаре людзох, котри нам пошвеча. Поме дакого гледац.

Иду гу кочом. Раз гвари нина Юлка: таки сце ми, андьо, познати! И ви мне цошка таки одповед купец. Нина Юлка ведла яловку напредок, а непозната ей андья ишла за ню, и нараз збачи „нина“ сушеда: Пале сушед! — гварел, же не придзе на вашар.

— Та не пришол би я, вигваря ше сушед, але сом чул же моей шестри дзивка пришла зос Америки и же е ту на вашаре, а не можем ю найсц.

Нараз ше чуе глас: то ви бачи? Яй як добре же зме ше нашлі! — а кельо сом вас гледала!

— Та ша и я це гледал, врази ей сушед.

— Паце, ни, най вам ше похвалім, купела сом уж и краву.

— Пале, па, та ви ше познаце? — прегвари нина Юлка.

— Та як би зме ше не познали, одпове ей андя зос Америки, ша то моей мацери брат.

— Но видице як добре, хвалі нина Юлка, кед ма человек такого бизовного шветка. Будзеце сушед шведок?

— Будзем.

— Я тей жени предала яловку, але вона нема ту пенежи. Цо думаце сушед чи то будзе добре?

— Добре, бистатуе ю сушед; не старайце ше, я вам не сцем зло.

Нина ше задумала. Нараз гвари сушедови: Чуеце пойдзем и я з вами. Цо ту будзем, кед сом яловку лем на борг предала. Немам пенежи, але ипак не будзе так як мой сце, але так як я сцем.

Сушед ей пожичел пейц форинти, же би могла пойсц куповац та же би ю могол охабиц на вашаре. Гуторел ей же би дацо и сушедови купела, але вона за то не сцела ані чуц.

— Купим му гей. Треба му! Ша я виховала яловку. Вон и так не ходзи нігде. И стима словами скапала медзи людзми.

Сушедове ше позбералі и пошли зос яловку дому. Шовгор Илько уведол яловку назад до хліва и намирел шицко, а по тим легнул.

Нараз лем ту нина Юлка з вашару як оса розгнівана, та ше вадз зос мужом:

— Цо здихаш, подліно швецка, озда ши ше ожар? А я ше можем трапиц сама.

Мирно ей одгвари шовгор: цо ши озда одвише накупела, та ши ледво принесла дому, же ши така нагнівана.

— Не шпим я лем сом уж шицко поробел. Праве сом ци и яловку накармел, та сом ше звалел.

— Яку яловку, чудуе ше нина?! — ша я ю предала.

— Та яке предала, тераз сом ю у хліве на нови штранг привязал.

Але нина Юлка тельо ше цвенкала зос шовгром Ильком док не хвацел стари штранг и не стрепал ей знім вашарски прах зос хрипта. По тим старим штрангу препознала нина у своїм мужови тоту андю зос Америки, котрей краву предала и

гоч побита задовольна себе здихла: Добре же сом стари штранг на вашар вжала!

Але и я ше уж добре ошведочел, вирек шовгор, же ми то уж скорей требало зробиц, бо ше не дармо гвари: „Яй тому дому дзе заоведа крава волу!“

Преробели Б. и Ф.

Свадзбени писні.

1. Приданцом.

Motto: Ой не пришли ми ту
На ваш виноград,
Але ми ту пришли
Верунку патриц.

Чи сце шицки пришли?
Наймилши, найбліши,
Ой премили госци,
Премили приданци!

Моя младосц прешла,
Як да давно було,
Давно було, давно,
Ще ше не забуло.

Ой пайташе мойо,
Препитам ше з вами,
Не будземе вецей
Шпивац вечерами.

На остатку ище
Красни нашо писні
Зашпиваю госци,
Премили приданци.

Писні зашпивайце,
Затанцуйце танци,
Премили приданци,
Витайце, витайце!

Шак я знам, же ви ту
Не пришли ше госциц,
Але сце ту пришли
Верунку опатриц.

2. Дзівоча.

Пайташочки мойо,
Поможце ми плакац.

Чом я полюбела
Голупка шивого?
Чом я полюбела
Легиня красного?

Младосц я охабям,
Млади свойо літа,
Цо квітти як квітню
На яр ярні квица.

Як ми фришко прешли
Млади мойо часи.

Нігда ше ми нігда
Младосц не навраци!

Час мне ше зос вами,
Пайташки, отпитац,
Час мне мойо млади
Рочки позабувац.

Остатніраз мам вас
Ище пооблапяц,
Пайташочки мойо,
Поможце ми плакац.

М. В.

Гудак и вовки.

Бул у нашим валале гудак Охрим. Вон бул параст. Та ище змалючка научел ше на гушльох грац, и наисце крашне знал грац. А людзом того и треба. Накеди пришла ешень, почали буц свадзби — та такой Охрима волаю то ту, то там грац на свадзбох. И людзом веселше и человеку заробок.

И так раз поволано го до другого валалу грац — так дас седем километри од нашого. Кед ше Охрим врацал дому зос тей свадзби, то уж ноц була, а треба було исц през лес. По штрעד лесу була добра драга, за кочи. А так людзе ходзели по драшки. Кед ше на кочу идзе, та ше муши ярок обходзиц, а кед пешо, та мож на просто прейсц. Охрим думал себе: „Пойдзем по дражки — ша бліжей“. Та и пошол. А ноц була и так цма, а у леше ище цмейше. Ишол вон ишол та ше и страцел. Кед увидзел же з нім уж не добре, Охрим почал гледац драгу, так уж не! Треба було исц на помацки.

Пошол. Ишол, ишол та нараз ше завалел, кед бухне дзешка под жем! Спандул и не так ше забил, як злекнул. Цо воно таке?

Подумал кус — та пришло му на розум. У леше було вельо вовки та вельку чкodu правели. Та их штреляли и лапали. А лапали их так: викопу глібоку доліну баш там, дзе найвецей було вовково шлїди. Доліну накрию з конарами и зос траву потрешу, же би не видно було. За доліну дакеди ище и едзене руца. Накеди вовк едзене почуе — прибегне. А же би гу едзеню дойсц, треба през доліну прейсц. Вон не зна, же там доліна, а вона прикрита так, же вовк такой ше завалі. Накадзи вибегне на ню — та уж е у доліни. Та до такей доліни натрафел и наш Охрим.

Кед му тото пришло на розум, та му не так страшно було. Кед слуха а у доліни цошка завילו. Охрима аж мраз прешол. Попатрел — а на проци нього два швички горя. Охрим знал, же вовково очи ше в ноци швица, та му пришло на розум, же то вовк спандул до доліни та шедзи.

То добри приятель — думал себе Охрим, — а ані смик не мал — лем гушлі.

Цо ту на шведе робиц. З доліни по цме не мож висц, та и по видне не барс, бо доліна глібока. Та ище почні виходзиц, а вовк тебе зос задку ухащи. Не, треба цихо шедзиц. Охрим у одним куце бул, а вовк у другим. И дума себе Охрим: „То вон ше тераз злекол, та ме не хващи. А кед ше ошмелі, та ме з косцами пожре“.

И наисце вовк неодлуга почал ше рушац, як да ше бліжше прицаговал.

— Гадно — дума Охрим. — Ніч ту не почнем. А кед на гушльох заграем. — Вжал, та почал по струнох з лучком, цагац, гушлі заграли, а вовк гет одскочи!

— О! — дума Охрим — то добре!

Та давай грац та ище веселше, до танцу. Вовкови ше то як бачу полюбело — та почал виц. Грає гудак, а вовк вив.

Кед слуха Охрим, а у леше ше ище вовчи гласи озвали.

— Тераз — дума Охрим, — поприбегую. — Та не охэба, але лем грає. И така их музика була: Охрим грає, вовк у долини шпива, а други вовки по леше себе глас подаваю. Таке вице направили!

А Охрим вше лем грає. Нігда вон ище так щиро не грає, як терас. Бо у нього така думка була, же кед охаби грає, то вовк такой придзе гу ньому, та го же. Кед раз а ту струна — дзень! — та ше урвала. Нет ту цо почац — треба на трох грає. Заш и друга струна — дзень! и тота урвала ше! Видзи Охрим, же не добре, та уш не так щиро грає. Так як нароком ище ані дзешец раз не прецагнул зос лучком, а ту и треца струна урвала ше. Тераз една остала. Бидолаха Охрим дума:

— Уж, уж такой и тота ше урве, — аж вецка ме же вовк.

Грає горопаха на тей едней струни та так ю чува. А сам вше на небо патри, чи ше не розвидня, — та ше молі:

— Господи! пошлі чим скорей дзень! Годзен дахто исц тадзи та учує.

И хто зна цо би там було, да ше не почало розвидняц. И так ше трафело, же такой з нашого валалу ловар пришол на лов та учул, же гушлі граю, а вовк вив. Вон пошол опатриц, цо то за чудо. Натрафел на того место дзе була долина, приходзи и чує же як да у жеми грає. А и Охрим чул же хтошка идзе та дума: „Но то ище вовки бежа, — уж ми будзе конец!“

Слуха, аж кричи хтошка: — А хто ту грає?

Охрим и грає охабел та кед скричи нараз: Я, я граєм!

— Та хто?

— Охрим гудак.

— Та дзе ти граєш?

— У вовчей долини — спаднул сом!

— Та нач ту граєш?

— Вовка забавям.

Пришол ловар бліжей, закукнул, наисце: у едним куцику Охрим, а у другим вовк. Такой ловар спушел до долини Охрими мови дручок и вицаг го, а вовка забил.

Од того часу уж нігда вецей не ходзел Охрим в ноци на просто по дражкох, бо так гуторел: же не сце вецей на вовчей свадзи грає.
З українского: М. Варга.

Мудре дзивче.

Жила раз недобра баба, а мала вона за служнічку, невельке дзивче.

Розгнівала ше раз баба на дзивче и несила му дац цали дзень есц. Та гутори дзивчцу:

Осиф Надь и його жена, добротвори РНПД.

— Видумам ци загадку: док ю одгадаш, теди добиеш есц

— А яка то загадка бабо?

Баба гутори:

— Пале яка: саму ме мало едза, а през мне мало цо едза.

Идз та подумай себе дакус.

Попатрело дзивче на бабу та гутори:

— То, бабо, соль.

Розгнівала ше баба: вона себе не думала, же дзивче одгада.

Другого дна видумала баба нову загадку. Вжала вона солі и писку та помишала ведно у мисочки. Вецкай гутори дзивчцу:

— Док не повибераш соль окреме, а писок окреме, дотля ци не дам есц.

А сама себе дума:

— Тераз уш ніч не вишпекулираш.

А дзивче вжало гарчичок и усипало до нього соль з пискком. Вецкай насипало води до гарчичка та помишало. Шицка соль ше розтопела у води, а чешки пискок шеднул на дно. Дзивче зляло воду до мисочки, а пискок висушело. Вецкай положело мисочку зос славу воду до пеца. Од цеплоти шицка вода випорвала, а соль остала на дну у мисочки.

Так дзивче розлучело писк од солі и указало баби. Баба ше барз нагнівала на дзивче и одослала го дому.

З українського: В. Г.

Розумни Яни.

— Чом плачеш Яни?

— Та страцел сом динар.

— На дам ци два, лем не плач!

Яни вжал два динара одложел их, та заш плаче.

— Та чом же ти ище плачеш?

— Акже ми не плакац? да сом не страцел и тот еден, та бим мал уш три.

Пенежи.

Еден гвари: — дайце пенєжи,	Ні добие ше за пенєжи
Я щешлїви будзем,	Ти щирого слова
Шицко пенєжи преможу,	И щирого друга — брата
Шицкого добудзем,	Златом не добудзеш,
— Ой, не правда, мой голубе,	Ні за яки пенєжи у швец
Пенежі як плева!	Мацер ти не купиш.

З укр.: О. Копиєкий.

Загадка.

До слунка я подобни	Стоїм струнки, високи
И слунко я любим:	У желених шматок я,
За слунком обрацам	И зос златом прибрана
Я главу свою.	Главичочка моя.

А у каждой заградки
Ви видзели мене,
И шицки сце едли з мене
Нашеночко смачне.

Пословици и мудри виреченя.

Хлеб — шицкому глава.

Бида нужду найдзе, гоч и слунко зайдзе.

Овес у трох кожухох, а од витру ше бої.

Гуторел ярец: „Руц ме до блата, а я це приберем до злата“.

Дзе верба, там и вода, а дзе вода, там и верба.

Вода и камень длоба.

Стрибло — злато цага человека у блато.

Одкеди швет настал, то рак не гвиздал.

Лем камень ніч не почува.

Една мудра глава добре, а два ище красше.

Идз до глави по розум.

Чужи кожух не грев.

Млін меле — мука будзе; язык меле — брига будзе.

Гладному кажде едло добре.

Ковач клепе, док в цепле.

Швидки як медведз за ташками.

Подлomu пращецу и на петра жимно.

Душа Ваша. . .

(На спомен паночки Н. Н.).

Душа Ваша красна як тото ярне квице
И я ше боїм за Вашу будуще жице:
Чи Вас доля и будучносц надосц надаря,
Чи Вас щесце и любосц у жицу не окламя?

Та Ваша душа така и бистра и мила,
Така у ней непонятна, любима сила,
Тельо у ней надїи за жице,
Же и вериц чежко, же то так наисце.

Вашо очи бистри и з радосци блїщаци
Далеко до швета, в будучносц патраци —
Таки су красни! Нігда, жичим Вам, пренїгда
Прикросц здох того швета най не увидза!

М. В.

Єден недобри обичай.

Пише О. Георгий Бесерминій.

Хто од нашого народу не зна, цо то *обед*? То тота страшна рак-рана, котра немилосердно розточує, забива народ наш у моралним, и у економичним погляду. — Умре дахто у обисцу, перша брига домашніх острац ше о едло и напиток, же би було зос чим погосциц сушедох и знакомих, котри приходза ніби поцешниц домашніх, и так ше вельораз трафя же при тілу усопшого християнина робя ше пиятики, крики, жарти и хули вшеліякого роду, котри тримаю аж до хованя, и аж тераз, по хованю, кед уж мертве тіло до гробу зложене и поховане, — започина ше *гешто праве*.

Домашні, н. пр. син, котри поховал свойого доброго оца, або любезну мацер, котрому ше шерцо лама од жалосци, любел би остац до конца церковного обряду при швижим гробе свойого милого усопшого, сцел би ше ище раз помодліц, и вец так цихо, мирно дому ше врациц, — але вон то не годзен зробиц. — Бо накеди ше швет почне од гроба розиходиц, домашні муши зохабиц и гроб, и на жалосц забуц, а перша и найвекша брига його тераз на обед поволовац: сушеда и едного и другого, блізшого и дальшого, кумох, сватох, приятельох, знанцох и остали род аж до 7. поколеня. И сохранны Боже, да на дакого забудзе, — бо дораз настане увреда, неприяжносц.

Миля мойо браца Руснаци! Положце руку на шерцо, и поведце так отворено и широ; чи то не гадни, мерзки и поганьски обичай тоти обеди по хованю, а ище гаднейше, кед дахто лем прето идзе на ховане, прето идзе швичку тримац, або иньшак послужиц, лем да будзе на обед поволани. Спомедзи тих, котри лем пре обед иду гу умартому и на ховане, звичайно ше ані єден не помодлі за усопшого, але зато го хваля, чи ест прецо, чи нет, лем да ше попача и подліжу домашнім, да ше на таки способ годни цо баржей погосциц. — О, то бритко, барз бритко. Та яка то прислуга, кед ше вона зроби пре госцене? Яка то молитва, кед зос рукох швичка пада? Яка то прияжносц, на хованю свойого пайташа опиц ше? Яка совисц, оедац бидни широтки — дзеци? Ховане, то не празник, то хвиля смутку. То за домашніх утрата, котра ше ні зос чим не надомесци, а доводзиц домашніх ище и до вельких трошкох пре обед, то гадно, то грих.

Гварим же грих, бо як ше обед отправа? Спочатку ище як-так, дацо ше и шпива и модлі за „душу преставшагося раба“. Але док кус, уж и пинтовка зос палвнку и зос вином идзе од рук до рук, а вшадзи гу устом „за душу преставшагося раба итд.“ а

конец шицкому, же ше велі опию, и нараз место молитви настава огварка, шмихи, жарти, лаце, вельораз и звада, а венец шицкому, — пребачце ми за слово — нєраз и блюванє, — а шицко „за душу преставшагося итд.“

Надалей вельораз ше ховане трафи на сами пяток, або на други посни дзень. Ритко дагдзе ше одбува обед на тоти дві на посним, але звичайно на месних едлох. То знаме ми паноцове зос искусствия. На дворе стоїме, ховаме, модліме ше за упокой, за спас души усопшого, н. пр. во пяток, а папригаш пахне, чуц го на далеко и широко. И тераз на обеду — посни дзень — а є ше месо! Миля брацо мойо! Чи сце себе лем дараз подумали, же цо то? Яки ше страшни, вельки грих, и то не єден, але вельо и вельо смертельни грихи робя, бо як знаце, меса есц на посни дзень є смертельным грихом, а подумайце, на обеду, дзе ше видзе 40, або и вецей челедзи, котри при тей нагоди меса едза, ту ше лем пре преступок тей церковней заповиди робя 40 або и вецей смертельни грихи, а дзе ище лаце, пиянство итд. а то шицко идзе за „душу преставшагося“...

Ой, як чежко, як горко муши буц тей души, на котрей рахунок ше таки чежки и бритки грихи робя! Чи ше не муши пред Госп. Богом ганьбиц пре братох и сународнякох своїх!

Питаю вас, чи то дацо поможе усопшому? Ой, йому не може ніч, — противно, сами свойо души забиваце, а домашнього материялно упрєпасцуєце. Можебуц повеце: то у нас, у Руснакох таки обичай. Слаба то вигварка, бо питаю ше вам, чи годзен буц медзи християнами даяки обичай, котри ше проциви закону Христовому? О, верце ми, кед би ше И. Христос появил у тілу чловическим у тим обисцу, дзе ше обед отримує у таких грихах, зос святим гнївом розогнал би шицких зос хижи, як вигнал зос дому Яирового шицких фальшивих приятельох, котри пришли там ніби плакац и нарикац, а заправо шмеяли ше зос святих словох Исусових.

Гришни тот обичай з тим є горши, бо го сцу отримовац и наслідовац и худобнейши, а и цалком худобни, котри ше при таких случайносцох закопую до силних длуствох, котри их и по цали роки прицискую.

Оканьме ше дакле, того бриткого обичая, тих обєдох цалком. Знаю добре, же би велі то и сцели, и же су у тим истей думи зомну, але од страху и чловической обозривосци гуторя: цо швет, цо людзе на то поведза. Не пать на то, не слухай брату мой, шедро моя, цо людзе буду гуториц. Мудри, розсудни людзе ніч не поведза, або кед буду дацо гуториц, то це лем крашнє похвала, же ши не дал обед. А кед ци там даяки надурністи дацо будзе

замерац, на то не вредно слухац. — И так домашні з вдной страни, дзе было умарте, най не даваю обед, а з другой страни людзе, швет най то не очекую, треба раз зос тоту практику започац, и так най обедох нестане.

Тоти, котри баш сцу дацо зробиц, або даровац, або дакого накармиц за душу свойого усопшого, маю вельо и вельо нагоди — наместо обеды то зробиц. Нет того валала, дзе би не было бидних, убогих, широткох, немощних, худобних старцох, запушених хорих итд. Ето, тих допатри, тих облеч, або им иньшак помож, и тоти твойо добри дїла Бог приме за душу твойого покойного. Або кед сцеш, даруй дацо церкви, утемель оречни служби, або жертвуй дацо на народно-просвітну цель — наместо обеды — и так свойому покойному зробиш не лем за душу, але му зохабиш и вични памяток.

И зос тим би сом бул teraz готови, але кед уж гуторим о хованю и обедох, сцем спомнуц ище даскельо некрасни обичаи — чи як да их наволам — при самим хованю.

Перши нешумни обичай тот, кед умарте нешу зос двора до теметова, людзе не знаю красни шор тримац, и наместо, да зос паноцом и дзияком шпиваю наш красни жалобни „Святы Боже“ — або гоч да ше лем цихо и статочне справую, як би ше швечело при тим красним и озбыльным обряде, — вони место того вден з другим бешедуя, шмихи и жарти робя, дзеци ширцом бегаю и лярмаю, дахто ше на тельо забудзе, же ше и на глас зашмее, — так же буня и паноца и других побожных вирникох у молитви. Най так вецей не будзе, браца мойо! При хованю треба понайперше красни шор тримац. Перши иду крижи, за тима дзеци, хлапци, а вец дзивчатка, за німа хлопи, — пред саму груну паноец зос дзияком, а не швичкаре. Швичкаре маю исц обок груни, або пред паноцом. За саму труну иду домашні и родзина умартого, а за тима на остатку женски швет. — И кед ше так ховане руши, перше правило ма буц, да ніхто не бешедуе, не шмее ше, але шицки зос паноцом и з дзияком да шпиваю, а у кельо не знаю, або не годни, вец най ше модля, або при найменей най цихо буду, и таке ховане каждому, и истим иновирцом будзе импонавац. Кед би случайно даяки коч надишол, ма стануц, и дотля мирно стац, док провод не прейдзе.

Ище цошкаль. Трафи ше, правда же ритко, але ше ипак случи, же до самей труни, скорей як ю завру, — або кед уж труну спуща до гробу, та на саму труну руцаю пеньжи, ніби прето, же би ше покойни мал зос чим откупиц и заплациц уход до царства. Пытам вас, чи вст на тим ширим шведе ище дачого глупшого и дурнейшого

од того сувеврства. Та чи можно при безконечно справедлівым Судийови, при Богу, зос дачим ше одкупиц, уход до царства заплациц, кед дахто нема добри дїла, и умар без ласки освящающей? Чи би не було розумнейше тоти пеньжи дац даякому бидному убогому, котри би ше помодлел за душу покойного, — як руцац их до жеми, дзе вони сгнїю, и зос тим сувеврством чежко ображовац Г. Бога?!

Щесце сцем.

(З Кал. Мис. преложел: Б.)

На облаку своей роскошней палати припатрал ше силни фараон Тутмосис. На його царским лїцу указовал ше якиш смуток, гнїв. Раби зос златима криделками хладзели му твар. Бочни министр припатрал ше на лїцо свойого владара, же би одгадац його найдробнейши жаданя.

Нараз долу за муром чуц було весели, сердечни шмих. Фараон ше схилел и збачел чопор полуголих работнікох. Вони ламали и жували чарни хлеб и пиюци швижу воду з потоку весело гуторели. Длуго ше на нїх припатрал фараон, а лїцо му вше цемнейше було...

„Сину слунка, мой пане ласкави!“ — озвал ше министр — „чи роскажеш, да пошлем катох на тих безчестних простих хлопох?“

„Не! Вони най жию, бо любя жиц! Дайце ми лем капку того щесца, тей згоди, цо у тих замурцаних работнікох, а я вам дам мизерни царски роскоши и шицких гамишних хвалебнікох“ — одповед фараон и заплакал.

Капитализам и социализам.

(М. Винай.)

Капитализам. Газдоване медзи людзми према дружтвеним живоце указовало ше од самого початку чловеческого животу у розличних одношеньох. У главним ипак воно у себе указовало газдовски появи, котри ми нешка воламе капитализам. Було у давних часох натуралне газдоване, котре ше кончело заменьованьом доброх (н. пр. плодох з плодами, або плодох за статок); у штреднім вику пановал феудализам (спайом робели земледїлци жем и давали им дзешатину зос своей жеми); у новим вику запановал либерализам, котри научув, шири и захтева шлебоду у

тарговини, у ремеселствох, у управяню зос капиталом (исто так захтева шлебоду у политики и вири).

Були дакле од скорей розлични газдовски системи и газдовски способи, але шицки вони мали у себе тоти знаки, цо їх зос собу ноши и указує капитализам. А главни су знаки капитализма у тим, же капитал ма у дружтвеним живоце особене значене: дзеповдни людзе назмагаю себе капиталу и тот капитал уживаю, а други людзе цо немаю капиталу муша служиц и повиновац ше капиталистом. Да можеме лепше розумиц, цо то капитализам, треба нам перше знац:

Цо шо капитал? Чловек, кед сце себе прибриц добра, котри му потребни за його поживу и за шмати и за други його тілесни и душевни потреби, муши ше о то остарац зос свою роботу. Шицки тілесни добра, котри чловеку потребни добива вон од жеми (окрем животиньох). До жеми шеє зарно, котре у жеми сгнїє и родзи му стоцера. Зос лесох рубє древо и прави зос нього ремесла. Зос жеми викопує злато и стрибло, желєзо (железни руди) и други метали и прави зос нїх ремесла и други ствари. А як чловек у своєй роботѣ поступа? З початку вон могол себе правиц лем барз едноставне ремесло за свою роботу. Але тото ремесло вше му од початку у його живоце од велькей помощи. Док чловек лем зберал тоти плоди, цо их жем сама родзела, чежко му було назберац поживи, кельо му требало; але, кед направел плуг и жем поорал, зашал зарно и позберал го, як виросло и плод свой принесло, теди уж його живот цалком иньшак випатрал. Цо далєй чловек вше вецей и вецей видумує ремесла у своєй роботѣ. Но не лем ремесла потребни чловекови у його роботѣ, але вельо ствари вон муши вецей раз преробиц, док добие од нїх добра, яки йому потребни. *Капитал према шому су продуцирани („виведзени“) добра, котри ше хасную у продукції нових доброх.* То су дакле и ремесла и ствари, котри ше маю преробиц до нових стварох. Так ше од конопи прави („выводзи“) платно, лебо штранги; од желєза машини, або плуги, або иньше. *Вола ше капитал у шим значеню продуктивни капитал.*

Ми себе лєдво можеме задумац, кельо ест вельо у днешнім чаше того продуктивного капиталу. Ту припадаю особито машини, фабрики и силни материал од котрого ше виробюю вшелїяки ствари, яки потребни людзом у їх живоце. Кед би ше тот капитал од людзох вжал, вони би мушели ознова цочац своєю газдованє зос ловом и рибарством; а сигурно би не могли од своєй роботѣ през того капиталу вижиц у тим вельким числу, у яким вони тераз жию.

Од продуктивного капиталу треба розликовац: *Привредни капитал.* *Привредни капитал то штоа часц дачийого маєтку, кошру вон хаснує у привреди.**) Так на пр. шмату, цо ю ма дутяньдїшош у дутяну не може ше раховац до продуктивного капиталу, бо вона уж готова виробена и нема за продукцію важносц, але вона привредни капитал за дутяньдїшоша, бо вон тоту шмату предава и на ней привредзує. Шицки ствари продуктивного капиталу можу мац и привредне значене, вони су понайвецей средствия привреди. Але привредни капитал ма у себе окрем доброх продуктивного капиталу и други добра (шмата, зарно и иньше). Гу привредному капиталу ше обично рахує и жем.

То су два главни значєня капиталу. Од капитала треба розликовац маєток. Маєток ма ширше значене од капитала. Жито на пр. цо ше през рок у обисцу похаснує нема за нашу привреду важносц, а и воно спада до нашого маєтку.

Под капиталом ше ище розуми и сам пенєж. Од пенєжу приходзи му и мено. Кед дахто пожичи пенєж другому, теди вон ма према ньому два права: право на главїну (капитал, лат. *capitale debitum*) и право на камати (интереш). Од того вошло до обичаю, да ше гвари за того цо ма вельо пенєжи, же ма вельки капитал. После ше и други добра ценели у пенєжох и раховало ше за поєдини газдовства, яки вони представляю капитал. Найвецейраз ше хаснує слово капитал у значеню привредного капиталу.

Паньство капитала над людзми. Кед знаме цо то капитал, годни зме лєгко зрозумиц цо значи капитализам. Пред шицким треба на то мерковац же капитализам не значи газдованє помоцу капитала, бо през капиталу нємож себе задумац нїяке газдованє. Капитал барз потребни и барс хасновити у газдованю и процив нього нїхто нема нїякей пригварки; але ше побива и напада капитализам, котри у кратко значи паньство капитала над людзми. А як панує капитал над людзми? З давнейших часох мал капитал вельки вплив на одношеня у дружтвеним живоце. Вше то лем так було, же хто мал вельки капитал, тот мал при себе и людзох, котри му були слугове за тот капитал, а могол себе за нь го зос замєнованьом шицко прибриц, цо лем зажадал. Ипак у старим вику пре рабство, у штреднім вику пре феудализам и цехи капитализам ше не мог указац у потполним своім дївствованю на дружтвени живот. Капитал насгартани у єдних руках указал свою силу аж у новим вику после препасци феудализма и цехох. У 18. столитию почал ше шириц систем газдованя котри ше вола:

*) Привредзиц значи зос замєнованьом або купованьом дойц до цудзих (продуцираних) доброх.

Либерализм.)* („Либер“ латинске слово значи „шлебодни“). Як *газдовски систем* вон значи шлебоду у *тарговини*, у *ремеселствох*, у *званийох*, у *еднанки* и *газдованю*. Кажди най ше стара сам о себе, як будзе у своїм газдовским живоце жиц, а держава, дружба нема ше мишац до газдовского живота поединих людзох. Держава по тим ма ше старац лем о порядку медзи людьми, а нема ше старац за их щесце. Кажди най ше стара за своєю щесце, як зна. Либерализм не значи лем еден газдовски систем, але ма и ширше значенє. Вон значи шлебоду *каждого поединого человека у його живоце*, а *особено його шлебоду од держави*, од *дружства*. Человек ма, научув либерализм, свою окремну *циль* и треба да идзе за своєю *цилью*, за своїм добром и щесцом и ніхто му нема право завадзац у його роботи.

Особито не треба *чловекови* сцаговац шлебоду прето, же ше у держави находза людзе, котри у газдовским обегованю заостали. Лем треба дац людзом потполну шлебоду най ше *кажди* стара за своєю газдованє, як зна, и газдованє у *дружтвеним живоце швитко* будзе напредовац. Людзе по *натури* своєй добри и у газдовским їх обегованю *продукция* доброх у *наилепшим* порядку будзе напредовац и будзе на щесце *цалого* дружтва. У *политики* захтева либерализм *политическу шлебоду* (народ ма буц *учашнік* у *державним управяню*). Надалєй научув либерализм, же *кажди* человек шлебодни у *своім думаню* (шлебода *совисти*) и шлебодни є да сам одредзи *способ* *своёго* живота.

Либерализм у *своіх* захтевох, котри у *вельох* *случайох* одвише *вельку* шлебоду захтеваю за *каждого* поединого, скоро у *шицких* мал *вельки* успех. Держави, котри ше *скорей* *вельо* мишали до *тарговини* и до *цехох*, дали *капиталистом* вше *векшу* шлебоду. *Тарговина* *постала* шлебодна, *цехи* ше *розпадли*, *земледілци* зос *препасцу* *феудализма* *постали* *панове* на *своєй* *жеми*.

Наштало *вельке* *обеговане* у *газдованю* (*шлебодна конкуренция*). У *самим* *початку* *обегованя* бул *маєток* *неєднак* *медзи* *людзми* *подзелени*. Було *спайох*, котрим и *после* *феудализма* *ище* *остали*

* Главни ознаки за газдовски либерализм су: шлебода поединого человека, *власна* *одвичательносц*; *равноправносц*, шлебода *удружовац* ше; *замишане* *держави* *мож* *допущиц* *лем* у *поединих* *случайох*; держава не шме мац *явни* *пріймства* (*подузећа*), не шме з *пенежми* *помагац* *поедини* *ремеселни* *конари* *ані* *поедини* *пріймства*; не шме зос *царивами* *очещац* *медзи* *народне* *газдовске* *обеговане*; *право* *власносци* *шлебодно* *ограничовац* *лем* *пре* *важни* *причини* (*жельзницца*); *догварка* *о* *роботи* (*и* *плаци*) *медзи* *роботніками* и *газдом* *най* *будзе* *шлебодни*.

вельки *фалати* *жеми*, *було* *богатих* *тарговцох*, а и *меньших* *людзох* у *ошлебодзеню* од *феудализма* не *западнул* по *еднаки* *фалат* *жеми*. У *исто* *време* *почали* *ше* *множиц* *фабрики*. Вони *витаманели* и *упрепасцели* *барз* *вельох* *ремесельнікох*. Ремесельніки ше не могли *обеговац* зос *фабриканьску* *роботу*, *препадали* *газдовски* и на *концу* *мушели* *робиц* у *фабрикох*. До *фабрикох* *ишли* *робиц* и *худобни* *земледілци*. Цо ше *баржей* *множели* *фабрики*, то *баржей* *росло* и *число* *фабриканьских* *роботнікох*, а з *німа* и *число* *худоби*. За *фабрики* *потребни* бул *вельки* *капитал*. Зато ше *вещей* *богатих* *людзох* *удружовало* до *дружтва*, *основали* ше *акционерски* *дружтва*, котри *будовали* *фабрики* и *провадзели* *фабриканьску* *роботу*. З *тим* *пришли* *фабриканьски* *роботніки* до *горшого* *положеня*. Вони у *своєй* *еднанки* *немали* *роботи* зос *поединим* *чловеком*, котри *би* *могол* *дараз* и *вислухац* *їх* *жалѣби*, але *мали* *роботи* зос *діловодительом* *дружтва*, котрому бул *пред* *очми* у *першим* *шоре* *лем* *хасєн* *дружтва*, а о *роботнікох* не *водзел* *ніяку* *бригу*. Попри *тим* *настало* *обеговане* и *медзи* *фабриками* и *кажда* *мушела* *патриц* да *цо* *менєй* *плаци* *своім* *роботніком*, да *може* *цо* *туньше* *предавац* *свою* *робу* (*товар*, *єспап*). *Фабриканьских* *роботнікох* *було* *вше* *вещей* и *понеже* ше *барз* *понуковали* з *роботу*, не могли *лем* *малу* *плацу* *питац*. Зло ше *ище* *повекшало*, *кед* ше *винашли* *таки* *видумки*, же ше и *жени* и *дзєци* *могли* *хасновац* у *фабриканьскей* *роботи*. Теди *було* *поготово* *превельо* *роботнікох*, *робота* *стунела*, а *роботнічи* *фамелїи* *препадали* од *нешора* у *обисцох*, бо *мацери* *робели* *ведно* з *малима* *дзєцми* у *фабрикох*, *место* *да* *їх* *дома* *ховали* и *воспитовали* за *живот*.

Повекшанє, *сгартанє* *капитуалу*. У *продукції* *наставали* *кризи* („непорядочносц“), бо ше *вещей* *продуцирало* *дзєпоедни* *ствари*, як ше *могло* *попредац*. У *тих* *кризох* *вельо* *малого* *капитуалу* *препадно* и *капитал* ше *збивал* до *громадох*. *Капиталисти* ше *удружовали* (*картели*, *концерни*, *трусти*) и з *тим* *ище* *баржей* *омоцнєл* *вплив* *капитуалу*. *Вшелїяки* *шпекулациї* у *газдовским* *обегованю* *були* *причина*, же *вельо* *капиталистох* *попрепадало*, а *други* ше на *їх* *место* *ище* *баржей* *збогацєли*. *Удружєни* *фабриканти* *вельо* *раз* *предавали* *свою* *робу* по *найтуньшей* *цени* *лем* *да* *збию* *своёго* *процивнїка*, котри *исту* *робу* *продуцирал*; а *як* *того* *процивнїка* *унїчтожели* *вдерєли* *цену* *своєй* *роби*, *яку* *вони* *сами* *надумали*, бо не *було* *нікого*, *хто* *би* *їх* *мог* *подбиц* у *понукованю* *истей* *роби* по *туньшей* *цени*. У *продукції* на *вельо* *може* ше и з *тим* *спорше* *напредовац*, же ше у *такей* *продукції* *вельо* *зменьшую* *трошки*, *цо* *одпадаю* на *поедини* *фалати* *продуцираних* *доброх* (так на пр. *трошки* на *шветло*, *огриву* и *иньше*).

Моц капитализма.)* Так пришло до влади капитализма и нешка удружени капиталисти (вельки торговци, банкарє, спаййове, фабриканти) заповедаю цалому швету. Вони у догварки предаваю свою робу по цени, яку вони одредзую, з под одредзеной цени вони не предаю робу, гоч им будзе лежац у магазинох. Людє на концу примушени плациц тоту цену, яку вони захтеваю. Кед заш тоти капиталисти од земледїлцох купую материял (сировини), котри вони прерабляю у фабрикох, теди ше заш догваря и одредзую цену, яку буду плациц за тот материял. На тот способ овисносц од велького капиталу указує ше у цалим друштвеним живоце. З єдней страни цалком охудобнети фабриканьски роботніки, мали капиталисти, котри преслаби у борби зос вельким капиталом (земледїлци, мали торговци, ремесельніки), з другей страни богати и раскошни капиталисти, котри вше далей и далей поткопую мали капитал, даваю ясну слику опасносци капитализма, котри на концу могол би мац потполну власц над шицкими людзми, окрем малого числа вельких капиталистох, у чиїх би рукох була тота власц.

Як цо капитализам у себе криє опасносц за друштвени живот вообщє, так вон чкодзи и розвитку поєдинних людзох. Кед друство безсилне, слабе према велькому капиталу, то ище слабши проци ньому поєдини. Гоч будзе поєдини человек яки вредни, мудри, розумни, ипак вон зос своїм капиталом негодзен ше обєговац зос другим цо ма вельо векши капитал. Капитал омоцнети у єдних рукох ма векшу силу, як вредносц и мудросц човекова.

Капитализам чкодзи людзом не лєм у газдованю, але и у других странах їх живота. Док мали спаййове (феудалци) власц у своїх рукох, вони мали змисла за юнацтво, чесц и за знаносци и уметносци; а на днешнїх капиталистох лєм два одлики мож видзиц: роскош и хасен. У днешнїм чашє иду капиталисти лєм за хасном; за хасен жертвую шицко: и милосердие, и чесц, и патєнє безчислених роботнікох, а капитал, котри на тот способ сгартаю, хасную лєм на роскош и на дальше сгартанє капиталу.

Социализам. Док капитализам вельо браня, научую и утвердзую, же вон потребни и нужни и же вон и по при своїх хибох барз на хасен человеческому друству, єст вельо знанственїкох,

*) Главни ознаки капитализма су: 1.) у продукції не главни успих кельо и чого ше продуцира, але яки принєше продукция хасен у пенєжох; 2.) велька моц того цо ма у рукох вельки капитал; 3.) роботніки потполно овисни од капиталу, вони лєм средства продукції; 4.) роботніку ше плаци напредок одредзена сума пенєжох, а шицко дальше, гоч яки бул вельки хасен його роботи, припада капиталистови.

котри увидзую неправедносци, цо їх вон зос собу ноши, дзвигаю ше процив нього и гледаю на яки способ би ше могло тоти зли наслїдки, цо их капитализам унес до друштвеного живота уклонїц.

Социализам)* ма вецей значеньох. У найширшим значєню то *газдовски систем, по котрим ше газдованє поєдиногo человека ма ровнац према друству, у котрим ше газдованє кончи.* Поєдини человек неможе буц неовисни од друства, у котрим жиє. Держава ше ма старац за общєственє щєсцє своїх членох и ма право ушорїовац газдовски порядок, на кельо одвише велька шлєбодя поєдинних людзох чкодзи общєственному щєсцу. Тот систем ше стара о тим, да ше уклоня хиби, цо їх у себе криє капитализам. Так мамє *державних социалистох*, котри захтеваю да держава вида закони, котри буду у помощи фабриканьским роботніком, да можу стечиц капиталу. Исти захтеваю, да держава сама за початок да фабриканьским роботніком початни капитал за їх омоцнєнє, так да ше помали однею од капиталистох и да сами буду учашнїци у фабриканьским добитку. *Християнски социалисти* заш сцу зос осигураньом за старосц, зос просвищованьом, з удругами и на подобни способи омоцнїц фабриканьских (а и других) роботнікох и придзвигнуц их зос чежкого животу до якогo їх руцел капитализам.

Але, кед ше бєшедує о социализму теди ше найвєцєйраз розуми социализам як *газдовски систем у будучносци, по котрим би приватна власносц продукційних средствох препадала, а настала би над шима средствами власносц друства або держави.* Так би н. пр. жем, фабрики, машини були власносц держави. Тот социализам таки газдовски систем, котри дотєраз ище нїгдє не пановал, лєм би ше мал опробовац. У днешнїх часох опробовує ше, як познато, у Русиї. Потполни социализам виходзи зос истогo корєня, з котрогo идє либерализам. Як цо либерализам научує, же человек по натури добри лєм му треба дац шлєбоду, так и социализам од початку научовал, же человек добри по натури, а погубєла го лєм приватна власносц; треба дакле лєм приватну власносц уклонїц спомєдзи людзох и у друштвеним живоце запаує любов, мир и щєсцє. Либерализам захтева политическу еднакосц, а социализам захтева газдовску еднакосц. Але док либерализам захтева, да будзє кажди повлини цо шлєбодивїши од друства и держави, социализам научує же друство пред поєдиним человеком и же друство ма право заповедац поєдиним людзом у шицких странах їх живота.

*) „Соцаус“ латинске слово значи: друг, товариш; „социетас“ зн. друство.

Комунизм. Комунизм барз бліски гу соціялізму и чежко го одлучиц од нього. Соціялізм, котри захтева да ше заруци приватна власносц продукційних средствох, розвил ше зос комунизма, па є една фела комунизма. *Комунизм шо таки газдовски систем, котри захтева да буду шицки добра дружствени.* По комунизму би н. пр. припадала власносц дружтву не лем машинох, фабрикох, жеми, але и власносц шицкого цо тоти машини и фабрики виробя, жем зродзи; дакле: шматох, зарна и иньшого.

Комунизм бул у науки познати у барз давних часох. Од знанственікох (філософов), котри научовали комунизм треба спомнуц Платона и Тому Мура.

Платон (жил у 5. століттю пред Христом). Платонові ше видзело, же шицко зло, цо го вст у швецє приходзи од того, же дзепоедни худобни, а дзепоедни богати. Зато би требало да будзе у держави комунизм. По ньому би у держави були панове и раби. Панове би мали шицко совокупне. Хижи за спане, едзене, шмати, шицко би мали на еднак и ведно. Земледілци и ремеселники би шицки своєю виробени ствари кладли до магазинох, а отамац би ше дзелело людзом тоти ствари по потреби. Пенєжи би у держави не було. По Платону не було би ані фамелийох, ані фамелийного воспитаня.

Тома Мур (жил у 16. століттю по Хр.) Вон ше упатрел на Платона. Описал, як би людзе жили у комунизму у варошох, а як у валалох. Робота би траяла шейсц годзин на дзень, спане осем годзин. Старшинство би ше виберало. Одавали би ше на 18-роки, женєли би ше на 22 роки. Кажди би мушєли вериц Бога и безсмертну душу.

Комунизм роширйовали ище гроф Сент-Симон у Французскєй (19. стол.), у Енглєскєй Овен († 1858.), котри мал фабрику и старал ше о своїх роботнікох (правєл им хижи и основал за нїх вечарши школи) и други.

Борба медзи капитализмом и соціялізмом водзи ше и у днєшне време и длуго ище будзе траяц. Каждому лєгко увидзиц, же капитализм зос своїма злими наслідками не годзен ше отримак таки, яки є тєраз. Але и соціялізм, кєд би ше так сполнєл, як го научую, бул би за чловєчєскє дружтво вєлькє опасносц. Кєд би ше унічтожовала приватна власносц, кєд би ше потресли основи фамелиї, нїхто не зна до яких борбох би могло чловєчєскє дружтво ступиц. Правда, так випатра, находзи ше медзи нїма у штредку, а годно ше по нєй дараз дружтво чловєчєскє ушориц. То би було так, же би ше капитализм зламал, а да приватна власносц ипак остане. Зос комунистичних наукох розвил ше знанствєни соціялізм, котри прилапєли понайвєцєй

фабриканьски роботніки (а и роботніки нефабриканьских ремєселствох) и по ньому ше організовали под мєном соціал-демократи. Вони ше боря проци приватнєй власносци и водза дружтво до непознатого порятку.

Зос борби капитализма и соціялізма може ше видзиц же маєток, цо го повєдини чловєк ма, не припада безгранічно лєм йому самому, але на нього ма якєшик право и дружтво. Маєток треба хасновац не лєм на своєю виношованє, на своєю самолюбни цилї, але треба и на руку исц газдовски слабшим. Борба за зламанє капитализма трає уж през століття, а годна ище барз длуге време траяц, зато треба длугєй и витирвалєй роботи, котра треба да идє за омоцнєньом тих, цо заостати у капиталистичним обєгованю. Треба дакле як повєдиногє так и цали народ чувац од напасци капитализма, котри зос вєлькє шлєбоду єдних огранічує шлєбоду другим. Кєд би не було у людзох єгоизма, самолюбства, не було би ані капитализма, ані соціялізма, а док у людзох будє самолюбства, дотля не годзен направиц поряток у дружтвєним живоцє нїяки газдовски систем. Пред шицким потребни у друштвєним живоцє людзох зложносц и взаїмнє подпомаганє. Як випаднє тотє борба стої дакле не лєм до газдовских наукох и до газдовского живота, але и до общого розвою, до воспитаня и душевного живота цалого чловєчєского дружтва.

Священство и культура.

Нєшкайша просвита цалого шветє стої на високим стєпеню. Дзєгод ше чловєк обраци, вшадзи видзи вєлькє поступ культури (просвити). То видзимє шицки, а оцєнїц поступ культури знаю нашє стари людзе, хтори ше часто знаю задумац и младшим приповєдац, „як дакєди було“. Дакєди ше иншак жило. Нє знал швет за вєльо того, през чого нєшка ані дихац нє може. Нє нужно шоровац, цо нєшка єст, а дакєди не було — то би знал кажди пораховац, но думам, же не будзе сгорше, кєд припомнєм же поступу культури вєльо допринєсло священство. — Мало сом гуторєл! Нє же священство вєльо допринєсло — але ше не спрєвєдзєм, кєд повєм, же священство поступу нєшкайшєй культури фундамент положєло — нєшкайшу культуру през священства ані задумац не мож!

Можебуц, же ше дакому тотє моя бєшєда привидзи за шмишну, бо наш швет не научєни слухац о „попох“ як лєм цо найгорше. О „попох“ шицок швет найволї бєшєдовац, а у тих бєшєдох мало доброго спомнє, а наймєнєй дацє до похвали. На „попох“

ше кажди любі пошпоци; на „попох“ людзе патра на чарні окуляри; шицко на нїм видза, але ніч цо би похвалїц, па и тото, цо би ше справди мушело похвалїц и тото, гварим, на зло ше обраци и зло толкуе. — А патрице лем и слухайце, кед придзе даяки социялистички кортеш пред выборами до валалу! О чим бешедуе? Найвецей о „попох“ о тих „мержених попох“ и человек би думал по їх бешеди, же уш нет горшого сотвореня на жеми од „попа“ — по їх бешеди требало би каждого „попа“ на найблїшшу ягуду, на найвишши конар обешиц. Яки само красни мена надаваю теди священїком! Попове, гваря вони, ширя цемноту, не любя и не сцу просвиту, а найволели би, да зме вше и вично у стреднїм, не просвищенем вику и т. д. З єдним словом „попове“, то остатнї людзе и чкода, же жию на швецє. — Чудна є то рич, же кажди пробисвіт и остатнї вагабунт дума, же ма право дзвигнуц з драги гарсц блата и руциц го на „попа“. — А чи справди тому так? Не, мили мой руски народе! Кед гоч хторе званїє ма права, да ше похвалї, же дацо допринєсло загальному поступу швета у култури, то званїє священїческое, да повеме по руски — званїє „поповске“ ма тото право у найвекшим степену! Гистория нас о тим учи, а и тоти цо на священство тельо крича и не маю за нь го анї єдного слова красного до похвали и тоти, гварим, кед дацо знаю, лебо су школовани, а у глави їм дацо єще зос школи остало — и тоти потвердза, же священство у поступу цалей култури мало єдну од найвекших заслугох — потвердза то, бо и їх гистория — учителька живота то научела.

Да лем дацо упишем у поуку неучених; лем даскельо примири спомнєм, да докажем, же є правда цо гуторим.

Нїяку знаносц не можеме нешка задумац през латинского языка, бо чи у медицини (лїкарству, дохторству), чи у праву (судїї, адвокати), чи у философиї (професоре), чи у священству и т. д. треба тот язык добре знац. А ипак тот народ вецей як през 1000 роками скапал, а кнїжки нам ше зачували и по тих кнїжкох єще и нешка ше школяре уча по високих школах. А хто нам їх зачувал? Монахи! Вони їх преписовали водне и в ноци — теди кед друкарньох не було. Вони їх писали теди, кед анї царове мена свойого потписац не знали. Не жаль їм було нїякого труду и страчених воцох лем да ше зачува тото, цо нам уж велька культура старих народох принєсла. Таки кнїжки зос руками писани права є уметносц и нешка велька риткосц и хто таку кнїжку ма за барс драги пенєжи ю може предац. — Дзе би нешка знаносц була, да нам монахи тот найбогатши язык не зачували?! А то священїци були, цо тельо труди уложели до того.

Дакеди и найученши людзе думали и других учели, же жем є стредок, коло котрого ше слунко обраца. Славни Коперник учел, же слунко стої, а жем ше коло нього обраца, а дас 100 роки пред Коперником то исто учел Региомонтан. А и тоти обидвоме були „попове“. Коперник бул канонїк, а Региомонтан владика.

Нешка не мож задумац валал през школи! А дакеди то не було так! Хто почал перши явни и шорови школи отвєрац? И заш священїк, цо ше волат Dela Sale по народносци Францус! Хто почал перши гимназиї отвєрац? Монахи Исусовци (єзуити), а перши университети отворени були у Риму, а отворели їх римски оцове! — Знаме, же єст и таки дзеци, цо ше народзели глухи, а таки дзеци, бо су глухи и не могу ше научиц бешедовац, останюнеми. Нешка уж єст и за таки дзеци школи и у тих школах науча ше и бешедовац и читац и т. д. А хто ше завжал за таки сегинята и школи за нїх створел? И заш священїк шпаньолски а волат се Pedro de Conce, а по його методи вєцка и други держави правели таки школи.

Тот нещаслїви пушкови прах винашол монах Б. Шварц. Америку нам нашол Христофор Колумбо. Перши добри карти (мапи) жеми нарисал монах Мауро. — И то священїци.

Звиздознанство єст нешка єдна од найславнейших наукох филозофийних. А помоцу чого дошла тота наука до тей слави? Зос помоцу вельких телескопов (меселатовох) хтори укажу звизду, цо є далеко и по 19 роки шветла од нас (шветло преїдзе у 1 секунди 30.000 километри) зошицким блїско и вєцка могу звиздознанци (астрономи) добре да ю и опатра и преуча. А хто видумал тоти вельки меселатови? И заш лем поп по мену Roger Baskon. А кед гу меселатови додаш єще „спектроскоп“, вєцка учени звиздознанци знаю чи звїзда зос твардей матерїї, чи зос газу и зос якого ше газу вона состої. А хто видумал тот „спектроскоп“, цо є за звиздознанство скоро да повем єще од вєкшей важносци як и сам телескоп (меселатов)? Видумал го Исусовац Sechi.

Roger Baskon винашол и „микроскоп“, а то є справа, хтора нам указує ствар, цо ю нїяк не видзимє зос простима очми. Зос тоту справу винашли учени людзе бацили, микроби и т. д. хтори ше у людским целу множа и тую цело и велї швет од нїх умера. Винашли людзе узрочникох хороти и шмерци, а так вєцка знали и лїчиц людзох.

За папованя папи Леона X. зберали ше шицки наученяци коло того папи, хтори їх у шицких наукох зос цалим своїм иминїєм помогал, да ше наука цо лепше розвїє! Гистория назвала тот вик папованя Леона X. „златни вик Леонов“. Так гистория, а нашо мудерци гваря, же попове ширя цемноту!

Нумери зос хторима ми нешка рахуе волаю ше „арапски нумери“. И лгко нам з нїма раховац, але дакеди ше зос римскимима нумерами раховало, а то було барс чежко, цо може кажди розумиц, хтори зна як ше пише и рахув зос римским нумерами! А хто одруцел незгодне римске раховане, а одредзел арапске? Сам римски папа Силвестер II. — поп!

Сретни зме, кед слухаме шпивац гармонию. А хто винашол главни закони гармонїи и воопще музикални? Guido Aretius монах. Хто винашол дроти, цо нам церкви и високи обисца чуваю од перуна? Прокопий Дивиш — священїк.

Кед ше дакому трафи и влапи му ше обисце, як ше радує, кед му прибегню людзе зос пумпами и фришко загаша огонь. А хто, питам ше, хто видумал тоти пумпи (шприци)? Монахи Ци-стерцити!

Чудуеме ше, як людзе нешка летаю по воздуху, а то уж давна ствар. Еше 1720. року видумал монах Berthold Guscma перши балон, зос хторим ше дзвигнул до воздуху пред цалим царским португалским двором.

За слаби очи винашол монах А. Spina окуляри, а церковни писец Касиодор справел першу годину, хтору до совершеносци догнал монах Gerbert познейше избрани за папу Силвестра II. — Бициклу позна кажди од нас и то є рич, зос хтору ше нешка швет барс служи. Еше 1845. року винашол ю и справел и перши ше на ней вожел священїк Pianton.

Гадвобни буби ховали ше скорей лем у Хини, а Хинци барс мерковали, да дахто зос їх держави не однеше анї едно ваїчко од бубох. Кого би нашли, же сцел до другой держави однесц осудзени бул на шмерц. А ипак двоє чловекове вивартали на верху своїх палїчкох прама смотку дзири, напхали їх зос ваїчками и заткали, же не було познац нїч. Вони ето подаровали швет зос даром вельким, тим векшим, же могли и живот свой страциц. А хто то були тоти двоє? Були то миссионаре-священїци.

Да преврацаме и далей гисторию и гледаме докази, же священство ма єдну од найвекших заслугох у поступу култури? Думаем, же досц, а нашло би ше еше вельо таки докази. Шицки тоти видумки су гуманитарни — иду лем на хасен людски, а опатрице яки видумки тоти безбожници винаходза. Вони ше стараю як да винайду цо страшнейши дзела, пушки, подморнїци, аероплани. Видумую нови фурми бомбох, кульох. Видумую гаси, зос хторима людзох трую и давя. Ето могли сцє читац не давно у новинох, як єден Енглес видумал електричну машину, да забива и цали жеми у єден час попалї и шицко електрично уничтожи а

зос барз велькей удаленосци. Винашли аероплан, хтори будзе сам у воздуху летац и отамаль таманїц шицко, а ровнац го буду зос жеми людзе зос електрику! То є їм главна брига — таманїц, забивац швет. То є їх култура през Бога, бо бизовно, да ше Бога боя, таке дацо би анї не видомовали.

Чи дакле маю право тоти безвирски и социялистички мудерци, кед гваря: попове любя цемноту, не любя културу и т. д.? Так, справди попове не любя таку їх чловекоубийну културу, и не требаю ю, а културу, коло котрей ше тельо и сами стараю, културу, цо є людзом на хасен, а Богу на чєсц любя и роширюю.

М. Б.

ГАЗДОВСТВО.

Главни зарна у газдовству.

(Завначел: Б.).

Обрабяне жеми наш руски народ добре розуми и рахув ше медзи перши земледїлски народи у Югославїи. Цешели зме ше, кед зме читали у Р. Новинох, у допису зос земледїлскей вистави у Паризу, же анї културни Французи не знаю лепше жем обрабляц анї совершеньши газдовски справи — машини не маю як нашо газдове у Бачки и Сриме.

Обрабяне єднак розуми у нас газда, виучени на своєй жеми, як и худобни виучени на полю газди Русина лебо Немца.

Гоч ми Русини добре знаме жем обрабляц, ипак не почкодзи цо вецей о тим бешедовац и чытац.

Того року побешедуєме через наш Календар о главних шацох у газдовству: о жити, ражу, ярцу, овсу, леднїку и кукурици.

I.

Жито то богатство и радосц газдова. Хто ма жита, тот ма шицко. Зос жита виплаци порцию, дохтора, майстора, торговца. Зато ипак мушиме мерковац як и дзе шеєме жито, да ше не спревездеме. Правда, же мож и до слабей жеми шац жито (н. пр. за ражом), але с того не будземе мац вельо хасну, бо нам жем цалком випланєв — ослабне. Жем треба роздзелїц на повдини шаца и по тим плану шац. Вше хасновитше за кукурицу, кромплю, цукрову репу гоч и меней метери достац, як за угором вецей. Добре шац жито и за овсом, леднїком лебо бетелїну, кед то за потраву на желєно покошиме а вєц поугориме.

Таки угори мож трираз преорац, побранїц и на таки способ барз добре приготуєме жем за шаце. Перше оране коньчине

стредне глібоко, друге (превращане) цалком глібоко а пред шацом заш стредне глібоко. За кожним ораньом побраніц треба. Главна брига най нам будзе, же би зме намочене, мокре жито до фришкей ораніни шали. Не дайме, да жито длуго стої и витор го висуши, бо нам не зидзе добре. Кед иньшак не мож, по ораню почекац треба диждж и вецка шац, бо за плуговим ораньом добре да ше дакус жем улегне.

Кед жито шееме за кукурицу, лебо другима плодами цо ше окопую, треба лем до штредньо глібокей ораніни шац, а вец пороляц и подерляц, же би ше дзирка у жеми выполнили.

За вшасну кукурицу лебо кромплю мож двараз орац. Теди перше оране най будзе глібоке а друге (у октобру) плітке. За таким ораньом може зродзиц на кат. голту 14—16 метери.

Розуми ше, же ту главни маю буц добри газдовски справи. Кажди земледілец най ше змага да ма шеячу машину свою. На добре приготівеней жеми и з руку шате зарно богати плод приноши, лем ту главне то, да вшадзи еднак пошато будзе. Же би то посцигли, велі газдове з руку двараз шею.

Жито з яри побраніц треба, але аж по мразох, кед жито фатюги почина пуцац а жем мелка.

Коситбу започац треба накеди почню класки жовкнуц, да не счарнею, бо вец зарно не будзе красне, швицаце, а кед би у тим диждж и буря пришли — вельо би зарна повипадовало.

За шаце вибереме одну окрему часц, даме му добре дозрец, окреме го скошине и окреме витлачине.

II.

Раж спада до другей класи плодох зарнових. Розумни газда мало ражу ше, бо жито вецей родзи и драгше в. Прето до жеми за жито нігда раж не шееме. Обрабјане в исте як и зос житом с тоту разлику же под раж 10—15 дні скорей ореме, же би ше жем зограла и улегла. Шац треба вшас (у септембру), же би уж в ешені фатюги пуцал.

Ярец любі високу жем. У писковитей и ніскей жеми не вредно го шац. Добре успива за кукурицу, кед жем зос хлівним гнойом погноена. Приготівене жеми таке: в ешені глібоко зорац (мож и у початку фебруара, бо теди ище вше мрази могу присп) а на яр лем моцно побраніме. Кед почина дозревац (особено ярец за пиво) не даме му цалком дозрец, але накеди почне жовкнуц скорей як ше клас схилі — покошине го и так охабине у гарсдох даскельо дні, да ше зосуши, а вец го звежеме, бо му диждж барз начкодзиц може.

Малому газдови не вредно ярец шац, бо баш теди дозрева кед и жито. И у жеми в барз виберни, вецейраз и у добрей жеми подло зродзи. Еден газда пробовал на 2—2 голтох зос ярцом и овсом. У еднакей жеми на двох голтох зродзело ше му ярцу 12 мет. а овса двацецосем.

Овес зме звикли до найслабшей жеми шац, бо вон звикол за кожним шацом прилично зродзиц а у добрей погновней жеми добре ше уплаци. Прето газдове розумно зроби кед и овес шац буду, а не жито за житом. Овес вецей зродзи як ешеньски шаца, а гу тому и слама му за потраву добра. Кед под овес гноїме, за нїм жито барз добре будзе. Приготівене жеми: сцерне плітко угориц а в ешені глібоко зорац. За кукурицу лем ешеньске глібоке оране, а з яри як и з ярцом. Зродзи на добрей жеми и добре обробеней 14—20 мет.

III.

Зос житом ше обегуе *кукурица*, а шмело мож повесц, же и векшу вредносц приноши як жито. Легко зродзи двараз-трираз вецей як жито. Прето уплацело би ше векшу важносц полагац на садзене кукурици. Правда, же з обрабњом кукурици векшу роботу жада як жито, але кед себе порохуе, же за кукурицу лем мало нашения треба, нет коситби ані глачитби, ошвечиме ше, же кед ше вида на треце то цалком довольна надніца до лупаня.

Кед сцеме да нам жем цо вецей приноши з кукурицу треба почац. Приготівене жеми слідуюче: угорене сцерня, добре бранене, и по возможносци гноене с хлівним гнойом. Гной штредне глібоко заореме, побраніме (подерляме), в ешені глібоко поореме, з яри (до априла) часто браніме. Тото часте бранене — дерляне (по дижджу) важне прето, бо ше стим витаргую кояки газы а жем затрима влагу, цо у наших крайох барз важне пре сушу, котра обично в леце приходзи. У часу садзена „груберуе“ жем, лебо лем барз плітко поореме, криста-крижом побраніме и аж теди зарно посадзине.

Гнойц лепше в ешені як в жиме, а кед то в жиме робиме, гной треба заорац, подерляц и пороляц (пошулькац). Главне в глібоке ешеньске оране.

Садзме кукурицу з машину и то таку цо за садзене кукурици, бо така машина точнейше садзи як шевача, легчайше кукурицу с плугом окоповац и охабјац у точней далекосци едней од другей.

Ипак увидзиме и у богатей Бачки и Сриме на моцних жемох — слаби кукурици. То прето бо ю барз на густо охабјо.

Обично по 3—4 били охабя на 60—70 цм. квадрат, а гу тому насадза бундави, пасулі, капусти. Жем не мож спредовзиц, ані з едней жвири два скори зодрец. Садзме окреме кукурицу, а окреме желеняву та достанеме не лем грубшу кукуричанку, але и чутки векши и вецей. Велька хіба и то, кед ше гоч аж трираз оре а кед ше пред садзеньом кукурици глібоко зоре, бо теди будзе страдац од суши.

Кукурица ше окопуе на два способи: на ровно и з огартаньом. Векшина газдох огартане уж охабяю, а на место того лем окопую. Кельораз треба окопац, то не мож напредок на бизовно знац, бо ест таки роки, же досц 2—3 разови копачки (кед лето сухе), але у дижджовним лету тельо раз треба копац кельораз моцни диждж скору на жеми направи. Даклем ест роки, же и 4—5 разови окопаня не превельо (якцо и прешли рок бул). Копане нешка не така велька робота, бо с так званима „коньским мотиками“ (плугом) за 2—3 годзини еден голт походзиме. Копачка з руку досц дваразова.

Кед кукурица уж зишла а вельки диждж (запор) скору направел мож ю подерляц, але то лем у нужди, бо брана лебо дерляча може повитарговац били там дзе су найпотребнейши.

Яку файту кукурици найлепше садзиц, то завиши од поединого краю дзе ше садзи. Позни (нескори) файти вецей видаваю, а вщасни финьше зарно маю. Так звани „зубати“ файти 4—6 тижні познейше дозреваю як округли. Ест хотари у Бачкей (Дюрдьов) и Сриме дзе кукурица (олупана) на кат. голту обично зродзи 25—30 метери.

Д. Биндае.

Народна моц.

У чудним вику жиеме ми Русини у повоених рокох. Часто споминаме наш живот пред войну, а то не прето, же би зме бавовали за прешлу державу, котра нас виродзиц — оцудзиц од свойого власного — руского сцела, але то уж у натури людскей, же человек вше хвалі прешли часи баржей як терашні, у котрих вельо пременки та и живот иньшаки муши буд.

Нам цліво, же нам Русином ніхто не помага, так ше нам видзи, же ані не дзба за нас ніхто, ніхто нам помагац не сце, да свойо общи народни работи до шору приведземе. Ми таки як т. зв. „меньшини“ у нашей новей отчини СХС, бачиме, же за нас лем теди дзбаю други моцнейши державотворни нації —

Горвати — Серби — кед нас у дачим потребуу, да їм н. пр. у политики допомогнеме, а по оконьченей роботі, уж нас ніхто ані познац не сце, а ище меней дзбац о нашей судьби.

Ест вельо у тим правди, але себе пригадац мушиме, же то и другим не лем меньшим, але и векшим нациейом не иньшак як нам. Ми ше, Богу слава, по войни у новей держави нашей власней славянськей находзиме, котру ми од початку як свою власну мацер полюбели, бо зме знали, же тераз аж можеме шлєбодно и народно у своїм жиц и розвивац ше.

Як видзиме у велім зме ше спредели до тераз (нашо школи, учителя, церк. общества, шор у поединих руских валалох. . .).

Гоч то шицко правда и лем прето споминаме предвожни часи, ипак не шмеме забуц, же то не лем ми такей судьби, але то судьба така шицких народох по войни.

Свитска война шицко, цо добре було зруйновала, зніщєла, будовац треба з нова. А як мож будовац з людзми, котри ше научели у войни лем руйновац, губиц шицко, цо през велі роки вредни людзе стекли, збудовали. Чежка то робота! Видзиме на власни очи, же народи, цо створели тоту красну державу СХС — Серби и Горвати ище вше маю медзи собу вельки незлагоди, ище вше ше пру медзи собу як да ушоря тоту прекрасну южнославянську державу. — Кажди початок чежки, та и ту часу треба, док ше шицки рани не вигоя, док ше браца не спорозумя у каждим вопросу.

То мушиме и ми Русини добре порозумиц и так ше справовац. Але то нас не може видоволіц. Ми видзиме народи коло нас меньши-векши, котри гоч у истим жию як и ми, але вони далєй патра и видза — аж роками напредок и бачиме, же ше кажди таки народ змага напредовац и роснуц у своей националней свидомосци и сам о своей моци а то зос вшеліякими *союзами* (организациями) на каждой страни.

У тим стої велька правда за нас, браца Русини, о хторей я вам знова и знова пишем и будзем писац, бо од вшеліякого роду союзох (удружених дружтвох) овиши наша будучносц.

Правда, же наш народ руски ту долу у Бачкей и Сриме лем дацо знал о союзох пред войну, але други моцни и вельки народи лем на союзох основали свою моц.

То нам указала велька свитска война, — у хторей союзни держави едни проциво других ше борели. Моцнейши союз — Велька Антанта — надвладал. Вельо жертви було на каждой страни.

Тоти союзи видзиме не вшадзи еднаки були. Ест и були союзи газдовски, просвитни, политицки а шицки вони вельо

хасновац можу людзом и поединим державом. Але ест союзи и чкодлѣви — на зле и препасц людзом. Таки союзи були по цалим швецѣ под меном: *социалдемократски союзи*, котрим би мала буц циль помочи худобному работному народови. Понеже основателе тих союзох гамишни були и таку науку глашели — на фришко ше указал недобри отровни плод тих союзох, бо людзох одвели, оцудзели од Бога и од законох, без котрих на жеми щешлѣво жиц не мож. И так ше, пре недобри союзи, — упрепасцели велї народи и держави (Н. пр. Русия, Булгарска. . .). Добри союзи и далей напредованє и щесце людзом приноша. . .

По войны врацаю ше народи гу свойому нормальному, обичному животу, параст гу плугу, работник гу претаргнутей работи, майстор до свойого мигелю. . . але шицки ше вони организую т. е. збераю ше до своїх союзних дружтвох, да їм живот легчайши будзе. Держава ище не ушоре, меньши народи цихо, права не одним одняти, але союзи нїхто не може застановиц. Хасновити плод союзох су н. пр. виставки (изложби): у Н. Вербаше, Паланки, Суботици, Н. Саду, Вуковару. . . , па вшелїяки газдовски дружтва, а таке и нашо Руске Нар. Просвитне Дружтво.

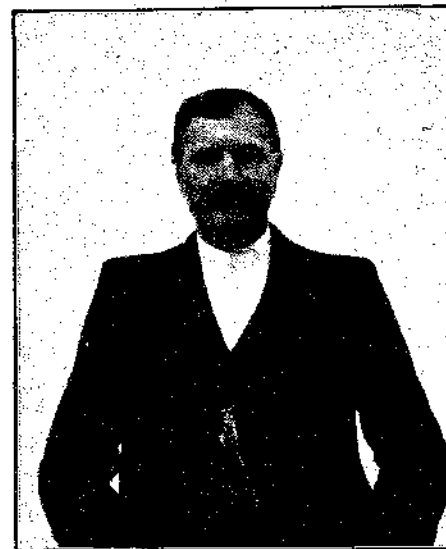
Война прешла, вельо немали спомени за собу зохабела, але будучносц в того народу, теї нациї, хтора у мире будзе знац вихасновац роботу и ей плоди, бо война руйнує а мир будує.

Кажда работа муши мац свой успех. Малу роботу ледво мож збачиц и оценїц, а вельку кажди збачи. Богати человек зроби дацо кеди вон сце и як сце, а малого газду, худобного работника роботу — нїхто анї не збачи. Але кед ше мали газдове, худобни работници и ремесельници до єдного клубка удружа, то уж вельке и то кажди збачи и їх слово муши чуц, а їх работа достойну награду муши задобиц. . .

Пред свитску войну нашо людзе не розумели добре важносц союзох, аж по войны. Бо тераз видзи кажди газда, же ше н. пр. организовали вельки банки и пенєж не даю гоч по яким проценту. Вони, котри народни пенєж уложени маю у своїх касох — редза цену зарну и иньшому. . . Земледїлци дармо ше трудза, да їм жем цо вецей принеше; пробую шац н. пр. цукрову цвиклу, конопу. . . Дзеку їм даю тоти исти фабриканти — банки, але дармо: зарно ше зродзело а так и цвикла и конопа — фабриканти — банки ше организовали — удружели, а земледїлец, работник ше зної, аж да ше потарга, — але яки хасен: цена його плодох вше побита, бо ше фабриканти — банки удружели — зединели и не даю лем малу цену, а бидни работник и земледїлец розбива себе главу як би и цо мог зробиц да назмага доволно

на порцию и свой живот. . . Ходзи понуковац свой еспап (зарно и др.), але на нь' го нїхто анї не патри. Приходзи ешень, мали газда а тиж и работник и майстор муши приготовиц жимовню, порцию воплациц и др. — а ту цени нет! Предац муши гоч почим, гоч по якей цени. Прейдзе жима, преїдзе рок, а вон вше лем на истим, о напредованю анї бешеди, гоч цени зарна в жиме звикли буц лепши и дупла як в ешенї. . .

А цо тому причина? Єдина тота, же прости человек земледїлец и работник кажди окреме себе жиє и роби, — а тоти цо їм предава свой заробок и од нїх купує *зединени* — *организовани*.

† Илько Ерделі,
народни добротвор.

вд. Иля Ерделі р. Плянчак.

Бо нешка єдини земледїлци и земледїлски работници и валалски ремесельници не организовани.

Дакому ше то чудне може видзец, чи то возможно и земледїлцох, малих газдох и земледїлских работниццох организовац, кед у валале єден о другим нїч не сце знац?!

Гоч мали, але ведно вельо зединєни мали людзе — то велька сила и вельо можу зробиц, кед ше удружа до кредитних, зарнових и торговинских союзох.

Од давна були таки людзе при каждам народу, котри на зединєнє волали своих братох. — Таки бул у нас Ферко Пап-Радванї, котри у седемдзешатих рокох прешлого столїтия у Ке-

рестуре през вецей жими о тим явни преподаваня отримовал, а рукопис його книжки и тєраз зачувани (у писателя тих шорох).

Нашо браца Серби и Горвати столїтиями жили под цудзим ярмом: Туркох, Мадярох и Немцох, котри їх у народним живоце и просвітно-културним напредованю прицискали так, же ше цали швет нешка чудує тому як ше вони могли отрмац у своєй нації, вири и просвити. Нешка вони маю не лєм свою прешлосц — историю, але и бизовну будучносц як културни народи, од котрих и ми вельо науки и приклади маме брац за нашу народну будучносц.

Нїхто не верел, же тоти два народи Горвати и Серби по войни годни вивесц шор у своєй новей держави, бо пред и у войни мало давден славянин могол буц у державней служби. А основац и отримовац державу нато треба мац готових и школованих людзох. Хто так думал кажди ше спрєвед, бо дораз видно було, же и Серби и Горвати розполагаю зос вельким числом учених и школованих людзох, котри започали и далєй пожертвовно ушорюю нови темелї держави.

Але ви, браца Русини, не думайце, же вони то створели през ноц, на фришко. Ми у шлєбоди створели нашо РНПД, та ше цєшиме у нїм, же зме у так кратким часу тельо могли зробиц, назмагац народного добра. Браца нашо Серби и Горвати, гоч под цудзим ярмом, уж ше давно готовели на свою будучносц, учили ше од вельких народох на западу: Немцох, Енглезох и Французох. Вони ше до громадки зберали, старали ше темель зложити своєй будучносци од початку. Мали вони своїх учених и богатих людзох, котри уж давно положили тот темель народного живота. Збачели вони, же то не досц лєм мац учених — школованих людзох, але народ прости треба просвищовац и од долу започинац роботу.

Хто ше дакус лєм пообрацал по швецє лєгко збачел, же за кажди народ не досц лєм да ма жем у своїх рукох и да ю зна добре обрабяц, але щєшлїви, богати и културни тот народ, котри зна вихасновац — прєробиц на уживанє тото, цо му жем зродзи, а то роби *индустрия и ремесельнїки*. Землєдїлство без ремесла нїч не вредзи, а то обично було у цудзих рукох. При нас готово и нешка так стої. Землєдїлец вредно роби а так и роботнїк, а мож повесц, же попри порциох, яки приходза на його капитал, цали заробок свой вида на ствари, цо їх ремесельнїци (индустрия) робя. Котри народ не ма ремесла (индустрию) у своїх рукох, тот ше лєм трапиц будзе а напредовац нїгда. Н. пр. дармо ми Русини добри газдове и роботнїци, — *кед шицко*, цо нам треба на пожи-

влєнє, *од цудзих людзох мушимє драго куповац, а свойо зарно... шуньо предавац*. Своїх таргоцох, ремесельнїкох лєдво даскельо маме, прєто ясно, же наша трудба, наш зной на концу до цудзих рукох приходзи, други ше с тим помагаю, лєбо як ми то звикли гуториц „шметанку“ т. в. хасен позбераю, а яка нам то чкода — лєдво дахто себе подумац годзен.

То збачели браца Серби и Горвати, прєто уж давно започали на тим будовац свою будучносц, бо права просвита муши народ не лєм духовно дзвигнуц але и материально, же би вон моцни бул.

Прєто основали себе браца Серби дружтво (союз) „*Привредник*“ ище пред 27 роками, а браца Горвати свой „*Радиша*“, исте дружтво, пред 7 роками.

Ми о таким ище анї не шнїєме, а без того даремни нам шицки змаганя.

Того року напишемє ище даскельо слова о тих премудро основаних удруженьох а особено о „*Привреднику*“.

Ми старши памєтаме, же давно пред 30—40 роками Серби були перши таргоци у наших крайох и вони населели богати валали у Бачкей и Сриме. У часу австро-мадярского панованя почали вони нагло препадац, неставало їх з чисто сербских валалох а так и у тарговини. То наведло предняцох сербского народу и вони основали у Загребу 1897. р. дружтво под меном „*Привредник*“ (тельо значи як: змаганє), а циль того дружтва була: очувац сербски народни капитал, виучиц цо вецей сербских школярох у вшелїяких ремєслох и тарговини.

На фришко ше назберало коло „*Привредника*“ 10.000 члєни и вельо добротворох, котри цали свойо маєтки на народни цилї даровали. И так тото дружтво за не подполни 30 роки основало по варошох 150 банки и шпоркаси, а у 500 сербских валалох основани кредитни и землєдїлски союзи, котри помагали очувац и змагац капитал малих газдох. Тисячи и тисячи бивши худобни Серби, котри остали без хижки и жеми, без своєй мотики, нешка су барз богати и напредни людзе.

Крем того „*Привредник*“ намєсцел до 1923. р. (тєди славел свой 25 рочни ювилей) вецей як 13.000 школярох як шєгертох до 60 фєли ремєслох. Хто не позна готово у каждим валалє „*привредникових*“ шєгертох?!

Дружтво „*Привредник*“ збєра худобни, широти дзєци, намєсца їх до добрих майсторох, при котрих не лєм ремєсло, тарговину добре виуча, але и добре воспитанє достаю, так же з нїх честни и вредни людзе постаню. „*Привредник*“ гутори: хто богати, тот ше лєгко остара о свойо дзєци, але цо будземє з тима цо су

худобни, котрих вельо ест а чежко жию? Шицких, цо не пристановети, але су добри, способни и вредни, тих шицких препоручую з рока на рок „Привредникови“, бо кого вон приме, о тим нет вецей бриги ані трошку, вон ше далей о нїх стара, же би з нїх вишли вредни, чуварни и честни людзе.

Гоч видземе при наших братах Сербох-Хорватах, же политика у їх явним живоце мож повесц „хлїб насущни“, — у дружтве „Привредник“ политика цалком виключена.

Члени „Привредника“ плаца малу рочну членарию (25 дин.) а зато доставаю и дружтвени мешачни новинки „Привредник“. Дружтво ма свой „патронат“, котрого члени вельки народни добротвори, а ма дружтво и свой одбор, котри ше стара, же би дружтво напредовало.

Споминеме ище даскельо красни гасла (темельни правила того дружтва).

Н. пр. *„Найвекше е добро дац, найсц, помочи назмагац доброму човеку честну роботу и заробок“.*

— *„Ще шлїви шот, котри на вики жие, бо ше мал и прецо родзиц, а на вики жие шот, хто зос добродїтельством у народу своїм вични спомен себе охаби“.*

— *„Не випущуй, Сербе, зос своїх рукох жем свою, бо каждая грудка, каждая бразда, каждая хижка, котру Сербин легкомислено премарнуе и до цудзих рукох пуца, — то невиповедзено велька народна утрата, бивовна народна препасц — одаїство („издаја“)“...*

— *„Найвекше народне добродїтельство е готовиц и воспитац младих людзох — молодеж — за роботу, найсц, дац їм честну роботу и заробок и хранїц їх интереси. З тим зробиме од худобного человека вредного роботніка и напредного и хасновитого человека“...*

„Привредник“ и о школи ше стара за своїх ученїкох, научуе їх як треба ценїц и употребиц на добре, на приробок каждую годзину, дава їм богато хасновити кнїжки читац, так же з тих худобних дзецох виду наисце мудри и розсудни людзе до живота.

„Привредник“ часто напomiна каждому свойому школярови слова: *кажде ремесло е злате, а найлешше шото, котре прави человек з дзеку приме. Але каждый початок чежки, без муки нет науки... умильне ягняшко — два овци цицка...*

Цо „Привредник“ за Сербох, то исте „Радиша“ за Горватах. И „Радиша“ гоч младше дружтво, тиж вельо тисячи малих хлапчиокох воспитал за честних майстрох и торговцох.

Браца Русини! Циль мойого писаня була едина, да вам укажем драгу, по котрей и ми Русини едино дойдземе гу моцному

отримованю и напредованю нашей рускей нациї, нашей народней моци. А темель тей народней моци положиме зос вшелїякими союзами — організаціями. Не досц нам лем РНПД мац. У кругу того нашого милого просвитного Дружтва основуйме и други хасновити союзи. Упатриме ше у тим на братах наших Сербох-Горватах, па и ми дойдземе до нашей рускей народней моци!

Дзе любов там Бог.

По Толстою: Янко Провчи.

Жил у едним варошу чижмар, Марцин Авдеич. Бивал у хижки нїско у жеми як би у пиньвици, а на хижки бул еден облачок, цо патрел на улїцу и през нього ше видзело, як преходза людзе. Видзело ше им заправо лем ноги, але Марцин Авдеич препознавал людзох и по чизмох. Марцин Авдеич длуго бивал на истим месце и мал вельо познатих. Не було пар чизми у наоколо, да ше раз або два раз не нашли у його рукох. Едним прибил талпи, другим пришил платки, трецим зменел сари и нови пришил. И часто вон през облачок патрел свою роботу. Мал полно роботи, бо Авдеич робел твардо, давал добру робу, не преценювал и тримал чесне свойо слово. Кед ше бистатуе, же на време зверши роботу, вежне ю, а кед не може, не будзе человека спреведац. И шицки познавали Авдеича и у нього було вше досц роботи. Авдеич бул и од вше добри человек. Но под старосц почал ше вон ище баржей гу Богу приближовац. Док ище Марцин бул шегерт при свойому майстрови, умре му жена. Жена му охаби дзецко од три роки. Дзеци им не жили. Шицки старши скорей ище поумерали. Найперше сцел дац Марцин синка свойого щестри до валалу, але жаль му го було и подумал: *„Чежко будзе мойому Капитошки, да жие у цудзей хижки, охабим го при себе“.* — И Авдеич пойдзе од майстра и найдзе себе хижку и почне да жие зос синком. И не дал Бог Авдеичу щесца зос дзецми. Ледво мали подрос и почал же будзе помагац оцови и баш теди кеди му ше найбаржей радовал, похори ше Капитошко. Дзецко легне до посцелї. Тидзень го тримала горучка и умре. Марцин похова синка и од жалосци спадне до очаянния. У очаянню зашол аж по тамац, же почал жубронїц проци Богу. Таки смуток обнял Марцина, же не раз модлел Бога, да му пошле шмерц и кривдзел Бога, же чом його старого не вжал гу себе, але милого сина единого. — Престал Авдеич уж и до церкви ходзиц. Але единого разу зашол гу Авдеичу стареньки путник зос Троицкого манастира, котри путуе по шведе уж осми рок. За-

почню бешеду. Почме да приповеда Авдеич свою нужду. — „И, жиц Божи угодниче, немам вецей волі. Ах, лем да ми Бог пошле шмерц. Єдино лем то модлім Бога. Тераз сом остал без ніякей нади“. — И гвари му стареньки путник: „Марцину, не добре гуториш; нам не дано, да судзиме діла божи. Не по нашим розуму, а по божим суду Бог осудзел твоему сину да умре, а ти да жиєш. Видно же то так лепше. А цо падаш у очаяние то од того, же сцеш жиц на свою радосц“. — „Та нач вецка да жиєм?“ запита Марцин. А старенки путник одповед: „За Бога, Марцине, треба жиц! Кед заньго почмеш жиц, не будзеш ні зачим жаловац, будзе ци шицко легко“. Марцин ше мало задума и запита: „А як да жиєм за Бога?“ И гвари му старенки путник: „Як треба жиц за Бога то нам Христос указал, знаш читац? Куп сяте писмо, евангелиє и читай, там ше дознаш як треба жиц за Бога. Там є шицко поведзене“. Тоти слова вжал себе глібоко до шерца Авдеич. И вон пошол исти дзень да набави себи Нови Завит зос велькими словами и почал читац. Авдеич сцел читац на швета. Як лем почал читац, дораз му ше у души розяснєло, па почал го кажди дзень читац. Дзекеди ше так зачита, же цала лампочка вигори, а вон ніяк не може да ше одорве од кнїжки. И Авдеич почал читац кажди вечар. И чим вецей читал то яснейше розумел, цо Бог од нього зактева и як треба жиц за Бога, — при шерцу му було вше лєгчєйше. Пред тим кед легал до посцелї, здиховал и нарикал и вше думал на Капитошку, а тераз лем прегварял: „Слава Теби, слава Теби Господи! Буди воля Твоя!“ И од того часу пременел цалком свой живот Авдеич. Пред тим би на швета заходзел до карчмох на чай, па и од гарилочки ше не стримовал. Трафляло ше, же би зос познатим попил и кус вецей, но не трафело ше, же ше опил, но ипак весело берблял, кед вишол зос карчми, гуторел кояки глупосци, дошпинтовал и напастовал людзох. А тераз того шицкого нестало. — Його живот постал цихи и радосни. Додня шеда гу роботи, време за роботу вихаснує. До ноци шивє, а вецка бере зос полїчки сяте писмо, кладзе лампу на стол, шеда та чита. Цо вецей чита, то вецей розуми и шицко му яснейше и радоснейше у шерцу.

Раз ше трафело, же ше Марцин зачитал до позней ноци. Читал евангелиє од Луки. Пречитал шесту главу, пречитал шорики: „Котри це вдери по ліцу, обрац му и друге; и котри сце да ци вежне шмату подай му и кошулю. А каждому цо пита од тебе, дай; и котри твое вежне не питай. И як би сце сцели да вам людзе робя робце и ви їм так исто“. Пречитал вон и дальні шорики як Господь гвари: „А цо ме волаце: Господи, Господи, а

не випольнюєце цо вам гуторим? Кажди хто идзе за мну, слуха слова мойо и випольнює их, повем вам яки є. Вон є як человек цо прави хижу, па викопе, утвердзи и постави фундамент на каменю, а кед приду води, навалї рика на тоту хижу и не може ю звалїц, бо єй фундамент на каменю. А котри слуха и не випольнює вон є як тот человек, котри направи хижу на жеми без фундаменту, на котру кед навалї рика дораз ю звалї и розпадне ше хижа тота страшно“.

Пречитал тоти слова Авдеич и було му вельо при души. Знєє окуляри, зложи их на кнїшку, подопрє ше на стол и задума ше. Думал сам у себе: „Чи моя хижа на каменю, чи на писку? Добре кед є на каменю. Да, та легко то так себе шедзиц. Видзи ци ше, же ши шицко зробел, як Бог заповеда, а кед ше рострешеш, опет погришиш. Будзем ше старац. Уж є затераз барс добре. Помож ми Господи! Так роздумовал и сцел да лєгне на спочинок, але му жаль було, да ше отаргне од кнїжки. И почал читац ище седму главу. Пречитал о сотнику, пречитал о сину вдовици, пречитал о одвиту Исуса Христа Йоановим учеником и приходзи до того места, дзе богати фарисей поволал Господа на вечеру и пречита о тим як жена гришница помазовала Йому ноги и умивала их зос слїзми и як єй одпущел грихи. И пришол вон до 44. шорика и почме читац: „И обрацел ше гу жени гвари Симону: Чи видзиш тоту жену? Я вошол до твоей хижи, анї води ши ми за ноги не дал; а вона зос слїзми поляла ми ноги и з власами глави своей их поцдерала. Бочканє ши ми не дал, а вона од кеди сом вошол не престава бочкац мойо ноги. И влейом ши ми не помасцел главу, а вона ми зос миром помавала“. — Пречитал тоти шорики и подумал: — не дал води на ноги, не дал бочканя, не помасцел главу...

И Авдеич заш знєє окуляри кладзе на кнїшку и заш ше задума... Тераз видзим, же и я таки фарисей. И я баш исто так думал о себе: да ше напиєм чая, да ми будзе цело и вилагодно, а на госца анї сом не подумал. Да, на себе сом лем думал, а за госца дзешата ми брига. А хто то госц? Сам Господь! Да гу мне придзе, чи би и я так зробел?

И опар ше на обїдва руки, Авдеич анї не осетел, же задримал.

„Марцине!“ — нараз як да цошка шепнуло над його ухом... Таргне ше Марцин и запита: — „Хто то?“ Обраци ше и попатри на дзвери, нет нікого. Вон опет задримє. Нараз зос шицким ясно почує: „Марцине, гей Марцине! Пач на ютро на улїцу, придзем“. Марцин ше збудзи, дзвигне ше зос карсцеля и почме чухац очи. Не зна анї сам, чи у сну чи наисце почул тоти слова. Загаши лампу и лєгне на спочинок.

Рано донья Авдеич станул пред входом ище слунка, помодлі ше Богу, натопи пец, пристави кашу, запалі самовар, та привяже фартух и шедне гу облаку гу шицу. Шедзи Авдеич и роби а вше дума на то, цо ше зос нїм вчера стало. Два ствари ше му мишаю по глави: тераз дума, же му ше то то лем пришніло а тераз заш вери, же наисце чул глас.

Шедзи Марцин при облаку, па вецей викукуе на облачок як роби. Кед прейдзе дахто у непознатих чизмох, нахиля ше и викукуе да видзи и ліцо, а не лем ноги. — Прейдзе то слуга якиш у нових чижмох, прейдзе поливач улїци, затим стане баш пред облак стари Николавски катона у поплатаних старих чижмох зос лопату у руки. Авдеич го позна по чижмох. Бул то уж стари человек, волали го Степанич, а жил у сушедству у одного торговца од милостинї. Була му лем така длужносц да лем слугови помага. Степанич станул у проци Авдеичого облачка, же будзе чисциц, одметац шнїг. Попатри наньго Авдеич и опет ше влапи шица.

— „Но, як да сом зос шицким уж ошалел на стари роки — и Авдеич ше сам зос себе нашмев. Степанич чисци шнїх, а я думам, же Христос гу мне приходзи. Зос шицким ши зишол з розуму стари магарцу“ гвари гу себе Авдеич. Но ледво Авдеич заджобнул иглу дзешати раз, опет го цошка цага да попатри на облачок. Попатри опет на облачок и видзи, дзе Степанич прислонел лопату гу муру, па ше грее, або одпочива.

Човек стари, зосшицким виробени, видзи ше, же нема ані тельо сили, да шнїх одруцуе. Авдеич подума у себе: гайде да му понукнем чая, баш самовар почал да вре. Авдеич заджобне шидло, стане, положи на стол самовар, налев чая и задурка пальцом до облачка. — Степанич ше обраци и приплїжи ше гу облачку. Авдеич му да знак, да придзе гу ньому, и сам видзе па му отвори дзвери.

„Войдз, мало ше зогрей — гвари вон, нонагей, же ши замарз?“ — „Спаси Бог! Ах косци ми уж почали пукац“ — гвари Степанич. Войдзе Степанич, отреше шнїг зос себе, почал очуховац ноги, да не замасци хижу, а шицок ше треше.

„Охаб ше чуханя. Я то уж зробим, то уж моя работа. Войдз лем и шедні — гвари Авдеич. Ево ту чай, пи!“

И Авдеич налев два погари, еден понукне госцу, а чай зос своей шклянки, вилев до мисочки и почме дуц да го росхладзи Степанич випие свою шклянку, превраци ю горезбдом, положи на ню фалаток цукру цо остал и подзекуе крашне. А видно було по нїм, же би ище сцел. „Дай, пий ище одну“ — гвари Авдеич, и налев ище одну госцу и себе. Пие и Авдеич свой чай а вше попатруе

на улїцу. „Чекаш дакого?“ — запита госц. „Чи чекам дакого? Чежко ми повесц кого чекам, чекам и не чекам, але усадзело ми ше едно слово до шерца. Чи то придумовање чи дацо иньше, не знам ані сам. „Ето брате мой“, гвари Авдеич: Читам я вчера евангелие о Господу Исусу Христу, як вон пострадал, як вон ходзел по жеми. Чи ти то чул, га? Пита ше вон госца. „Чул сом, чул“ — одповеда Степанич; але ми людзе неуки, не знаме читац.

Но ето читал сом о тим, як Вон по жеми ходзел, читал — а чи знаш як Вон пришол гу фарисею а тот Го не дочекал? Да, читал сом мой брате гвари Авдеич, вчера о тим и думал сом: як Господа не приял зос шицку почесцу. — Да придзе на примир гу мне або гу дакому другому думам, же би сом не знал цо да шицко зробим, да Го дочекам. А ту вон Го не сцел дочекац. Так сом подумал и задримал при тим. Задримал я брате мой, и чуем: хтошкаль ме по мену вола. Зорвем ше и чуем глас, як да дахто шепта: „Чекай ме, на ютро придзем.“ И то два раз. Но, ето, чи биш уверел, то ми ше забило до глави, па аж сам себе гандруем, а ипак чекам Господа.

Степанич поруша з главу, але нїч не гутори, випие чай и положи шкленку на бок; но Авдеич дзвигне погар и опет доньго налев. — Дай пий, на здравле! Я думам кед Господь ходзел по жеми, не лем нікого не презирал, але найвецей приставац гу простим людзом. Вше приходзел гу простому народови и ученикох виберал по векшей часци зос нашего дружтва, вше самих роботнїкох, як цо зме и ми гришници. Хто ше — гуторел вон — возвиши, тот ше и понїжи, а хто ше понїжи, тот ше и возвиши. Ви мне волаце паном, а я вам — гуторел вон, умивам ноги. Хто сце да будзе перши, тот най будзе шицким слуга. Бо су блажени худобни, смирени, благи и милосердни.

Степанич забул свой чай; бул стари человек и меккого шерца. Шедзи, слуха, а по ліцу му видно слїзи. — Но, пий ище — гвари Авдеич. Але Степанич ше прежегна, подзекуе и одложи погар и стане. — Спаси Бог! Тебе Марцине Авдеичу цо ши ме погосцел па ши ми душу и цело накармел. — „Модлім, придз и други раз, госц ми мили — гвари Авдеич“. Степанич пошол, а Марцин насипе себе ище цо остал чай, попие го, поодклада судзину и опет шедне гу облаку до роботи, да прише запеток. Шие и вше викукуе на облак — чека Христа, дума лем о нїм, о Його ділох. А глава му полна зос рижними словами Христа, цо их читал.

Прешли коло облака двоє катонаци, еден у царских, а други у своих чизмох. За нїма прейдзе пан цо е у сушедству у шви-

цаких калышох, прейдзе и пекар зос кошариком. Шицки прешли коло облака. Ето пред облачком появи ше жена у вольняних ботошох и у парастких ципелох. Прейдзе коло облака и застане ше пред нїм. Попатри Авдєич зос долу през облак и видзи: — цудза жена, слабо облечена зос дзецком на рукох опарла ше гу муру, обрацела плеца до витру и сце загультац дзецко а нема до чого. Шмата на ней летушня и худобна. През облак чус Авдєич, же дзецко плаче, а вона го умируе, але го не може нїяк да умири. Авдєич стане, видзе на дзвери на гарадичи и скричи: „Жено, вї, жено!“ — Жена то почуе и обраци ше. „Цо стоиш ту на жими зос дзецком? Войдз нука, до хижи, на цеплим го лепше загульташ. Ево тадзи“. — Жена ше зачудуе. Видзи: стареньки чижмар у фартуху зос окулярами на носу, вола ю гу себе. Пойдзе за нїм. Спуща ше по гарадичох, войду до хижи, старушок ю доведзе аж гу посцелї и гвари: „Ту шеднї, жено, блїжей пецу, зогрей ше и надойч дзєточко“. „Не мам млека у першох од рана сом нїч не закушела“, — гвари жена, але ипак вежне дзецко на перши.

Авдєич поруши главу, пойдзе гу столу, вежне хлєб и гарчичок, отвори дзверка од шпоргета, налее у гарчичок юшки, вине гарчок зос кашу, але вона ище не була уварена, налее лем юшки и положи на стол. Вежне хлєб, знеє парток зос фогаша и положи на стол. — „Шеднї жено — гвари, покоштуї, а я примеркуем на дзецко, та и я мал дзеци, та знам як ше бави дзеци“. Жена ше прежегнала, шедне за стол и почме есц, а Авдєич шеднул на посцель гу дзецку. Цморкал му, цморкал Авдєич зос устами, але чежко то цморкац кед нет зубох. Дзецко зато и далей плаче. И досети ше Авдєич, да го страши з пальцом, при-блїжи палец гу його устом и поцагне назат. Але до устох му го не кладзе, бо му палец чарни, намасцени од смоли. И запатри ше дзецко у палец и уцїхне, а вецка почме ше шмеяц. А зрадуе ше и сам Авдєич. Жена едла и приповеда, хто вона и дзе вшадзи була.

„Я — гвари — катоначка, человека ми пред осем мешацї одогнали далеко, па нет нїяки хир о нїм. Служела сом так як за газдиню. А зос дзецком ме тераз вїгдзе несцу. И ето идзе треци мешац, цо ше трапим без места. Шицко сом зос себе на едло потрошела. Сцела сом пойсц за дойкиню, нїхто ме несце, гваря ми — слаба сом. Ето тераз сом була при тарговкинї, там живе моя баба, па ми обецали, же ме вежню. — Думала сом же там дораз останем. Але вона гварела, да придзем други тидзень. А вона бива так далеко. Змучела сом ше и дзецко ослабло. Слава

Богу, же нас господиня зос милосердия трима у хижи. Бо наисце би сом не знала як да преживем“. Авдєич чежко здїхне и гвари: „А маш цеплу шмату?“ „Одкадз мне, добри чловеце, цепла шмата? Вчера сом предала задню хусточку за дваецц копейки“. — Приступи жена гу посцелї и вежне дзецко, а Авдєич стане, придзе гу муру, достане стари уяш и знеє го. „Ето ти — гвари — стари е але зато ше можеш огультац“. Жена попатри на уяш, попатри на старушка чизмара, вежне уяш и заплаче. Авдєич ше обраци, схилї ше, вицагне спод посцелї ладичку, поруша у ней цошка и опет шедне просто жени. И гвари му жена: „Спася Христ тебе старушку. Мне наисце Вон послал пред твой облак. Премарзало би ми дзецко. Кед сом вишла було цепло, а тераз як обрацело жимно. Господь це упутел, да патриш през облак и да ше змило-сердиш мне нужденей“. — Авдєич ше нашмеє и гвари: Да, Вон ме так научел. Не патрим я жено, надармо през облачок. И Марцин виприповеда катоначки свей сон, як чул глас, же нешка придзе Господь гу ньому. „Шицко може буц“ — гвари жена. И стане, вежне уяш, загульта доньго дзецко и почме ше кланяц и заш дзєковац Авдєичу. „Вежнї ради Христа — гвари Авдєич — и да вї ище дваецц копейки — викупиш тоту хусточку“. Прежегна ше жена, прежегна ше и Авдєич и випровадзи жену. — Жена пойдзе. Авдєич пое юшку, поодклада и шедне гу работи. Роби але на облак не забува, чим облак мало зацмее, дораз попатри, да видзи, хто преходзи. Преходзели и познати а преходзели и непознати — но небуло нїкого такогo. И ето збачи Авдєич: баш пред облак стане стара пилярица. Неше кошар зос яблуками. Остало вї ище мало, мала гевто шицко попредац, и на плєцох ноши мех зос трисками. Позберала их дзешка и ноши дому. Видно же вї мех дави плецо, па сце мех преложиц на друге плецо, кошар з яблуками положела долу, а триски у меху почала стресовац. И док вона тресла мех, лем вибегне хлапец у подраней шапки и зграби зос кошара яблуко и сцека, але го стара схваци за рукав. — Мали ше тарга, сце да ше одорве, але го стара влапела зос двома руками. Руци му шапку з глави до кошарки и влапи за власи. Мали почне ше дрец, а стара наньго лярмац. Авдєич анї не засциг шидло заджобнуц, руцел го на жем, скочел на дзвери, на гарадичох ше пошпоци и окуляри му спадню з носа. Авдєич вибегне на улїцу: стара цага малого за власи и гнїва ше и сце да го одведзе гу полицаю, мали ше тарга цалком. — „Я не вжал, чом ме бивце, пуцце ме!“ Авдєич их почме розреповац, влапи хлапца за руку и гвари: „Пуж го бабо, опросц му у имя Христа“. — Я му так опросцим, же ме вецей нїгда

не забуде — гвари баба. Гу полицайом толвая, гу полицайом одведзем“. Почал Авдеич модліц бабу: „Пуж го бабо вон то не зроби вецей, пуж у имя Христа!“ — Баба го пуци а хлапец сцел да сцек, але го Авдеич притрима и гвари му: „Модлі бабу за пребаченє. А други раз, да ши вецей не зробел, я видзел як ши украд. Мали заплаче и почне модліц за пребачене бабу. Так треба! А тераз ето на яблуко. И Авдеич вежне яблуко зос кошара и да малому. „Бабо, я го заплачим — гвари Авдеич“. „Так ти их, толвайох розпуциш — гвари баба, його треба так наградзиц, же да вон не може шеднуц за тидзень на свою...“ „Ей, бабо, бабо — гвари Авдеич, то понашому, але по Божому не. Кед треба його набиц за яблуко, цо же вецка треба з нами зробиц за нашо грихи?“ Стара зацихла. — И Авдеич почне приповедац старей причту, як пан свойому слуги длужніку, опросцел шицко длуство а як длужник пошел и почал давиц свойого опет длужника. Слухала стара но и мали стал и слухал. Бог заоведа, да опросциме — гвари Авдеич, бо иньшак ше анї нам не опросци. Шицким треба отпуцац, а поготову недороснутому створеню. Стара поруши з главу и здихне. „Но, добре — гвари стара, але дзеци су уж барз розпуцини“. „Зато их ми старши мушине учиц“ — гвари Авдеич. „Так и я думам гвари баба, мала сом их 7-меро, а остала ми лем една дзивка“. И стара почала да приповеда, дзе и як жие при дзивки и кельо ма унукох. „Ето, — гвари — яка сом слаба, а ипак ше мучим. Жаль ми дзеци, унукох, але и добри су ми унуки, ніхто ме так не привита, як вони. Особито мала Аксютка, анї не одходзи одомне и вше ше шпота коло мене и мота слова: баба, мила баба, моя баба“.

Стара ше зошицким ублагала. Да, то роки дзєцински, Бог з нїм — гвари стара за хлапца. Уж на одходзе сцела да дзвигне мех себе на плецо, хлапец прискочи и гвари: Дайце бабо мне на плеца, да вам поможем и я идзем тадзи. Стара руши з главу влапи мех и положи го на хлапца. И пошли вони веднак по истей улїци. Стара и забула да пита пенеж од Авдеича за яблуко. Авдеич стал и за нїма патрел и слухал, цо вони гуторя. Авдеич их ище кус одпровадзел и врацел ше назат до хижи, нашол окуляри на гарадичох, вони ше не розбили, дзвигнул зос жеми шидло и шеднул заш да шиє. Кус лем шил бо не видзел вецей да шиє. Зобачел як прешол чловек цо лампи палї по улїцох. „Но уж мушим запалїц и я мойо шветло“. Зрихта лампу, положи на пец и заш почне да шиє. Ушил зошицким єдну чижму; обраци ю и попатри: — добра! Одложи серсан, позбера скорочки, позмета одпадки, колочки, цверенки. По тим знеє лампу, положи ю

на стол и знеє зос поліци Евангелиє. Сцел да отвори кнїжку на тим месце, дзе вчера означел зос скорочку, але ше му отворело на другим месце. И накеди Авдеич отворел сятє писмо, придзе му на розум вчерашнї сон. И накеди себе нагадал, нараз му ше привидзи, як да чує, же ше цошка руша и крача гу ньому. Авдеич попатри — видзи, наисце стоя якиш людзе у цемним куце. Стоя, а вон их не може да препозна, хто су. Но, але якиш глас му шепне до уха: „Марцине, ей Марцине! Чи ши ме не препознал?“ — „Кого?“ — запита Авдеич. „Мне, — гвари глас. То я!“ И видзе зос цемного угла Степанич, нашмеє ше и нестане го як хмарку. „И то я!“ — гвари глас зос цемного кута, видзе жена зос дзєцком. Нашмеє ше жена и нашмеє ше дзєцко и нестане их. „И то я!“ — гвари глас и видзе стара баба и хлапец зос яблуком обидвойо ше нашмею и нестаню. — Авдеич ше зрадує у души, прежегна ше и обеши окуляри на нос и почне читац святе писмо, там дзе ше отворело. И на верху бока пречита: — Бо сом гладни бул и дали сцє ми есц; госц сом бул и прияли сцє ме.

А на сподку бока пречита: Кед сцє зробели єдному од тих найменьших братох, мне сцє зробели (Мат. 25 глава).

И Авдеич зрозумел, же го сон не спред, же наисце тот дзєнь пришол гу ньому Спаситель и же го наисце приял и погосцел.

Слово до братів з Галичини.

Написав о. Михайло Черняк.

Кажуть, цо руско-український нарід є між славянськими народами найбільше обдарований природними дарами — талантами. Славлять єго, цо він має прекрасні пісні, множество пісень з пречудними, питомими мельодїями. Подивляють єго вроду, козацькую вроду. Захоплюють ся красою української дївчини-женцини.

Крім того руско-український нарід є глубоко релїгійний, перенятий християнськими засадами віри, любови, милосердїя, вірности.

Нарід руско-український се самі хлїбороби. Жие на дуже добрих землях. Куди глянути оком, пшеница на полі золотом блищить, житá поверх хлопа, бульби як добрі кулаки родять ся. Усе, Богу дякувати, красно успїває — росте, бо мати-земля для своїх дїтий щедра. Щедра земля, та не щедрі обставини ї люди для руско-українського народу, для руско-українського хлїбороба.

Давно була панщина, робота за дармо у панів-дїдичів гнїтила Русина-Українця. Потім, хоч панщини не стало але наш

Русин і даліше бідував, бо хоч дістав волю — свободу, але дістав мало землі. Пару моргів, а звичайно морг, пів морга, чверть морга, а найгіршої.

От чому зле живеть ся нашому селянинови!

Але душі не погубиш, жити треба! Треба було іти на заробітки до пана-дідича. Ішли вже в неділю по полудни, щоб завтра стати на паньскім. Жни цілий день, кусник чорного хліба або зів на полудне, як мав, або й ні. Горячий піт обливає чоловіка, а він робить-робить, аж му очи вилазять, щоби лиш більше нажати, чи накопати. Більше нажне, накопає, більше буде зарібку. І щож? Як заробив три-чотири шістки, а як добре пішло, корону, то було вже дуже велике. Так заробляли, як було на копи, або на міру (бульба); а як на день, то заробляли, по 15—20 крейцарів. То був заробок! І жий з того! Купи соли, нафти, дай податок, а де чоботи собі, жінці, челяди і другі потреби? А продати з обійстя нема що. А жити треба! Не дивно, що той такий добрий, такий покірний як віця наш Русин селянин став штрайкувати, щоби пани підвисшили за роботу платню. (Штрайки в Східній Галичині після 1900. року).

А податок? О вже нічим гірше не гриз ся наш селянин як податком. Звичайно хлоп платив податок висшої кляси, а мав гірше поле і нескомасоване (не в купі), а дідич мав скомасоване (в купі) і ліпше, а платив менше (мав низшу клясу). Бувало, годує селянин паця на податок, ходить коло него, доглядає, від уст собі відіймає, аж ту би вже час продати, а свиня здохла. Нема звідки податку заплатити. Приходить езекутор, бере — грабить остатний кожух, або корову. Плач, лемент в хаті, бож взяли той кожух, що всі в нім ходили, або корову, одиноку кормительку цілої родини.

А передновок? Хто его з нас не знає! Кождий зпід сільскої рускої стріхи добре его знає і про него памятає. Орав, бувало, селянин цілу, осінь, сїяв, висїяв усьо, навіть на пироги пшенички мало або й нич не лишив, жита на хліб тільки до Різдва стане, але тішить ся — потішає сам себе бідний хлібороб, е, бульби маю досить, стане, якось біду переживемо. Цілу зиму живуть о капусті і бульбі, хліба їдять тільки по однім малім кусню при їдженю і то не всі.

Приходить весна, розгортають копець, або яму з бульбою, підійшла вода. Або в осени вчасно зачали ся дощі, в дощах бульбу незрілу викопали і так ссипали до ями (кіпця), так і бульба зіпсувала ся — зігнила. Не буде ані на насїне. А тут треба жити. Коли буде нова, коли стара ще в ямі, а зігнила. От і передновок! Жита нема на хліб, бульба зігнила, або таки було мало, а тут челядь їсти хоче.

І кудиж обернути ся, кинути ся? До сусіда? У сусіда так само. В селі десь може кількох, кільканаїцятьох, що їм стане до нового, але позичити чи дати на відробок, то вже було дуже тяжко. Нема тай годі!

Іде наш бідака Русин до міста, ходить від Мошка до Гершка, просить — благає, як рідного тата. Позич чвертку жита (більше боїть ся казати), я ти в осени дві віддам. Ну-ну, Іване, я тобі позичу, але принеси дарунок. І дає Іван курку, качку, чи гуску своєму „добро дівни“, дякує, мало в руки не цілує, щасливий, що Мошко позичив.

Але за короткий час знов наш брат у Мошка. Позич ще, бо тамто вже вийшло. Знов та сама історія. А нераз то і жид не хоче позичити. Каже: ти драб, ти нич не маєш, коли ти мені віддаш, я тобі не позичу.

Їдж бідний Русине натину — лободу, їдж борщ зі щивию жий як знаєш! А діточки бліді так і просять, мамо хліба, чом тато не привезли з міста зерна. А мати оберне ся тай заплаче!

Таке було жите в Галичині нашому Русинови — хліборобови, нашому братови!

А з паливом яка була нужда! Паньскі ліси стоять прекрасні, але пан не продає, а громада ліса не має. Їдь за дровами на третє-четверте село, набідуї ся, нагаруй ся, а добрі гроші возьми зі собою.

На обійстю мавш якусь коровицю, паси, де хочеш, нема пасовиска. Громада мала колись своє пасовиско, але дідич відобрав. Зробив дідич процес, процес виграв; перше було пасовиско громадске, а від тепер вже паньске. Ти хлопе не сьмієш гнати від нині на пасовиско, бо то паньске, а як хочеш пасти, плати від штуки. Таке було жите в Галичині.

Мати-земля родить, але не для тебе Русине, ти того збирати не будеш, ані їсти не будеш. Хоч ту на тій землі твої дїди-прадїди жили, хоч вони свою кров за ню проливали обороняючи єї перед Татарами, Турками, хоч єї потом своїм крївавим змочили єї обрабляючи. Ти Русине, на твоїй землі не пан — господар, але попихач, нуждар, комірник без кусня хліба.

О добрий мій любий народе! Яка твоя доля страшна! Кілько ти горя перебув! Твоє терпінє велике, до неба сягає.

Але, ти мій народе, не похитнув ся в тім лютім горю! Ти остав добрий, благородний! Бог тебе тримає! Бо ти в Богом, бо ти Бога мавш в серцю! По вірі сьвятій християнсько-католицкій ти є такий добрий!

*

Коли біда, гірка недоля зі всіх боків тисне чоловіка, то він би усьо покинув и рідну хату, рідне село, рідну землю і пустив

би ся в сьвіт, щоби найти облегчене своїй недолі, щоби не мучити ся так страшно.

Так і наші Русини, хлібороби, як лиш отворила ся границя, почали їхати на роботу до Америки, до Прус (Німеччини), щоби тяжкою вправді, але ліпше платною роботою (як в краю), заробити ліпший кусень хліба, щоби прогнати чорну мбру переднівку — голодованя. Їхали з початку одинцем, а дальше почали з родинами. Декотрі і помишали ся в чужім краю (Америці, Канаді).

По окупації Босні розніс ся Галичиною клич: їхати до Босні. В Босні дав держава землю за дармо кілька хочеш, будеш мати свій ліс, свої дрова, земля добра, будеш мати де худібку вигнати, буде з чого й паця утримати, словом, для нашого бідного селянина велике щастє.

І нікого ні не питаючи, нікому нич не говорячи, давай продавати чим скорше свою мізерію, хату, землю, (хто мав) і скоро до Босні. І подіставали (за маленьку таксу) правда ліси, наробили ся при корчуваню таки добре, посіяли зерно, добре вродило ся, звичайно на новині, є дрова свої, є чим запалити, не треба на трете-четверте село їхати за паливом. Одні осіли на державній землі, а другі собі за свої гроші купили. Русини приселювали ся до Босні до самої війни. Богато знову не поїхали до Босні, але до Славонії і тут собі купили землі і Богу дякувати, добре господарять.

Русини-Українці з Ганичини мешкають в Босні в Прняворскім повіті у трох парохіях: 1) Прнявір 2600 душ, 2) Дубрава 2000 душ, Деветіна 1700 душ; в Банялуцкім повіті около 500 душ, в Приедорскім повіті около 1000 душ, парохія в Козарци. Всіх Русинів-Українців греко-католиків в Босні є около 8000 душ. В Славонії населені Русини-Українці греко-католики, мають свої парохії в Ліповлянах 900 душ, у Сібіню 1000 душ, у Дішніку 100 душ, у Канїжі 800 душ, у Раєвім селі 500 душ. Всіх Русинів-Українців в Славонії є понад 4000.

Всіх греко-католиків, Русинів-Українців з Галичини у королівстві Сербів, Хорватів і Слов. є понад 12.000 душ. Правда, красне число. Велика громада. А якось усі відосібно одні від других живють, не знають одні за других. Живють самі для себе, а треба би, щоби звідували ся одні до других, одні других пізнавали. Таж ми братя з одної землиці, одної крови, тоїж одної Неньки Руси-України діти.

Тай з нашими братьми Русинами з Бачки і Срему треба нам пізнати ся. То наші рідні братя, хоч трошки інакше говорять від нас (тай з Галичини не всі однаково говорять), але они такїж

самі Русини-Українці як ми. Ой а нам би з ними пізнатися і ввійти в приятельські зносини. Бо ми моглиби богато дечого від них доброго переняти. От зараз таки з господарства а і запопадливости.

Деж ми з ними, нашими братьми з Бачки і Срему зійдемо ся? Зійдемо ся в Рускім Народнім Просвітнім Товаристві, до котрого они належать. Запишім ся і ми Русини-Українці до того Просвіт-

ного Товариства. Членьска окладка на рік виносить для звичайного члена 10 Д., члена фундатора II. кляси 100 Д., члена фундатора I. кляси 500 Д., почесного члена 1000 Д., для всіх раз на все. Запишім ся усі Русини-Українці, то і о нас буде водити старане то Товариство. От красний календар видає що року тепер і на нашій рідній мові, і газету „Руски Новини“. Щож є дорогшого над свою рідну книжку? Купім календар, читаймо, просовічуймося!

Тримаймо ся своєї сьвятої греко-католицької віри! Правда, Русини-Українці в Босні і Славонії вірні діти сьв. християнсько-католицької Церкви, свою сьв. віру шанують, держать ся твердо, люблять свою Церков, своє сьв. Богослуженє, до Церкви радо ідуть, наші Церкви в неділі і Сьвята суть повні гр.-кат. вірних. То є знак, що наші Русини-Українці памятають за Бога. І Господь Бог буде за нас памятати!

Най ніхто з греко католиків, Русинів-Українців і не слушає якихсь баламутників, що то вірою торгують. Такий, що покинув свою сьв. греко-католицьку віру, не має чести у нікого. Не має ні у Русинів, греко-католиків, ні у Сербів. Перед Русинами, греко-

Гр.-кат. црква у Прнявору (Босна).

католиками честь стратив, бо відрік ся своєї віри, а чужі (Серби) му не вірять.

Але Боже милосердіє є велике! Заблудивші, дасть Бог, зобачать свій блуд, покають ся і вернуть ся назад до своєї сьвятої греко-католицької віри.

Наш Русин-хлібороб є добрий, але занадто податливий, легко чомунебудь повірить. Коби лиш сякий-такий щось прихвалив, пообіцяв, ого, наш брат вже з ним. Не переконує ся, чи то правда, чи то годно бути, але сліпо йде за обіцянкою! Каже наша пословиця: Обіцяв пан кожух, тепле єго слово. І то прикре, що свому так скоро не повірить, а чужому і незнаному до того і повірить і притакує і готов таки на першім кроці дати ся збаламутити.

О брате милий! Таж тобі твій брат, кість від кости, кров від крові лишень добре бажає і хоче, твій провідник-душпастир. Оберни ся у кожній справі з довірем до него як рідний до рідного!

Так було і з тими, що поїхали до Бразиліїв 1924. р. Приходять наші людоньки до пароха і кажуть: Ми прийшли по метрики, бо їдемо до Бразилії. Де ви їдете, до Бразилії? Щож вам пут за неволя, маєте свою хату, свою землю, їсти не купуєте, а там не знаєте, як буде. „Отче, ми знаємо, як там є, ви нам вдайте метрики, ми вам заплатимо і добре“. Поїхали... Тут попродали, тут були господарями, а там робітниками на плантаціях кави, без хати, без землі, без гроша з цілими родинами. Не богато їх поїхало, але шкода їх, най буде і один лише, то жаль, що так мучать ся.

От як дали ся звести обіцянками чужих людей! Тепер страшно-чорно бідують! Раді би назад, але як приїхати! Мусять перше за дорогу відробити, а на дорогу назад треба грошей. А цож без гроша ту зроблять?

Але треба виправдати нашого Русина-хлібороба. Він много натерпів ся, зазнав біди від панів, а і сьвященників уважав за панів. В відси то недовіре.

„Обнімімож, брати мої, найменшого брата“, най наш брат — селянин увидить, що ми єму щиро добра бажаємо, що ми для него і за него жиемо, щоби він мав лучшу долю!

Наші селяни приїхавши до Босні звернули на себе увагу і тутешних мешканців. Они ліпше працюють коло рілі, як тутешні, тубилці. Тутешні Серби і Муслімани вчать ся обрабляти рілю від наших хліборобів. От доказом того була „Господарска вистава“ в Приедорі 1924. р. Наших господарів щось понад десять дало на виставку свої земельні плоди і усі одержали гарні на-

городи і похвали. А молочними продуктами (сир, масло, сметана) заосмогрюють тижневно наші дбалі селяни весь урядничий Приедор. А сподіватися, що так є і по других колоніях (при містах). Отже наші хлібороби трудолюбиві.

Тільки одна хіба — пляма ще є на Русинах (она ще з Галичини), а то нахил до горівки (ракії). Розуміє ся не на всіх, щоби чесних — умірених не образити. Но дасть Бог, з часом і той лихий звичай забуде ся.

Треба ствердити, що наші селяни майже всі домородні майстри. Кожний сам без майстра (бо сам майстер — сам знає) поставить собі хату, вставить вікна, двері до хати, майже кожний знає шевство, знає віз зробити, а є и такі, що знають прекрасно столярку. Розуміє ся є кравці, кравчині, кушнірі, ковалі, мулярі.

На загал, наш руско-український нарід, дуже добрий, своє любить, свою рідну мову цінить і нею все говорить. И так треба. И длятого і бажає своїх руско-українських книжок и газет. Лиш треба єму ті книжки спровадити. Треба, щоби і молодіж лиш рідною бесідою межи собою говорила, своїми красними піснями співала і все своє любила, так як батьки.

Зі своїми тутешніми сусідами живе наш селянин в згоді. Таж наш брат мирний, згідливий і поратувє і поможе. Має добре руске серце!

Милі братя! Читайте і розмишляйте, як то давно було, а як тепер. Дякуйте Господу Богу, що ви тут у Югославії. Що ви не зазнали воєнного страшного лихолітя, як там в Галичині наш цілий нещасливий нарід. Ви неначе ті вибрані Божі з Галичини. Тож памятайте, будьте вдячні Господу Богу! До тепер ми твердо тримали ся своєї сьвятої греко-католицької віри, від тепер тримаймо ся ще кріпше, твердше! Любили ми свою Церков, учащали на Богослуженє, єще ліпше полюбим і молим ся Господу Богу, Пречистій Діві Марії і сьвятому Михаїлу, патронови христ.-католицької Церкви і Руси-України.

Наша рідна мова плекала ся у наших руско-українських родинах — хатах, від тепер сьвидомо держим ся своєї рідної мови, котрої нас рідна мама навчила, завсїгди нею любуймо ся, бо для нас є на світі тільки одна руско-українська мова рідна. Учім наших дітей, вщиплюймо в них засади христ. католицької віри і любов до своєї рідної мови. Най наші діти, наша молодіж, наш цвіт, наша будучність співає свої рідні пісні, бо від них нема для нас нич красшого на сьвітї.

Учїть своїх дітей про Русь-Україну, про великий 35 мільоно-вий руско-український нарід.

Жертуйте злібну, талановиту добру дитину на службу Богу! Най учить ся, виростає на апостола сьв. з'єдиненя цілого нашого народу з Престолом сьв. Петра.

Жийте між собою і дальше в християнській любови, згоді, мири! Жийте и з тутешними вашими сусідами Сербами, Хорватами в згоді любови і мири!

Господа Бога, сьвяту свою віру,
Свій нарід, свою рідну мову любіть,
За свою Церкву, Русь-Україну
Господа Бога моліть!

Любим свій нарід.

Написав о. Михайло Черняк.

Ми Русини-Українці у Югославії усі як Бачванські так і Галицькі, належимо до того самого великого руско-українського народу, котрого всть 35 мільонів.

Нарід руско-український є для нас Русинів-Українців у Югославії тим сонцем, що нас повинно ogrівати і мовою и просвітлюю. Як сонячник звертає ся за сонцем, так ми маємо душевно звертати ся лучити ся з нашим народом. Нарід руско-український є наче велике дерево, а ми тут у Югославії маленькі галузки того дерева. І як всі галузки живуть одними соками того самого дерева, такі ми маємо жити одним житєм руско-українського народу.

Ми Русини-Українці в Югославії повинні завсїгда звертати свої очи, свій погляд там на північний схід, до свого рідного народу. Там ми звідти вийшли, ми одної крові, там земля наших батьків, дідів-прадітів. Ми повинні завсїгда глядіти там, бо там наші предки спочивають, бо там наша історія, там наша мова, там наші спільні змаганя за свободу, за правду, за віру, там наші герої клали своє жите за свободу свого народу в офіру. Кілько з нас ідучи зі своєї землиці в сьвіт, прощаючи ся, гірко плакало. Покидали свою землицю, своїх, свій нарід. Там не одно село руске, як тут, там тисячі сел чисто рускі, там мова руско-українська гомонить від Сяну по Кавказ, там куди поглянеш, Божі Церкви, в яких греко-католики величають Бога. Там не кілька, кільканайцять тисяч (як нас тут) там мільони, там 35 мільонів нашого народу говорить такою самою мовою як ми, шепче молитви до Господа Бога, там несе ся величава пісня великого нашого народу. Там наш нарід отримує свої прекрасні звичаї.

Туди поглядаймо, де нашого великого руско-українського народу бувальщина і слава.

Поглядаймо до землиці своїх предків, до нашого народу і наповнім ся чутем любови до всего свого, до свого народу. Наш нарід тепер в великім терпіню. Дятого тимбільше довжні ми оказувати для него прихильність і любов. Наш нарід поневолений. Поневолили его таки свої брата Славяни. Усі народи і найменші дійшли до свободи, тільки наш великий руско-український нарід тої свободи нині не має. Усі народи мають свою самостійність державну, тільки наш добрий нарід без неї розділений на четверо.

Як Ізраїлтяни, будучи в вавилонській неволі, благали Господа о визволенє і як присягали, если забуду тебе Єрусалиме, най буде забута моя десниця, най язик мій прилипне до гортани моєї, так тепер цілий руско-український нарід перенятий одним духом свободи. Каждый Русин-Українець повинен тепер горячо любити свій нарід, свою Русь-Україну і просити Господа о свободу для него і кождий повинен о то і старати ся. Усі ми греко-католики Русини-Українці маємо горячо благати Господа Бога, щоби цілий наш нарід був одної віри греко-католицької і щоби осягнув державну самостійність.

Любов окажемо для свого народу, як будемо самі добрими, сьвідомими греко-католиками і як будемо духа істини, духа сьвятого зєдиненя заціплювали у наших незєдинених братів Українців, як особливо свої діти посьвятимо на службу сьв. зєдиненя нашого руско-українського народу з сьв. Римским Престолом. Бо треба знати, що 30 мільонів нашого народу є незєдинені з Апостольским Престолом сьв. Петра, а лиш около 5 мільонів є зєдинені. Отже наша задача єсть, щоби ми 5 мільонів греко-католицьких Русинів-Українців видали з себе робитників в винограді Христовім, то є сьвященників, а і сьвітских з засадами Христ., що би они наш український нарід привели назад до зєдиненя з сьв. Апостольским Престолом. Бо як історія учить, 988. року по Христі наш нарід з князем Володимиром прийняв сьв християнську віру з грецьким — східним обрядом тоту чисту, що єї научали самі сьв. апостоли і до нинішного дня голосить християнсько-католицька Церков. Пізнійше, як Східна Церков виповіла послух Апостольскому Престолови, учинила схизму — роздор, то за собою потягнула і Русинів-Українців. І Русини-Українці від тоді тягнуть ярмо схизми. Тільки нас 5 мільонів, єсьмо злучені — зєдинені з одною, правдивою християнсько-католицькою Церквою.

Так наша задача є з любови до свого народу і нам самим бути твердими у своїй сьв. греко-католицькій вірі і своїх незеднених братів привести до сьвятого зєдинєня.

Но якже будемо ми ділати над зєдинєнем наших незєднених братів, які суть далеко, і яких не знаємо, ко ли ми самі себе тут у Югославії добре не знаємо? Отже пізнаваймо себе, галицї Русини най пізнають бачких і навзаїм. То легко учинити з нагоди торжєств, храмів, зборів. Треба, щоби одні до других навідували ся, одні других принимали, як брат брата, свій свого. Оден другому най розказує про своє жите-бутє, один другому розповість много цікавого, зблизить ся галицкїй Русин до бачкого, сприяють ся, будуть одного духа, одної мисли.

Нехай же усї греко-католики Русини-Українцї у Югославії як один стремлять до одної цїли. Просьвітою, (пізнаванєм себе), наукою своєї історії, своєї рідної мови най будуть у духовій звязи з великим нашим народом.

Усї ми повинні мати сильну віру у піднесєнє нашого народу, у єго воскресєнє до самостійного житя. „Нема на сьвітї другої України, нема другого Дніпра“, лиш один наш народний ідеал най буде: Самостійна греко-католицька Україна.

Наш 35 мільоновий нарід в нинїшних часах поневолений много, страшно терпить. Але ніхто не в силї „скувати душі живої і слова живого“ і певно і для нашого великого народу, як каже наш великий поет:

„Приїде час і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колї,
Труснеш Кавказ, вперезиш ся Бєсकिдом,
Покотиш Чорним морем гомін волї.
І глянеш як хозяїн домовитий
По своїй хатї і по своїм поли“.

О ВИХОВАНЮ.

Написав о. Михайло Черняк.

Кождий нарід, так само і наш руско-український складає ся з одиниць, з поодиноких людей. Які ті одиницї, такий і цїлий нарід. Если одиницї добрі, чесні, то добрий і чесний тоді цїлий нарід. Еслиже одиницї не добрі, не чесні, тоді недобрий, нечесний цїлий нарід.

Но щож робити, щоби усї люди в народї були добрі, чесні, пожиточні члени народу? Щоби кождий чоловік в народї був до-

брий, пожиточний, треба єго вже відмаленьку до того приучувати, наклонювати, *треба єго від маленкости добре виховувати.*

Справа отже доброго вихованя є дуже і дуже важна. Если хочемо, щоби наш нарід двигнув ся, став паном на своїй землі, то зачнїм від тих найменших наших діточок і виховуймо їх на християнських засадах, даймо їм християнське вихованє.

Хтож є першим вихователем дітий? Першими вихователями дітий є їх родичі, отець і мати. Великий обовязок лежить на родичах, а саме виховати добре, по християнськи свої діти. Деякі родичі кажуть, що они самі потрафлять виховати свої діти, без нічийої помочи, але як? Народна пословиця каже: Діти ховати — камїнь глодати. І се правда. Як тяжко було би камїнь глодати, так ще тяжше *добре* діти виховувати. Длятого то християнським родичам приходиться на поміч сьв. Церков і учить їх через своїх сьвящеників, як треба добре по християнськи виховувати діти.

Так отже на родичах, отцю, матери, тяжить важний обовязок виховувати діти. І звичайно, які родичі, такі і діти. Яблоко від яблунї далеко не покотить ся. Який батько, такий син, каже народна пословиця. Злі налоги родичів, злий примір родичів має вплив і на їх дітий. Добрі прикмети родичів, їх добрий примір має добрий вплив і на дітий. Діти дивлять ся і слухають цїлий час, що родичі роблять і говорять і таким способом і самі при звичають ся і стають такі як їх родичі.

На родичах тяжить обовязок як найліпше виховати свої діти на добрих, хосєнних членів свого народу і Церкви. І нікому не повинні повіряти вихованє своїх дітий, тільки мають сами виховувати, а як дають до школи, треба дати до певних християнських заведєнь, або до доброї християнсько-католицької родини.

Обоє родичі, як отець так мати повинні учити всего що добре своїх дітий вже від найранших літ. Обоє родичі згідно мають поступати зглядом дітий у всїм, бо не згідливе поступованє родичів, н. пр. если одно дитину карає, а друго противить ся, виходить дітям на шкоду. Так отже від ранної молодости треба дитину почати виховувати, треба учити єї, щоби бояла ся Бога і здержувала ся від всякого гріха.

Родичі повинні у виховуваню своїх дітий уникати переседи, то є не занадто, слїпо любити своїх дітий, бо то розпещує діти, а звїсно, що „бідна на сьвітї пещена дитина“. Любов родичів до своїх дітий має бути розумна і умїркована.

Родичі повинні учити своїх дітий встидливости, скромности. Встидливість — скромність є першою у дівчат — женщин. В звязи з тим повинні родичі настояти, щоби їх діти (дівчата) убирали ся

скромно, щоби лице не молювали всілякими білилами, але най будуть такі, як їх Бог дав, бо треба правду сказати, що і сельські дівчата пішли нині за погубною, неморальною модою і що до вборів і що до мальованя лица.

Отець — мати повинні до своїх дітей і найменших говорити правильною мовою. Повинні говорити завжди правду. Ніколи не повинні других обмовляти, бо діти дуже легко переймають від родичів і добре і зле.

Родичі мають вчити дитину, щоби панувала над собою, щоби панувала над своїми злими склонностями. Родичі мають старати ся, щоби їх діти присвоїли собі добрі прикмети і чесноти. Коли добрі прикмети і чесноти будуть у чоловіка горою над злими склонностями, тоді такий чоловік буде добрий і для народу і Церкви.

Родичі мають учити від маленьку дітей, щоби безуслівно були послухні. Если будуть слухати, будуть і поважати.

Но наді все має бути в родичів любов правдива, щира до своїх дітей. З любовію має отець — мати завжди, в кождім случаю зі своїми дітьми поступати, навіть в караню. Ніколи не треба дитину карати в гніві.

За любовію іде справедливність. Дитину, котра провинить ся, треба укарати (після провини), щоби дитина відчула біль. Не треба казати, о мені жаль моєї дитини, я не маю відваги свою дитину бити, або, така кара може зашкодити здоровлю дитини. Кара вимірена в гніві, певно може пошкодити, але з розсудком вимірена кара не пошкодить, але pomoже. Св. Писмо каже: карати дитину, що провинила ся.

Родичі мають своїх дітей призвичаювати — учити, щоби діти любили працювати і то вже від перших літ. Ту не лиш бесіда о бідних родичох, але і о богатих, о всіх. Діти, що не навчили ся працювати, що не полюбили працю, як стануть дорослими, не будуть ніяким хісном для свого народу і Церкви, а радше будуть „гнилою колодою“ — завадою. А на жаль, кілько то межі нашим народом знайде ся людей, які страшно нарікають і то при дітях, що мусять працювати, а діти слухаючи то, стають байдужні, неохочі до працю, ненавидять працю. Родичі повинні навчити дитину, що кожда чесна праця не є встид. Приміром най нам буде сам Спаситель, котрий працював разом зі св. Йосифом.

Родичі повинні звернути увагу особливо на свої доньки. Доньки треба виховувати на християнській матері, релігійні, моральні, добрі господині. Запопадлива працювита, ощадна, згідлива, з вірою в серцю — отака має бути руско-українська господиня.

Родичі повинні зза раня вщиплювати в свої діти любов до свого рідного народу, до своєї мови, до своєї історії — бувальщини.

Но наді все повинні родичі давати своїм дітям добрий примір. На самперед добрі бесіди. Зле слово ділає на дитину, як отруя.

Ніколи не сьміють родичі давати дітям горячих, алкогольних напиків, а на жаль лучає ся, що не лиш дають, але і силують.

Родичі повинні завчасу діти учити молитви і щоби рано і ввечер молили ся. Родичі се перші учителі християнської віри. Они довжні дітий научити приступати до св. Тайн.

Розуміє ся, усі родичі повинні відчувати великий обовязок посилати діти до школи.

Так отже на засадах християнсько-католицької віри вихований руско-український нарід, то єсть, если буде побожний, добрий сн своєї Церкви, если буде любити працю, если буде жити у тверезости, у ощадности, тоді буде і маєтний. Тоді буде і за просвіту більше памятати, тоді настане межі всіми добробит, тоді наш нарід буде горнути ся до просвіти, а з добробитом, з просвітою прийде самостійність нашого великого, любого народу.

Народні приказки.

Позб. Ш. Ч.

Як умер богатир, то зійшов ся весь мир, а як умер харлачок, то тільки пів і дячок.

Сто баб, сто рад.

Ніхто того не знає, як бідний обідає.

Не боїть ся мокрий дощу, а голий розбою.

Гриць наварив, Гриць і поживай.

Бідному все в очи вітер віє.

Богу молись, а сам стережись.

Дай Боже разом двоє: щастя та здоровля.

Доти чоловік добрий, доки его війтом не поставлять.

Добре говорить, але зле творить.

До біди доріг богато, а від біди і стежки нема.

Млин меле, мука буде; язик меле, лихо буде.

Нащо лити воду в студню, коли она і так повна.

Не буде з швачки богачки, а з ткача богача.

Не догода старій бабці, ні на печі, ні на лавці.

Свій хліб красший від чужого колача.

Умів брати, умій і вертати.

У скупого завше по обіді.

Хто робить, голий не ходить.

Що ваші дівчата роблять? Шують та співають. А мати?
Парують та плачуть.

Як є гроші, всі хороші, нема грошей, годуй воший.

Язичку, язичку, маленька штука — велике лихо зробиш.

Хоч і до Кракова, скрізь біда однакова.

Святий спокою, гаразд з тобою.

Хоч на краю, аби в раю.

Не що дня брехня, деколи і правда.

Не роди ся красний, але щасний.

В ноги кланяєть ся, а за п'яти кусає.

Де господар не ходить, там нивка не родить.

Від серця до Бога навпростець дорога.

Тяжкий початок.

Неділя пополудню. Я вернула з вечірні і сіла коло печі, щоби трохи зогріти ся. На дворі сніжок попадає, а я думаю собі, як перебути той час до вечера.

Хтось задукав до дверей. „Прощу“. — До середини увійшов старий, похилений вже чоловік добре мені знаний господар, Василь Б. . . оден з кращих одиниць К—ої парохії.

„Слава Ісусу Христу!“ „Слава й на віки — відповідаю — сїдайте трохи, єгомость зараз надійдуть“.

„Красенько дякую, та не знаю, чи зараз прийдуть. Почали там вибирати дяка і хто знає коли скінчуть і як. Зробили там такий крик, що я аж мусів вступити ся. Є кількох крикунів і попри них ніхто старший і розумніших до слова не годен дійти. Такі мудрагелі, що Боже сохрани — нічого їм не треба. Дякувати Богу, що таких небагато. А вірте мені, то лише тії такі мудрі, котрі прийшли сюди на чужину на готове. Застали вже ту гурт своїх людей, свою церкву, свого священника, котрий нами опікує ся, таї легко їм тепер кричати. Але най би вони прийшли першими до Славонії як я, тоді би інакше говорили і інакше би поважали свою церкву.“

І старий Василь став оповідати. Я приїхав сюди чи не перший. Служив я в Босни при войску, був при окупації Босни и знав, що ту є досить землі. Уже в Галичині було дуже тісно, землі мало, а народу чим раз більше і я надумав поїхати до Славонії, насамперед оглянути і купити ґрунт, а потім вже привезти родину.

Приїхав я ту до К.—а ту землі на вибиране, кілька хочеш. Вибрав я собі гарний маєток і перевіз сюди стару матір, жінку і діти.

Перші роки були сухі, всьо дуже красно радилось, ми писали до Галичини і хвалили ся, бо що правда, тоді нам було дуже добре. Хоть і тепер несьгірше, але вже не так. Почали сюди люди зїздити ся з цілої Галичини і за пару літ було нас ту добра горстка. А мене всі питають за пораду, бо я вже знав потрохи тутейшу мову і звичаї. А то знаєте, тим свіжим що лише приїхали, було нераз прикро, найбільше через бесїду. Поїде чоловік до міста таї тяжко йому щонебудь купити чи продати, бо незнає мови. Дивлюся я раз так в склепі, як там оден наш дивить ся на муку та аж на плач скривив ся — купав би, а не знає як називає ся. Але Бог поміг і люди привчили ся і на бесїду.

Але то ще ніщо. Найтяжше нам було то, що прийде свята неділя, а ми не маємо де до церкви піти, Богу помолити ся, бо нашої церкви не було. Пішли ми до хорватської латинської, бо то та сама віра що і наша таї Бог вислухає наші молитви. Але прийшло свята і то велике свята, Різдво, Великдень, а латинська церква замкнена. Посходили ся ми таї плачемо. Наші там в Галичині посходили ся тепер в церкві, молять ся, сьпівають — всьо по своєму, аж душа радує ся, а ми ту як блудні вівці без пастиря і без церкви. Уже давно не чули ми слова Божого на нашій мові. Що нам робити?

Аж ту одної неділі приходить оден наш чоловік з Б. і говорить: „Люди Божі, та ми плачемо, що не маємо своєї церкви, а я в Б. був на нашій Службі Божій“. А ми всі дуже владували ся и зараз умовили ся, як на другу неділю поїдемо до Б. до церкви.

Прийшла неділя, запрагаю я рано коні, беру на фіру, кого лише можу і їдемо веселі, що дочекали ся свого Богослуженя, бо то вже рік минув, як ми чули свою відправу.

Приїхали ми до тої церкви, Служба Божа вже зачала ся. Дивимо ся по церкві так ніби наша, і іконостас і крилоси, але все таки всьо якось не те. Служба Божа править ся, а царські врата заперті. Як то? І сьпіває той дяк сам якось так. — Людий небагато і ті чось тихо. Дивлю ся я і слухаю, слухаю таї кажу до своїх: „Та то люди не наша церква, а православна, сербська“.

Засмучені вернули ми до дому. Щож тепер будемо робити? Як нам ту дізнати ся про нашу церкву?

Але в дорозі до дому прийшло мені до голови одна думка, але я вже нічо нікому не кажу, лише чекаю, щоби чим скорше до дому приїхати.

Дома лишив я своїх, най плачуть, а сам пошукав в столику метрики своєї фамілії і пішов до латинського священника. Прощу

я його красенько, най подивить ся до наших метрик і най мені скаже, де ми належимо — до якого єпископа. А старенький сьвященник — тепер вже покійні, дай їм Боже царство небесне — поглянули до моїх паперів тай кажуть:

„Ви, як грекокатолики належите до крижевацької єпархії, ваш єпископ в Крижевцах“.

„Ну, то прошу вас, отче духовний, — кажу я на те — напишите ви нам, бо ми самі не вміємо, до нашого єпископа, що нас ту є вже гарний гурток грекокатоликів Українців з Галичини, тай дуже просимо, щоби нам дали нашого сьвященника.“

Написали вони нам ту просьбу, а було то як раз на початку великого посту. Перед Великодними сьвятами дістаємо від латинського сьвященника відомість, що на велику суботу приїде до нас наш сьвященник сьвятити паску. О, щоб ви знали, яка то радість була між народом! Бо сьвяченої паски ніхто вже давно не їв, ще як дома, в Галичині. Жінки зараз зачали готувати всьо, як треба на Великдень, веселі, що ось таки дочекались на чужині своїх Великодних сьвят і своєї паски.

На сам Великдень позбирались ми всі раненько коло латинської церкви. Жінки поприносили малих дітей, що були хрещені в латинського сьвященника, на миропомазаніє. А коли сьвященник зачали перед запертими церковними дверми „Христос воскрес“ ми гадали, що всі нараз засьпіваємо, але вірте мені, що ніхто не міг ані язиком рушити. Від великого жалю і радости щось стиснуло в горлі, так що сьвященник сами висьпівали. Всі вдарили в плач, а при кінці і сьвященникови покотилась по лицю слеза“...

Старий Василь замовк від глибокого зворушеня. В кімнаті стало на хвилю тихо, лише огонь в печи палахкотів.

„Такі то були початки, а тепер ті молоді всього то не знають, гадають, що так все було, як тепер. Але я таки добре у вас засидів ся, треба йти до дому, худобу годувати бо то вже туй-туй вечір“.

І старий попрощавшись пішов до дому. Його оповідане глибоко мене зворушило. „Таки ще наш український нарід добрий і вірний Богу“ — думала я собі. „Правда, єсть і між ним досить кукілю, але доки між українським народом буде оттакіх Василів, що так твердо і з любовю тримають ся своєї вірі і всього, що рідне, українське, доти український нарід не пропаде. І чим ліпше будуть наші на чужині тримати ся свого і шанувати свою мову і свої обичаї, тим ліпше нам буде і тим більшу честь і повагу будемо мати перед другими народами.“

О. Л—ова.

Українська еміграція в Босні (1899.—1925. р.).

1. Кольоніяльні малопосілости і неурожайніст. — 2. Безпросвітність і наслідки. — 3. Інтелігенція засуджена на засланє. — 4. Релігійна борба і процеси. — 5. Казка.

1. Про початки еміграційного руху до Босні писав Василянн Йосиф Гродський і видав книжочку „Положеня Русинів в Босні“ 1909. р. Тоді вже констатовано, що одним із найбільших наших народних нещасть, се малоземельність. Узявши при тім емігрованю консервативність і непоінформованіст нашого мужика перед Італійцями, Німцями, Мадярами, Поляками и Чехами, наш „пізний Іван“ спізнився також до Босні. Що було ліпшою землі, то дістали інші люди, а наші дістали від держави „царовини“, по нетрах і дебрах далеко від міст Банялуки, або Прнявора по 25—35 кілометрів, парцелі землі по 100 дулумів (ледве 10 моргів). — Після 25-літнього побуту поділено і ті кусники землі на синів і донки, так, що економічне положеня безнадійне. Доріг нема; що комунікація села з містом відбуваєть ся в найбільше випадках пішком. Важнійші колонії в повіті Прнявор є: Дуброва, Камениця, Деятина Гайова, Хрваґани, Лисня, Раковац, Липиница, Гумир, Срдевиці, Бабановці, Конюговці, Мравица з парафіяльним урядом в Прняворі-Дуброва і Деятина.

В повіті Бањалука (вікаріят для Босні) є колонія: Целінец-Опсечко, Маглай.

В повіті Дервента: Детляк, Лужане, Новосело. Сі колонії належать під Прнявор.

В повіті Приєдор є оселя Козарац, де є і парафія. — Є наших людей в Бос. Градишки, Бос. Нові, Дубіці, в Сараєві і в многих місточках около 10.000 душ.

Як би небіщик державний надсовітник Буковинец Никола, котрий в роках 1898.—1900. попірав нашу еміграцію, знав, куди він своєю політикою заведе Українців, був би певно не брав ся до таких думок!

2. Чотири сьвященники в чотирох парафіях се одинокі українські інтелігенти в Босні. — Нема ні одного учителя Русина-Українця, а по колоніях взагалі нема державних шкіл, щоб могли діти до школи йти. Сьвященники удержують час до часу аналфабетичні курси, лише се дуже тяжка праця, бо села дуже (по босанському звичаю) порозкидані. — Просвітно стоїть найліпше Прнявор, де Українці мають свій банк (Райфанзенку), „читальню просвіти“, „драматичний кружок“ а тепер задумують оснувати „музичний кружок“. Задля загального браку шкіл по колоніях, тяжко надібати

дітей здібних до гімназії. Хотяй був ще від 1912. року прихильний для галицьких емігрантів законний проєкт що до будованя власних шкіл, ніхто его не міг використати може тому, що не було єдності між Поляками і Українцями. Днесь се неможливо подумати, хотяй емігранти були управнені до 1928. р. використати прихильність уряду.

3. Теперішний стан се стан зничілости. Настало ділення на два табори (від 1922./23. року), але не політичне, лише релігійно. Найгірше се, що те ділення між нашими Українцями викликає зовсім непотрібну братоубийчу війну.

Якщо перенесеть ся чоловік в думках назад 20—25 літ, як наші Українці скольонізували відвічні ліси, такі нетри і западні, де ніколи не ставала людська нога і як голосно всі ридали голодні і босі і як розпучливо тужили за рідним краєм, за родиною, за рідним словом, за церквою, за своїм священиком на невідрадних колоніях Дуброви, Камениці і як 1902. приїхав митрополит А. Шиптицький і оглянувши розпучливе положеня населенців, руки заломав, плакав і як купив винницю і побудував монастир (пізнійше 1908.) на Камениці і обильною рукою поміг бідолохам, щоб не погинули, постарав ся о Студитів і рідних священиків, — тепер той наш нарід злапавшись, як рибка на вудку, кидає камінем, на єдиних своїх дорадників і виганяє їх. — Се дійсно діявольске!

Монастир оснований, яко одна культурна інституція, а ті, котрі перейшли з католицизму на „руско православіє“ очернювали монастир, що він є австрофільський або большевицький. Уряд повірив і з політичних причин післав на досмертне засланє всіх монахів Студитів, а між ними звісного добродія Француза професора Josafata Jeana. Монастир стоїть до днесь пустокою і що не зробили чужі, то свої домашні зробили брехнями злапавшись на вудку дурисвітом, так що ся сповнило що найгірші „неприятелі домашні его“. — Ті наші домашні сами нічо не роблять ні другим не дають. Щож найдут ліпше в заміну?! — Побачимо!

4. Но культура ума і серця спричинила як раз его революцію між еміграцією. Се релігійна борба! Вона є, хотяй маленька, як огонь для цілої держави, але для нас характеристична, та незвичайно важна. Дійсне ділення на два табори і перехід на „руско-православіє“ в більшій часті населена в селі Лисні Хрваћанах, а в малій часті на Дуброві новій і Камениці (около 200 родин всього населеня, 30—40 руско-православних) настало з дурної причини. Люди діставши свого священика не хотіли давати ему підпомочи — „данни“. — Настав спір. Злі люди сказали: „часи

минули щоб священика підпомогати“. (Приміром, церковну землю на Н. Дуброві, котра була призначена владою для удержаня священика, зі злости не давали орати священикови із Старої Дуброви). Настали процеси перед судом, бо не моглось поступати поза судом, бо суд є послідне средство в борбі зі злими людми. — Розумієсь священик виграв, а злість збільшелася в противників. В Прывяворі приміром заложив з церковних грошей банк і склеп о. Михайло Кіндій і робячи розумно підчас війни доробився так, що моглось з того капіталу жити, казали люди що він їх обдер і обікрав, а не спімнули при тім, що він побудував гарну церкву, докупив поля, бо не було ніякого церковного поля. Спір за „лукно“ був з ним найгірший, бо ему відобрали право на тов задля его богатства. Але не кінець!

Тот спір використав якийсь братчик Василяннин, ему люди повірили; зробили „другу віру“.

При тім варта згадати, що є знак мстивої політики наших „домашних противників“, що чужому непізнатому православному священикови за 4 неділі побуту, (котрого навіть не розуміли, бо по російске говорив) заплатили до 8.000 Д. Свому нічого не хотіли давати, говорачи „ми бідні“ а де розум, чужим-чорним давати дарунки такі великі!? Але се є тактика наших „домашних політиків“! — Сором! — — —

5. Є така многозначна казка, як то бідний мужик задумав піти в далеку дорогу шукати щастя, мислячи, що в далекім світі рай. Коли так був чоловік перенятий різними думками, зачав збератися і взуватися в ходяки, підняв трошка очи, дивиться, та аж завмер в другім куті хати сидить якась незвісна особа, збирає ся неначе в дорогу, обуває ходяки...

„Хто ти? питая з дрожанем мужик“. — — —

„Та яж твоя невідступна товаришка — ти би мусів мене пізнати?“ — була відповідь. — — —

„А звидки би я мав тебе знати? Яка ти мені товаришка? Таж я тебе з роду не бачив?“ — — —

„Се мені байдуже! — — Чи ти мене бачив, чи ні, я все однак таки від самої коліски при тобі була“ — відповіла особа з кута, та так витріщила на мужика очи, що мужик ще більше з жаху дрожав і сказала:

„Я твоя біда“. — — —

І хотів штуки ужити і почав мужик свої ходяки скидати. Але яке було его зачудованє, коли побачив, що біда теж почала свої ходяки скидати. — — —

Що би то мало значити? — Хотів би спитати ся, та дуже бояв ся мужик, бо ще від небішки бабуні запам'ятав собі, що з бідою не можна владати ся в розмову. — — —

„Ах біда, біда“ — подумав лише і почав на ново взуат ся в ходаки. — — —

Взував ся він так на помацки, зажмурив очи, бо вже добре взувався знав, щоб не побачив що біда робить. — — —

Як вже взув ходаки встає, отворає очи, дивить ся, а біда також встала взута і стоїть в куті. — — —

Ще зібрав послідні сили і спитав.

„Куди ти збереш ся?“ — — —

„Як то куди? — та там де і ти!“ — відповіла біда — „таж я тобі сказала що я твоя невідступна, зрозумий мене, — невідступна товаришка! Де ти, там і я“. — — —

І смеркло ся чоловікови в очах, що мав таку „вірну товаришку“. — Ему в очах посоловіло. — — —

Ах біда і джума прибила переселенців наших в Босни, бо многі згубили не лише народність свою, але і віру свою. Ім так в очах посоловіло і почорніло, що вже не можуть більше побачити правди і Божого сонця. Вони не можуть навчитись вид біди нічого доброго. Штука таких руско-православних є дійсно, ще гірша біда! За ними Українська католицька еміграція плаче, бо хотяй старі вже „борцям домашнім“ непогодкі священники відійшли, однак до згоди, спокою не може ся дійти. Нема про-світи, лише здичілість і наслідуване з дичілої біди. — — —

о. М. Ю—а.

М. Юриста:

Український „драматичний кружок“ в Прняворі.

Як між Русинами Українцями в Бачці, так між малою горсткою населінців в Босни, почались інтересувати деякі драмою. Підприємчого духа показали Василь Стрільчик, Андрій Біленький, Стефан Грицай, Василь Семяк і ініціативою о. Михайла Кіндія, гр.-кат. пароха в Прняворі оснували після війни 1919. р. „драматичний кружок“, або, як люблять називати „аматорський кружок“.

Тоді то далось до пізнання братам Сербам в українській мові, по взорах галицьких „аматорських кружків“ красу української драми. Перший раз виступили ділетанти перед публіку на Томину неділю 1919. року в великій сали готеля Поповича з комедію Квітки

Основяненка „Святане на Ганчарівці“, в котрій представляєсь заручини по рускому звичаю. Як комедія заінтересувала публіку, видно з того: Велика сая була так переповнена що на вікнах сиділи. Білетів не можна було купити, бо були розпродані. Сербі, задля доброї гри, всьо розуміли і надзвичайно їм подобало ся. Такого ще не видали. В касі лишилось 8000 Корон і за той гріш куплено землю для буденку „читальні просвіти“. То був дійсно великий успіх української драми на чужині.

Друге представлене давалось щойно на Богоявлене 1921., бо не було згоди між ділетантами. Нового духа піддали емігранти з Ве-

Український „драматичний кружок“ в Прняворі.

ликої України, а з них оден був по імени судія Никола Брояковский. Під его режисерством представлялась драма „Верховинці“ від Корзіневського, котра має свою красу в приказуваню визвольного духа Верховинців Українців в горах Карпатах, що міг судія Брояковский в головній ролі Антона прекрасно виказати. Ролю Парані гарно відгравала Анна Планчакова, тепер паніматка в Керестурі.

Дальші представлення драм „Наталька Полтвкa“, „Сава Чалій“, „Невільники“ то в Прняворі то в Вучіяку доказують ясно кілька підприємчого духа і охоти до аматорства показала українська еміграція в Босни. Ту показали драматичні таланти Александри Романчук, Андрея Біленького, Натальки Юриста, Ярослава Фарини в такій мірі, що ними не посоромився би ні оден міський театр.

Представлене історичної драми від М. Старецького „Маруся Богуславка“ під режисерством А. Біленького викликало подив в глядачів. Відки в наших українців тільки смілости братись до таких великих драм, котрі з лехкостю преставляють мов одноактову комедію? Присутні міщани Серби і Хорвати приглядаючись сему, плакали із зворушення. Плакали Українці переймаючись чутем вязнів, полонених в Царгороді, бо спомин на турецьке невільництво насильне забирає в полон найліпших синів і доньок Україненьки — се належить не тільки до нашої бувальщини, але і до сербської та до хорватської.

Представлене відбула ся в стодолі господаря Ярослава Фарини. Гарне літне веремя, цвітучі ниви, зелені лісисті горбки, надавали особливий чар і нагадували сентиментальному українському серцю степи України, за котрими рвесь і нехотачи думка босанских поселенців. Головні ролі гарно відіграли Анна Кіндій, Ілько Гимон, Ярослав Фарина.

Аматорство могло би гарно розвивати ся в Босни, але борба за щоденний хліб се щось важнішого від драми. Особливо борба за віру від 1922. року концентрує в собі всі сили мальєнкої горстки поселенців, бо всі поважніші увиділи, що удержане в католицизмі се удержане в українській народности. Деякі, що покинули католицизам перед десят літами, вже стали Сербам. Се факти. Деякі знов, що в послідній час стали православними найбільше шкодять активности щирого українського духа, і взагалі просвіти, бо видумують для услуги Сербам, неможливі річи на наших українских діячів і спричинюють переслідування і вигнання, а з тим і занепад культурного розвою.

Народни пісні.

I.

Чече вода, чече, В Керестуре мутна. Чом ши моя мила, (2) Чом ши така смутна?	Дай ме, мамо, дай ме, Кеди ме питаю. Кед ружа розквіта, (2) Теди ю таргаю.
Смутна я, смутна я, Бо ме нажалєли. Кед ме фраєр питал, (2) Одац ме не сцели.	Бо, кед уж преквітне, Та ю ніхто не сце. Кажди легинь гвари: (2) Най ю бере, хто сце.

II.

Умарла ми жена, а я вдовец.
Дам я ю поховац под ядловец.

Ядловец желєни, а я не мам жени,
Умарла ми жена, тей єшені.

Осталі ми дзеци, досц не вельо.
В єдним куце тройо, в другим куце штvero,
Кед на ніх попатрим — шицки мойо.

Своєму паноцови.

Полу вика ши єдного
Патрел лєм жалосни дзеци...
В цудзих рукох, през просвіти —
Як ше Русин з цудзим квеци!...

Слизи нєраз орошєли
Лічка Твойо — ще младому —
З любви, цо Ци жиц казала:
„Народови лєм своєму!“

Полу вика ту уж скоро
З нїм провадзел ши, з нїм церпел
И — спас пришол, гоч як споро!...

Красши час нам преїг Це швита!...
Жий! нам ще просвітителю,
Щешне! — На многая літа!

М. Б.

И то добре знац у обисцу.*)

II.

1. *Шлях зос билого атласу* ше легко одстрані, кед го пречухаш зос — до цєплого шпиритусу намочєну — рєндочку (вату).
2. *Чисцєне билых чипкох.* Набав у апотики билого прашку *Magnezium carbonicum*-а. Чипку намєсц на били папер, посип з тим прашком, прикри го зос другим папером и полож до єдней кнїжки, да ше прєсує. Дас о пол годзини винь чипку и отрєп од прашку.

*) Першу часц патри у Р. Кал. 1921. р.

3. *Пожовкнути били шмати* после райбаня виплокай зос воду до хторей ши помишал на 1 кабел води 2 ложки слідуючей течности (котру радзим лем зос апотики набавиц) 3 деки чистого шпиритуса и 1 деку терпентина.

4. *Шляхи зос билих шматох*, хтори настали при райбаню, же ше ведно райбали зос фарбанима шматами, так мож одстраніц, же їх дас на 3 дні до кислого млека намочиме и так их вец вирайбеме.

5. *Шляхи од овоцох* вичисциме так, же їх покладаме до сирового млека и там охабиме док ше млеко не скишне.

6. *Шляхи од чарней масци од коча* (колімаж) ше так чисца, же ше исти перше намасца зос маслом и вец ше у літней води вирайбу.

7. *Шлях од ардзи* ше виніма на тот способ: намоч шплях зос дижджовку, потим налей даскельо капки чистого шпиритусу и даскельо капки оцту и зохаб шплях так стац дас пол годзини. Тоту роботу треба так длуго и тельораз коньчиц, док ше шплях не страци.

Мож го и так чисциц, же ше шплях вари у вицадзеной лимуновой юшки.

8. *Шляхи од бакарней ардзи* ше найлегчейше вичисца зос моцним оцтом, потим шмату треба добре виплокац.

9. *Шляхи од кафи* ше намасца перше зос глицерином а вец ше виплокаю у чистой води.

10. *Рукавици скоряни* кед ци су цесни покладз їх през єдну ноц до влажней — але не мокрей — хусточки. До рана ше вони так вицагну, же ци досц вельки буду.

11. *Шляхи зос меблох* (хижних стварох) мож одстраніц так, же ше почухаю зос — на поли розрезану — кромплю. Юшка кромплюва вичисци шплях и врази первесну бліщацу фарбу.

12. *Били лаковани мебели* ше зос бензином чисца и пречухую ше зос вленову скору.

13. *Плецени карсцелі* кед на ніх пруще попуши, преврацме их и намочме пруще зос вращу воду и положме карсцель до хладку. Док ше карсцель осуши и пруще ше випросци, вицагне.

14. *Кошари* (корпи) зос вербового пруща ше так обновя: розтопиме у води дакус солі и з тим и зос мидлом пречухайме кошар. Кед зме то оконьчели положме на мали танер на дно кошара кус шалітри и запальме ю, кошар покриме зос билу плахту и охабме так, да пруще побилее.

15. *Метални ствари* (бронц — жолте железю) ше даю шумне вичисциц, кед їх намасциме зос на тарлу потарту кромплю и по осушеню пречухаме ствари зос — до шпиритусу замочену — рендочку.

Групе священицтво у Баму.

16. *Фляши* ше шумне даю вичисциц, кед до ніх кромплі надробиме и так їх даскельораз премучкаме.

17. *Карти за бависко* ше обновя на слідующи способ: на ценко їх намасциме зоз лойом и дас о 1 годзину их поуцераме.

18. *Позлацени рамки образох* мож обновит так: помишае штири ложки бильчку и одну ложку солі (обичней). Зос тим ше рамки понамасца, найлепше помоцу едней щетки.

19. *Чисцене бакарних судзинох*. Помишай штири ложки отруби зос дакус врацу воду, додай одну ложку солі и даз два ложки оцту. Кед ши то сготовел пречухай з тим судзину, да ци випатра як да є нова. — И били дзверка на пецох (шпоргельох) з тим мож очисциц.

20. *Гумово (каучуково) циви* кед затварднєю од длугого стояня полож їх дас на пол годзини до мишаніни, хтору ши направел зос 1 часци Амтопі-и и 2 часци води.

21. *Очка (скло) на облакох* кед ше намасца зос мишаніну крамскей и горкей солі у пиву постаню непревидліви и по осушеню указую ше шумни кристали у фурми кветох.

22. *Кит (ліпкаце) за ствари зробени зос косцох, порцелана и ш. д.* Помишайме гипс зос бильчком и зос тим ліпме ствари. Розбити часци треба повязац и так да стоя дас 24 годзини.

23. *Кит обични (канцеларийски)*: 1 ложку гумиарабикума розтопиме у дакус води; додайме 4 ложки цукру и 1 ложку крохмалю. Положме на огонь да вре (вше мишац) и о даскельо минути кед ше розтопело, розридзе зос воду да не будзе прегусте.

24. *Вода за украшене ліца*. Квитово лісце зос билей леліі осушиме дас дзень-два у хладку, потим положиме до комовици (паленки), охабме дас 5 дні да стої и прецадзме. Зос тоту паленку мачайме раз на дзень ліцо.

25. *Кед ци на нос крив вдери* а ти куп у апотики еден пращок „антипирин“-а, розтоп го у даскельо капкох води и то поцагні до носа.

26. *Кед ше попечеш* дораз намасц того место зос бильчком. То ци зачува рану од гноеня и запалєня.

Загадки.

— Яки ноги длугоки, таки нос длугоки, хижу на хижі ма, з небом рахунок зна. (Вгвоу)

— Била платка, чарна платка, по древу скака. (Страк)

— У штрєд лесу, лежи прут железа, — хто идзе, обидзе. (Гд)

— Чом копу виніцу? (Зато, эн аж олу)

— Яки найвецей єст древа у лєше? (Крив)

— З округлим и малим — до неба доруцим. (Ож)

— Двойо прашата, а штири хвосцики. (игэшиц)

— Ишол пан капитан, станул, дзивче запитал: цо за косци лежа, же їх пси не єдза? (Пазэзэре)

— Вик у куце викуе, цале лето сумуе; кед придзе жима — сам хижу розвешелі. (Пэц)

— Не живи — а жем рив. (Плц)

— Зуби ма — а єсц не пита. (Дэръя)

Дайце покой бриги, гайде, да кус пофрантуєме.

Циган у манастиру.

Бул еден циган, надумал себе так, же вон пойдзе до манастира, та стане за чернца.

Придзе до манастира та гутори єгуменови:

— Пан єгумен, примце ме за чернца, бо я робиц не годзен, и так сом чул, же чернцом барс добре, робиц им не треба а єсц и пиц єст. Та я будзем тот.

— Та я це примем, гвари єгумен. На, то твоя хижка будзе. Замкне цигана, вечаром так у 5-ей годзини придзе єгумен отвори возарню, а циган стої та жува триску, барз бул гладни и пита ше го:

— Та цо ти робиш цигану?

— А цо паночку! гвари циган. Лем жувам триску, же бим не забул єсц. О, идзем я себе гет не сцем я чернец буц.

Вишол вонка з валалу тот циган, а еден ягер ведзе єдного старого пса, сце го забиц, же стари.

— Дзе ви, пане, ведзеце того пса — пита ше циган.

— А, хлопе, та дзе ведзем го? Ведзем дагдзе на польо, та го заштрелім.

— Питаю вас, гвари циган не забивайце го, але одведце го до манастира, та там од гладу сам згине.

Прости одвит.

Питал ше священник у школи:

— Чом гуториме: Хліб наш насущни дажд нам днес, и не гуториме: дай нам на рок?

— Бо би поплешнел, одвитовал скоро еден мали школяр.

Добри совет.

Дохтор: Цо вам хиба?

Хори: Не можем спац.

Дохтор: Як ви живце?

Хори: Бегаю як заяц, ем як волк (фаркаш), вечар ше чувствуем вистатим як пес, и зато лем не можем спац...

Дохтор: У таким случаю ви ше посовитуйце у куршмита.

Пан и слуга.

Пан: Добре я тебе приймаю, але чи ти моцни?

Слуга: О ище як! Гевтому панови, од котрого сом вишол, поламал сом два ребра, а бул ище моцнейши и векши од вас.

Жидовски (ге)шефт.

— Ти вжал жену зоз 10 тысящи динарами? То шумне... лем зато є горбата...

— Но, рахуйме на горбу 5 тысящи, та лем зато я зробел добри (ге)шефт (хасен).

Справедливе розяшнене.

Пан (гу жобраку): Жаль, лем и я сам худобни человек!

Жобрак: Чом же ви не робице?

У гостионици.

— Келнер! У тей юхи пліваю два неживи мухи.

— Га! Ми шицки, нажалосц, мушиме умерац!

По судзе.

Судия до шведка: Чи обжаловани за крадеж, Янко Буряк обецал вам дацо?

Шведок: О так, пане, обецал.

Судия: А цо обецал?

Шведок: Обецел, же ме одре, кед будзем на нь' го швечиц.

Добре одвитовал.

Пан (гу хлапцу цо паше статок): А ти сину не видиши, же твоей воли ходза по загради нашого сушеда.

Хлапец: Ого, а сушед не ходзел гевтей недзелі з вами по нашей?

У валале.

Микола: Дзе же ви були вчера куме Прокопе?

Прокоп: Та ходзел сом на вашар.

Микола: А як же вон винад?

Прокоп: Та добре, було богато статку, чкода, же вас не було.
(Позберал: П. О).

Порозумели ше.

Ишли Руснаци пешо до Филіпова и стретли ше зос Швабом на кочу та ше го питаю:

— Бачи, вежмеце нас на коч? а вон їм одповед: Вас? (тельо значи як: цо) а вони одповедли: нас, нас — и пошедали на коч.

Днешні млади.

Єдней жени вше мали дзеци умерали. Аж ше ей осми син виховал. Вше гуторела човекови своему, же кельо вельо муши робиц, та ледво чека да сина ожена, голем да на воду не ходзи. Человек ше зос ней шмеял и гварел, же будзе вецей робиц, але вона на то неда. Пришол час оженели сина. Млада себе дума: ша вони єдинога сина маю, чуваю го од роботи, та ше и вона не барз однімала за ню. Студню дома не мали а невеста ше не бере на воду, а стара цо будзе: кажде рано котли до рукох, та гайд на воду. — Догваря ше раз стари, же ше буду однімац. Стари вежне котли до рук та гвари: я пойдзем на воду, а стара му вихватне зос рукох: баш я пойдзем. Раз лем вибегне вонка невеста та їм гвари: пале, вадза ше ягод мали дзеци. Єдно идце еден дзень а друге други дзень, та буде каждому право!

Стара ше за писню.

Жили пар людзе досц по худобне. Мали досц дзеци. Жена вше була застарана, жалостна, бала ше як вижию, а человек вше бул весели. Раз вони сами двоїо шедзели на драже а человек ше застарал, па штудира, а жена ані жива ані мертва. Дума себе: хто зна, яка го нужда дави, кед ше так стара. И то не було його, да вон так длуго цихо, та ше го зос страхом запита: модлім це поведз ми, цо тебе, же ше так стараш? — А вон помали, якошик

ше озве: та не може ми ніяк присц на розум тот новотни глас, цо хторишик дзень у сушеда на свадзби шпивали. — А жена зос гнівом: тебе до новтох, не стараш ше, же дзеци хлеба не маю?! — Не бой ше, жено, хто ше остарал за зуби, остара ше и за хлеб, — одповед муж зос франту.

Порозумели ше.

Мац прави колачи а мала Нада при ней, и вона бере цеста, да прави. Мац ей гвари мало нагнівано: ти Надо, мале праше. — А Нада на то: нагей, мамо, я тераз мале праше, а док будзем як ти — та будзем велька швиня!

У дохтора.

Еден богати человек не здрави а не барз хори ходзел у своїм валале гу дохторови. Пойдзе раз до варошу по работи, та му придзе на розум, да идзе гу дохторови. Дохтор го препатри и пита ше му: не маце од вашого дохтора рецепт? — Вон вине зос кишени, пан дохтор патри, чита та ше шмее. Вон ше пита дохторови чом ше шмее, а дохтор му гвари: ша то рецепт не за людзох, але за коня лебо за магарца. — Человек придзе дому, па такой гайд до дохтора: пане дохторе, цо ви мне то написали? Я бул у варошу, та ми гевтот дохтор гвари, же то рецепт за коня, лебо за магарца. — Не гнївайце ше, бачи, гевтот вас дохтор добре не позна, одповед валалски дохтор.

Добри хасен.

Двоме кумове вожели з варошу гордов вина. У драже себе пригваряли, же як туньо вино купели и кельо на нїм хасновац буду. У тим аві не збачели, же з гордова затичка вишла и вино по дом вицекло. Кед то збачели гвари перши кум другому: правду сце гуторели, куме, але гоч на предку хасен — на задку губа.

У школи.

Учитель учи: У горучави — спекоти розцагую ше и увекшую предмети, а од жими ше зцагую. Поведз ми тераз, Мижу, дяки приклад на то.

Мижо: В леце ше од цеплоти дні разцагую, а в жиме од мразоx ше зцагую.

Надгробни надпис.

Еден муж дал виписац на гробовим каменю своей покойней жени таки надпис: Ту спочива Маря Гречкова, котра 1925. року, пятого мая, о drugiej години в ноци — уцихла...

Ч у д о.

Шмеяли ше млади панове зос баби, котра ше модлела и питаю ше ей:

— А на яки спомен збудована тота каплїчка?

— Ту ше стало вельке чудо; кед би ше и ви, панове, ту щиро помодлели, та би ше и над вами повторело тото чудо.

— А яке?

— Ту недавно задобил з нова розум еден цалком дурни человек.

З а п и с н и к

главней рочней схадзки Р. Н. П. Д. отриманей у Руским Керестуре, дня 23. мая 1925.

Присутни: Одбор з председателем Р. Н. П. Д. и вецей сто членох зос шицких руских валалох.

1) Председатель о. Мих. Мудри отвера схадзку и у своей привитней бешеди гутори о важносци и значеню Р. Н. П. Д. за Русиных у Югославиї. Свою бешеду закончуе зос надїю да ше цо скорей найдзе дарователь, цо би купел Р. Н. П. Д. власну друкарню.

2) Дївствоване Р. Н. П. Д. од остатней главней схадзки пода п. уч. О. Фа. Приповеда историю Дружтва од основаня. Спомина „Руски Новини“ и їх важносц. Членох до тераз ма Дружтво не тельо, кельо би годно мац. Напомина писательох цо пишу до календара и „Р. Н.“ Чита членох по валалох. Шицких членох ма Дружтво 939.

3) П. дир. Поливка чита рахунки Дружтва. Шицкого маетку ма тераз дружтво 196.269.29 Дин. пред штирма роками мало 39.000 Д. Маеток ше од теди повекшал за 500%, але члени не так. У 1924. року достало Дружтво 10.000 Д. дарунку. Чита рахунки подробно.

4) О. Мих. Фирак чита свой виклад о „Националней свидомосци“. Гутори о нац. свидомосци вопще, о ей важносци, о потреби нац. свидомосци за Русиных у Югославиї и як тоту свидомосц пребудзиц и утврдзиц.

5) Вибори нового одбору. Едногласно ше вибера: Председательство старе: о. Мих. Мудри, парох керестурски, I. подпрдс. о. Юрий Биндас, парох куцурски, II. подпрдс. п. Яким Костелник, учитель зос Миклушевцох, Тайник: о. Мих. Фирак, керестурски сотрудник, заступник тайника п. уч. Мих. Няради, касир п. Янко Сабашош з Керестура, кнїговода п. уч. О. Фа з Керестура. Ревизоре: п. Влад. Поляк зос Коцура, п. Мих. Шимко з Керестура и Янко Планчак з Дюрдьова.

б) Евентуалия. П. Поливка гутори у звязи з викладом о. Фирока о школи и посилавю дзецех до школи, бо од школи ше почина нар. просвита.

О. Биндас гутори о нападах на Руске Нар. Пр. Дружтво, цо ше появели у дакотрих сербских новинох, а походза од руских виродох. Одруцуе тоти напади од Дружтва и предлага у тим змислу резолюцию, котра ше едногласно прима.

О. Павич поровнуе Просв. Дружтво зос ясным мешацом, на котрого пси лаю.

Як тоти пси не можю ніч начкодзиц мешацу, так и тоти напади ніч не почкодза Р. Н. П. Д-у. — Предлага старому одбору подзековане. — Прима ше. Так исте предлага ше подзековане старому П. касирови п. Поливкови за його прикладне водзене дружтвених рахункох. Прима ше.

О. Мих. Мудри предлага подзековане преосвящ. владикови за його щедре подпомагане Р. Н. П. Д-а. — Прима ше.

На остатку шицки присутни шпиваю на стояци: *Я Русин бил, есм и буду...*

По многолітствию кралою и рускому народу законьчуе председатель схацку.

У Руским Керестуре 23. мая 1925. р.

О. Мих. Фирак, в. р.,
писмоводитель.

Мих. Мудри, в. р.,
председатель.

Дійствованє Р. Н. П. Д. у року 1925.

(Преподавал тайник дружтва: Осиф Фа).

Руске Народне Просвитне Дружтво почало свой национални живот 2./VIII. 1919. року теди кед ше основало у Новим Саду. Як познато шицким тота робота ше барз чежко починала, бо ше мушело исц од хижы до хижы агитирац за Р. Н. П. Д. Але зато хоч з яку вельку чежкоцу ше основало тото дружтво, видзиме, же ше не задармо основало, бо за тото кратке време як нам познато шицким, дружтво видало до тераз штири школски кнїжки и пейц календари. Календари кажди рок вше краши и поучнейши. На далей руску граматуку и Ёфтайову дзивку од Др. Г. Костельника. На остатнім главним засиданю у Петровцох собрание едногласно одредзело, же да ше видаваю руски новини. Дружтво ше остарало и на то, же да да свойому народу читац поучни ствари, пре котри ше баржей воспитуе народ, бо зос новинох видзи цо ест нового, як ше жиє и роби не лем дома але и у швецє. До

тераз рускому народу хибело то, цо уж други нациї давнє маю а то су новинки. Як руски новини почали виходзиц та и други нациї ше баржей дознали за нас Руснацох. Але на жалосц можем повесц же то не досц тото число цо нас ест до тераз як члени Р. Н. П. Д. да ше можю новинки видавац, бо ту треба як морално так материално а и интелектуално знане т. в. розум, помагац дружтво да може на далей остац и задоволиц свой народ зос красним и поучливим читаньом. Таких писательох маме, у першим шоре Др. Г. Костельника цо нас розвешелї зос його краснима шпиванками, на далей п. Мафтей Винаї судия зос Вуковару, Др. Михал Гайнал, Михал Няради учител, Осиф Костельник ст. права и т. д. ест и вецей тих цо ширя нашу культуру зос краснима и поучнима стварами. Нас Руснацох ест вецей як 20.000 а у Р. Н. П. Д. нєт уписано дотераз лем 943 то боме барз мало за тераз, требало би холем 10.000 да буду члени того дружтва. Попатриме лем други нациї на пр. шваби вони кед осную даяке дружтво та ше громадами цискаю и уписую до того дружтва лем да можю шириц свою культуру. Зато треба, же да и ми Руснаци тоти цо ище неуписани за членох до Р. Н. П. Д. да ше упишу бо лем теди будзе дружтво моцне и силне кед нас цо вецей будзе записано, бо лем на таки начин годно дружтво постоиц и напредовац.

Управни Одбор ше остарал же да руски новина буду за терас осигурирани. На далей Одбор дал своїм членом „Ёфтайову дзивку“ як дар гу календару. Календар за 1926. рок уш ше готує и вельо векши будзе по своей фурми и по соержанию як бул того року. Надаїме ше же ше нашо Р. Н. П. Д. ище баржей розшири медзи Руским народом. Бо як человек не може жиц без шерца и крєви так и народ не може жиц без просвити. Без Просвитного Друштва нє було би культурного живота медзи Руснацами.

Именик членох

Руского Народного Просвитного Дружтва.

(Составел тайник дружтва: Осиф Фа).

До тераз зме соопщели у дотерашніх календарох статистику членох цо ше у каждим року явели; а тераз соопщаваме нових членох и тих цо приступели за вишого члена. Як видзиме и того року ше явели нови члени и надаме ше, же и тоти цо су ище не члени Р. Н. П. Д. же ше упишу за членох, бо треба да кажди руснак, рускиня, дзеци, як млади так стари, да буду члени того дружтва.

На концу именика е составена и статистика, хтора да ясни преглед, як ше шири и у якей количини од початку до тераз друтво.

Почестни члени:

Текуще число	Членарско число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
1	614	Осиф Надь, церк. касир . . .	Руски Керестур	2500	—

Утемелительни члени I. класи:

Текуще число	Членарско число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
1	601	Микола Козар	Руски Керестур	500	—
2	600	Петро Надь и жена р. Товт. .	Петровци	500	—
3	602	Михал Шимко ст. и жена Маря р. Папуга	Руски Керестур	500	—

Утемелительни члени II. класи:

Текуще число	Членарско число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
1	623	Янко Баран	Руски Керестур	100	—
2	624	Никола Будински 467.	" Коцур "	100	—
3	622	Иоан Буила	" Коцур "	100	—
4	611	Габор Венчельовски (бул роч- ни член)	Дюрдьов	100	—
5	612	Мелана Венчельовски (була рочни члан)	" "	100	—
6		Диониз Гарди мл.	Петровци	100	—
7	603	Иовген Гербут (Янков) 729. .	Руски Керестур	100	—
8	609	Петро Дудаш салаш	" "	100	—
9	615	Янко Катрина	" "	100	—
10	608	Дюра Ковач 544.	" "	100	—
11	626	Штефан Ковачевич новтаруш	Миклошевци	100	—
12	620	Осиф Надь (Андришков) . . .	Руски Керестур	100	—
13	605	Михал Няради, учитель . . .	" "	100	—
14	607	Михал Папуга, подновтаруш .	" "	100	—
15	613	Янко Планчак (бул рочни член)	Дюрдьов	100	—
16	619	Михал Рац, салаш	Руски Керестур	200	—

Текуще число	Членарско число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
17	610	Михал Сабадош	Коцур	100	—
18	604	Янко Сакач	Руски Керестур	100	—
19	698	Иовген Симунович	" "	100	—
20	603	Петро Шимко 99.	" "	100	—
21	616	Андри Штрангар	" "	100	—
22	617	Ганя Чизмар	" "	100	—
23	625	Дюра Чизмар 183.	" "	100	—
24	618	Злата Чизмар, школярка	" "	100	—
25	599	Дюра Хома	" "	100	—
26		Андри Югас ст.	Петровци	100	—
27	627	Яким Гирйовати	Миклошевци	100	—
28	621	Федор Лабош	Загреб	100	—

Рочни члени:

Текуще число	Членарско число	МЕНО ЧЛЕНА	Место биваня	Значел	
				Дин.	п.
1	309	Анка Арт	Руски Керестур	10	—
2	308	Кароль Арт	" "	10	—
3	343	Янко Арт, шк.	" "	10	—
4	335	Меланиа Боднар	Коцур	10	—
5	317	Симеон Будински	Андриашевци	10	—
6	302	Янко Венчельовски	Бачинци	10	—
7	334	Нестор Гарди	Коцур	10	—
8	307	Яким Голик	Руски Керестур	10	—
9	325	Гд. Ирина Грубенья	Дюрдьов	10	—
10	332	Юла Дудаш	" "	10	—
11	323	Гд. Дула Киш Маря	" "	10	—
12	299	Иля Джуджар	Петровци	10	—
13	298	Янко Джуджар	" "	10	—
14	313	Юла Джуджар	Андриашевци	10	—
15	327	Юла Ерделї	Руски Керестур	10	—
16	300	Миха Киштетьо	" "	10	—
17	333	Дюра Киш Гали	Дюрдьов	10	—
18	331	Емил Колесар	" "	10	—
19	330	Гд. Колесар Буила Ана . . .	" "	10	—
20	346	Амалиа Кухар	Коцур	10	—
21	337	Михал Малїк	" "	10	—
22	324	Гд. Маря Надь	Дюрдьов	10	—
23	328	Ирина Олеар	" "	10	—
24	329	Яков Олеар	" "	10	—
25	344	Владо Орос	Руски Керестур	10	—

Текуще число	Членарска число	МЕНО ЧЛЕНА	Место бивања	Значел	
				Див.	п.
26	345	Дюра Орос	Руски Керестур	10	—
27	320	Имре Павлович	Андриашевци	10	—
28	312	Штефан Пап	"	10	—
29	301	Михал Папуга Стрибер	Бачинци	10	—
30	311	Михал Папуга	Гуня	10	—
31	326	Павлина Провчи	Дюрдьов	10	—
32	321	Мато Сабашош	Андриашевци	10	—
33	336	Мария Сакач	Коцур	10	—
34	319	Грга Сивч	Андриашевци	10	—
35	318	Михал Сивч	"	10	—
36	310	Михал Сивч 610.	Руски Керестур	10	—
37	315	Габор Рац	Андриашевци	10	—
38	314	Яким Рац	"	10	—
39	339	Евген Русковски	Коцур	10	—
40	322	Юла Такач	Дюрдьов	10	—
41	338	Мойсей Шанта	Коцур	10	—
42	341	Владимир Фа	Руски Керестур	10	—
43	306	Василь Фа, шк.	"	10	—
44	316	Денчи Фа	Андриашевци	10	—
45	343	Йовген Фа, шк.	Руски Керестур	10	—
46	340	Янко Фа 680.	"	10	—

Даровали на Р. Н. П. Д.

		Див.	п.
1	Др. Дионисий Няради, владика	2000	—
2	Дружтво Живого Ружанца, Руски Керестур	1100	—
3	" Св. Кирила и Мет. "	340	—
4	† Илько Ерделї и жена му Иля	1000	—
5	Каноник Димитрий Надь, Крижевци	500	—
6	Уд. Иля Гарди, Руски Керестур	50	—
7	На кирбай назберано у Бачинцох	142	—
8	Ловарске Дружтво, Руски Керестур	200	—
9	Михал Мудри, предс. Р. Н. П. Д., Руски Керестур	100	—
10	Осиф Надь, перк. касир, Руски Керестур	414	—
11	Назберано при гробу	225	—
12	Лудевит Микловш	100	—
13	Н. Н., Руски Керестур	160	—
14	Михал Джуња мл., Руски Керестур	100	—
15	Н. Н., Руски Керестур	30	—
16	Н. Н., "	20	—
17	Янко Бурчак, Петровци	20	—
18	Леона Бурчак, "	20	—
19	Петро Югас, "	10	—

		Див.	п.
20	Леона Югас, Петровци	10	—
21	Н. Н., Дюрдьов	10	—
22	На Петра и Павла у Коцуре	180	—
23	На кирбай у Коцуре	478	50

И с к а з

числа членох по их биваню од початку до тераз.

Текуще число	НАЗВАНО МЕСТА	Почесни члени	Утемељительни члени I. класи	Утемељительни члени II. класи	Рочни члени	Ведно
2	Андриашевци	—	—	—	10	10
3	Београд	—	—	—	1	1
4	Бачинци	2	6	3	—	11
5	Бела Пуста	—	2	1	1	4
6	Беркасово	—	3	3	4	10
7	В. Бечкерек	1	—	—	—	1
8	Вербас Стари	—	6	7	—	13
9	Дол	—	—	—	3	3
10	Дюрдьов	3	20	8	162	193
11	Дяково	1	1	—	—	2
12	Жабля	1	—	—	—	1
13	Загреб	1	—	2	—	3
14	Руски Керестур	46	114	192	47	399
15	Козаревац	—	—	2	—	2
16	Коцур	1	41	30	70	142
17	Крижевци	2	—	—	—	2
18	Кула	2	1	1	—	4
19	Львов	1	1	—	—	2
20	Миклошевци	7	11	20	2	40
21	Митровица	1	2	—	—	3
22	Нови Сад	3	2	—	—	5
23	Пекла Пуста	1	—	—	—	1
24	Петровци	2	6	16	8	32
25	Пишкоревци	—	2	19	—	21
26	Раево Село	—	1	—	1	2
27	Торжа	4	—	—	—	4
28	Шид	1	3	6	2	12
29	Ястребац	—	—	1	—	1
Шицких ведно		84	227	312	311	934

Вашари.*)

1. У Горватской и Славоніи.

Андриевци, 5. мая, 28. августа. **Андряшевци**, 27., 28. и 29. новембра за статок, а 15. августа и 30. новембра сабадвашар.

Бабина греда, 21. априла, 3. и 7. августа за статок, 24. априла и 10. августа сабадвашар, 15. нов. **Берек**, 29. окт. **Бешка**, перша недзеля по Велькей Матки Божей и перша недзеля по Благовищеню. **Беловар**, 17. априла, 19. мая, 17. септ., 20. окт. **Бобота**, 7. и 8. априла, 27. и 28. авг., 3. юна. **Бошняци**, 8. новембра за статок, 11. нов. сабадвашар. **Брод**, 4., 5. и 6. априла за статок, а 7. и 8. априла сабадв., 3., 4. и 5. юна за статок, а 6. и 7. сабадвашар, 30. и 31. юла и 1. авг. за статок, а 2. и 3. авг. сабадвашар, на 22., 23. и 24. нов. за статок, а 25. и 26. нов. сабадвашар.

Церна, 14. януара, 15. авг. и 26. до 29. септ. (15. авг. и 20. септ. сабадвашар). **Церник**, (котар Н. Градишка), рочни на дзень св. Лінарти, перша недзеля по Вознесению (римо-католичким!), 29. юна и 6. нов.

Черевич, 20. и 21. юна и 18., 19. и 20. юла.

Даль, 14. фебр., 5. мая и 30. окт., **Дреновци**, 27. септ. за статок, а 29. септ. сабадвашар. **Дубрава**, 17. януара, 24. фебр., 1. апр., 14. юла, 11. авг. и 1. септ. **Дугосело**, 9. фебр., 8. марта, 8. мая, 27. юна, 26. юла, 4. септ., 21. окт. и 4. дец. **Дяково**, 20., 21., 22. януара, 24., 25. и 26. апр., 24., 25., 26. юла, 26., 27. и 28. окт.

Ердевнѣ, 7., 8. и 9. апр., 27., 28. и 29. септ., 7. и 8. юна, 27. и 28. окт.

Габош, 17. и 19. септ. **Гарчин**, 21. юна. **Гарешница**, 3. юла, 28. окт. **Голубинци**, 20., 21. и 22. мая, 6., 7., 8. септ.

Илок, 24. апр., 13. юна, 2. авг., 23. окт. **Ириг**, два дні пред нашими Русадлями. **Иванково**, 10. юна.

Ядени, мешачни кажди перши шварток у мешацу за статок.

Копривница, 3. фебр., 26. марта, 4. мая, 2. юла, 28. окт. и 7. дец. **Крижевци**, 20. януара, 14. фебр., 3. мая, 27. юна, 18. юла, 2. авг., 14. септ., 18. окт., 11. новембра. **Кукуевци**, на св. Тройство (римокат.), 20. юла. **Кузмин**, 12. и 13. юла за статок, 14. юла сабадвашар.

Липовляни, 19. марта, 20. юла и 8. дец. **Ловас**, 9., 10., 11. новембра.

Мартинци, 20. и 21. мая, а за статок 27. октобра. **Митровница**, 20., 21. и 22. марта, 4., 5. и 6. мая, 31. юла, 1. и 2. авг., 19., 20. и 21. септ. и на 29., 30. и 31. окт. **Морович**, 13., 14. и 15. авг., 5., 6. и 7. юла.

Нашице, 5. и 10. марта, 8. и 13. юна, 10. и 15. авг., 25. и 30. нов. **Немци**, 23. и 24. нов. лем за статок, а 25. нов. сабадвашар. **Нова Градишка**, 25. марта, 21. авг., 1. нов., на нашо Русадля. **Нови Микановци**, од 15. до 21. авг. **Нови Сланкамен**, 17., 18. и 19. марта, 16., 1. и 8. новембра. **Новска**, 20. януара, 25. марта, 15. юна, 18. окт. **Нуштар**, три дні пред римокат. Русадлями и на Русадля, 23., 24. и 25. юла, 2. и 28. септ., 11. и 12. марта.

Окучани, 23. януара, 8. мая, 13. юла, 8. нов. **Осек**, 16. и 17. януара, 22. и 23. априла, 31. мая и 1. юна, 18. и 19. юлия, 16. и 17. окт., 23. и 24. нов. **Оток**, 18. марта, 13. и 21. юна.

Петроварадин, 21. фебр., 29. юна, 11. нов.

Рача, 25. априла, 30. юна, 20. юла, 15. и 16. авг., 8. и 9. септ. **Рула**, рочни вашар 12., 13. и 14. фебр., на нашу квити недзелью, на Вознесение и на нашего Петра, 10., 11. и 12. окт., 19., 20. и 21. нов.

Сошице, рочни 8. априла, 7. мая, 16. юна и 13. юла. **Ср. Барловци**, 2., 3. и 4. септ. и 2., 3. и 4. децембра. **Стари Янковци**, 13. и 14. авг. **Стари Микановци**, 1. априла. **Стари Сланкамен**, 26., 28. и 29. юна.

Шид, 10., 11. и 12. фебр., 17., 18. и 19. марта, 30., 31. окт. и 1. нов., 10., 11., 12. и 13. децембра. **Штитар**, 18. септ. за статок, а 21. септ. сабадвашар.

Товарник, 22., 23. и 24. авг.

Винковци, 30. и 31. януара, 13., 14., 15. и 16. мая, 3., 4., 5. и 6. авг. и 29. окт. **Врбани**, пияток пред меном Мариї, на мено Мария (сабадв.). **Врполе**, 11. и 14. фебр., 24. юна (14. фебр. лем сабадвашар!) **Вуковар**, 1. марта, 29. и 30. априла, 1. мая, 22., 23. и 24. юна, 13. и 14. септ., 13., 14. и 15. нов.

Загреб, шварток пред мадь. Квити недзелью, 26. априла, 13. юла, 21. авг. (Кралевски! трая 8 дні), 28. окт., 9. дец.

Жупаня, 1. фебр., 26. авг. (за статок), 29. авг. (сабадвашар)

*) Числа вашарски по новим календару.

Вашари

у Бачней, Барані и Банату.

Ада, 19. марта, 15. юна, введзелю пред 25. окт. Алибунар, 16., 17. марта, 5. и 6. окт. Апатин, 7. мая, 7. и 8. окт.

Бач, 10. марта, 21. мая, 8. септ. 26. окт. Бачки Петровци, 1. мар., 13. мая, 26. авг., 11. нов. Байнок, 25. мая, 24. авг., 11. нов. Бачко Петровосело, 8. мая, 30. авг., 7. нов. Бела Црква, 5., 6. и 7., марта, 21.—24. юна, 16., 17. и 18. авг. и 16.—19. окт. Бездан, 15. марта, 16. юла, 29. септ. и 19. нов. Будисава, 15. апр. и 15. юла.

Чантавр, 1. мая и 24. септ. Червинка, 7. мая, 13. авг. Чурог, 4. марта, 1. юна и 6. окт.

Црно Брдо (Фекетич), 2. мая, 2. авг. и остатні пондзелок у окт.

Дарда, 27. марта. Дебеляча, 18. марта, 20. юна и 31. августа.

Деспот св. Иван (Сентивань), 21. марта, 11. юна, 24. окт.

Кула, 29. апр., 24. юна, 6. авг. и 15. окт. Куцура (Коцур), 23. юна, 3. окт. и 3. марта. Кумани, 17. апр., 30. юла и 28. септ.

Мяли Идьош (М. Гөдем), 20. мая и 1. септ. Меленци, на Сри-тение, 27. авг., 7. нов. Могол (Мол), 30. мая, 30. септ.

Нови Бечей, 25. марта, 17. авг. и 3. окт. Нови Сивац, 3. апр., 10. юна, 23. септ. Нови Врбас (Н. Вербас), 28. марта, 2. юла, 12. септ.

Новсад, 20. марта, 19. мая, 6.—8. авг., 29. окт. Нова Канижа, 29. апр., 1. авг., 1. нов.

Оджац (Годжак), 9. апр., 29. септ.

Паланка, першей недзелі и пондзелку и маю у окт. Панчево, 22. апр., 9. юла и 18. септ. Перлез, 27. юна и 2. нов. Пивниц, вше введзелю пред 17. апр., 1. юла и 22. окт. Пашинчево, (Кира), 14. фебр., 25. мая, 1. окт. и 26. нов.

Руски Керестур, 8. юна и 16. окт.

Соботица, вше введзелю пред 24. фебр., 16. мая, 8 септ., 28. окт.

Сомбор, 26. марта, на Крижа, на 28. авг. и 15. нов. Стара Канижа, 25. мая, 1. септ. Стари Бечей, 8. апр., 5. юла, 17. окт. Стари Футок, 31. марта, 16. юна, 18. авг., 7. нов. Сента, 26. марта, 22. юна, 17. авг., 19. нов. Сеглч, 17. юна, 27. септ. Србобран (Сентомаш), 12. марта, 26. юла, 20. септ. Св. Милетич, 7. мая и 20. окт.

Темерин, 25. фебр., 5. мая, 4. септ., 22. нов. Тител, 6. апр., 22. авг., 20. окт. Топола, 18. и 19. апр., 13.—14. юла, 4.—5. окт. Товаришево, 1. апр., 1. юна, 1. нов. Торжа, 11. юна, 2. окт. Турня, 22. апр., 13. авг. и 25. окт.

Вршац (Вершец), 2. фебр., 28. марта, першей недзелі у авг. и на мадь. Лукача, лебо остатню недзелю. Вельки Вечкерек, 1. марта, 25. мая, 17. авг., 12. окт. и 23. нов. Велька Кикинда, 25. фебр., 24. апр., 24. юна, 20. септ. и 1. децембра.

Жабаль, 15. апр., 20. юна, 29. септембра.

Табла о плодзёню домашніх скотох.

Кед зацае	Конь	Крава	Магарец	Овца и коза	Швиня	До-машні заяц
Ян. 1.	Дец. 6.	Окт. 12.	Ян. 1.	Юни 3.	Апр. 30.	Феб. 1.
" 10.	" 15.	" 21.	" 10.	" 12.	Май 9.	" 10.
" 20.	" 25.	" 30.	" 20.	" 22.	" 19.	" 20.
" 30.	Ян. 4.	Нов. 10.	" 30.	Юли 2.	" 29.	Март 2.
Феб. 10.	" 15.	" 21.	Феб. 10.	" 13.	Юни 9.	" 10.
" 20.	" 25.	Дец. 1.	" 20.	" 23.	" 19.	" 20.
" 28.	Феб. 2.	" 9.	" 28.	" 31.	" 29.	" 30.
Мар. 10.	" 12.	" 19.	Мар. 10.	Авг. 10.	Юли 7.	Апр. 10.
" 20.	" 22.	" 29.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Март 4.	Ян. 8.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Апр. 10.	" 15.	" 19.	Апр. 10.	Сеп. 10.	Авг. 7.	Май 10.
" 20.	" 25.	" 29.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Апр. 4.	Фебр. 8.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Май 10.	" 14.	" 18.	Май 10.	Окт. 10.	Сеп. 6.	Юни 10.
" 20.	" 24.	" 28.	" 20.	" 20.	" 16.	" 20.
" 30.	Май 4.	Мар. 10.	" 30.	" 30.	" 26.	" 30.
Юни 10.	" 15.	" 20.	Юни 10.	Нов. 10.	Окт. 1.	Юли 10.
" 20.	" 25.	" 30.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Юни 4.	Апр. 10.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Юли 10.	" 14.	" 20.	Юли 10.	Дец. 10.	Нов. 6.	Авг. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 20.	" 16.	" 20.
" 30.	Юли 3.	Май 10.	" 30.	" 30.	" 26.	" 30.
Авг. 10.	" 14.	" 20.	Авг. 10.	Ян. 10.	Дец. 7.	Сеп. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Авг. 2.	Юни 10.	" 30.	" 30.	" 27.	" 30.
Сеп. 10.	" 12.	" 20.	Сеп. 10.	Феб. 10.	Ян. 7.	Окт. 10.
" 20.	" 22.	" 30.	" 20.	" 20.	" 17.	" 20.
" 30.	Септ. 4.	Юли 11.	" 30.	Март 2.	" 27.	" 30.
Окт. 10.	" 14.	" 21.	Окт. 10.	" 12.	Феб. 6.	Нов. 10.
" 20.	" 24.	" 31.	" 20.	" 22.	" 16.	" 20.
" 30.	Окт. 4.	Авг. 10.	" 30.	Апр. 1.	" 26.	" 30.
Нов. 10.	" 14.	" 20.	Нов. 10.	" 11.	Март 9.	Дец. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 21.	" 19.	" 20.
" 30.	Нов. 4.	Сеп. 10.	" 30.	Май 1.	" 29.	" 30.
Дец. 10.	" 14.	" 20.	Дец. 10.	" 11.	Апр. 8.	Ян. 10.
" 20.	" 24.	" 30.	" 20.	" 21.	" 19.	" 30.

По той таблички каждый газда легко може вираховат, кеди ше му кобула ождреби, крава оцелі, швиня опраши и т.д. Але и то познато же време породе не вше точне. Мужески пород познейше приходзи на швет як женски. Нездрава мац нешоровше ше ждреби от здравей и моцней. Кед и то до рахунку вежмеме теди кобула може буд ждребна 330 до 429 дні; крава цельна 240 до 330 дні; овца 140 до 160; коза 144 до 146; швиня 110 до 134 дні. Домашні заяци скотни су 28 до 31 дні. Кури шедза на 16—20 вайцох 20 до 22 дні; пультка на 12—16 вайцох 27—28 дні; гуска на 12—15 вайцох 28—32 дні; качка на 15—18 вайцох 27—32 дні.

УМИЛЕНЕ ШИЦКИХ,

котри цена дома- шне средство остава през 26 роки прави ЕЛЗА-ФЛУИД и иньши ЕЛЗА ПРЕПАРАТИ. То доказую подзекования, котри каждому укажеме и зос иностранства. Josip princ Rohan и Schotwien пише. „Дійствоване Елзафлуида наисце надвишує кажде обчековане. Мне и моїм знанцом добре послужели Елзафлуид и Елзапилули за боль глави, зубох, кольки, стриканя, боль у крижох, натху и за жалудок. Особено моцнєс Елзафлуид слаби очи. Leon baron Freytagh — Loringhoven и Agensburg-у пише то: „Як длужносц гу своїм ближнім берем себе дзе лем можем препоручовац Елсафлуид.“ Позната писателька Paul Mar. Lacrota пише: „Мушим и мушим припознац, кельо ми Елзафлуид необично хасновал против моїх невральгичних больох у ліцу.“

Шицки найлєпши **ЕЛЗА ПРЕПАРАТИ** доставаю ше прави у апотикара

EUGEN V. FELLER,

Donja Stubica, 715. Hrvatska.

ЯСНИ ДОКАЗИ

за ублажующе, лічиме, ошвижующе и окриплююще дійствоване полюбеного „ЕЛЗАФЛУИДА“ су припознаня практичних лікарох и зос страних державох. Пан Др. М. Давид у Сиєниави при Ярославу (Польска) пише: „Фелеров Елзафлуид преславел ше при шицких больох, котрим причина ревматизам. Я го вше цело препоручуєм, дзе вон потребни.“ П. Др. Р. Шмидт у Питен (Дольня Австрия) писал так: „Зос Фелеровим Елзапрепаратами, особено зос Елзафлуидом и Елзапилулами достал сом славни резултати и уж сом їх велім препоручел.“ П. Др. Найгебаер у Бечу VII. Лайдонова ул. 42. пише: „Фелеров Елзафлуид препоручени бул 83-рочному чловеку, да му прејдє слабосц у його ногох. И справди барз му помогло тото окриплююще нацерање, и вон уж лєпше ходзи.“

ЕЛЗА ПРЕПАРАТИ препоручую ше прави у апотикара

EUGEN V. FELLER,

Donja Stubica, 715. Hrvatska.

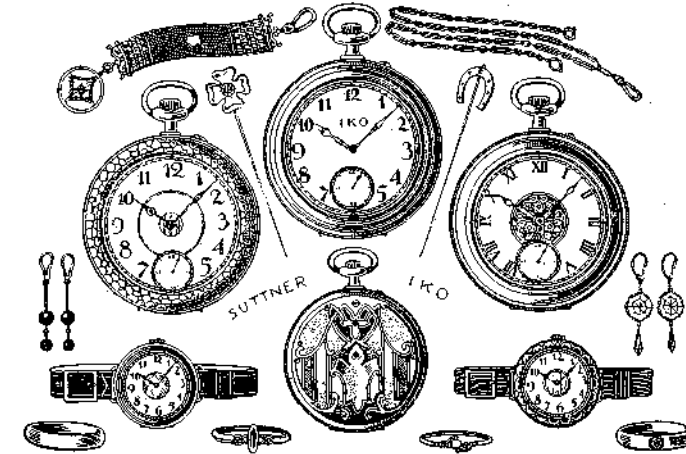
КЕД ЗБАЧИЦЕ ДАГДЗЕ ШУМНУ, ДОБРУ ГОДЗИНКУ

пове Вам власник сигурно з пиху: То Сутнерова годзинка права марка „ИКО“!

Дзешец заповеди за годзинкових купцох.

Дзешец важни совити нашим чест. читательом.

1. Не купуй ніяку слабу годзинку.
2. Меркуй, же би ше годзинка добре отверала.
3. Не купуй годзинку, котра лем на око красна, а воднука слаба.
4. Меркуй, же би годзинка од правого майстра рихтана и намасцена була.
5. Куп годзину од майстра, а не од тих, цо ше до годзинох ніч не розумя.
6. Не дай ше з як би тую цену спрєвєсц.
7. Прєсудз, же як би туньо купене, у хаснованю є найдрагше.
8. Не дай ше з гамшишима гаранциями спрєводзиц, в меркуй на оглашку и мено фирми.
9. Волїш плациц дакус вєцєй за добру годзину з першокласней фирми, скорей як дацо слабе купиш.
10. Кед ше не можеш надумац, прєчитай вельки каталог фабрики годзинох Х. Сутнер, скорей як купиш годзину.

Шицки горні услови за набавєне добрих годзинох ма давно-позната свитска фирма Сутнер, котрей точни атрес за наручованє зос Югославїї долу виписани, и хтора ма власку фабрику годзинох у Швайцарскей. Сутнерова годзини ходза на секунди точно!

Анкер рем. Роскоп годзинка з никлу и челїка.
Цилиндер рем. годзинка, з челїку, никлу, стрибєрна, тула златна.
Анкер рем. годзинки за панї, з челїка, стрибєрни и златни.
Цєнки, анкер годзинки з челїку, стрибла и златни.
Анкер рем. годзинки з власней фабрици марка „ИКО“.

Анкер рем. годзинки „Зєвир“.
Наруквици з годзинку за панох и панї.
Наруквици з годзинку дубле злато.
Наруквици з годзинку окремига воинох.
Годзинки зос швицацима нумєрами.
Ланцушки за годзинки за панох и панї златни, стрибєрни, тула, дубле, никл и челїчни.
Вєкєря, мурово годзини, кухньою годзини.

Годзинки и ланцушки у вшєлїяких цєнох, як тиж прєвелї подзєкованя находза ше у богатим илюстрованим каталогу, котри нашо честни читателє, поволуюци ше на нашо препоручєне, достаню задармо, кед пошлю точни свой атрес и 2 дин. за поштарину на одпосилну фирму годзинох

H. SUTTNER ЛЄМ ДО ЛЮБЛЯНИ Ч. 571.

Вше вєкше число муштерїюх и нечитани подзєкованя доказую, же муштерїї препознаваю добри од алого еспапа та фирму Х. СУТНЕР вше препоручую.

ТОТИ твојо пријателе!

ЕТО ПАТРИ!
фляшку, вона ма у себе
през 26 роки випробовани
и полюбени

Фелеров Елза-Флуид
котри певно ублажує бо-
лі, моцнее и крипи цело.
Найбекшу вредносц ма:

Як косметикум
жридо моци и красоти.

Як масцене у ши-
цкох згодох кед сцерање
потребне.

За часци цела по
чужкеј работи, виста-
лосци крипи и моцнее.

Як средство за уста барз го любя
пре добре дїйствоване на ясна и зуби.

За гарло особено на жимних, вла-
жних дньох гурляне. (Даскельо капки
у води помишац.)

За скору на лицу чисци и одстранює
нечистоту, ошвижує и оживює.

Главу моцнее и чисци скору.

В жиме храни од нашлїдких влаги
и жими.

Влице ошвижує воду на умиване и ку-
пане, застановює звоене и дезинфикує.

У 1000 згодох указує ше приемни и
хасновити, та би не шмел ані у едним
обисцу хибиц.

Даскельо калтски дїйствую вельо
лепше як француска паленка.

У каждой фамилии ест за нь го вельо
хасновите.

Вельоразова употреба пра-
вого Фелероваго Елза-Флуида доволь-
но е позната, а

Цо шицки хвала, муши буц добре!
З пошту наручене кошта тераз ведно
з пакованьом и з пошту:

1 пакет з 6 двой. лебо 2 спец. елшки	62 д.
2 " " " " " "	96 "
3 " " " " " "	130 "
4 " " " " " "	170 "
5 " " " " " "	205 "
6 " " " " " "	240 "

Але хто жада лем пробу наручиц, най
изволи послац напредок 30 дин. за 3
двойности лебо 1 специальну фляшку,
бо мали за пробоване посиляня по 8
до 10 дин. дракши, кед ше з послї-
тлатно посилаю.

Здрава крив и моцни нерви
поможу, же непотребни буду путованя
до купельох

Елза-рибон елей праве, доброго
смаку! Моцнее каждого, а найбаржей
жени и дзеци! Бляди дзвичата буду
швижи и червени. Слаби жени и кре-
чки дзеци радо го пию. Од нього ше
напредує у чезини и дава здрави ви-
патрунок. Велька фляшка 22 дин. Па-
коване и пошта окреме.

Елза-жина-железне вино за
малокревных и блядих, слабого лица.
1 фляшка 16 дин. 50.

Елза-Ментолни клинчик.
Нацерање вос тим у найкратшим часу
помача од глави, мигрени, а и проциво
жадла инсектох. 1 фалат (кус) 10 дин.

Цени: ту наведзени тоти, котри у
вредносци були док ше тот
календар друковал.

На вопросы: слїдує такой писме-
ни одвит, кед ше за
пошту доложи 1—2 дин.

Паковане и поштарина: лем при Елза-Флуиду розумя ше цени уж
ведно з пакованьом и з пошту даклем без
иньших видаткох. За шицки иньши препарати рахує ше ише окреме
паковане и поштарина але як найтуньше. Же би ше тоти трошки
вихасновали, препоручує ше, да ше цо вещей нараз лебо ведно з
другима наручи.

АТРЕС ЗА НАРУЧЕНЕ:

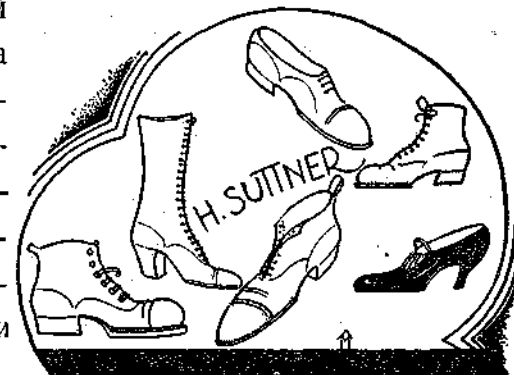
EUGEN V. FELLER,
АПОТИКАР У СТУБИЦИ ДОЊОЈ, бр. 715. (Хрватска).

ТИ
ВОН
ВОНА
ВИ ШИЦКИ

мали би ношиц добри ципели. Добре обуце е
СУТНЕРОВО ОБУЦЕ!

Тирваци и шумней
фурми су ципели за
панох од моцней, фи-
ней скори! Елегант-
ни и модерни ципе-
ли су за панї и дзив-
ки! Добри и поволь-
ни су полципели и
сандали!

Богати вибор кошульох, госентрагери, шпорт-
ски шапки понукує Вам илустровани ценовник, у
котрим найдзеце вшелїяки ствари за едло, ножнички,
ножики, дозна за цигарети и доган, таляри и иньши
дарунки за кресцини и вопще шицко цо Вам може
потребовац за Вас лебо за дарунки. А и прави Елза-
мидла апатикара Е. В. Фелера у Стубици, як Елза-
глицеринске мидло, Елза-мидло за бритвенє, Елза-
лелийово-млеково мидло и т. д. Мажу ше доложитц
за вилагоду муштерийом.

Жадайте дивот-ценовник за котри треба лем 2
дин. послац на поштарину: **вельоному складу**

Х. СУТНЕР, Љубляна

бр. 571.

У тим найдзеш радосц! ДАКЛЕМ — ЧИТАЙ!

Отровеня криви пре жулі новини вше
з нова доно-
шую, и то кед ше жулі одстраню з ре-
заньом. Ро-
зуми ше!
Жулі и курі
ока барз су
больни ча-
сци и треба
їх знищиц. -
Але не з но-
жом! Но цал-
ком помалн
и на фришко
помоцу Елза туристичного фластера.

Мала шкатулка 4 дин. 40, велька шка-
тулка 6 дин. 60.

Елза туристична тинктура. Фляшка з
щеточку
14 дин. Паковане и пошта окреме. През
болу певно одстраню жулі и курі очи.

Елза пращок за посиповане процвво
зносна на
целу и ногох. Шкатулка з решетком
7 дин. 70.

Вата - Иригатори - термометри и т. д.

Елза капки за зуби барз полюбени,
бо фришко вица-
гую боль. 1 фляшка 7 дин. 70.

Елза вода за очи моцнее вид. 5 дин. 50.

Наймоцнейша французска паленка,
марка оригинал Радикум, предвойни
квалитет. 1 велька фляша 19 дин. 80.

Елза пращок за кармене статку
є радосц каждого газда. Як крипки дода-
ток гу оброку добродітельство є за коні,
рогати статок, овци, швині и за дро-
бизг. 1 шкат. 8 дин. (Масц за коні 19
дин. 80, креолин 12 дин.)

Шмерц мишом и патканьом „FL O X“
зарна, по-
уздани отров за миши и паткані. 8 д. 80.

ЦЕНИ: ту тоти положени, котри були
кед ше тот календар друковал.

Паковане и поштарина: рахує ше окреме, але як найтуньше. Же би ше вихасновали
тоти видатки треба цо вецей и ведно наручовац.

АТРЕС ЗА НАРУЧЕНЯ:

EUGEN V. FELLER, apotekar
и STUBICI DONJOJ br. 715. (HRVATSKA).

Гет з досадзены блошци! часто ви-
пробована
и барз добра тинктура процив блошци-
цох. 1 фляшка 17 дин. 60.

Елза вода за уста трима зуби чисти
и били, ошвижує,
дезинфикує и барз добри кус ма. 1 фля-
шка 16 дин. 50.

Дра Хајдера пращок за зуби 6 дин. 60,
паста за зуби 8 дин. 80. Хега пращок
за зуби з киском 20 дин.; щеточки
за зуби 11 дин. и 20 дин.

Елза шипитус за власи моцнее ско-
ру на глави
и одстраню парплі, чици масни власи
и спера випадоване власох. 1 фляшка
27 дин. 50.

Масц за бакси 5 дин. 50. Брилянтина
5 дин. 50. Шампон 3 дин. 30. Дени-
латориум средство, котре одстранює
непотребни власи гоч одкаль 20 дин.
и 34 дин.

Елза туалетни пастили за умиване фи-
ни додаток за
райбане, за купель и за уста. 1 шка-
тулка 10 дин.

Пудер за дами у торбичкох 4 дин. 40,
фарбидло 3 дин. 30, билідло 3 дин. 30,
помала за гамби 1 дин. 70 и 3 дин. 30,
фвни глицерин 5 дин. 50 и 19 дин. 80.

Елза колоньска вода барз фина и от-
лична. Хто ха-
снує тоту воду доказує, же ма добри
выбор. Фляша 16 дин. 50.

Фини запах од вшеліякого квеца, у
оригиналних флаконох по 27 дин. 50.
Парфуми по чежини од 14 дин. и
вецей. Сахет пахняци заглавчок за
шмати 6 дин.

Уша масц од вшох, масц од шугох од
6 дин. и горе. (Нафталин процив молю
2 дин. и вецей).

НА ВОПРОСИ: слідує такой писмени од-
вит, кед ше доложи 1—2 дин. за пошту.

ЯК ШЕ РАДУЄМ

моєй судзини, своїм персценьом и шицким стваром, котри сом
през вельо роки од Вас наручовала, — то ледво виповесц мо-
жем. Так пише пані Клара Димич, Загреб, Медуличова ул. 17.

ДОБРА ДУМА

лежи у торговинским принципу фирми Х. СУТНЕР, и покля дзепод-
едни тарговци як би туню цену мало вредному еспапу понуюку, фирма
Х. СУТНЕР розпосила лем солидни еспап, умирени цени з правилом:

МАНЬ ШЕ СЛАБОГО ЕСПАПУ!

Вше вецей муштерії, як и безчислени писма подзекования доказую, же
муштерії розпознаваю добри еспап од злого и фирму Х. СУТНЕР
вшадзи препоручую.

Годзини з власней фа-
брики у Швайцар-
скей.

Годзини власней свит-
ско познать й марки
„ИКО“.

Годзини марка „Зе-
нит“ и други по-
знати марки.

Роскопф годзинки,
златни, стриберни,
тула, никел, з чели-
ку, за панох и пані.

Нарувици зос годзинну,
нумери швицац.

Векери, мурово
годзини.

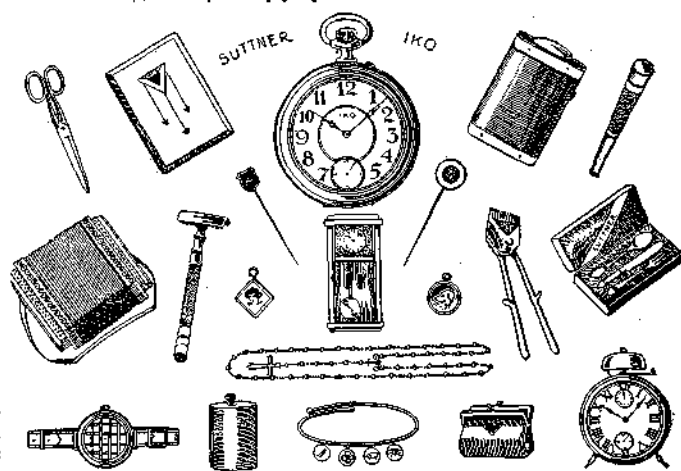
Ланцушни за годзинки,
златни, стриберни,
тула, никел, дубле
за панох и пані.

Игли за нравати, гомбички за манжети
у шицких ценох.

Медаїни, крижички, ланцушки на шю.
Спомени на иресцинох, шкапулари,
паццерки.

Ножи и видлічки за соль.
Ложички за кафу и
сладолод.

Ножи за кухню.
Ножвїчки.
Бутелари.
Цпели.

Дозни за доган.
Дозни за цигаретг.
Ширніки.
Орудїє.
Гармоники
Кошулі.
Кишеньово ножи.

Бритви.
Справи за бритвенє.
Справи за штриганє
власох.
Диаманти за резанє
скла.
Шапки.

Шали, игли на першг, заручни персценї.
Пероценї, стриберни, златни з драгим
каменьом.
Наушнїци, дубле, златни, з найфиньшим
каменьом.

Даклем на лем драги каменї, златни и стриберни еспап, годзини, але и
вшеліяки хасновити предмети у шицких ценох содержує богато илустрованы
каталог, у хторим ше тиж находза вельо писма подзекования, котри шведоча за
добру и солидну вислугу. Тот каталог достаю нашо честни читаче задармо, кед
ше поволаю на нашу препоруку у тим календару и кед пошлю на поштовей
карти точни атрес и 2 дин. за пошту на

Свितєку отпосилку фирму

H. SUTTNER, Ljubljana br. 571.

Прецо сцеш мац пеги на ліцу

Кед іх легко можеш утрадиц? Чи мушиш мац лісу главу?
Єст на то помоц!
Читай слідующе!

Фелерова Елза-помада за ліцо

непреможне є средство, да ліцо и руки постаню мегки. Лішаї слунково пеги од ней на фришко нестаню. Ище и ранци на ліцу вировнаю, кед ше шороро масира зос кавкаску Елза помаду за ліцо и очуване скорн. Кто ше з ню служи длуґше време, достає чисту скору як шніґ, отпорну против витра и жими и ма красни вигляд. Єден канчовик 11 д. Паковане и поштарина окреме. 2 канчовики за пробу коштяю ведно з пакованьом и пошту 36 дин., але лем кед ше пенеж напредок пошле, — бо з посліплату поштарина више вецей 10 дин.

Елза помада за власи Tannoschina помада за рост власох, благо дійствує на главу и власи, сфера випадане власох, вчасне ошивене, дава власом племениту ясносц, гвардивласи постаню мегки, легко ше од ней чешу на красну фризур и помага рост власох. 1 кантчка 11 дин. Паковане и пошта окреме. — 2 кантчки за пробу коштяю ведно з пакованьом и поштарину 36 дин., але лем кед ше пенеж напредок пошле, — бо з посліплату више 10 дин. вецей.

Цени наведзени ту тотн, котри буди у вредносци док ше тот календар друковал.

Паковане и поштарина: дзе ту не вповедзено „ведно з пакованьом и з пошту“ там ше паковане и поштарина рахую окреме, але як найтуньше. Же би ше тотн трошки вихасновали, препоручує ше цо вецей ведно наручовац зос сушедама и знанцама.

Адрес наручования:

EUGEN V. FELLER, апотикар у Стубици Доњој бр. 715. (Хрватска).

Елза-лелийово млеко текуще

1 фляшка 13 дин. 20.

Мидла за украс, елегантней пані

з котрима ше умивац прави ужиток, чисти, фини, добре ше пеня, дискретного запаха и цалком су нечкодліви.

Елза-мидла у фурми фляшки и то:

Елза-мидло од лелийового млека найфиньше квитово мидло, од котрого кажда скоро будзе мегка и швижа. Фалат 8 дин. Паковане и пошта окреме.

Елза-глицериново мидло його благо-творне дійствоване бачиц и на рукох, котри вельо страдали од работи и жими. Фалат 7 дин. 50. Паковане и пошта окреме.

Елза борансово мидло особено го любн кажди, хто жада звїщиц случани пеги, пирцки, лішаї на скорн. Фалат 7 дин. 25. Паковане и пошта окреме.

Елза-катраново мидло особено прикладне за дезинфекц. рукох и цалого тела.

За главчу вашого дзецка еднак благо-творне за вашо власни власи. Фалат 6 дин. Паковане и пошта окреме.

Елза-мидло за бритвенє барзшпоровне дава вельку пену и так змеґча браду, же саме бритвенє не чежке. Фалат 7 дин. 25. Паковане и пошта окреме.

Кед жадає Елза мидло у фурми фляшки на пробу, изволте послац 52 дин. за шицки 5 фалати, то уж ведно зос пакованьом и пошту. (З посліплату 10 дин. видєє драґше).

На вопросы: слїдує душеє писмени отвит, кед ше за поштарину пошле 1—2 дин.

ЧИ МОЖ

ПЛЮЦНИ ХОРОТИ ВИЛІЧИЦ

Тот важни вопрос интересує шицких, котри церпя на: астми (чежке диханє), єфтики на плюцох и гарлу, круценю глави, плюцним катару, застарелим кашлю, шлінену, длугим захрипнуцу а до тераз ше вилічиц не могли.

Шицки таки хори могу од нас достац цалком бесплатно

КНІЖКУ ЗОС ОБРАЗКАМИ

написану од пана Dr. med. Guttman-a, шефа заведення за финанкуру о теми

„ЧИ ШЕ МОЖУ ПЛЮЦНИ ХОРОТИ ВИЛІЧИЦ?“

Же би зме дали згоду каждому хорому, да свою хороту обяшві, надумали зме, да тоту кнїжку каждому пошлема бесплатно и франко, пре обще добро. Треба лем єдну карту написац и назначи точну адресу:

PUHLMANN & CO. BERLIN, 420. MÜGGELESTRASSE 25A.

ЗНАЧКА ДО ТЕКСТНЕИ ЧАСЦИ:

Власни интерес наждого хорого, котри жада виздравиц од астми, плюцних и сличних хоротох, жада, да себе набави цалком бесплатно и франко, поучну кнїжочку з образками и да вихаснує понуковане обще познатей фирми Puhlmann & Co. Berlin 420. Müggelstrasse 25a, котра постої уж вельо роки. Мерковац треба на оглашку у оглашней часци.

ОГЛАШОВАНЯ

У КАЛЕНДАРОХ

оконьчує по найзгоднейших условийох старе специальне

БЛОКНЕР-ОВО ЗАВЕДЕНИЕ ЗА ОГЛАШОВАНИЕ

(у концерну ИНТЕРРЕКЛАМ Д. Д.)

ЗАГРЕБ, Штросмаєрова ул. 6. Телефон: 21—65.

Поштанска фийовка: 1—78.

Предложєня и предрачуни задармо.

Я совитуем каждому

котри сце дацо себе, жени, дзецку лебо приятельови купиц, да перше опатри Ваш ценовник. През вельо роки шицко од Вас купуем и нігда сом не пожаловала. Так пише Марија Ванјек, Загреб, Јурјевска ул. 31.-А.

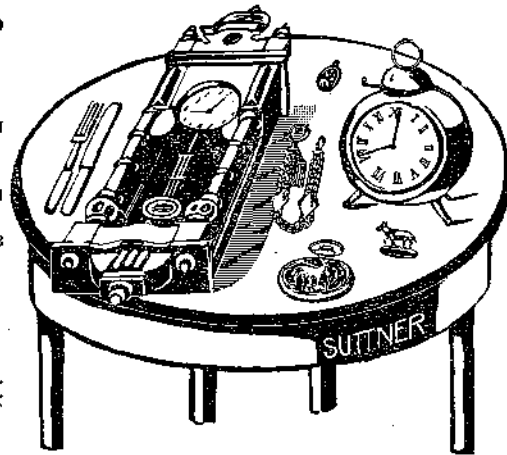
Красни дарунки то тирваци спомен на їх дарователя, але лем теди кед ше ствари виберу таки, котри мож тирвацо хасновац. Прекрасни ценовник христьянськей фирми **H. Suttner, Ljubljana br. 571.** Находза ше у нім тисячи предмети, згодни за дароване и длуге хасноване, а ту лем даскельо именуеме:

ЗА СВАДЗБИ:

12 фалати стриберни десер. машини у шкатули.
Украс на стол 48 цм. високи.
Мурова годзина, бие пол и цали годзини.
Стриберни сервис за лйкер, бар шумни 25 цм. високи.
Роскопф-годзина з никлу.
Ланцушок з никлу.
Стриберна ремонтир годзина.
Стриберни ланцушок.
Стриберна Роскопф-годзина, дупла.
Стриберни округли верх, ланцушок 30 грами чежки.

ЗА КРЕСЦИНИ:

Тродел ложка у шкатули.
Права стриберна ложка тродел у шкатули.
Позлацени стриберни пенез.
Ланцушок на шию стриберни, 14 карати злато.

ЗА ИМЕНИ ДЗЕНЬ:

Права стриберна карчка за салвети масивна.
14 карати златни персценъ зос шумним каменъом.
Шерцо зос дубле злата.

Точни цени пред друкованъом тих оглашкох не мож було одредзиц. Хто пошле 1 дин. у маркох пошле ше му вельки ценовник з образнами.

Вельки вибор и других дарункох у красним ценовнику, котри кажди достане за 1 динар поштарини. Посила ше з посліплату, лебо кед ше пенез напредок пошле. Цо ше не пачи вимені ше. Питайце богати илустровани ценовник христьянськей фирми.

Власна фабрика годзинох у Швайцарскей. - Власна марка „ИКО“ на шветским гласу.

H. SUTTNER ЛЕМ У LJUBLJANI br. 571.

ДОБРИ ГЛАС ФИРМИ ОСНОВУЕ ШЕ
НА ПОСИЛАНЮ ЛЕПШИХ ГОДЗИНОХ.

Handwritten notes in Cyrillic script, including the word "мама" (mother) and other illegible words.

мама родилася

дівчи

обичаї; зос природних наук (землепису, фізики и т. д.) видруковани вельо поучни и хасновити ствари; у Р. Календару нашли ше ведно шицки нашо вредни писателе, котри зос забавнима приповедками и писнями каждому їх читачови приемну забаву подали. А того рочни Р. Календар надвишел шицки дотерашні не лем по своєї виличини, але и по содержанию своїм. У нїм участвую коло 30 народни писателе зоз шицких званьїох, котри у коло 80 красно писаних статьяох подаю честним читачом велькеї вредности забаву и поуку. Гу тому того року подава наш Р. Календар ч. читачом и статї писани на кнїжковим руско-українским язичку и то за наших братох Русиных населених у Славонїи и Босней. Вони ище слаби и баржей ширцом розшати як ми, не маю ище ані своїо школи, лем дагдзе церквочки, а наша је братска длужносц, да їм помагеме дзе можеме, да ше упознаме и як найбаржей зблїжнїме єдни гу другим, бо вони нашо власни браца и по крєви и по вири. Кєд нас вецей будзе и кєд будземе зложни — будземе моцнїйши та и у просвити лєпше напредовац будземе.

Ето таку вельку и хасновиту народну роботу окнїчує наш Р. Календар. У тих осем роках своїого живота видало нашо РНПД ище шумне число школски и забавни кнїжки, а нашо мили „Руски Новини“ лєдво чека кажди Руснак, да ше з нїма позабави, поучи и дозна цо нове у швецє и у наших руских валалох.

Нєшка ше нам шлєбодно питац: цо би о нас судзєли страни людзе, да зме так не робєли и не створєли тоту душу и шєрцє нашого народу — РНПД? Чи би зме не заслужєли шведочбу неспособности и недабалосци за живот и напредованє?!

А цо нєшка мамє, же зме то зробєли? Не вельо, але до те раз зме ані тєльо не мали. РНПД отворєло шицким Русином очи и научєло нас, да ше цєшимє у своїм, да своїо любимє и да зложно чуваме и бранїмє нашо найвєкши святинї: виру св. гркатолицку и нашу руску народносц. А то барз вельо, бо ше тичє отримованя и напредованя цалєй нашєй рускєй нациї.

Кажда праца ма своїх противнїкох, та не чудо, же и наша. Були у нашим народу неспорозумєня, але то вшадзи було и будзє, же ше людзе с початку не спорозумє. Но то уж прєшло. Нєшка уж нєт того справєдлївого Русина, котри би не припознал заслужну роботу РНПД-а.

Прєто РНПД и далєй будзє шмєло ступац по драги котру себе вибрало: за просвиту руского народу, а наш Руски Календар з новим роком шицким своїм приятєльом и читачом сєрдєчно жичи вельо щєсца и благослову Божого у новим року!

Редантор.